

PANNONTÜKÖR

K U L T U R Á L I S F O L Y Ó I R A T

PANNONTÜKÖRI KULTURÁLIS FOLYÓIRAT | 2022 | 5

www.pannontukor.hu

2022 | 5

EGYMONDATOK

MARGETIN ISTVÁN: Július	3
PÁSZTI-LÉNÁRT FLÓRA: Augusztus	9

MŰFORDÍTÁS

STEFÁNIA COCO SCALISI: Játsszunk? – <i>Sokcevíts Judit Ráhel fordítása</i>	13
EDVARD KOČBEK: Éjjel az ajtófélfánál; Kezdeti – <i>Lukács Zsolt fordításai</i>	14

SZÉPIRODALOM

SIMON BETTINA: Az üres hely; A halvány vonaton; Az olaj szaga	16
KIRÁLY CSENGE: Helyettem?; Az ikon	18
MAKÓ ÁGNES: A futam; Szilvágombóc	20
PETŐCZ ANDRÁS: Idő, Európa; Hárman – ülök itt; A festő monológja	22
KOPRIVA NIKOLETT: Az égig érő paszuly; Nagypám	26
SZOLCSÁNYI ÁKOS: Dávid (részlet)	28
LUKÁCS FLÓRA: Dávid útja Saulhoz; Hibiszkusz; Áttűnések	40
SÁGI VERONIKA: Uszadékfa	42
BIRTALAN ANDREA: Üresjárat	46
ACSAI ROLAND: Hexameterek 1–3. (1. Vércse az ablak előtt; 2. És vice versa; 3. Múltban, akármik)	47
SZABOLCSI ALEXANDER: Begytej	48
SZAMOSVÁRI BENCE: Szoba előtt (egy) tolerancia	50
RADNAI ISTVÁN: telített évszakok; fohász	53
SZABÓ DÁRIÓ: Órízetben Churchill mellett	54
DEBRECZENY GYÖRGY: valaki ellopta az ostort; véletlen	56

DEBÜT

DÉRI ANNA: Mielőtt kilépsz; Nővé válás samponos flakonok között; Rózsafüzérek, hűtőszekrények	58
---	----

KANIZSAI SOROK

FA EDE: Valakire; Dörmögések	60
RIERSCH ZOLTÁN: Hallani vélem anyám szavát, Odafenn alszanak a csillagok	62
VARGA ZOLTÁN: Megszokhatatlan; Asztal, székkal; Kitekintve	64
PELESZ ALEXANDRA: vele halok; Deszkák a talpam alól	65
M. KOVÁCS ILDIKÓ: E pluribus unum (egy a sok közül, ...); Akkor és most	67
LUDVIGNÉ TIHANYI KLÁRA: Ludvig Nemzetközi Művésztelep harmincadszor	68
KARDOS FERENC: Paul Cezanne elemelt almái – Kotnyek István gyűjteményes kiállításáról	74
LEHOTA JÁNOS: „mögöttetek már az a pillanat” – Pék Pál Szodoma verseskötetének időszerűsége összefüggésében	80

HELYTÖRTÉNET

KÁLI CSABA: Juhász, asztalos, földművelő – A gutorföldi Káli család története a 18–20. században	90
--	----

TANULMÁNY, KRITIKA

ANDRÁS LÁSZLÓ: Mindörökké Zerkó – Így olvasok én. Gondolatok Cserna-Szabó András <i>Zerkó, Attila törpeje</i> és Szeifert Natália <i>Örökpanoráma</i> című regényének olvasása, valamint néhány Mikszáth-regény újraolvasása alkalmából	111
A.GERGELY ANDRÁS: Amikor tekintetünkben a szэгyén – Sofi Oksanen <i>Baby Jane</i> c. kötetéről	114

TÁRSMŰVÉSZETEK

TÓTH LÍVIA: A művészet a lélek anyanyelve – Beszélgetés Tóth Csaba festőművésszel	117
TURBULY LILLA: Lovagkoron innen és túl – A LESZSZ Társulat Don Quijote kalandjai című előadásáról	126

HÍREK SZERZŐINK

	130
	132

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Cséby Géza Keszthely)
Németh János (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes
Bence Lajos – munkatárs
Szálínger Balázs – munkatárs
Vörös István – munkatárs

Rovatvezetők:

Juhász Tibor – vers
Bene Zoltán – próza
Izsó Zita – műfordítás
Ayhan Gökhan – debüt
Móré Tünde – kritika
Molnár András – helytörténet
Kostyál László – képzőművészet
Turbuly Lilla – színház
Tóth László – zene

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária –
olvasószerkesztő

Online: www.pannontukor.hu

Online-főszerkesztő: Nagygéci Kovács József

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV
Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia,
Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Kultúráért
Alapítvány, Petőfi Kulturális Ügynökség és a
SolarGold Trade Zrt. támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg,
Lándorhegyi út 21.

Tel: 06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető
a szerkesztőség e-mail címén.

ISSN 1219-6886 (Nyomtatott)
ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:

Náspáng Grafika
Nyomdai munkák:
Göcsej Nyomda
8900 Zalaegerszeg,
Bajcsy-Zsilinszky tér 2.
E-mail: info@gocsejnyomda.hu

KOTNYEK ISTVÁN: Lightline

Margetin István

Július

07. 01., péntek

A felkérés óta eltelt bő három hét alatt kitaláltam a napló ívét, megfogalmaztam az első mondatot, „Félig leeresztett matracon ébredek egy bútorozatlan lakásban, Szegeden”, és még izgalmas idézetet is választottam hozzá: „Egy hálósákban szokott aludni, amit gondosan összehajtogatva a legalsó polc alá dug, ha elhagyja ezt az odúját”¹. A saját ágyamban ébredek, Pesten, a vírus miatt bezárkózva. Ennyit az ívről.

07. 02., szombat

Emlékeztető: a yang víz-tigris évére javasolt hozzáállás a taoista „hagyd, hogy minden alakuljon magától” attitűd, az év hexagramja szerint kívül (☰ - szél) hihetetlenül sok változás, állandó mozgás várható, miközben belül (☵ - víz) ott lesz veszélyként a megrekedt, beszorult akarat, ami szembe akar szállni a változásokkal, ezt a makacs akaratot el kell engedni, hagyni kell, hogy a külső változás felbontsa, hogy megszűnjön az ellenállás, a szél elpárologtassa a vizet, és ha ez sikerül, akkor sikeres lehet az idei év.²

07. 03., vasárnap

Biztató egybeesés: a Facebook feldobja a Scolar kiadó szimpatikus marketinges álláshirdetését („Az álláshoz tartozó elvárások: ... írók, költők, művész emberek, és az olvasás szeretete ...”), és pár órával később egy barátom elárulja, hogy a Scolarnak fogja elküldeni a kéziratát; szeretni fogják, remélem, nemcsak a művész embert, hanem a kéziratot is.

07. 04., hétfő

„Hölgyeim, közlekedés közben nem bámészkodunk!”, az ablakom alatt óvodás csoport kel át az úton.

07. 05., kedd

A biztonság kedvéért az utolsó pillanatig elhúzott karantén vége, „a beteg legalább 3 napja láztalan (9), légúti tünetei megszűntek (meg), és a tünetek kezdete óta legalább 7 nap eltelt (13), gyógyultnak nyilvánítandó, közös-

1 Zoltán Gábor: Mézet venni, Vásárlók könyve, JAK füzetek, 1997.

2 Mireisz László előadása alapján, Tan Kapuja Buddhista Egyetem, Holdújév-ünnepség, 2022. február 1.

<https://www.youtube.com/watch?v=jsMBxwWT0jY>

ségbe engedhető”³, a többiek nyugalmáért egy negatív gyorsteszt, bepakolás a holnap kezdődő FISZ-táborra, a vírus egyetlen tartósnak tűnő mellékhatása: rászoktam a háton alvásra.

07. 06., szerda

Hotel Királyrét, ebédlőnek berendezett trófeaterem, kétszintes, pókhálós kovácsoltvas csillárok, csámpás gyertyaizzók, a falon szarvas- és őztrófeák, egy kisebb őzkoponya agancsáról cukorpárgára fűzött, üres töltényhüvely lóg.

07. 07., csütörtök

Este kerekasztal-beszélgetések a print és az online folyóiratokról, kiugrott IT-sként meglepő, de könnyen elfogadható érv a print folyóiratok fenntartása mellett Szirák Pétertől: nem tudjuk még, hogy a digitális archívumok mennyire lesznek tartósak, de ha valamit kiadtak nyomtatásban a XVI. században, mondjuk száz példányban, lehet, hogy csak három, öt vagy nyolc példányban, de még mindig léteznek.

07. 08., péntek

Beállt a ritmus, reggeli után szerkesztői prozeminárium Károlyi Csabával, aztán kétszer két óra prózaműhely Zoltán Gáborral; Csabától megkapjuk a titkos receptet: prózaíróknak napi két kilométer úzás kötelező, hogy bírják az ülőmunkát (augusztustól kipróbálok), Gábor a szokásos szempontok: műfaj, nyelv, ív, dramaturgia, szövegközeli észrevételek, stb. mellett, olykor helyett azt is vizsgálja, kapcsolódnak-e az egyes szövegek valamely nagy, aktuális elbeszélés-folyamba, mint például a zaklatás-történetek, a háború, a klímakatasztrófa; szóba kerül az író feladatának, felelősségének kérdése, a kis és nagy tétek, jókor jött ez a tábor, jókor jönnek ezek a beszélgetések, fontosabbak most, többet adnak, mint egy-egy konkrét szöveg működésének boncolgatása.

07. 09., szombat

Záróprogram a táborlakók felolvasása („szövegpokol”) előtt: Károlyi Csaba és Nádasdy Ádám beszélgetése, Csaba kedvesen provokál („Szereted a hazádat?”, „Mit tettél ma a hazáért?”), Nádasdy tanár úr bölcs derűvel válaszol („Tanítottam, ez például szerintem fontos” (pontatlan idézet)), nincs óvatosság, nincs szemérmesség, komoly és kemény témák, haza, vallás, melegség, nyelv, a beszélgetés mégis biztonságos, megnyugtató és inspiráló, szeretetbuborék a kisértőn, befejezésül felolvasás, meghatott közönség, a szervezők Snickers-tortával köszöntik az idén hetvenöt éves tanár urat, csillapodnak az érzelmek, cukorban oldódik a meghatottság, finom a torta, a legjobb falat a pár milliméter vastag Snickers-szelet(-szelet) a szélén, nekem nem jut, Anitta Gleb kettőt is kapott, egyet nekem ad, aztán a tortája alatt talál még egyet, így mégis kettő jut neki, rend van a világban.

07. 10., vasárnap

Fáradt autózás a hajnali négyig tartó táborzáró-buli után, Királyrét-Budapest-Szekszárd, dallambetörések, tiéd az élet, tiéd a tánc, késői ebéd, életmentő olasz pizza, végre jó minőségű és jóízű étel, a pincérfiú bal füle mögött tetoválás, szálkás betűk, nem bántam meg semmit. (Ajánlott irodalom: Dan Pink: The Power of Regret, Canongate Books, 2021.)

07. 11., hétfő

Szekszárdi Magasiskola - Mészöly Miklós Irodalmi Akadémia és Írói Mesterkurzus, és, legalábbis ma, Érzelmi Hullámvasút, múlt héten az egyik műhelyvezető betegség miatt lemondta a tábort,

3 Nemzeti Népegészségügyi Központ: Eljárásrend, SARS-CoV-2 okozta fertőzések esetén követendő járványügyi szabályok, 2022. január 14.

https://koronavirus.gov.hu/sites/default/files/sites/default/files/imce/nnk_eljarasrend_2022.01.14._uj_karanten_szabalyok.pdf

a hullámvasút itt még csak melegített, a rossz hír a megoldással együtt érkezett, pillanatok alatt lett helyettes, a tábor első napjára viszont a másik műhelyvezetőnk is lebetegedett, közben elmegy a víz a szálláson, buktuk a reggeli zuhanyt, a vécét legalább esővízzel le lehet öblíteni, locsolókanna a hordó mellett, apró bosszúság, de mivel épp nagyon sajnáljuk magunkat, ez is nagyon fáj, kell pár óra, míg rátalálok a „hagyd, hogy minden alakuljon magától” attitűdre, nem is magamtól találok rá, az segít, hogy elkezdem tanácsként osztogatni, és persze estére minden megoldódik, a szervezők szerveznek, megvannak a helyettesek, a mára lebetegedett műhelyvezetőnk covid gyorstesztje negatív, nincs baj, leszállunk a hullámvasútról, a délutáni előadásokon (Bazsányi Sándor, Szolláth Dávid, Pad-est) már semmi nem vonja el a figyelmet az irodalomról, és hajnali kettőkor, miután a négyfősre apadt keménymaggal bejártuk Szekszárdot, és visszaérünk a Komjáthi Borteraszról (szőlőhegyről) a szállásra, már víz is van.

07. 12., kedd

A „hagyd, hogy minden alakuljon magától” attitűd kiváló, ha egy napló tartalmáról van szó, vagy ha azon izgulunk, hogy egy jól szervezett író táborban hogyan oldódnak meg a vis maior problémák, de ha Pesten lennék, most nem hagynám, hogy maguktól alakuljanak a dolgok, kimennék én is a Margit-hídra.

„... megmondták a művészeti embernek, hogy csak mert elnézést kért az alkalmatlankodásért, az nem jelenti azt, hogy már nem is alkalmatlankodik.”⁴

07. 13., szerda

Látszólag ellentmondó javaslatok a szövegemre, egyrészt erőteljes bővítés, novellából akár kisregény, másrészt mérsékelt húzás, az első argentintangó-órák ugranak be, hónapokig gondolkodtam hasonló feladványokon, „legyél határozott, de gyengéd”, most nincs zavar, várom az augusztust, hogy dolgozhassak a szövegen, először egy mérsékeltlen húzott és bővített novella, aztán később, talán, ha elfogytak az aktuális feladatok, elgondolkodom a kisregényen is, de ahhoz még sokat kell érlelni belül ezt az anyagot.

07. 14., csütörtök

Ideje volna megtanulni: író táborba nem megyünk JBL nélkül.

07. 15., péntek

A tábor zárónapja, az utolsó műhelyek, nyilvános felolvasás, hurka-kolbász-csülök-hekk, búcsúölelések a lacikonyhásnál, szellemi kimerültség és egyben feltöltődés, a harmadik Magasiskolám, köszönet a szervezőknek, Liebhauser Janónak, Dicső Zsoltnak és Ódor Jánosnak a változások kezeléséért (is), köszönet a beugrós műhelyvezetőknél, Márton Lászlónak, Ágoston Zoltánnak és Szolláth Dávidnak.

07. 16., szombat

Pihenőnap.

07. 17., vasárnap

Teljesen Rambo, mondja a pénztáros fiú a benzinkúton, amikor a bankkártya-terminál végre eldönti, hogy sikeres volt a tranzakció, úgy látszik, Rambo örök, legutóbb úgy tizenöt éve, az Opera melletti Moriban került elő, a férfitécében, a fal melletti piszoárnál álltam, beállt mellém egy srác, te is Rambo vagy, kérdezte, visszakérdeztem, te is Rambo vagy, ismételte, persze, válaszoltam, bólintott, visszafordult, befejezte, kirázta, az ajtóban megállt, végigmérte a piszoárra várakozó srácot, és ütött, ökölrel, fejre, tőle nem kérdezte, hogy ő is Rambo-e.

4 Anna Burns: Tejes, Scolar Kiadó, 2020, Greskovits Endre fordítása

07. 18., hétfő

Bútorozatlan lakásban ébredek, Szegeden, bő két héttel a tervezett után, de az előre megírt mondat most sem működik, túl optimista voltam a matraccal kapcsolatban, teljesen leeresztett alattam, hiába teszteltem otthon üresen, hiába foltoztam be, hiába fedtem ragtapasszal a gyanús pontokat lefekvés előtt, tervezési hiba, az elektromos pumpa házánál enged el az anyag, finoman szivárog, kivételes élmény, ha háton fekszel, átölel és ringat, valamikor négy után arra ébredtem, hogy nyom a padló, föl-kászálódtam, betoltam a leeresztett matrac alá egy jógaszőnyeget, aludtam tovább, rég aludtam ilyen jól, most reggeli kávé a teraszon, napszemüvegben, aztán két nap Szeged, semmi konkrét cél, csak ismerkedés a várossal, ahogy Kolozsváron tanácsolta egy helyi srác: „fogjál neki eltévedni”.

07. 19., kedd

Tegnap este hattól tüntetés, fél nyolcig maradtam, aztán elsétáltam úszni, 2 km, ez még nem a recept, csak minimális készülés a szombati Balaton-átúszásra, kilenc után sétáltam visszafelé, a tüntetők lezárták a régi hidat, zene, biciklik, futártáskák, ücsörgés, krétarajzok az aszfalton, sárga szívben KATA, elhallgat a zene, közlemény, a közlekedési társaság felvette velünk a kapcsolatot, itt vár egy troli a híd végénél, azt kéri, ezt az egyet engedjük át, hogy a sofőr hazamehessen aludni, gyors cihelődés, a troli óvatosan átgurul a hídon, a tüntetők visszaülnek az útra, folytatódik a zene.

07. 20., szerda

„Örömmel értesítjük, hogy PSD2Direktíva jeligével beküldött *A barátnőm sűrűn nyom entert* című pályázati anyaga shortlistes lett, vagyis az előzsűri beavagatta a 11 legjobb pályamű közé.

...

A PesText csapata”

07. 21., csütörtök

Új játék: prózapingpong Péterfy Gergellyel, négykezes novella a Szófa felkérésére, egy-két bekezdésenként passzolgatunk, nálam a labda, a magamnak felállított szabályok az improz alapszabályaiból is merítenek: ami le van írva, az már megtörtént („igen, és ...”), minden körben hozok legalább egy határozott döntést, hogy ne csak gyarapodjon, de épüljön is a szöveg és minden körben több új ajánlatot is adok, hogy a partner válogathasson, mihez kapcsolódik.

07. 22., péntek

Szia, mit adhatok, van poharad, akkor kétfélet tudok ajánlani, van ez a hivatalos Művészetek Völgye pohár, háromszáz forint, visszaváltható, vagy vannak ezek az egyedi tervezésű, színes Momentános poharak, ez is háromszáz, ez sajnos nem visszaváltható, de támogatod vele a társulatot, gondold bele, hazaviszed, januárban meglátod, előtörnek a kapolcsi emlékek, úristen mennyire jó volt a Momentán udvarban, oké, köszönjük, és melyik szín legyen, rendben, és mit tölthetek bele, fehér vagy rosé, Irsai, olaszrizling vagy Sauvignon Blanc, és milyen arányban, parancsolj, egészségedre, *Lili, felütsz nekem egy vicét és egy poharat, köszi*, a pult végén tudsz fizetni a kolléganőmnél, köszönöm, ki a következő, szia, mit adhatok, van poharad?

07. 23., szombat

Balaton-átúszás, Révfülöpnél hínár, iszap, az első párszáz méter kínlódás, de túljutok rajta, lassan megszokom a vizet, lecsillapítom a légzésemet, keresem a tempót, két kilométer körül van meg a flow, egyenletes mozdulatok, kar, láb, levegő, rekonstruálhatatlan tudatállapot, összefolynak a képek, egyetlen konkrét élmény maradt meg: a túlparton a boglári dombok egybefüggő zöld masszája hirtelen részletgazdag tájjá válik, úszószemüvegben is kivehetőek az eltérő árnyalatú erdőrészek, négy kilométernél elkezdem tervezgetni, mit fogok enni, ha végeztem, mandulás jégkrém, sajtos lángos sok fokhagymával, remélem, most is adnak almát a célban, legutóbb, négy éve nehéz volt az úszás, vihar, hullámok, hideg víz, akkor marhapörköltre vágytam,

4.5 km, fáradok, egyre nagyobb a cél, az utolsó hétszáz méteren mindenki rákapcsol, egymást is húzzuk, hiába déli part, még az öt kilométeres bója után is lehet úszni, lassan beérünk a sekélybe, bedurrant a combom, totyogok, mint egy pingvin, két óra negyvenkettő, az ötödik úzásom, a második legjobb időm.

07. 24., vasárnap

- Szia! Mit adhatok?
- Szia! Egy gin-tonikot kérek.
- Oké. Kérhetek egy személyit?
- Hú, azt a sátorban hagytam. Azt elfogadjátok, ha telefonon belépek a Neptunba?
- Persze. Milyen szak?
- Angol-töri.

07. 25., hétfő

Gyilkosos játék az udvarban, egyszerű szabályok: húzol egy nevet, húzol egy gyilkos eszközt, őt, azzal, úgy, hogy élő játékos ne lássa, halottak, vendégek nem számítanak, akit megöltél, annak megöröklöd a küldetését, majdnem a teljes stáb játszik, több, mint harminc potenciális gyilkos és áldozat, mindenki gyanakszik mindenkire, szövetségek alakulnak, egyedül sehova, de néha lankad a figyelem, az első áldozatomhoz csak hat perc kell, gyilkolok Művészetek Völgye műsor-füzettel, forgalomirányító bójjával, kulccsal, öngyújtóval, párnával, kedvességkártyával, a hetediket elkapkodom, nem tudom már számon tartani, ki él még, légyecsapóval támadok, gyilkosság közben lebukom, így én halok meg, percekkel később rám talál a gyilkosom, elkésett, a saját badge-emmel ölt volna meg, tulajdonképpen nem is baj, hogy lebuktam, csak perceim voltak hátra, így vagy úgy, de lejárt az időm.

07. 26., kedd

Zenei improvizációs workshop Pirisi Lászlóval és Szőke Szendrával, loop stationön, zajokból készül a zene, műanyag flakon, hajkefe, chips-es zacskó, gumicsacsi, bot, dobogunk, tapsolunk, dúdolunk, László zongorázik, Szandra énekel, szeretném annyira érteni, tudni a zenét, mint ők, sajnálom az elvesztegetett gyerekkori szolfézsórákat, azt is csak idén értettem meg végre, mi a különbség a dúr és a moll skála között, mitől hangzik ennyire másként a kettő, pedig végtelemül egyszerű a matematikája, mások a hangközök, ennyi az egész, tényleg jobban kellett volna figyelni szolfézsón.

(Ajánlott irodalom: Dr. Keszler Lőrinc: Zenei alapismeretek, Athenaeum kiadó, 2013)

07. 27., szerda

Random találkozás tavaly itt Kapolcson, egy arc az előző életemből, néhány éve részt vett egy céges tréningemen, a pult mellett ültem, amikor észrevett, épp nem voltam beosztva, a környezet- és dress code-váltás ellenére megismert, nem várt sikerélmény, ajándék, hogy ennyi idő után is pozitív emlék neki a tréning, beszélgettünk tervekről, karrierváltásról, ma megint találkoztunk, most bent voltam a pultban, töredezett beszélgetés kiszolgálás közben, egy év összefoglalva néhány mondatban, kölcsönös öröm egymás sikerei miatt, kölcsönös biztatás, jövőre folytatjuk.

07. 28., csütörtök

Szabadnap, mászkálás, a fazekas udvarban korongozás, a hölgy szorosan fogja a vendégek kezét, vezeti a mozdulatokat, tucatkistányér csigavonallal, semmi önállóság, az egyéni alkotás illúzióját sem adja meg, ragaszkodom hozzá, hogy egyedül dolgozhassak, inkább legyen ronda, vagy akár bukjak bele, de legyen őszinte, az agyag fele leesik, csámpás kis kübli készül, mécsesstartó, esetleg csésze a pu-erh teához, elégedett vagyok, mászkálunk tovább, este CSNK, „Csodáljuk ami szép / Abba szeretünk ami csorba”.⁵

⁵ Csaknekedkislány: Momés lány

07. 29., péntek

Az udvar mai vendége Halász Judit, előadás előtt köré gyűlünk a backstage-ben, a színészek kérdezzetnek, ő mesél, azonnal visszamegyünk gyerekbe, hasonló hangulat, mint a FISZ-táborban Nádasdy Ádámmal, békés derű, buborék, emlékebe egy random bölcsesség Halász Judittól: az a különbség a sízés és a tenisz között, hogy síelni csak a legjobb felszereléssel szabad, különben életveszélyes, teniszezéshez viszont nem szabad megvenni a legjobb felszerelést, mert ha drága ütővel nem éred el a labdát, kiröhögnek.

07. 30., szombat

A záróbuli napja, dupla shift, az első műszak az eső miatt laza, hatan gyűlünk a pultba, szétosztunk egy Skandit, mindenkinek egy lap, poénvadászat, „Mély nyomot hagyott a tegnapi szabadtéri előadás, nagyot alakítottak a színészek és a szúnyogok” (nem pontos idézet), a bulishiftben folyamatos pörgés, elfogy a fehér rum, hiába próbáltunk hétközben rendelni, kupakhiány van a háború miatt, elfogy a chips, a sós ropi, elfogy a narancslé, kiürül az utolsó sörös hordó, elfogy a barackos ice tea, jön sör, elfogy a vodka, elfogy a jäger, fél három, „I want to see you out that door / Baby bye bye bye”⁶, elfogy a zene.

07. 31., vasárnap

Vége a fesztiválnak, vége a júliusnak, holnaptól visszafordulnak az arányok, kevesebb program, kevesebb ember, kevesebb természet és passzív dohányzás, több munka, több írás, olvasás, több csend.

KOTNYEK ISTVÁN: Értelmiségi háttal a lapostevének

6 NSYNC: Bye Bye Bye

Pászti-Lénárt Flóra

Augusztus

1.

El akarják adni a házunkat, ahol kisgyerekként éltünk, az öcsém és én. Elvileg anyám is akarja, de nem hiszek neki. Szerintem az öcsém apja akarja felszámolni az utolsó helyet, ami múltjára emlékezteti. Kispirossal mentem búcsúzni a háztól. Egyébként minden negyedórán elhaladt kertünk aljában ez a vonat, és pont így képzeltem a zakatolását belülről is. Most le kellett gugognom, hogy emlékezzek, kisgyerekként milyen messze lehetett a kert alja, akkor valahogy a temető is távolabbinak tűnt.

2.

Talán ezért ragadt meg bennem, hogy a kertek alatt rám nézett a házad. Sokszor a távolságot legyőzve mentem megnézni, mit láthattak az utasok, ha kinéztek az ablakon, és szembetalálták magukat a házunk tekintetével.

3.

-Nem kell ahhoz külföldön élned...-mondtam a testvéremnek, aki Berlinből menekült őrizni a házat -...ha tíz évig más városba, vagy életbe kell költöznöd, akkor is otthontalannak érezheted magad.

4.

A barátom fogáról kiderült, hogy bölcsesség, miután a harmadik az orvos is lemászott Olympus-ról. A barátom anyjában – kicsit korai anyósomnak nevezni - most látom először, hogy feléled egy rég nem használt reflexe. Vaküveggé válik a teste, nem szűrődik be rajta se kiáltás, se indulat. Mi értelme van Molotov koktélt dobni a tűzre, tudom én, hogy ilyen a fiam, mondja. Ilyennek képzeltem volna válóperes ügyvédként még pár éve a tárgyalóteremben.

5.

Csináltam volna róla egy fotót, ahogy a vízbe ereszkedik. Minden egyes porcikáját a Balatonhoz kell szoktatnia, pedig ide született. Arcára esik a nap utolsó fénye, minden más kék körülötte, és a haja jobban aranylik, mint szokott.

6.

Kis hullámjait küldi partra a tó, olyan kicsiket, mint tenyeremen a fürdés utániak. Olyan kicsiket, mint amiket kagylók belseje rejt.

8.

Megnézzük egy el nem hált szerelem emlékművét. Abrudbányay Rédingér Ödön, mikor már jól mennek a dolgok, a Sípos-hegyre építi új lakhelyét. Akárcsak Mihály, aki Velencében találja meg a megvilágosodást, Ödön sokat utazott emberként Anacapri szirtjeit kutatja, míg Fonyód lábánál fel nem fedezi a látványt: Szemközt zöldellnek a Balaton-felvidék tanúhegyei, s a szemlélő lába előtt fodrozódik a palackszínű tó. Az Erdélyből menekült patikus már családos ember, de azt tervezi, hogy az alagsort halott menyasszonya emlékének szenteli, hamvait kimenekítve az átszabott határok karmaiból. Ugyanolyan vöröskőből faragtatta a nászszobát, amiből a filigrán villa épült: A nyoszolyán, életnagyságú szobormásként, finoman redőzött kőtakaró alatt, egymás mellett fekszik Magdus és Ödön. Némi vitalitásról tanúskodva, fektükben mind a ketten fölemelik az egyik térdüket.

A mediterrán kőkocka ma cukrászduként üzemel. Ha egyenesen lefele tartunk, rögtön a fonyódi

vasútállomásra érkezünk. A nyolcvanas években ide tér haza a tizenhat éves királylány, de koronázása után pár hónappal végérvényesen beleroppan a vadkapitalista patriarchátusba. A királylányt Molnár Csilla Andreának hívják. Csak egy félresikerült szoborportét találunk a villa kertjében. Az egykori Abrudbányay-lakban működő emlékkiállítást felszámolták, a házat pedig, ahol Csilla lakott és későn ért ki a mentő, egy riktívörös panzióvá alakították.

9.

Félálomban lebegtem, a padló hidegsége a matracon keresztül is felkúszott tagjaimba. Eszembe jutott egy vessző, amit másnap estig őriztem.

10.

Erdő nő ki belőlem, az eget kitakarva.

11.

Nem igaz, hogy mindent le kell írni, ami eszedbe jut. Raktározni kell a gondolatokat, ahogy a növény raktározza el a táplálékot. Ha éppen nem kell neki valami, akkor azt mondja, hogy mit csinál ez a bolond, nekem nem kell ez, félrerakom! Hogy Nagyapám szavait idézzem, mikor a növénygondozás alapjait tanította a kertünk teraszán. Öregkorára tért meg a paradicsomhoz.

12.

De egy növényre is káros hatással lehet, ha mindent magába szív. Ugyanígy az ember, ha nem válogatja meg a gondolatait, előbb-utóbb szembe kell néznie a romlással.

13.

Megértem, hogy szakítanátok a múlttal, de ezzel a mi múltunkat is elveszitek, életünk leggondtalanabb és legboldogabb időszakát, írtam anyámnak tíz napja, mert szerettem volna, ha ezt is ugyanolyan alaposan végiggondolná a férjével együtt, vagyis az öcsém apjával, mint a ház eladását. Még másnap látta és nem válaszol. Azóta csak alvás közben érzek bármit, mert álomban mindig vele, vagy a férjével, vagy egy fiúval veszekszem.

14.

Felmentem egy csajhoz: egy lime-zöld zakót és két bőrkabátot vettem jelentéktelen összegért. Így próbálok valamit érezni, impulzusvásárlásokkal, és azt hiszem, legalább hordani fogom őket, most ez a projekt, jól kinézni. Utálok magam azokon a fényképeken, amiken véletlenül kerülök a kompozícióba, mert rájövök, milyen előnytelenül nézhetek ki kívülről. A csajnál nem volt ajtó, egy hosszú folyosóból nyílt a szoba-konyha: nem tudtam eldönteni, miként funkcionált. A padlón és a kanapén pedig ruha és mindenféle tárgy hevert, mint csata után a halomra ölt emberek. Hamar végeztem a válogatással, és maradtam még. Beszéd közben kivillantotta a melleit a mély ujjhasítékú pólóból. Még én szégyelltem magam, hogy szemérmes vagyok.

15.

Két hét múlva megy egy francia hippikommunába, azért számolja fel az életét. Nem kéne olyan emberekkel barátkoznom, akiket hamar megkedvelek. Az összes Kanadában, Máltán vagy Berlinben él, mert elégük lett ebből az országból.

16.

Hívtak 15:55-kor, hol vagyok, így két órát késtem. Egy csávó háromszor jattolt, hogy velem „beszélgethessen”. El kellett volna küldjed a faszba, mondta Sanya, ennyi pénzért ne told ki a határaid.

17.

A nyár legrosszabb napja. Legszívesebben ki sem mozdulnék a lakásból, aktivizmusból egy csatornát indítanék, ahol nyíltan és őszintén beszélhetek az autizmusomról.

18.

Megnézzük a TOBE Galériában Emma fotóit. Reggel hat dolgot írtam fel, amit a városban kellett volna elintéznem, ebből csak kiállításnézés lett. Úgy élek, mint nagyszüleim, vagy talán rosszabbul. Akár ők is lehettek volna azon a fényképen, amit a galériában láttunk. A háttérben katonák parizerrel és pirosarannyal.

19.

Az Egymondatokkal az a baj, hogy lemondásokkal jár. Egy mondatról sem tudok lemondani, ami megszületik, a sűrítést kevésszer sikerült gyakorolnom. Autoriternek érzem magam.

20.

Elmarad.

21.

Fetregést terveztem a napra, de hívott a belső hang, hogy nyitva a Kelet Kávézó, van egy kis pénz a számlán. A város dugig volt, pedig ürességre számítottam, hogy enyém lesz az egész körút, és bárhova kiülhetek élvezni az estét, nem keltenek szorongást a társadalmi nyomások, és akik szerint ciki 20-án egyedül vacsorázni egy kiülős helyen. Lockdown idején bármit csinálhattál az utcákon. Például végigbiciklizhettél a Vörösmarty téren azt képzelve, hogy a sok, rongyázó turistába gázolsz.

22.

Bevettem életem első altatóját. Furcsa volt mit kezdeni a gondolatok tömegével, amik először bukkantak fel. Mintha kellett volna huszonekét év, hogy túlterhelt könyvespolcként rám dőljenek.

23.

Megyünk ebédelni a Fecskébe, az évben először, és kivételesen viccesnek tartom, hogy jövőre az emelkedő árak miatt a nyugati aluljáróból kapok születésnap ebédet, ami rántott húsos szendvics lesz. Kizárom a nagyváros keltette gondolatokat, helyette jóérzést meríték belőle. Ma azt is elhiszem, hogy szeretnek.

24.

És persze- csodálatos volt az egész-, ha mindennap el tudnám hinni, és tudnék én is szeretni, az még csodálatosabb lenne.

25.

Kiadtam az összes dühöm a rázkódó metrópótlón, amit a Szentlélek jóindulata tartott egyben. Nem zavartak a közönytől szétmállott arcok. Az önfegyelem lányos tulajdonság, csak azért is átkozom az elemzőket, hogy ne legyen igazuk. A mai napig rosszul érzem magam ezektől az öngátló, csupán stratégiailag hasznos viselkedésformáktól, mint a szociális-és érzelmi érettség és tsai.

26.

„Soha nem értettem, miért az én képeim adják el, hiszen a többi, 15-20 osztálytársam is ugyanolyan jó festő volt, mint én. Ezért lett a médiumom a pultozás.” Aztán csodálkozom, hogy egész nyáron egy galériába voltam képes csak betenni a lábam.

27.

Sipos Baláznak még a nyár elején írtam, milyen nagy hatással volt rám abban a három hónapban, amíg kurzust tartott az egyetemen. Így nyáron a Szexualitás Történetét és a Párhuzamos Történeteket szeretném kiolvasni. Ebből Susan Sontag és Mán-Várhegyi Réka új regénye, a Vázlat valami máshoz lett. Mit csináljak, a fényképezés és a düh természete érdekelt inkább.

28.

Ha már düh, annak hiányát senki nem tudta jobban átadni, mint Vicky Krieps az új Sisi filmben, ahogy udvarhölgyei kíséretében felmegy a Burg lépcsőjén. Ennyi történik a film elején, de ez a két percet nem tudom megunni. Újra-és újra lejátszódik előttem a lassított felvétel: a brokát hullámzása, és a főcímdal csellója, ahogy a vonó húrjain ringatózik, mint hajó a vízen.

29.

Ezt a dalt raktam be akkor is, amikor megtudtam, hogy terhes lett egy gyerekkori barátnőm. Feküdtem a padlón, ahonnan egyszer „fel kell állnunk. De ha nem bírunk (nincs kedvünk), egy kicsit ülhetünk még a földön.”

30.

Megjelent Sisi az álmomban, és pontosan úgy éreztem magam, mint ébren, hogy az események elfolynak mellettem, nem avatkozhatok közbe. Láttam, hogy szíven szúrta az anarchista, és hagytam felszállni a hajóra.

31.

A titkokat nem árulom el. Megmutattam az életemből, amennyit egy fénykép képes elmesélni.

TÓTH CSABA:
Alakja Istenhez
hasonló legyen

Stefania Coco Scalisi

Játsszunk?

– Játsszunk? – kérdezte a nőt.
– Mégis mit?
– Ha kitalálom, milyen lapot húzol a pakliból, adsz egy csókot.
Kitalálta. Csókolóztak.

– Játsszunk? – kérdezte egy nap a nőt, jóval a csókolózás után.
– Mégis mit?
– Ha kitalálom a lapodat, hozzám jössz feleségül.
– De hát a házasság nem olyasmi, amit az ember így dönt el. Alaposan át kell beszélünk, rá kell jönnünk, hogy egymáshoz illünk-e, nem lehet így csinálni!
– Jól van, rendben. De azért csak válassz egy lapot!
Összeházasodtak. Egyszerű, vidám ceremónia, kevés meghívottal. Mindenki evett és táncolt. Gyönyörű nap volt.

– Játsszunk? – kérdezte a nőt.
– Mégis mit? Nézd, jól tudom, hogy cinkelt kártyáid vannak.
– No, jó. Akkor dobjunk fel egy érmét. Fej vagy írás?
– Mi a tét?
– Ha fej, csinálunk egy gyereket!
– Na, szépen állunk! Hallottam már gyerekekről, akiket a gólya hozott, de sorsvetéssel eldöntött életekről még nem!
– Mindig kell lenni egy első alkalomnak, nem?

Fej lett. Született egy gyerekük, az első gyerek, akiről egy érme döntött. De úgy látszott, őt ez nem zavarja. Viszonylag gondtalanul cseperedett, különös szenvedélyt táplált a fogadások iránt (ami, ha jól belegondolunk, nem olyan meglepő). Az apja, amit csak tudott, megtanított neki a bűvésztükkökről, amelyek szerencsét hoztak neki. Az anyja gondoskodott róla, hogy néhány szabályt is megismerjen, és erős, kedves emberré váljon. Ahogy teltek az évek, egyre több döntés született fogadással: vegyenek-e autót, hol töltsék a vakációt, kutyát vagy macskát tartsanak. Néhányak szemében ez az életstílus kész örület volt. Számukra a normalitás. A lehető legegyszerűbb megoldás. Végül is – gondolták – a sorsban meg lehet bízni. És így volt vele a fiuk is, aki időközben felnőtt. Amikor befejezte a középiskolát és azon kapta magát, hogy nem tud két szak közül választani, ő is érmét dobott fel. És mint az apja, ő is kártyatükkkel vette rá a szerelmét, hogy menjen hozzá. Szóval ez családi hagyomány volt, mely átöröklődik a nemzedékeken.

– Játsszunk? – kérdezte a nőt.
– Hogy mit mondtál? – kiabált vissza ő.
Már mindketten igencsak elaggottak, és nem hallottak valami jól.
– Válassz egy lapot! – kiáltotta hangosabban.
– Még mindig? Nem fáradtál már bele?
– Ígérem, ez lesz az utolsó. Na, válassz egy lapot!
– És ha kitalálsz?
– Ha kitalálom, megígérem, hogy egy napot sem töltünk egymás nélkül.
Természetesen kitalálta. Most, utoljára is.

Sokcsevits Judit Ráhel fordítása

Edvard Kocbek

Éjjel az ajtófélfánál

(Na vratih zvečer)

Az anya lányának ha alkonyul
mikor az kifordul
teljes szépségében patyolatban
az anya lányának az ajtóban:
Egy szóra! – de megtorpan
az anya lányának este az ajtóban
száját tátja torpanó szóra
bár mondaná ősei szózatát
egy anya lányának este az ajtóban
hajdanvolt szózatot de ma restelkedve
torkán akad a szó szakad a hang
minden tisztázó mondat csuklik-botlik
elcsuklott minden anya hang bennszorult
egyetlen anya se bírta lányának este az ajtóban
lányának s magzatának
hisz visszatér a lány
megtér áldott állapotban
méhében ott a gyümölcse
s neki is majd elszorul a szíve
s az ő lányának is lánya lányának
este az ajtóban

Kezdeti

(Začetna)

Jó napot, jó estét, jó reggelt!
Az évezred közepébe pottyantam.
Tenyeremből a fényes magasságok jóllaknak
s a messzeségek a közelemben hevernek.
Az ércekből ódon csillagok ragyognak,
szirtekkel ölelkeznek tengerek,
villás ágfa közé fészkek fonódnak,
erős erek fonják át a márványt.
Köröttem állatsereg nyüzszög
s pajkos szelek rajongnak körül.

Szigetek vak pásztoraként élek,
akár tapintásommal is felismerlek titeket,
ha az ősi odúból előbukkanok.
Mindenünnen körém gyülekeztek,
szelíden tenyeremhez nyomódtok,
nyájasan, életerővel, áldozatkészen.
Egytől-egyig a helyén van mindenik,
rablók rabolnak, mohák sarjadnak,
szökell a forrás, a hegy az égnek mered,
az eső szendereg, ösztöne repíti a madarat.

Otromba nyelvem oldódik,
szerényen kezdem reggeli énekem,
a világ alakját s mértékét dicsőítem,
ahogy apa nagyapóval azt megszabta.
S ha elalélok, érzem: révületbe estem,
fiaim varázsigeimet örökölték tőlem.
Egész nap játszadoznak, a világon alakítanak,
hónaljuk közé kenyér-ék fúródott,
fejük tetején galambok, lábaiknál oroszlánok.

Lukács Zsolt fordításai

Simon Bettina

Az üres hely

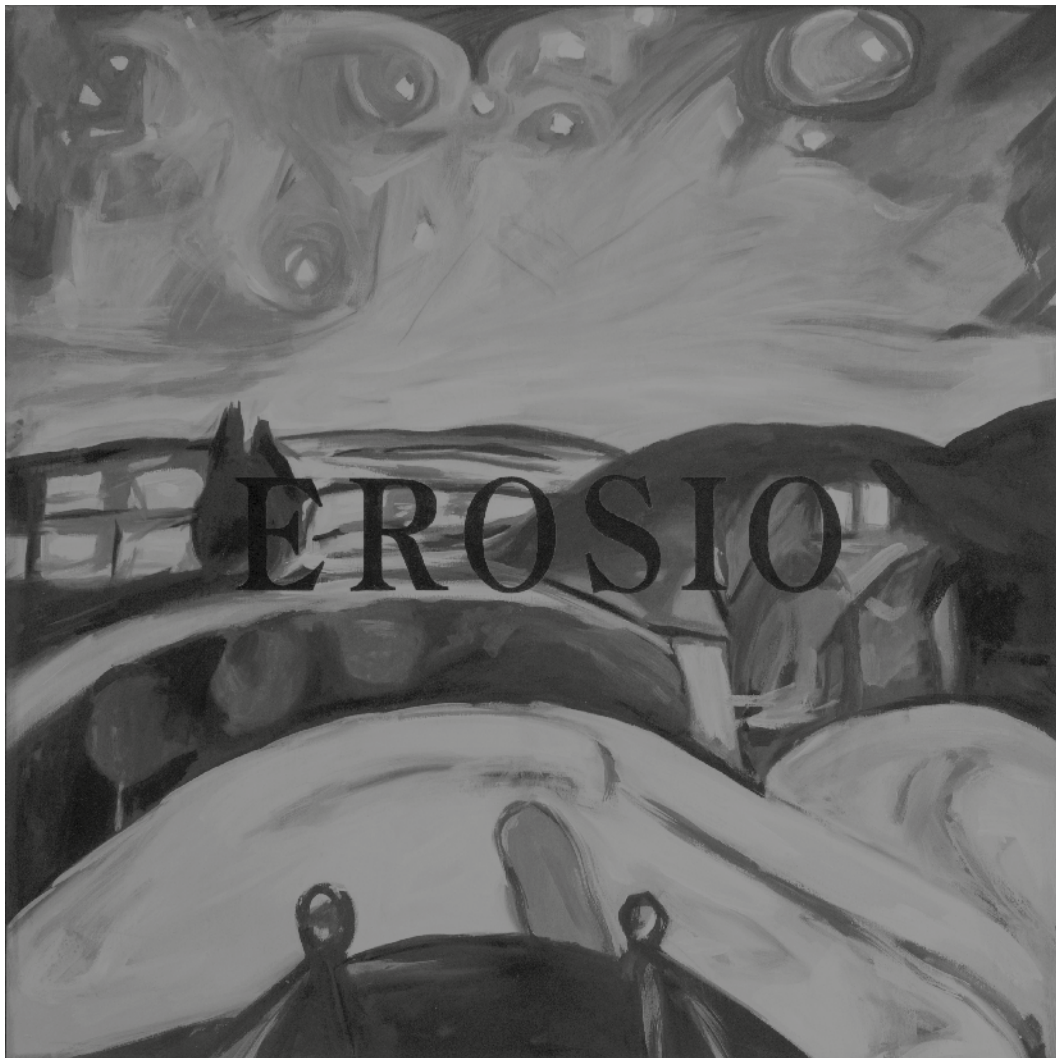
A lángosos nyitva van ilyenkor?
A kérdés a versből,
amiben a szerelemről akartam írni,
de a szerelmi költészetről beszéltem,
most nyert értelmet, évekkel később,
amikor kontaktlencse nélkül
kiszaladtam egy lángosért,
és a lángosárus helyén
eladó, csupasz fenyőfák vártak.
December van itt is, és nem látom
az illatos, fehér kocsit tegnapról.
Talán máshova parkolt a fenyőfák,
a karácsony miatt. Felhívtam telefonon,
mintha elvakított volna a szerelem,
és megkérdeztem, nyitva van-e a lángosos.
Értelmet nyert a kedvtelésből
megfogalmazott kérdés.
Választ kaptam. A lángosos anyagbeszerzés miatt zárva.
Valahol most rengeteg lisztet
és olajat pakolnak le egy polcról,
és én addig nem ehetek.

A halvány vonaton

Tiszta voltam és éber, fürödtem, eleget aludtam
aznap, és indulás előtt vagy fél órán keresztül
gyömöszöltem magam alá a párnám. Tiszta
volt ő is, amilyennek mindig láttam.
Éreztük egymás szagát, mintha nem lettünk
volna tiszták mégsem, minden ugyanolyan volt.
A vonat, amivel együtt utaztunk, halkán zúgott,
mi hangosan figyeltük a másikat, alig pislogva.
Az egyszínű tájban halvány állatokat keresek,
amikor egyedül vagyok, ilyen figyelmesen.
Mindenki leszállt, mire észrevettük,
a vonat nem fog továbbmenni.

Az olaj szaga

Lassan elfogy az étolaj, sok spagettit főztem.
Biztos gondolt erre, hogy el fog fogyni, ő is,
amikor kedvességből kicserélte az olajat a fritőzben,
hogy kisüssön néhány szelet rántott húst.
Így tényleg gyorsan elfogy majd az olaj,
nem úgy, mint nálam, alig észrevehetően
az apróra vágott hagyma alatt.
Ha én mentem volna gyakrabban,
ő sem cserélte volna ki az olajat mindig.
Milyen bűdös lett volna a hajam, ha többet
vagyunk nála, nekem így is fullasztó már.

TÓTH CSABA:
Az ég
lerombolása

Király Csenge

Helyettem?

A fiatal nő a hátizsákjával a Taigetoszon áll. Színezett kép, 1996. Szöszös, fekete melegítőpulóver. A nő haja hátra fogva. Félig mosolyog, félig a kamera irányába néz, a jobb kezével a távolba mutat, a felhőkre, az arcán győztes vigyor, pedig még csak félúton voltak, az orra körül grafitmaszat szeplők. A lábán kifeslett túrabakancs, a szemei egyszínűek a fákkal.

A kamera exponálja az arcába néz, nem látszik a képen, de hunyorított, ahogy elkészült, a kis csavarós gombbal a lány arcára fókuszált.

Van egy másik kép is, ami a csúcson készült, az nem került be az albumba. Ott a fiú és a lány egymás derekát átölelik, mindketten egy cölöpön ülnek és látszik az arcukon, hogy kényelmetlen a seggüknek. A lány lábánál egy üres hátizsák, a fiú arcán félszegre felkent vigyor. Vannak mögöttük fák is, a sötétzöldebb fajtából, leginkább fenyők.

A harmadik ember a képen ő nem látszik, pedig nem ő fotózta őket. Ő éppen a halálán van, a nő méhén belül. Apró darabokra oszlik, miközben ő csak egy kicsi fájást érez, mintha előbb jönne meg a menstruációja. Nem akar velük maradni. Nem akar bennük lenni. Nem akar megváltozni.

A nap hasad bele a képbe, olyan, mint egy fehér fotó. Az előhívatott kópián fényfoltok. Egymásra csúsznak az alakok, mintha a függőnyt csúsztatná át magán a szél. A nő és a fiú arca egymásra rakódik, olyanok lesznek, mint egy nagy százlábú. A nap a fiú halántékába kerül, az erdő ellenben elcsúszik, mint a palacsintatészta.

A negyedik fényképet nem csinálták meg, mert nem volt, aki ilyen fényképet csináljon. A nő átöleli a fiút és a fejét a vállába fúrja. Az arca könnyektől foltos és kinedvedzett, a fiú homlokán ráncok, a harag ráncai, a vállán tartja a nő nyakát, a nő fejét és azt suttogja, hogy büszke vagyok rád, persze képen nem lehet azt suttogni, hogy büszke vagyok rád, a nő a szemét az erdőre feszíti, a fiú a felhőkre réved.

Az ötödik képre már fényképezőgépük sem volt, pontosabban éppen az lehetett az ötödik kép, az összetört fényképezőgép, benne a lencsével. A nő, amikor kiesett, miután hazaért, a férfi éles kiáltása, amikor meglátta, az összefolyó veszekedés a másik szobából, a lopva lehúzott vécé, a szokatlan furcsa szag és a konyhakőre csúszott mosószippan.

Az ikon

Amikor a világ szűkülni kezdett, végül már csak egy pénzérme maradt a tetején. Nem túl nagy pénzérme, a szírom-alakú világ szinte minden oldaláról elérhető. Bele volt vésve egy őszirózsza és egy kettes, mivel egy kétforintos volt. A föld lakói viszonylag hamar kibékültek azzal, hogy ezentúl két napjuk lesz és mint a karc a szemüveglencsén, örökké benne lesz a látóterükben egy szabályos kerek rézbarna folt (feltéve, ha valaki felnéz az égre). A tudomány őrzőit, a tudósokat hívták segítségül, akik megtalálták a megoldást: az égbolton egy gigantikus pénzérme sziluettje látszik, ami a légkörben az Északi sark fölött lebeg. Ezzel lezártak is tekintették az ügyet.

A közvélemény elcsitul érmeügyben, kivéve azt az izgága egy százalékot, akit semmi sem hagy nyugodni és az összes közül éppen ezt az egy semmit választják. Ez az egy százalék képviselni akarta magát a választáson. Be akart ülni a Parlamentbe. Miután ez nem sikerült, mert megunták az újabb próbálkozásokat és a szülei beteljesületlen álmait sem kellett teljesíteniük, megpróbálták racionális módon beépíteni az érmét a mindennapokba. Ekkor jelentek meg a nyereszkesedők. Egy sereg vajákos említette meg csak mellékesen, hogy ők tudják az érme okát és egyébként teljesen triviális az egész.

A NASA ezután, az álhírek terjedése ellen, elkezdte az érmével kapcsolatos műholdas kutatásait, hogy megpróbálják közelről lefotózni. Ez azonban nem sikerült, mert a titokzatos (és hatalmas) érme közelről nagyon elmosódott volt (egy kopottabb kétforintosról volt ugyanis szó). Egy Szaudi országban hivatalosan istennek nyilvánították az érmét és a katolikus egyház is nyitottabb lett felé (, mint a homoszexuális embertársaik felé például).

Így alakult, hogy a *sokszázezredik nagy háború* utáni első évet, amit megelőzőleg a költők és írók csak arról tudtak műveket alkotni, hogy nekik mennyire fáj, jobban, mint létező lényeknek lehet valaha, a festőművészek pedig csak a másik nem képviselőit festették meg állati alakban, a zenészek pedig nem komponáltak mást, csak veretes és hátszörzagú gyászindulókat, azt az egyetlen évet, az érme évének nyilvánították a kölcsönös boldogság és szolidaritás nevében, egy év munkaszabadságra ítélve mindenkit. Ekkor az érme megsértődött és lezuhant.

Makó Ágnes

A futam

Álmomban már egészen közel volt a vég, csak egyetlen apró mozzanat hiányzott, ami egy utolsót lök a rendszeren. Az elnyomottak között éltem, tudósként az én feladatomból volt, hogy meggyőzzem az uralkodókat, mégse rendezzék meg az autóversenyt. Számításaimból egyértelműen kiderült, a fényes, suhanó versenyautók kerekeinek súrlódása pont annyi hőt termelne, amivel átlépnének a felmelegedés végső határát. Ez éppen elég lenne ahhoz, hogy a forróság áttörjön minden gátat és a Földre zúdulva eltöröljön fát, óceánt, várost, embert. Az uralkodók most sem hallgattak rám, gúnyos mosollyal leintettek, azt mondták, túl sokat aggodalmaskodom. Hiába érveltem egyre kétségbeesettebben. Be kellett látnom, hogy tényleg vége, most már fel kell adnom, újra nélkülünk döntenek mindannyiunk életéről. Ez lesz az utolsó futam. Tudtam, hogy órákon belül egyetlen hatalmas hóhullámban égünk el valamennyien, aki pedig mégis túlélne, arra lassú kínhalál vár az üres, forró sivatagban. És még elbúcsúzni sincs időm.

Felriadtam, a szobában sötét volt és meleg. Lerúgtam a takarót, de így még jobban izzadtam. Kimentem a konyhába, megnyitottam a csapot és vártam. Megtöltöttem a poharamat, ittam egy kortyot, langyos volt a víz. Percekig folyattam a csapot, de egyre melegebb víz jött, inkább visszafeküdtem. Nem tudtam elaludni, szédültem. Cikkek és tanulmányok nyüzsgő raja keringett a levegőben, röpködtek a csillár körül a fekete, szemcsés szövegtörzsek, az óriási betűméretű címek és a színes grafikonok. A zárt ablak fekete négyszögében láttam a méhlepény szövetébe szorult mikroműanyag-darabkákat. A redőny lécei között két és fél fok, talán, ha teljesen leereszteném, másfél fokra is le lehetne nyomni, de nem vagyok hozzá elég erős. A másik oldalra fordultam, az ágy megreccsent alattam, szárad a fa, irtják az esőerdőket, a viharok már extrém szélsőségszerűek, szedik szét a tetőt, látom a sötét égen a Göncölszekeret. A szekrényajtó félig kinyílt ajtaján megcsillan a fény, kis lángnyelvek, majd nagyobbak, a bozóttűz gyorsan terjed, narancssárgára festi a hálósoba egét. Az elszenesedett állattetemek és a füst szaga fojtogató. Megkerestem az éjjeliszekrényen a távirányítót és bekapcsoltam a légkondit. Zúg, hűti az utcát, melegíti a hálósobát, jégcsapok csüngenek az erkélyrácsról, leválik egy háromezer négyzetkilométeres jéghegy, emelkedik a vízszint, a sugárszennyezett hűtővíz eléri a kritikus zónát, bekapcsol a vészcsengő, fülsiketítően berreg.

Felugrottam, kóválygó fejjel az ajtóhoz botorkáltam. Bözsi néni volt az a földszintről, fürdőköntösben. A haja kócos, a szeme alatt karikák. Sírós hangon kért, menjek le segíteni, csőtörés miatt vízben áll az egész földszint, ki kellene cipelni a lakásából mindent, ami még menthető. A szőnyegek! A bútorok! Minden vizes! Együttérzően bólogattam. Szegény Cirmi a szekrény tetején ül, az alomtálcája meg úszik a vízen! Megremegett a gyomrom és hangos röhögés tört ki belőlem, pedig őszintén sajnáltam Bözsi nénit és Cirmit. Próbáltam gyorsan elfojtani a nevetést és kedves hangon megszólalni, végül levegő után kapkodva, vörös arccal megígértem, hogy rögtön öltözöm és lemegyek. Tíz perc múlva már a földszinti konyhában gázoltam térdig a langyos vízben és hordtam át a fagyasztóból a húsokat, az öt kiló gyalult tököt és a műanyag dobozokba adagolt töltött paprikát a második emeleti Zsolt bácsi hűtőjébe. Utána a nappaliból vittük ki a kis asztalt, a könyveket, majd létrára állva leszedtem Cirmit a szekrény tetejéről, közben végigkarmolta az alkaromat. Bözsi néni tévéje úgy ázott be, hogy nem tudtuk kikapcsolni, átkapcsolni, sem lehalkítani, így pakolás közben végig a monacói nagydíjon köröző autók surrogását hallgattuk teljes hangerőn.

Szilvágombóc

Anya már harmadszor szól, hogy terítsem meg az asztalt. Semmi kedvem felkelni a tévé elől, úgy teszek, mintha nem hallanám. Hátha elfelejti, vagy megunja és megterít, vagy megkér valaki mást, vagy csoda történik és ma nem is lesz ebéd, mondjuk, minden odaég, vagy bombát találnak a szomszéd építkezésen és kiürítik a házunkat. Megint reklámszünet, ma már tizedszer látom ezt a hajszeléreklámot, átkapcsolok a sportra, de ott is reklám megy. Anya úgy kavargat a konyhában, hogy a Metallica-klip alatt is hallatszik a fakanál kopogása a lábos alján, de teljesen más a ritmusa. Csapódik a bejárati ajtó. Na, végre már! Le a cipővel, be ne hozd a sarat, most mostam fel! Mindjárt kész az ebéd! Apa szuszogva húzza le a bakancsát, miattam ne siess, hazafelé benyomtam egy giroszt az aluljáróban. Anya hátra se néz, kiabál, de közben is kavar veszettül, mi az, hogy girosz, az eszem megáll rajtad, tudod, hogy reggel óta főzök, jönnek Andrásék, ugye nem felejtetted el? Az inged a kanapén, borotválkozhatnál is. Apa morogva bemegy a fürdőszobába, ingben jön ki, ledobja magát mellém, együtt nézzük a reklámokat. Csengetnek, anya szalad az ajtóhoz, András vigyorog a feje tetejére tolt napszemüvegben, velem nem tudom hányadik felesége szűk, rövid ruhában, meg az unokatesóm, sovány, a szeme résnyi, mintha mindjárt elaludna. Anya magán felejtette a fehér alapon bocifoltos kötényt, vöröslő arccal tépi le, összegyűrve bedobja a konyhába, a szék mellé esik. Helló, hölgyek, urak, na végre itt, tíz perce körözünk, sose találjuk a házatokat, mindegyik tök egyforma, nem tudom, ti hogy találtok haza esténként! Kinézek az ablakon, ahonnan ellátni a hegyekig, de most lefelé nézek, a ház előtt azonnal kiszúrom András piros kabrióját. Anya kiabál, szólj már a bátyádnak, jöjjön, ebédelünk, de nem kell szólnom, hallom, ahogy Zsolt dübörgő léptekkel kiviharzik a szobájából, valami köszönésszerűt morog, leül és belebámul a húslevessel teli tányérba. Heten már pont nem férünk el az asztalnál, úgyhogy anyával és Zsolttal hárman ülünk két helyen, a térdem az asztal lábának nyomódik. Anya fél percre ül le, leginkább ki-be rohangál, hordja az ipari mennyiségű kaját, vadast, szilvágombócot, az unokatesómnak külön zöldséglevest és gombapörköltet, mert nem eszik húst, de ő ezektől sincs elájulva, leginkább csak vizet iszik. András felesége folyamatosan beszél, már rég nem tudom követni, valami szoláriumról, meg színházbérletről, meg tölgyfa hordóról hadovál. András kinyitja a bort, amit hozott, bátyámat kérdegeti a szakuliról, ő egyszavas válaszokat ad, aztán kérdezi tőle, nem akarsz külföldre menni dolgozni? Pont ilyen életrevaló, ügyes fiatalokat keresnek a cégemnél, autókhoz kell egy kicsit érteni, Angliába, vagy Hollandiába is lehet menni. Zsolt felnéz, azt mondja, lehet, végül is miért ne. Anya rázza a fejét és legyintget, jaj, hagyjad már, Andris, hová menne ez a gyerek Angliába meg Hollandiába, hülyeség, lesz munkája itt is, csak végezze el az iskolát, aztán majd meglátja, mihez lesz kedve, na, vegyél még gombócot, hozzak még porcukrot? Most András rázza a fejét, kösz, nem, na, jó, még egy utolsót, de cukor nélkül, nem ártana fogynom egy kicsit, a kávé is üresen iszom, de tényleg, Zsolti, gondold meg, nem baj, ha még nem végeztél a suliban, ha a gyakorlati tudás megvan, vagy legalább az alapok, aztán úgyis bejössz menet közben. A bátyám bólogat, anya úgy áll fel, hogy a terítő a combjára tapad és sodorja magával, miközben elindul András felé, azt már nem, állítsd le magad, elvégzi az iskolát és punktum, már csak egy év van hátra és most biztosan sikerülni fog, utána akár érettségizhet is, elmegy András mellett, ki a konyhába, látom, ahogy kiveszi a szekrényből a majdnem tele zacskó porcukrot és az egészet a szilvágombócokra önti.

Petőcz András

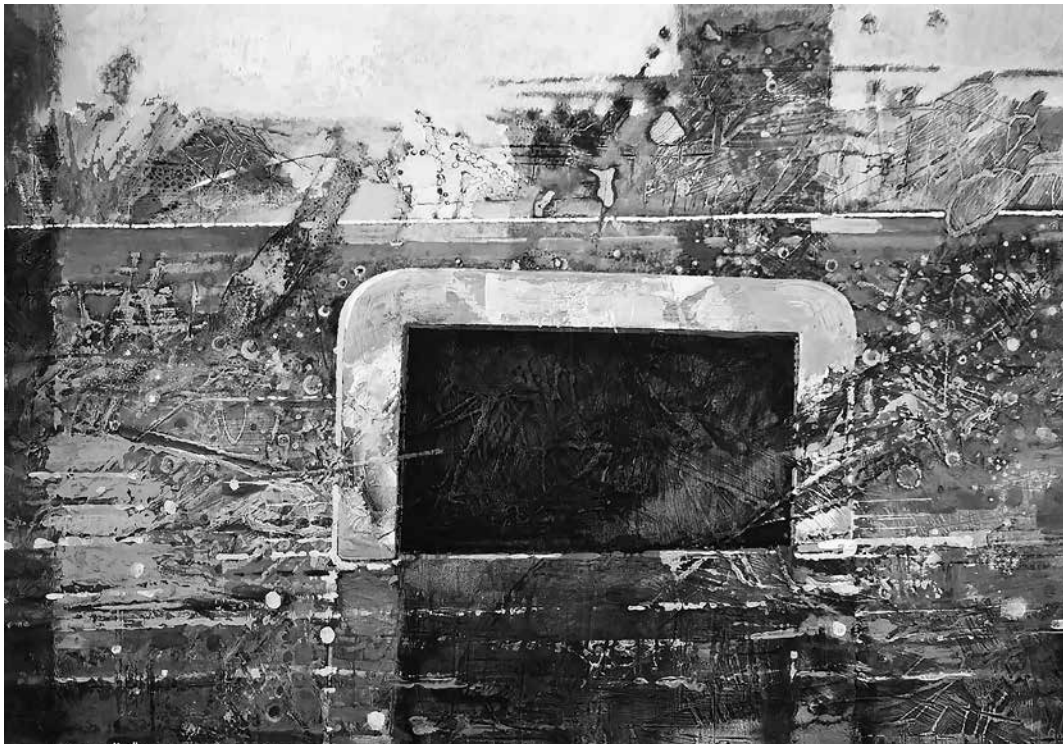
Idő, Európa

A mozdulatlan időt figyeled,
a kezed mozdulatlanságát,
az időt, nem, nem, nem, nem
lélegzik körülötted, az

idő, belemeredve valamiféle
csendbe, lélegzetfojtott idő,
mintha valami *előtt* és *után* is,
már-már *túl* valamin, szinte

*túl*nan, gyönyörű idő, nagy-nagy
lélegzetvétel-idő, hatalmas beteljesülés-
idő, futás-idő lesz,

ha majd *túl* leszünk azon a valamin,
a lélegzetfojtott mozdulatlanságon,
az *idő*n, a megfoghatatlanon.

KOTNYEK ISTVÁN: Lemerülő tablet

Hárman – ülök itt

Tíz lépést teszek előre, egészen a fürdőszobáig.
Kezet, arcot mosok, frissítem magam. Homlokom
a tükörnek feszül: így nézek bele a szemembe.
Farkasszemet nézek: csend, hűvös és sík felület,
bezártság, majdnem szomorúság, ahogy itt – –

Aztán újból: tíz lépés vissza, leülök az asztalhoz,
a géphez. Számítógép, szöveget szerkeszt, *szöveget*
gépelek bele a gépbe. Megnyugtat itt, a csendben,
ahogy hallok a saját szöszmötölésem. *Hárman vagyok,*
mondom, *negyediknek pedig a külvilág, vagyis a többiek.*

Ott a külvilág, vagyis a válság és a háborús helyzet,
és az összes többi, nagyon is fontossá lett ostobaságok.
Hozzákezek a gépeléshez, tisztázom a szöveget,
lélegzek közben nagyokat, valaminek a felén már
túl. *Innen és túl,* mondom magamban, *valamiféle*

életnek a felén már régen túl, mondom magamban,
közben hagyom, hogy elringasson a saját gépelésem.
Pihentető munka. Megnyugtat ez az egész, a reggeli
futásom, szaladásom a billentyűk sokféleségében,
megnyugtat a számítógép-kopogás, szöszmötölésem,

és *a zene,* megnyugtat, ahogy ritmusa lesz a szövegnek.
Ahogy a sokmillió mikroprocesszorból, az agyamból és
a gép agyából előlépnek a hangok: az anyanyelv biztonsága,
a tevékenység öröme, *a győzelem,* ahogy megszületik a vers.
Ülök itt hárman: a gép, a szöveg és saját tétova önnön magam.

A festő monológja

A vérárfolyam
egyre alacsonyabb,
ezért erős színekkel
dolgozom.

Erős színekkel,
hogy észrevegyenek.

Festőművész vagyok,
nem létező és
gyönyörű világokat
alkotok.

Nincs elég pénzem,
ezért a nem létező,
de gyönyörű világokat
pénzzé teszem,
ha lehet.

Szerencsém van:
a város megtelt
őrjöngő, éhező árusokkal,
és felhevült, izgatott
vásárlókkal.

Papírhegyek, autóalkatrészek,
lekoszlott számítógépdarabok
és konzervdobozok között ücsörgök,
árurom erős színekkel készült
csendéleteimet.

Hullámszik, lüktet a tömeg.

Az egymásra torlódott vidám és
felhevült emberek között kisebb
balesetek és gyilkosságok
történnnek olykor-olykor.

Végül is a halálesetek száma
elenyésző.

A nagy hangzavarban
az ilyesmit alig lehet észrevenni.

Az áldozatok sikoltását
elnyomja a tömeg
izgatott és kielégületlen
lihegése.

Egyre erősebb színekkel
dolgozom.

KOTNYEK ISTVÁN: Tollfosztás

Kopriva Nikolett

Az égig érő paszuly

*„A rossz mondataim voltak igazak.
Te a jókat hitted el.”*

(Simon Márton)

I.

Gyerek voltam, amikor először hazudtam,
égő szemekkel mondtam anyámnak,
hogy nem miattam haltak meg
a kaktuszok: betegnek születtek.
Aztán az osztálykiránduláson,
amikor békát és gilisztát boncoltunk,
fájó mellkassal ültem az ebéd fölött,
de egy falat sem fért le
torkom kémcsövén.
Utána hetekig bujkáltam
magasra emelt falaim mögött,
majd kezdődött előlről,
indokolatlan történetek arról,
hogy ki vagyok,
és mit csinálok, amikor senki sem lát.
Neked is meséltem a háromkirályokról,
akikkel, úgy tudtad, személyesen is találkoztam,
az istenről, akivel reggelente beszélek,
meg arról, hogy utánad mennék, ha felmásznál
az égig érő paszulyra.

II.

Idővel persze te is eltűnsz
az elhalványuló utakon,
hosszú kabátban és kalapban
hetekig mégy, megül benned
az áthúzott várostáblák szomorúsága,
s a két tábla közti homályos, sárga tér,
melyben mindenki átutazó.
Időnként hallod, hogy megszólalnak
az útszéli fák,
nézed *nagy, mohos arcukat*,
ahogy hajuk mögül figyelnek.
Hosszan meséled nekik titkaid:
beszélsz az égig érő paszulyról,
hogy addig másztál,
míg minden ellened fordult,
míg a levelek rád tapadtak,
fojtogattak;
a háromkirályokról,

meg dédanyád szelleméről a kamrában,
aki hajnalonta sír.
Áramló betűid fölissza a fakéreg,
az ágak csontjaidhoz hasonulnak,
vagy a sárga-zöld lombhajban
élsz tovább.

Nagyapám

Nagyapám kézfejen térképpé rajzolódtak
a ráncok, most azon magyarázza
a régi utcaneveket,
hogy hányban, hol és mi történt.

Nagyapám szemében egy nagy,
zöld folyó árad,
hallom sistergését.

Nagyapám háza visszhangozni
kezdett, mert kiürült.
Most hátán cipeli a csendet,
görnyedten jár-ke,
és szótlán túri,
hogy nap mint nap gúnyolódik.

Fényképein életre kelnek az arcok,
állandóan kiszólnak a múltból,
azt hiszik, helyük van
az emlékein kívül.
Ő helyet szorít nekik maga mellett,
és kávét főz.

Kiszínezném az álmait, hogy elhiggye,
ez nem a magány,
csak a kint kongó harang
emlékei.

Szolcsányi Ákos

Dávid

(részlet)

Akkor már király voltam. Akkor lettem tényleg az, ha egy király attól király, hogy egyedül ő az. Amikor az előzményekre gondolok, csupa lépés jut eszembe, hogy megyek, valakik mindig mellettem, jobbára, vagy legyen, mindig, katonák. A párbaj utáni napról hármukra emlékszem, akik kettőnk között ültek a szekéren, vittek Saulhoz, a királyhoz, kérdeztem vissza, Saulhoz, vágta el az egyik. Nem volt hatalmad közelebb kerülni vagy nem akartál, semmiképp sem esett jól – de, igaz, mit mondtam volna neked? Nem most, hisz most neked mondom mindent, de akkor! Az előző estére gondoltam, a Míkál nélküli részére, vagyis magamra. Szégyelltem volna magam, ha nem lett volna vicces, hogy másnap már ott ülök, helyet is szorítottak, vagyok valaki, láthatólag senkinek sem kevesebb, sem több mint tegnap. Az úton hányinger és nevetés ingerelt. Sajnálom is, hogy olyan messze voltál, talán egy szavad elég lett volna, hogy visszaszóljak, hogy megkapd, amiről most már csak beszélni tudok. De ha ennyi maradt a te hazugságod és az én csöndem ellen, hát ennyit teszek. Hazudok, persze.

Szótlan pihenők és két számon tartott, jellemzők nélküli szállóhely után harmadnapra érkezünk meg Saul palotájához. Négyfelől ugyanannyi, ugyanakkora ajtó, ahogy a kocsis tájékozódó körei során megfigyeltem. Mindegyik tűnhetett főbejáratnak, az is, amelyiken végül bevezettek. Bent, a hatalmas csarnokban már világosabban elváltak a fontosabb és mellékesebb lépcsősorok. Kicsit megkönnyebbültem, amikor egy keskeny és alacsony oldallépcső felé intettél, nem éreztem jól magam abban a tágas, mégis véges térben. Persze nevetséges, de akkor úgy tűnt, nekem kedvezel azzal, hogy a szinte konyhaszerű, kis helyiségbe vezetted, ahol egy másik pap várt, vörös hajú, de itt-ott már őszes, fogsorában széles, de sehol nem egész fognyi hiányok.

Játssz a sípodon, kérte, mihelyt behúztad mögöttünk a függönyt. Neked se köszönt, nyomtam vissza a gyomromból nekiinduló szégyent, a helyzet ilyen, nem én, akár játszhatok is. A kinnak, amivel elejtettem a sípot, amivel fordítva vettem fel, amitől kiszáradt a szám és a torkom, már nem tudtam mit felelni, maradt a megadás, akár el is ronthatom, akár lehet annyira rossz is, hogy ne utaljon semmire, amihez képest rossz volna, bár erre a pap nem hagyott elég időt. Félbeszakított, közelebb jött, hogy jobban megnézzé az arcomat, jobbról, balról, majd a karjaimat, egész közlőrl. Hirtelen a szemem elé emelte a kezét, erre hátrahőköltem és pislogtam, de a fenyegetés nem folytatódott.

Ehelyett különböző méretű poharakat és két kancsó vizet vett elő, elmondta, melyikbe mennyi fér, aztán megkért, öntsem szét a vizet úgy, hogy minden pohárban ugyanannyi legyen, mindkét kancsóban is ugyanannyi, és a poharakban összesen annyi, mint a kancsóban külön-külön. Gondolkodtam egy kicsit, csak a helyzet kedvéért, aztán elrontottam. Próbáltam készségesen önteni, tényleg dühösnek látszani, amikor kilötyt egy kevés. Biztosan nem oldottam meg a feladványt, de azóta sem tudom, miben tévedtem – te nem mondtad meg, a mértéket pedig már akkor sem jegyeztem meg, amikor a pap mondta, mint egy bemutatkozásnál, a bólogatásomra figyeltem. A poharak csillogtak.

A pap a mutató- és középső ujját végighúzta az asztal felett, a kancsótól éles ívben a fal felé. Tudtam, hogy ezzel neked jelez, nekem sietve annyit mondott, elég, talán, hogy ne vegyem észre a mozdulatot. - Megtanulsz olvasni és majd költő leszel – mondtad végül –, de ez ráér. Meg nem is fontos, csak valaminek kell lenni. Majd. Most vár a király. Ebédre. De előbb megmosakszol.

Nem számítok az érdeklődésedre, de nem kevésbé fontos, mint bármi más: jólesett a fürdő. Főleg az egyedüllét, ami megvédett attól, hogy bármi megvilágítsa vagy leértékelje a szót, költő. Hozzá a kényelmes időpont, majd, és a meleg víz – ahogy egy lusta kamasz, ilyennek képzeltem a felnőttkort, ingyen lenni valakinek. A délelőtti nap is megfelelő erővel sütött át a helyiségen,

a három cserépkádon előbb sietve, majd a helyzethez lassulva haladtam végig, míg a mocsok barnává, szürkévé száradt foltjai feloldódtak az első és a második kád fehér habja alatt, hogy a harmadik átlátszó vizébe már céltalanul, szinte vidáman másszak be. Ahogy máskor sem, amikor boldog voltam, eszembe sem jutott, hogy hálás legyek, neked végképp nem.

Nem siettettem semmit, de mire kihűlt a víz és még mindig egyedül lehettem, háttérbe szorult a nyugalmam is. Ha valamit, ezt szégyeltem, hogy mint egy megkorduló gyomor, jutott eszembe a párbaj, Míkál, a hajamon végigfolyó olaj, még otthon. Felöltöztem az odakészített tiszta váltás ruhába és arra gondoltam, kivárom, mire értem jöttek. Jó volt ez a dacos tétlenség, legalábbis jobb, mint tanácstalanul nézegetni az elmúlt napokat, de hamar eluntam és kiléptem a fürdőből. A folyosón két katona, hallottam volna, ha elmozdítják az ajtót, belesniük nem volt hol. Tényleg egyedül voltam, gondoltam büszkén. - Most?, kérdeztem az egyiket. - Saulhoz, felelte, a madaraival van. Talán a másik fintorgott, talán egyikük sem, mindenesetre nem mondtak többet.

A fürdőhelyiség sóillata után a madárteremben minden színt, csicsergést, magát a király látványát is áttetsző ködbe vonta a madárszar meleg, barátságosan enyhe, de a tetőtlen, tágas helyiség minden szellőjénél szívósabbnak tetsző szaga. Maga Saul a terem egyik melléklépcsőjén ült, dísztelen, sűrke ruhában, meztelen sarka az első lépcsőn, lazán szétvetett talpain tyúkszemek, élesen ellentmondott a környezet ráérős, növényyszerű tempójának a kapkodás, ahogy az arcára pillantottam. Vagy nem tűnt fel neki az ijedtségem, vagy mulattatta, vagy megbocsátotta, vagy mind a három.

- Hát te vagy az? De bűdös vagy! Mindegy, amúgy sem fogsz mindennap fürdeni. Meg úgyis megszoklak. Te is megszoksz engem, egy időre. De ne félj, elég vagyok én magamnak, téged nem nekem kell betörni. Például hogy lehet illet kérdezni valakitől, hogy „te vagy az?” Milyen feleletet adhatsz rá, nem, nem én vagyok? Ül le. Jó itt? Majd lebontathatod, ha nem tetszik. Csak várj meg. Mostanáig én vártam rád. Már ha te vagy az, hehe. Szóval itt vagy. Látom, élvezted a fürdőt. Eleinte én is, de aztán mindig fáztam utána, még felöltözve, melegben is. Mint körülmelés után, már ha emlékszel, milyen volt előtte, én sem, csak a kicsiken láttam, hogy utána, mármint bármennyivel utána, nem ugyanúgy mosolyognak. Hagyjuk is ezt. Szereted a madarakat? Nem az enyémekeket, azokat még muszáj, hanem a madarakat általában? - Még muszáj? - használtam ki, hogy nálam a szó. - De hát mit csinál, amire várnom kell? - Ki mit csinál? Én? Hát nem mondták, hogy tegezhetesz? De sietős volt nekik! De mindegy, mindegy! Én nem csinállok semmit. Majd lesz valami. Az mindig. Nekem mindegy. Mármint már mindegy, meg ami rajtam változtathat, az is mindegy. - De hát miért volna mindegy? - Hirtelen úgy éreztem, hogy ez az, valami eldőlt bennem.. Felnőtt vagyok, majd meglátod, olyankor már fontosak ezek az érzések. - Biztos meglátom majd. De mi történt? -A feliratokon veszünk össze a rabbival. Hogy mennyit írjunk, a falakra, a homlokzatokra, mindenhová. Hosszabbakat akartam, ne csak az Ő nevét írjuk le, meg hogy jó, hogy hálásak vagyunk, ne csak ennyit, és ne ilyen sokszor. Hanem hogy hogyan. Történeteket. A tanulságon spóroljunk, ha már kell. Azt mondta, száznegyven betűt enged egybe. A több zavaró lenne. Veszekedtünk, mindent megpróbáltam, még úgy is tettem, mintha örült lennék. Kétszáznyolcvanot ajánlott, de olyan arccal, mintha leköpne, na, akkor éreztem, hogy mindegy. Bár lehet, hogy már azelőtt az volt. Később biztos nem, aki ráébredt, azon észreveszik, és akkor már tényleg mindegy is. Felkent téged is, ugye? - Igen - feleltem azonnal, amikor figyelek, nem tudok gondolkodni, anélkül meg hazudni, titkolózni sem. - Akkor emlékszel, mit mondott a rabbi, persze, Ő, csak általa, szerénykedjen csak, de hát egy ilyen szertartás után mi marad nálad, és mi nála? No, de hagyjuk, majd meglátod. Még rám fogja, hogy ellene akarlak fordítani. Meg aztán nekem is mindegy, vigyázol-e magadra. Együnk, az biztos, meg nézd meg a gyerekeket, az jó.

Szerencse, hogy nem beszéltem veled sokat. Akkor most lenne ízlésem, persze olyan, mint a tiéd, persze pont annyira más, hogy még túlélhessen, és akkor utálnom kéne Sault. Bárhogy könnyű volt iránta érezni – de már akkor megszerettem. Bár hazudok. Az biztos, hogy elsőre nehéz volt örülni annak, hogy meghalt. Aztán belejöttem, mindennek lehet örülni, és akkor már az is az örömhöz köt, hogy sikerült érezni. Meg aztán, miért ne hazudnék róla? Ha így is

eleve hazudok, hiszen honnan emlékeznék minden szavára? De sokat beszélt, és mindig így. Az örömben is biztos vagyok, végre valaki beszél, még ha, ahogy értettem, csak magáról – de mi másról lehet, főleg ennyit? Amiatt sem tudtam haragudni, ahogy elküldte a terem előtt várakozó öröket. Pedig előre a mozdulatba görnyedt a válla, mintha éppúgy nem tudna engedetlen lenni, ahogy a haja sem nőhet ki újra. Így a parancsoló biccentés fedezete is egy másik akarat volt – maga Saul csak rövid, csúfolódó mosolyáról dönthetett, arcáig engedi-e vagy csak a szemében tartja. Mindenesetre kettesben maradtunk, amíg az ebédlőbe nem értünk, ahol megismertem, mint mondta, a gyerekeket, Míkált és Jonatánt.

Fél év volt köztük, ahogy Saul kínos magyarázatából megtudtam, egy testvérpártól születtek. Inkább rájuk ütöttek, maga Saul csak megcsinálta őket, épp ilyeneket akart, nem a vérért szaporítani. Mintha nem róluk lett volna szó, nem fűztek hozzá semmit, derűs hangon kérték, kínálták a fűszeres tálakat. Míkált nem tudtam a táborban látott képéhez mérni, túl eleven ütemben zajlott az ebéd, túlságosan jólesett a fogásokról beszélni, melyiket szeretem, vagyis végül is magamról, túl ártatlan és otthonos volt a tompa sarkú, négyszögletes asztalt körbeülni. Mint egy vendég, akiről nem tudják, hogy szökevény, beszéltem arról, hogy eszik nálunk a tojást, és hogy enném én, ha bárhogynem lehetne. Mire véget ért az ebéd, és a beálló csöndben lehetett is, szabadott is végigmérni Saul két gyereket, már az övök voltam. Hasonlítotak, két szép, kicsit alacsony, barna fiatal, rengeteg anyajeggel, a legtöbbjüknek nem volt párja a másik testén. Míkál három évvel volt idősebb nálam, ez akkor nővé tette őt és gyerekké engem. Innen volt feltűnő, sőt gyanús a kedvessége, annyira, hogy többször csak azért néztem rá, hogy testi hibákat keressek, hiába, valamit, ami indokolná meleg, kitartott és érdeklődő tekintetét. Mint egy kérdés, amire valóban nem tudnék rossz választ adni, és ha én tartanám rossznak, meggyőzne, hogy tévedek, miközben nem is mond semmit. És mégis megkönnyebbültem, amikor Jonatán elhívott magával, hogy megnézzük a földjét, így mondta, de hunyorított is a büszkélkedéshez. Ha Míkál is az enyém, megvár, ha nem, hát eddig sem volt az, ha most ezzel veszítem el, az az ő rosszhiszemű próbatétele. Abba hagyom, mielőtt hibáznék, gondoltam, büszkén, mint egy ügyes játékos, aki megúszott valamit, majdnem nyújtózkodtam is az istállóhoz vezető folyosó félhomályában.

- Láttam a lefejezést, kezdte Jonatán, ahogy elindult a szekér, melyiket, kérdeztem vissza, mintha egy pattanást tagadnék le, a tiédet, felelte. Vagyis amit te csináltál, nevette el magát, csak én zökkentem ki, ő nyugodt volt és udvarias. Abban sem volt ragaszkodás, ahogy felhozta a dolgot, de a csevegők fölénye sem. - Akinek volt hozzá türelme, nem felejt el. - De hát mi különleges volt benne? - Te nem láttál még lefejezést. Mi voltunk apámmal csatákban, persze, messze, de azért elég közel, elvitt kivégzésekre is. A csatában van, aki dühből, vagy mert úgy jön ki a vágás, huss, suhintott a tenyerével, de nincs ideje utánamenni, mert jön megint egy másik, hát, ez nem olyan volt. A hóhér meg, mint aki dolgozik. Mert hát dolgozik, már csak a szeme mosolygott, szóval ő akkor sem akar feltűnést, ha mindenki rá figyel. Rosszul mondom, mert hát nem rá figyelnek, hanem arra, amit csinál. Ő megcsinálja, azt az egyet, aztán megy, persze nem kapkodhat, de ő sem ér rá igazán. De a tiéd után ez a kérdés jutott eszembe, hogy minek? Ha már nyertél. - Kell. - Kell?, szinte elismételte a hangsúlyt is, mégis kérdezett, legalábbis muszáj volt folytatnom. Úgy éreztem, hogy kellett. Neki. - Ennyire hiszel benne? - No, azt nem hallottam, ahogy megparancsolta, próbáltam nevetni én is, de csak annyira sikerült, hogy hallatsszon. Meg ez most olyan, mint egy mentség. Elkezdtem, aztán nem ment, de arra gondoltam, hogy már elkezdtem, hát folytatnom kell. Gondolom, a hóhérnak megmondják, hogyan csinálja, nekem nem mondtak semmit. Csak azt, hogy már nyertünk. Aztán most mondhatják, hogy szörnyű, ekkor már volt valami a torkomban, de a szemem körül nem éreztem, hogy mindjárt sírnék. Csak hunyorogtam a napon és szégyenkeztem, amiért mentegetőzőm. - Ez a szó sosem jutott volna eszembe! Köznapi, talán, épp ez volt benne a furcsa, hogy jön egy, ugye pásztor?, pásztorfiú, és nekilát, ahogy kell, persze, hibázik, de az is illett volna oda, hogy káromkodj, mint akinek kiömlik a teje. Vagy őszinte, hehe, egy őszinte lefejezés, vagy akkor kötelességtudó, ahogy most meséled, de hogy szörnyű? - Őszinte?, ismételt el a hangsúlyát, ahogy ő kérdezett vissza az előbb, ez most sikerült, össze is nevtünk.

Sok látnivaló nem volt a földjén, tulajdonképpen egy kert volt az egész. A palota felőli végén három lépcső vezetett egy fedett asztalhoz, gyengébb esőktől, a dél körüli naptól nyújthatott védelmet. Amíg meg nem ölték, pár naponta kijártunk ide inni, kevés bort sok vízzel. Sokat beszélünk, mi volt, mi van, csak arról nem, hogy mi lesz, de nem is hiányzott. Az odavezető út is úgy ért véget, hogy nem torkollott semmibe, csak apránként megszaporodott rajta a zöld, míg a lépcsősor már a kertben mindenhol ugyanolyan sűrűn növő fűcsomók közül emelkedett ki. Sokszor cáfoltam rá a történeteidre már abban is, amit itt összehordok, de ha volt veled szemben igazi ellenállás, az ebből a kertből nőtt, ahol nem történt semmi, ahol jó volt.

Bármilyen nyugalmas is volt az a néhány hét, Míkál ottléte mindvégig jelezte, hogy ez sem tart sokáig, valami lesz, amit elronthatok, és ami már akkor annyit ért, hogy formátlanul, névtelenül is hatalma voltföldröttünk. A kád tiszta vize, Saul mocskos viccei és bőséges ebédjei, az üldögélések a kertben, mind olyasmi volt, ami elől a latrinába szökve mertem csak magamhoz nyúlni, napjában háromszor, majd amikor már az esküvőnk is szóba került, négyszer-ötször.

Nem képzelegetem változatosan, jobbára mozdulatlan képeket láttam. Egy valóban elhangzó szó is túl sok volt ahhoz, hogy az asztalnál tudjak maradni, ki kell mennem, mondtam, és mentem is, hogy válaszolhassak rá, nyelv nélkül, és mégis a lehető legőszintébben. Utána nem kellett várnom a következő alkalomra, hiszen másból sem álltak azok a napok. Az idő, amit Jonatánnal vagy hármásban töltöttünk a kertben, olykor kényelmetlen is lett emiatt, hisz ott nem volt hova kikéredzkedni. Akkortájt más nem színezte az időt, de az volt a bökkenő, hogy így kicsit kábán, nemritkán óras késéssel értettem meg néhány helyeslésem tárgyát, ha ugyan nem csak azt értettem meg, hogy nem emlékszem, mibe is egyeztem bele. Rémlik, hogy Saul elmesélte, milyen volt nélküled áldozni, elmondta a saját felkenetésekor hallott szöveget is, talán, hogy az én felkentségemről is megbizonyosodjon, vagy hogy ellenőrizze, változtak-e a szavak, amikkel valaki az Övé lesz, mindenesetre a végén megsértődött és irigykedett, talán azt gondolta, titkolózom, vagy hogy fölényeskedem azzal, hogy nem emlékszem a szavaidra, míg ő kívülről tudta – de neki nem akartam hazudni még a jóindulatáért sem. Csak mosolyogtam és bólogattam, nem tudom, biztosan, ismételtam a hangsúlyokat, míg Míkál behozta a kinnfelejtett kést a délutáni körték mellé, és néztem, hogy villog a kezében, majd nélküle az asztalon.

Egyik ilyen beszédébe szötte bele a lánykérést is. Megint magán kezdte, a nőin folytatta, aztán jött még egy győzelmi beszámoló, örültem, hogy egy pár bólintáson túl mást nem kell tennem, és nézhetem, szagolhatom a délelőtti kertet. Eső után volt, épp annyival, hogy még rákezdhetett újra, nyugodt, mégsem kiszámítható idő. - Érted, miről beszélek?, kérdezte szokatlanul hamar, igen, hümmögtem, de későn vettem észre, mekkora csendet kellett volna kitöltenie a válaszomnak. Akkor csináljuk, mondta, kicsit fakó hangsúllyal a végén, mintha mondhatnék valamit, ha akarnék, de akkor sem hiányzik semmi a beszélgetésből, ha nem. - Beszéljek Míkállal? - Igen. Mindenképp, tettem hozzá, a helyzet komolyságához illőn. Mert a helyzet komoly volt, ahhoz képest, ahogy én álltam hozzá, mindenképp. Szóval elégedett voltam a válasszal. Ma, amikor már tudom, a kezét kértem meg így, sem tudnék jobbat, sőt másmilyent sem. - Akár már most azonnal, tettem hozzá lelkesen a szemébe nézve, beszéljenek csak, annál tovább élvezhetem egyedül a kertet.

A nap hátralevő részében egyedül voltam Míkállal, néhány rövid sétával megszakítva a hosszan kiderült ég alatt csókolóztunk, és szorongattuk egymást. Akár a kezét, a vállát vagy a derekát fogtam, minden ugyanolyan jó volt, abban sem volt különbség, melyikünk csinálja. Jegyesek vagyunk, mondta, most már szabad, de bármilyen éles az aznapi képek minden görbéje és egyenese, az arcáról csak a rövidlátó bandzsítására emlékszem, arra, hogy ártatlan volt, de lefegyverző is. A szót is, szabad, úgy használta, mintha először mondaná, vagy én hallanám először, és most kapna jelentést, ahogy a szorító tagok sosem zárulhatnak teljesen magukra, mert a mozdulat közepében már ott a másik.

Természetesen ezek a félbemaradások nem tölthették ki az esküvőnkig hátralevő napokat. Hiszen férj leszek, a király veje. Aki az, nem lehet csak az, és ti úgy döntöttetek, költő leszek. Az eljegyzés másnapján fel is keresett egy pap, hogy megtanítsa írni-olvasni. Hallottad a jelentéseit,

tudjuk, hogy fél évbe telt. Nem tudom, mikor kellett volna végeznünk, az esküvő előtti napon azt mondta, semmi baj, úton kell lenni, nem megérkezni. Nem tudom, ezt bátorításnak szánta, engem vagy az udvari követelményeket alacsonyította le így, vagy egyszerűen csak hazudott. Nem tudom, ő mondta-e vagy általa te. Ez a jó a tanulásban, megvan, mit kell tudni, az meg mintha azt is jelentené, hogy mást nem kell. Főleg úgy, hogy a napi egy-két óránkon túl nem várt rám semmi új, talán ezért emlékeztetett a tanító az ügyeletes tisztre a táborból, jön, elvégzi, amit kell, aztán megy. Amíg tanított, egyre nyugodtabban álmodtam újra a párbajt, aztán többé nem is álmodtam róla. Tettem, amit kell, mások meg, gondolom, eltakarítottak utánam, nekik azt kellett. Felnőttek, és én is felnőttem vagyok, büszkélkedtem magamban, amikor harmadszor adta le ugyanazt az írásjegyet, és még mindig nem értettem, egyre nyugodtabban nem értettem, egyre kevésbé zavart, mert biztos voltam benne, hogy nem is érdekel senkit. Majd fogok írni. Verset is, persze, majd elmagyarázzák, mi az. *Majd*, ez volt a fontos, a kötelező szavak után, apa, anya, Ő, ezt a szót tanultam meg először leírni. Elolvasni mintha soha nem tanultam volna meg, csak felismerem, azóta is, minden feliratban vagy oldalon, ami csak elém kerül, először azt veszem észre, mint anyám szeme színét mások pillantásában

Amire vártam, ami fontos volt, arról úgysem lehetett se olvasni, se írni. A szüleim vigyáztak, hogy sötétben csinálják, ha már elmenniük nem volt hová. Mi is vigyáztunk, hogy hallgassunk, ha pisálnunk kellett, várjunk az utolsó lökésekig, és aztán még tovább, mintha aludnánk, amíg valamelyikünk, jobbra a húgom, nem bírta tovább és kiment. Aztán már csak arra vártunk, hogy végezzen és visszajöjjön, olyankor azonnal váltottuk egymást, jó volt a tárgyakra és egymás közeledő testére figyelni a sötétben, nem keresni egymás tekintetét, tudni, hogy a másik sem keresi. Másnap mindenről mindenki hallgatott. Mit mondtunk volna. Csak akkor, a nászéjszakára készülve voltam tanácstalan, mert a ritmuson, a függöny szürke fénye alatt hullámzó sötét alakokon kívül nem tudtam mást. Ahhoz elég, hogy ne kérdezzek róla, de ahhoz, hogy utánuk csináljam, nagyon kevés. Talán ezért döntöttem úgy, illetve hagytam, hogy ne hívják meg őket, senkit a családomból. Annál a kinnál, amit az ottlétük és bármi, amit mondhattak, jelentett volna, a semmi is jobb. De legalábbis otthonosabb.

Milyennek kell lennie egy királyi esküvőnek, próbáltam képzelődni, de csakhamar azon kezdtem gondolkodni, milyen is egy király, nem jutottam sokra, hiszen csak Sault ismertem, és ennyiből nem lehet tudni, mi ő, mi a király. Délelőtt volt, öten voltunk, te, én, Míkál, Saul és Jonatán. Csak a katonák hiányán ütköztem meg, mert még a testőröket is a palotán kívülre rendeltétek aznap. Kezdjük, mondtad, rögtön reggeli után, - Már most?, kérdeztem vissza, nincs kicsit korán? A fejemre helyezett vőlegényi koszorú adhatott bátorságot, hogy másodszor is kérdezzek, mielőtt az első kérdésre választ adtál volna, mintha tényleg beszélgetnénk. -A futárok nem várhatnak. Még ma hírülni kell adniuk az egész királyságban. Néztem az arcodat, ez nem magyarázkodás volt. Akkor mégsem, még most sem beszélgetünk, gondoltam, ellenkezni megint nem volt miért, egy kedvetlen, gyerekes dacon felül. Az pedig se királyi vőnek, se költőnek, egyáltalán, semmilyen felnőttnek nem áll jól. Amúgy is mindegy, az este a fontos. Akkor legyen délelőtt. - Melyik teremben?, indultam rögtön a lépcső felé, hogy, ha ezek szerint közönyöset játszunk, akkor közönyben tegyek túl rajtad. - Az ebédlőről nyíló erkélyen lesz. De te várj a terem előtt, az esküt egyikőtök sem hallhatja. Csak egymás beleegyezését. - Akkor ki fogja hallani? -Ő, természetesen. És a család. Az ebédlő előtt a félhomályban együtt ácsorogtunk Míkállal, rajta is ugyanilyen koszorú, amennyire a reggelinél megfigyeltem, és a szürkeségben láttam a szemében a barnát és a fehéret, amikor cinkosan és biztatóan összenéztünk. Együtt voltunk, akkor úgy tűnt, ugyanabban. Abban a pár percben, amikor az volt a lényegük, hogy elmúljanak, amiket, ahogy mondják, ki kellett tölteni, amikről még hazudnod sem volt érdemes, amiknek a hiánya nem hat elhallgatásnak, akkor is jó volt, mint addig a kertben. Nem tárult ki előttünk az ajtó, mi nyitottuk ki, amikor kiszóltál, hogy menjünk. - Ide állj, te pedig ide, rendeztél minket a terasz asztal előtti részén, akkor tűnt fel, milyen aránytalanul tágas, mintha addig a sarokban ettünk volna. Míkál jobbra, én balra, Míkál közelebb volt az asztalhoz, én távolabb. - Mondjatok igent vagy nemet. - Igen. - Igen. Nem tudom, melyikünk mondta előbb, de nem ért véget az első, amikor már szólt a második. - Lépj előre, Dávid. Majd utána, lépj hátra,

Mikál. Nem lehetett olyan kicsit lépni, hogy egymás mellé álljunk, egy lélegzetnyi időre a szél, a madarak is elnémultak, de helycserénk azután is, még órákig zavart. - Dicsőség az Ő nevének! Tudtuk, hogy ezzel vége. Az ebédhez különlegességgként felszolgált eper sem feledtette, hogy az ünnep sem ünnep, ha nem értem, és nem értettem, vízízű volt és kemény.

Még kint, az ajtó előtt, a délutánt mertem csak elképzelni, a várakozást az estére, gondoltam, majd összemoszolygunk, ijedten, de egymástól felbátorodva, kettesben is maradhatunk, bíznak bennünk és magunkban, mint két szobatiszta állat, semleges helyet képzeltem körénk, mondjuk a kertet, az édes fehér bort, versenyeznénk, melyikünk issza lassabban, bevallanám, hogy nekem is az ízlik a legjobban, és hálás lenne, hogy nem egyedül édesszájú, és úgy őrizné ezt a titkot, hogy ő lenne szegényebb, ha kiadná, aztán meleget képzeltem a hasamba, tompa lesz és kerek, és azt gondolom majd, Mikál hasában is ugyanilyen meleg van, kívül, belül ugyanolyan érzés, elpirulunk majd, ő előbb, én jobban, a fülemre fogok gondolni, hogy biztos az is piros, kinyitom majd a számat, hogy a borra fogjam a pirulást, de nem lesz rá szükség, semmire nem lesz majd szükség, együtt leszünk, de nem fog számítani hogyan, elképzeltem, hogy elképzelem, hogy végleg lesz jó. Amikor az asztal előtt, előttetek sem kerültünk egymás mellé, ezt is elvágta. Visszahozzuk, gondoltam, elszántan, mint aki nincs egyedül, de megcsinálni más, mint hagyni, hogy megtörténjen, és ha ez finnyáskodás, lehetek finnyás, mert egyedül is voltam, Mikál mellettem ült, ahogy néha máskor is, közelebb, de ez sem nekem jelentett valamit, hanem neked, az esküvő része volt. A délutánnak félremenni sem volt ideje, az ebéd után megjelent a tanárom, töltsen velem a gyerekkor utolsó óráit, ezzel ő is elvágott valami kisebbet, ami az enyém lehetett volna, amiből együttlét lehetett volna. Vége lesz és majd dolgomhoz látok, mondta a mosolygó szeme. Még rosszindulat sem volt benne, sem gúny, sem fölény, csak az öregek undorító magabiztossága, amin az is csak ront, ha végül nem tévednek.

Ahogy nem is tévedett. Persze könnyű úgy, hogy csak annyiról van szó, hogy vége lesz, és még könnyebb úgy, hogy el sem hangzott. Csak meggyűródnek a ráncok a szem körül, bármilyen felelősség nélkül, aztán lesz, ami lesz, ő előre látta. Én nem akarok így nézni rád. Azt akarom, hogy tudd a részleteket, és ha ennek az az ára, hogy tévedek és hazudok, mert máshogy nem lehet beszélni, akkor legyen így. Úgysem ítéld meg. Mikállal a naplemente körüli órákban találkoztunk újra, az írásóra után a terem előtt várt. A folyosón ugyanolyan volt a hűvös, mint délelőtt, de szemcsésebb, sötétebb volt a féllhomály. Mintha ő is azt az emléket féltene, kézen fogott és egy ismeretlen, meglepően közeli kijáráshoz vezetett. Talán a konyha közelében volt, a háznépet tudtam elképzelni, ahogy tojásokkal, hagymával ki-be járkálnak rajta – és egy árulót, amikor észrevettem, hogy egyik oldalán sincs semmilyen zár vagy lakat. Itt jönnek be, ha az ellenség volnék, mondtam neki, hát nem vagy az?, kérdezett vissza. Árulót akartam mondani, kezdtem újra, az is lehetsz, mondta, most már én is veled árulok, és magadat is árulod. Könnyed volt és vonzó, a vállán a kinti meleg, a felkarján a benti hideg. Megcsókoltam, megpróbáltam úgy, hogy mindkettőt érezzem a szám két szélén. Mintha a bőrébe mosolyognék és harapnék is, úgy feszültek szét az ajkaim. Ez jó, nem fáj, ha harapsz, mondta, ahogy leengedte az ujjait a hajszálaim közül, mint aki megbízik bennem, örültem, hogy nem azért tette, hogy máshol érjen hozzám. Kezeit a falnak támasztva tartotta akkor is, amikor szájon csókoltam. Mint enyhe szélben a levelek, hullámozott nyelve a számban, az enyém köröket írt rá, legyen rajtuk a fény. Kezem a csípőjén, majd a dereka köré fontam, mielőtt az illeszkedés öröme biztos, távoli fogássá hűlt volna. A szorításra elengedte a falat és átölelte a nyakamat, így mintha én is falakon belülre kerültem volna, fedett, otthonos térbe – először nem is értettem, miért mondja szánk előterében, hogy menjünk be, honnan be, kezdtek ajkaim formálni a „h”-t, de eszembe jutott, hol vagyunk, mit jelent, amit mond, és félbehagytam a szót. Mint két gyerek, fogtuk egymás kezét, amíg a kihalt folyosókon tartottunk a szobája felé, ujjaink nem nyíltak egymásra, arra a kis időre már minek, gondoltuk, igen, talán Mikál is, közösnek tűnő izgalmunkat egyikünk sem váltotta sietségre.

A hálószoza ablakát félig-meddig látva feltűnt, hogy közben eleredt az eső. Mintha csak innen nézve esne, máshol sütné a nap. Gondolkodtam, lenn láttam-e felhőket. Másra, egy nőre

figyeltem, dicsekedtem magamban. Most figyelek másra, pedig nem kéne, vagy semmire, vagy rá, próbáltam fegyvelmezni magam, de a szabad, puha, kényelmes mozdulataihoz csak visszaütöttem, és az már nem volt ugyanaz. Mintha lennie kéne valahogy, mintha máshogy kéne lennie, csak mert esik, és a hálójában vagyunk, szoroson Míkál mögé húzódtam, férj, gondoltam a szóra, ahogy megfogtam a csípőjét, majd a mellét, ágyékom a hátának feszült, a hajába akartam szagolni, de a nyakát kínálta, enyém kell, hogy legyen, gondoltam a mondatra. Gömbölyű volt, puha, mérhetetlen, hiszen mihez mértem volna, enyém, szakítottam félbe a mondatot, de mintha épp azzal kalandoztam volna el, hogy komolyan vettem, mintha mindene azzal lett volna végleg a másé, hogy megfogtam, és mire arra a szóra gondoltam, gyönyörű, már csak magamat éreztem, Míkálból is csak annyit, hogy az enyém. Engedelmes volt, de ezzel is csak sürgette a pontot, ahol meg kellett állnia. Most mit csinálsz, kérdezte, mintha felriadtam volna, rá akartam nézni, de semmiképp sem a szemébe, így annyit vettem észre, hogy a kőpadlón fekszik hanyatt, én fölöttem, a karjaim sajognak, mert úgy tartottam magam, hogy csak a szorításomat érezhesse, a súlyomat ne, mintha erős volnék. Talán menjünk az ágyba, mondta, gyengéden, de így csak annál rosszabbul esett. Persze, az ágyba. Megálltam a faragott lábak előtt, arccal Míkál felé, elképzeltem, hogy az ágyba lök, könnyörtelenül és könnyeden, ahogy a húgom káromkodott kétévesen. De csak állt előttem, talán már akkor úgy tűnt, fölöttem, mintha én nem érném fel az árnyékot, ami végignyúlt a homlokán, pedig csak máshol álltam. Feküdj le. Semmi baj. Lefeküdtem, gondolkodtam, engedelmes vagyok-e, aztán arra gondoltam, addig kéne felhagynom a gondolkodással, amíg meg nem kér rá, hogy olyan legyen, mintha én csinálnám. Semmi baj, nem tudom, ismételte-e, vagy csak én emlékszem úgy. Elém térdelt, a szemében egynemű fény, kíváncsiság, undor, izgalom nélküli, egyszerű és hatalmas fény. Kioldotta az övem és a ruhám alá hajolt. Mintha elbújt volna előlem, annyira közel. Milyen értéktelen volt győzelemnek, milyen tehetetlen voltam, milyen feleslegessé tette a további nyugtatást! Mit akarok még felróni neked? Mielőtt abbahagyta volna, elszibbadt a tenyerem. A vonzalmamat majdnem felülmultha a hála. Akkor már sötét volt, végre magunkra hagytak a tolakodóan hangos villámok. Nem hagyta, hogy viszonzozzak bármit. Végigfeküdtünk az ágyon, megfogta és vezette a kezem. Hagytam, hogy szorítsa, megjegyeztem, milyen erős, mielőtt átgondolhattam volna, miért mondom. Amikor készen állt, levetkőztem, de csak azért, hogy titokban szagolhassam meg a kezem. Édes volt és enyhe. Enyém, már nem zavartak a szavak, rájöttem, ha eltátogom őket a sötétben, nem jelentenek semmit. Már nem vezetett. Felszisszent, az arcán fájdalom, csak egy pillanatra, mint egy jelzés. Láttam, ahogy a szemhéjai két apró kérébe gyűrődnek, de volt annyira sötét, hogy tehettem úgy is, mintha nem vettem volna észre. Kisimultak a vonásai, és már a saját testemmel is éreztem, hogy megtörtént. Folytasd, mondta, nem tudtam, válaszul-e arra, amit talán hangosan gondoltam, hogy most mi legyen. Merre, kezdtem el mondani, mielőtt elszégyellhettem volna magam. Ugyanígy, most a hangja volt olyan, mint az előbb a szeme, sima, meleg és nyugodt. Még eszembe jutott, hogy jól nőültem, de kinevetni magamat már nem volt se lellem, se szám.

Arra riadtam, hogy egy szúnyogcsípést vakar a sarkam. A csípés a másik lábamon viszkett és fáj, egyenletes, ébresztésre alkalmatlan sajgással. A lábkörmöm már álmomban eltúlozhatta a dolgot, így válhattam a sarkamra. Míkál még aludt, de közel volt az ébredéshez. A kertbe párszor kihozott szalmabábját, Bákát néztem. Gúnyos mosolyát remekül faragták faarcára, semmi szégyellnivaló nem volt abban, hogy Míkál ragaszkodik hozzá. Az egész éjszakát arccal felénk töltötte, a derékmagasságban álló polcon – még az is eszembe jutott, hátha Míkál állította be őt így, lógó lábakkal, oldalát egy kőkockának vetve, ahogy engem, igaz Jonatánt is, láthatott néhányszor a palota lórésein ülni. Máskor szerettem a vigyorát, de aznap dühített Éhes voltam, ez elég egyszerű indok volt a dühre.

A következő pár hétben egyre ritkábban jutott eszembe, hogy, mint a többi, ez az állapot sem végleges. Valamelyikünk teste mindig kínált valami újat, annál is inkább, mert ahogy az írásóráim számon kérhető részét, a valóságos mozdulatok, helyzetek javát is azonnal elfelejtettem, hogy aztán akkor lepleződjenek le ismerősként, amikor már megtörténtek. Kivéve

Mikál kezét, amikor elélezett, talán azért is emlékszem rá, mert mindig ugyanúgy csinált, bármilyen helyzetben érte, a levegőbe nyúlt, mindig a velem ellenkező irányba, de nem ragadott meg semmit, ujjai kötelekként feszültek a semmibe.

Ugyanakkor önfelelt szinte soha nem voltam, de igazán összeszedett sem. Mint amikor a gyerekek kifekszenek a napra úszás után, és nem rajtuk múlik, hogy melyiküket szépíti meg egy anyajegy, melyikük kap lázat a hőségben. Csak kifekszenek és ébren maradnak. Nem hinném, hogy dicsekednék – pont neked, pont erről, rabbi? –, és most azért látom, hogy különösebben sem ügyes, sem sikeres nem voltam, de a kitartást jólesik bevallani, annál is inkább, mert te annyira hiányoltad belőlem. Amikor elfogyott, ugyanolyan undok, kicsinyes és erőszakos voltam, mint másfajta szégyenkezések alkalmával, de Mikál megfelelt ennek is, megbántott annyira, hogy megsértődjek, és akkor már nem kitartani kellett, csak használni a megalázottságból nyert erőt. Akkor még együtt okoztunk fájdalmat egymásnak, és ez volt az igazán fontos, nem egyedül lenni, úgy már annyira nem is bűn.

Már nem derül ki, magunktól mi lett volna a vége, ha van magunktól, és ha mostanra vége lett volna. Tarthattak volna tovább azok a hetek, még ha ezt főleg a későbbiek miatt is gondolom. Ha időnk nem is rögzülhetett megbízható rendbe, mert nem volt annyi, és ha a testhelyzetek szeszélye, a kedvünk, a napszak, Mikál ciklusa vagy az aznapi ebéd változékonyabbá tették is az együttléteinket, nem tagadom, hogy a legeltetéssel töltött napokat éreztem a leghasonlóbbnak a királyi mézeshetekhez.

Saul meghívását viszont mégsem azzal az ingerültséggel fogadtam, amivel azelőtt téged. Ebédre várt, az, hogy egyedül engem, ahogy a szolgáló többször elismételte, még kíváncsibbá tett. Mikál sértődötten és kicsit nyugtalanul fogadta mellőzését, de mint megtudtam tőle, Saul az esküvő óta még többet iszik, a reggelinél, ahogy hallotta, nem tudni, már vagy még részeg-e, így a találkozó annál színesebb és veszélytelenebb mulatságnak ígérkezett. - Nem taszítom le a trónról, különben is, ki cserélne le egy hercegnőt egy királynéra, próbáltam felderíteni Mikált, talán fel is izgatni, volt, hogy megérintették az alakoskodásaim, mint most a nagyvonalú örökösé, aki beéri a nővel és nem sürgeti a hatalmat. - Ezt soha többé ne mondd, lökte le magáról a kezemet, annál dühösebben, mert meztelenülmégsem tudott olyan egyszerűen kilépni az egész helyzetből. Nem tudtam, valamelyik szavamat használtam-e elővigyázatlanul, vagy valamelyik mondatot, és nem is tudhattam meg, mert azon gondolkodtam, volt-e már ennyire messze tőlem, amióta egyáltalán látható távolságra van. Mire beláttam, hogy ezt sem tudom, már fel is öltözött. - Nem lesz semmi baj. - Nem, felelte, háttal állva, a hangsúly elmosódott, az arcát nem láttam. Nem, nem lesz, vagy nem igaz, hogy nem lesz, nem tudtam, melyiket érti, talán egy harmadikat. Az addig történetek indokolták, hogy az elképzeléseimet általában ne tartsam valószínűnek. Inkább várok a váratlanra, annál is inkább, mert ahhoz még ott sem kell lenni, így hát az ebédig lementem a kertbe.

Saul valóban részeg volt. Mintha végleg, poharat nem láttam sem a kezében, sem az asztalon. - Vártam, vártam. Aztán meguntam. Gondoltam, beszéljünk. Milyen a béke, veteránom? Korábban is észrevettem, hogy amikor elég sokat ivott, röviden beszél és minden szót megnyom. Idegesített, mintha akkor is kényszerítene, hogy csak rá figyeljek, amikor amúgy is csak rá figyelek. - Mozgalmas, feleltem, talán, hogy felhergeljem benne a kéjencet, akit ismertem a korábbi ebédekről, a sávból, ahol már be van csípve, még nem részeg. De a szeme, mint a mocskosan megszáradt törlőrongy, fénytelenül nyelte el a kihívást. - Az a jó. Ma kiküldtek egy levelet, békeszerzőnek hívtak benne. Valami rendelet, de az mindegy. Megszereztem a békét, aztán most megvan, ihatok. Mintha eddig nem. - Nem baj az, mondtam, csak hogy mondjak valamit. - Te unatkozol, már most unatkozol, mondta, az arcán eltökéltség, nem láttam mögé, nem tudhattam, hogy véletlenül ráhibázott, vagy elárultam magam. - Biztos azért is jöttél el, röhögni. - Te hívtál meg, hogyne jöttem volna? - De ilyen pontosan? - Tisztellek, azért, tiszteletből, dadogtam, mint akit rajtakaptak, de végigcsinálja, hogy legalább igazán hazudjon. Nem nevetett, dühösebb sem lett. Unottan a terem ajtajára nézett, mint a gyerek, aki már aludna is, de le sem akar maradni semmiről. - Hagyjuk ezt. Egyébként azt sem tudom, én miért hívtalak. Nincs veled semmi baj. Nem vagy te senki. - De igen, tiltakoztam, az előző után már

féltem, hogy most sem téved. Felkent vagyok, a vejed vagyok, én győztem le Góliátot. - Ahhoz kell a rabbi, Míkál, Góliát. De te, te nem vagy senki. - De hát akkor mindenki senki! - És ettől te nem leszel az? Akkor még inkább, akkor mindenkire szükséged van, hogy ne lógj ki közülük. Nem mintha én lennék valaki. Nemsokára még annyira sem leszek. Addig meg hadd beszéljek. Ha így, hát így. - Beszélj, vezérem. De kellek én ehhez?, dőltem hátra a széken, mint aki felállni készül. - Hát épp ez az, hogy kellesz! Nekem te. Én az leszek, aki előtted járt. Senki. Most még legyek az, aki téged sérteget. - Ne legyél, álltam fel. Izgatott a beszélgetés, de mintha tényleg én volnék a gyengébb, kéretni akartam magam. Vagy visszavágni, de nem jutott az eszembe semmi azon kívül, hogy elmegyek.

Csalódott is, büszke is voltam, amikor nem marasztalt. Rám pillantott, mint aki már tudja, hogy vissza fogok jönni, talán azt is, hogy későn, de érdeklődés már nem volt a szemében. Ahogy elmentem, nyitva hagytam az ajtót, így próbáltam felülmúlni, amit az erejének hittem, de már a folyosón elégedetlen voltam magammal. Még befordultam a sarkon, ugyanarra vezetett az út Míkálhoz és a kertbe, de ott, ahol már biztosan nem láthatott, megtorpantam. Vissza akartam menni, anélkül, hogy látná, amint megyek. Lehetetlennek tűnt, de így még kevésbé lehetett vége. Visszafordultam. A nyakamban éreztem a vérem lüktetését, aztán a szívemet is éreztem. Amíg nem látom, ő sem lát, gondoltam, miközben a vissza vezető folyosó falának egyre távolabbi részét fürkésztem, a szememmel haladtam a terem felé, majd az ajtó kitárt szárnyáig, majd az ajtókeretig, végül egy pillanatra, hátha számít a gyorsaság, belestem a terembe. Mozdulatlanul ült az asztalra borulva. Visszalopóztam hozzá, mögé álltam, és a feje fölül kinéztem a folyosóra. A fény éles négyzetet festett a folyosó végére, abban hajlongott, riadt vissza az árnyékom, amíg leskelődtem. Lehet, hogy ezt a hullámzást, visszahúzódnást nézte, amikor elaludt. A keze az asztal peremén, benne a villája. Kivettem a kezéből, mintha amúgy hadonászhatna vele.

De lehet, hogy hazudok, neked bármikor szívesen. Az mindenesetre igaz, hogy nem akartam megölni, de a megkímélése sem jutott az eszembe. Ha alszik, hát aludjon. Az azért meglepett, hogy Jonatánt is elvittétek vele. Ráadásul ugyanabban a kocsiban, hosszúkás volt és zöld, tompán zöld, mintha eleve ez lett volna a színe, ez a frissen is kopottas, vedletten is félelmetes zöld. Körülötte fáklyák, pont a vacsoraidő békés sötétjében, a teraszunkról odaláttam. Egyedül ettem, de ez nem jelentett semmit, Míkállal nem ragaszkodtunk a közös évésekhez, ráérünk, ha család leszünk, vicceltük el. Nem is tudtam, hová viszitek őket, csak rosszalottam, hogy a vacsora mellől rángatjátok el Jonatánt is, aztán pont ekkor láttam, hogy tényleg rángatjátok őt, erre a gyomromban éreztem valami hideget, valamit, amitől gyorsan és teljesen oda kellett figyelni a kocsira és körülötte az egészre, valami meleget kellett találnom, a fáklyák lángjában volt valami ünnepi, és hogy egy kocsiba ült apa és fia, milyen gyöngéd és észszerű, el is lágyultam, mint bemutatkozásokkor, de hirtelen gyanús lett ez a gyorsan megtalált megoldás, így néztem tovább, igen, viszitek, hogy megöljétek őket, én itt eszem, a láng meleg, a csirkém hideg, az ilyen különbségek folytatódtak azután is, hogy egy katona lépett be, akit gyakran láttam veled, Ammál, tudtam meg később a nevét, azért jött, hogy elvigyen, ahogy a rövid bocsánatkérés után mondta, a koronázásra, az enyémre, haladéktalanul.

Késő volt bármit megérteni. Ahogy az alattomos bortól szédül meg hirtelen és hosszan, aki issza, hiába gondolkodik, mert már benne van, hát iszik tovább. A szobánkból egy rövid folyosó vezetett a palota tágas központi termébe, bárhová mentünk, arra indultunk. Most először világította meg egyetlen fáklya, Ammálé, alig két lépésnyi teret világított be, kicsit magam elé is kellett engednem emiatt, de egy lépésnél messzebbre nem engedett leszakadni, hogy ne szaladhassak el, gondoltam, addig eszembe sem jutott, és most is csak azzal együtt, hogy hová. Közben hallottam, ahogy Míkál valahol üvölt, egyenletesen reszkető hangon, de Ammál kezében változatlan magasságban, sebességgel vezetett a fáklya, hát üvölt, ez ilyen, a házasság harminchetedik napján minden feleség üvölt, aki épp harminchét napja nő, ne furcsállja. Különösen, ha éppúgy nem szeret furcsállni, mint hülyének látszani. Ő üvölt, mi megyünk, hogy is lehetne másképp, de már megyünk is, megnyugtatóan, társaságban, biztos léptekkel, előbb ezen kellene változtatni, aztán gondolkodni azon, hogyan másképp, de annyit ér-e az egész itt, a sötétben?

A koronázási terem sem volt sokkal világosabb. Siettel, mint akire máshol van igazán szükség, és én sem voltam olyan kíváncsi, mint azelőtt. A szavakra nem figyeltem, az elején mondtad azt a szót, hogy olaj, aztán valami volt arról, hogy Őhöz méltó szolgálja kell, és hogy nem is lehet máshogy, mert az Ő akarata méltó, amíg méltó, az, akire Ő azt mondja, persze szebben, figyelhettem volna, de arra gondoltam, Jonatánt nem kéne hagyni, és ez annyi szempontból volt nevetséges, hogy nagyon kellett kapaszkodni bele, hogy kitartsak, akkor is, ha már minden eldőlt, akkor is, ha hivatalosan nem tudtam, mert honnan tudtam volna, hogy őt is megölik, de mint a másnaposság vagy egy zsibbadó tag, ha tudok is róla, nem tudok rajta változtatni, és akkor jöttek a részletek, hogy hogyan ne hagyjam Jonatánt, mit jelent nem hagyni, szóba hozom, igen, szóba fogom hozni, minek ide Jonatán? - De hát mit gondoltál?, felelné majd pont ez az Ammál, a régi király megy, te leszel az új, ő pedig majd vadászik tovább? Saulnak felkínálhattuk Míkált, tűnjön el, és élni fog a lánya, Míkálnak Sault, menjen hozzád, és élni fog az apja, de Jonatánt mi győzné meg?, nem gondolok semmit, gondoltam, mint aki most veszi észre, hogy fegyvertelen, majd nekibátorodva el merem szomorodni. Jonatán kívül állt, házasságunk addigi napjaiban sokszor elképzelttem, hogy majd iszunk újra, mint azelőtt, annyira élénken, hogy aztán meg sem kellett történnjen, ahogy ezt a két alkut köztetek és Saul, köztetek és Míkál között is ott találtam ki. Megint Ammált láttam, ahogy a kétségeimen mosolyog, - Persze, hogy nem biztos, folytattam magamban a szavait. Lehet, hogy hazudunk neked. Ahogy kettejüknek is, akár kétféleképpen. Ők is hazudhatnak neked arról, amit nekik mondtunk. Még az is lehet, hogy valakinek igazat mondtunk, és pont az nem hiszi el. De egymásnak is hazudhattunk. Minden ugyanolyan biztos, de nem minden ugyanolyan fontos. Most az a fontos, hogy te holnap itt maradj Míkállal. Nem fog hívni senki, nem kell mondanod, hogy itt maradsz. Nem kell lemondanod egy készülődést, kicsomagolni vagy visszahívni bárkit. Míkál is itt fog maradni. Csak maradj te is itt. Ammál, mintha látná rajtam, hogy az ő hangján bántom magam, hirtelen oldalba bökö. A trón előtt állok. Elhallgattál, csönd van, eddig is csak te beszéltél, rabbi. Igen, mondom hangosan, nem tudom, mire, de hangosan, és egyedül ez számít.

Egy ablaktalan, sötét helyiségbe vezettek. Az őr fáklyája megvilágított egy ágyat, felé intett, aztán kiment. Kattant az ajtó, de nem tudtam, be vagyok-e zárva. Az intés talán azt jelentette, hogy lefekhetek, talán, hogy feküdjek le. Azt sem tudtam, ha lefekszem, az maradás-e, úgy, ahogy elképzelttem, ahogy Ammál érti. Mindvégig sem kérdeztem semmit, hozzá se nyúltam a kilincshez, csak arra gondoltam, hogy Jonatánt nem engedem. Mint aki részegen fogadkozik, hogy csendben marad, először az egész mondatot ismételttem magamban, aztán, amikor már nem jelentett semmit, külön-külön a szavakat, majd végül a hangokat. Engedem, az utolsó szó, m, mmm, az utolsó hang. A szemem hiába szokott hozzá a sötétbe, semmi fény nem szűrődött be. Hirtelen egyszerűnek tűnt minden. Itt maradok, ahol nincs semmi, és máshol, mások teszik, amit tesznek, Ő majd megítéli. Én itt maradok. Nem értek semmit, hát annál inkább maradok. Éreztem, hogy az undor is gyengül, mint egy latrina szaga a puszta távolodástól. Aztán csak fáradt voltam. Át kéne aludni az egészset. Míkál üvöltött. Biztos hazudtak neki. De hátha nekem is. Hátha pont arról, hogy neki hazudtak. Csak egymásban bízhatunk. Ezt majd mondhatom neki. És nem is hazudok, akár bízhatunk is egymásban. És senki másban nem. Igaz lesz ez, csak jól kell csinálni. Rajtam nem fog múlni.

Hajnalban vettem észre, hogy az egyik falon a padló mentén apró réseken át beszűrődik a fény. A levegő is észrevétlenül frissült, szélnek semmi jelét nem éreztem. Mintha másnapos lennék, keveredett gyomromban az éhség és egy telt, hideg, egyenetlen csomó, a fejem nehéz volt, de úgy éreztem, ha visszafekszem, még rosszabb lesz. Ilyenkor mozogni kell, benne lenni, és akkor majd elvisz, ahogy apám mondta egyszer. Ha kinyújtóznék a földön, ki tudnám takarni az összes fénypázmát. Csak ne kéne a fejemet is letennem hozzá. Néztem, mire esnek a fények a szemközti falon, háromszor semmire, aztán valami feketére. Ott az ajtó, onnan jöttem, belül is virágmintás a kilincse. Saul meghalt, Jonatán meghalt, én lettem a király. Mennem kell. Csak azért sem. Nem ilyen gyorsan. Most, amikor már nem olyan, mintha sietnék, mintha kellene, hanem én akarom. Ahogy kell. Az ajtó nem volt zárva.

A családi terasz közelében volt a fülke, addig fel sem tűnt, pedig máshol nem volt ilyen a

kilincs. Arra indultam, a többiek, Míkál felé, feléd, tovább, előre, a szürkésébe. Hűvös volt, de már nem hajnal. Míkál valóban ott is volt a teraszon, a kőasztalon ült, arccal a kertnek. Ennél is meglepőbb volt, hogy az asztal lábai között nem láttam az övét, csak egy gömbölyded alakot az asztallap fölött. Mintha a megcsonkítását még elkerülhetném, siettem felé, míg észre nem vettem a csípője alatt kiszélesedő, szétvetett combjait, csak törökülésben kuporgott a széles, masszív felületen, ahogy korábban máskor is láttam a leszedett asztalnál, még a házasságunk előtt. Tehát ő is marad, gondoltam. Menni hová menne, legalább meghagyni meghagyták. Nekem. Így szüksége van rám, gondoltam, és ezt jó volt gondolni, meg azt, hogy majd én jó leszek hozzá. Ott is hagytam, beszélni ráérünk.

Az fontos volt, hogy ne vegyen észre. Nem tudom, észrevett-e, de eléggé eltávolodtam a teremtől, tovább a lépcső felé, mire megláttam az elém siető Ammált. Ébren vagy, mondta halkan, szinte tapintatosan, ennél, majd eszel, most előbb ítélni kell. Megölték őket, ezt nem mondhattuk el tegnap, amíg meg nem volt a gyilkos, Sault, a királyt, az előzőt, de amikor még király volt, és a fiát, Jonatánt, ő ölte meg. De mi elfogtuk. A mocsok. De most elítéljük. Gyere, előbb le kell vágnod. De most aztán semmi cicoma, érted? Egy vágás a nyakán, keresztbe, és kész. Odatartjuk majd neked. Aztán ott kell lenned, amikor ítélezünk. Aztán mehetsz enni. Már odatettük a csirkét, mire puhára fő, végzünk is.

Oda vitt, ahol előző nap megkoronáztak. A főhelyen ültél, előtted balra két katona, közöttük térdelt az áldozat. Nem hívom máshogy, ha haragszol, annál inkább így hívom, hamar elfelejtettem ám őt én is, de csak annál lelkesebben mondtam magamban: ott térdel az áldozat. Ammál elém került a kapuban, talán, hogy a helyemre vezessen, de elléptem a nyomából, a három alak elé. - Ő az? - Ő. Térden állt, kezei hátrakötözve, arca mozdulatlanra verve. Előtte a kardja, nem kérdeztem semmit, felvettem, és mielőtt bárki biztatott volna, elvágtam a torkát. Mint aki sokadszorra számolja át az erszényében a pénzt, és aztán feladja, még bosszúsan, de már tehetetlenül, elfintorodott, arcán az egyik árokká mélyült ránc ívet rajzoltduzzadt szeme köré, majd mint egy álmos kamasz, arccal a padlóra esett.

Elégedett hangon beszéltél, mint aki pont erre számított. A dühödöt titkoltad így? Vagy épp a saját haragom csapdájába estem? Mint az esküvőnk hírét, úgy olvastad fel, mi történt. Ütközet partlakókkal. Van, ahová még a béke híre sem ért el. Az egyetlen, aki bármit megtehet, Ő, elhagyta Sault, soroltad a bűneit, miért, és Jonatánt, róla semmit nem mondtál. Hogy el ne fogják élve, egyik katonáját kérte, hogy ölje meg, de a katona nem volt hajlandó, így együtt ölték meg magukat, előbb Saul, majd a katona, és a partlakók lefejezték Saul holttestét. Meglepődtem, milyen némán és ünnepélyesen hallgatom ezt, pedig annak se lett volna több értelme, ha egy alvó tevé kirúgta volna a sátra tartóoszlopát, és Saul a ponyvába fulladt volna részeg álmában.

Talán így akartál felkészíteni a másik történetre. Az Ő akarata döntsön afelől, kinek-kinek melyiket olvassák fel szerte a királyságban, mondtad, mint egy formáságot, unottan, kicsit undorodva, csak magyarázkodásnak ne tűnjön, más jelét nem adtad annak, hogy most újramezged a történetet, csak mint a nekibátorodó eső, folytattad, ütközet partlakókkal, Ő elhagyja Sault, Jonatánt, most egy partlakó katona jön, Saul őt kéri, hogy ölje meg, ő meg is öli, koronát és karperecet hoz Dávid színe elé, Dávid leöli, mert az Ő felkentjére senki nem emelhet kezét, Dávid dalol. A jövő hétre írd meg, szakítottad meg a felolvasást, legyen benne, hogy nem mondjuk el az ellenségeinknek, ne örüljön, aki gyűlölte, a felkentséget hangsúlyozd, az nagyon fontos, meg hogy szeretted Jonatánt. Ha nem megy, megírjuk mi. Éljen a király! Éljen, felelt rá Ammál és a két katona, elsőre nem is azt szégyelltem, hogy engem életnek, hanem azt, hogy én nem mondtam, nem tudtam, hogy ezt kell mondani. Aztán eszembe jutott, hogy nekem nem is kellett volna, hogy minden rendben, a halott jutott eszembe, hogy neki sem kellett mondania. Vele vagyunk ketten, én vagyok a király.

Aznap még a délelőttre voltam dühös, mert a történetek és a fáradtságom, az elalvás előtti forgolódást kívánó töprengés mind estét kívánt volna meg. Ő nem lehetett Saul gyilkosa, gondoltam, ahogy a hírnökök fel-alá szaladtak a lépcsőn a kétféle történet valamelyikével. Pénzermét dobálsz fel, hogy eldöntsöd, melyik melyiket kapja, gondoltam. Nem ő a gyilkos. Később sem, azóta sem győzött meg. De mindegy, meg kellett halnia, kicsit Míkál miatt, de

magamtól is meggyűlöltem, mintha vállalta volna a szerepet, elhozta a koronát, karperecet, hisz hallottam, ahogy olvastad, ő meg halott, ilyen könnyű hazudni, minden könnyűnek tűnt aznap, csak ne szédültem volna annyira, írnom kellett. Micsoda tapintat, a gyilkos, a bátor király gyilkosa, jól kitaláltad, könnyű volt megírni, csak egy mondatból hiányzott a fájdalom, Jonatánt a saját lándzsájával szúrták le, igen, ennyit tudtam tenni érte, elképzelni, ahogy elindul az arcán egy nevetés, hogy még a halálát sem idegen test hozza, és leírni, nem az arcát, hanem amitől elmosolyodott volna. A közszemlére ott hagyott katona arca semmitmondó volt, talán ez is előzékenység, hisz még a megbocsátás is megrontott volna minket túlélőket, nem irgalom kell, hanem szabadság, nem tiszta lap, hanem pecsét erre, aztán jöhet a másik.

Az igazi történetet estére szoktam meg. Meghaltak, megöltem azt, aki megölte őket, legalábbis megöltem valakit, végül hazudunk mindenről, a hazugságról is. Majd engem is megölnék, ha Ő hagyja, de még nem, mert Ő most életben hagyott, engem is, Míkált is. A szótlan vacsoránál mindent, Míkál ruháját, az evőeszközöket, a terasz köveit, az eget, mindent csak magában tudtam látni, vagy valamivel, ami ugyanolyan színű. Árnyalatokat, köztük kis szünettel, de semmilyen mintát. Így is lehet enni. Míkálra nem tudtam nézni, nem mintha kellett volna, de a haja vagy a szemei már önmagukban túl tarkák voltak. Már múlik, gondoltam, amikor kifelé menet az ajtón meg tudtam különböztetni barnát és feketét. A szolgák gyöngéden néztek rám. Mintha Saul és Jonatán után kíváncsoznék, ilyesmi volt a tompa, elhajló mozdulataikban. Pedig a gyász inkább szórakozottá tett, nem az fenyegetett, hogy mérget nyelek vagy levetem magam a teraszról, hanem az, hogy a gyümölcsszelő késsel a markomba vágok, vagy a lőrésen ülve alszom el és lezuhanok. Míkál nélkül feküdtem le, jó félóra múlva jött ő is. Ez volt az igazi kitartás, ő jobban le van sújtva, de hát miért ne lehetne jobban, úszott át a rágódásom a hazugságokra, miért ilyenek, milyenek, mi az okuk, mi a céljuk, hol hibáztam, ki kellett volna állni valamiért, vagy még tétlenebbnek lenni, mennyi időm van, lett volna, ha ezt vagy azt tettem volna vagy nem, időnként visszataláltam a kijelentésekhez, meghaltak, öltem, hazudtunk, aztán előlről kezdtem, mintha egy lépcsőnyi követ próbálnék simára rágcsálni. Már nem emlékszem, hogyan és mikor aludtam el, üresen, tehetetlenül, mint egy leejtett pohár. Az igazságból elég volt annyi, hogy nincs, vagy hogy ilyen.

Lukács Flóra

Dávid útja Saulhoz

*Többé nem megyek hozzád,
döntöttem, fogadkoztam,
esténként megyek mégis...
Oda már büszkeség, minden erő.*

Sokan vannak, egyre többen.
Menekülő, rombuszforma szárnypárok az égen,
dehidratált madarak hullanak.
Narancsvirágok és cédrusfák
szagát húzom magam után.
Az izzadt betont szárítja a keleti szél.
Lángol a gerincem,
a királysikló felkúszik a koponyámba.
A kátrányos talajon fügemaradványok.
Pávafarkak a felkelő hold fényében.
A kóbormacskák megvetnek,
nézem ideges lapockatáncukat.
Egy farkaskutya követ,
megáll a sarkon, a féklámpák vörösében.

Hibiszkusz

Pogány templom kapuját díszítő
állati maszk volt az arca.

Minden lélegzetvételemmel
harcoltam, másodpercről másodpercre,
akár a csont-bőr sakálok,
mint akinek lovaglósülésben
ülnek a mellkasán,
és bizonyítania kell, hogy létezik.

Ahogy az okkersárga madár
kitör a felrepedt tojásból,
a kínai hibiszkusz nehézvörös virága
szemérmetlenül kitárul,
most úgy mutatom magam,
Marszüasz, mint akit úznek,
mint aki mindent látni akar.

Áttűnések

Végtelen lassan kitárod
szárnyaid, páva a hóesésben.
Gerinced a földnek feszítéd,
óramutatók, körzószárazak
a lábaid. Szemed akár a kő,
földre hullott, túlrejt gyümölcs.
Ötezer éves az arcod, nemtelen
állatoké. Úgy folyik rólad
a verejték, ahogy vihar után,
meggyötört jázminokról
az esőcseppek. A levegőben
mozdulatmaradványaid,
könyörgések a szómához,
a szélhez. Olajsűrű csend.
Még semmi se történt.

TÓTH CSABA:
Egy a temetőbe
járás

Sági Veronika

Uszadékfa

Oda, ahol a romok fantomjai ijedeznek, a démonok reszketnek, a mocsári lidércek eltévednek, mondd, eljössz-e velem?

Sokáig döbbsen pislogtam, miután elolvastam a megfeketedett kormánykerék közepébe vésett feliratot. Kingsby láthatóan jól derült a megrökönyödésem, még kuncogott is, ami aztán köhögésbe fordult. A vén bagós megköszöri a torkát, és a hínármintával díszített, rozsdafoltos gázkarra tette a kezét.

– Jó szöveg, mi? Annakidején mindennek megadták a módját.

– Kié volt ez a hajó? – kérdeztem.

– Elöttem az apámé, őelőtte meg a nagyapámé. – Kingsby tárgyilagosan felelt, de elkapta a pillantását, mintha titkolna valamit.

Gyors fejszámolást végeztem.

– Korábban is kellett egy tulajdonosának lennie, ha csakugyan 1913-ban készült.

Az öreg dühösen pillantott rám.

– Mondtam már, hogy minden eredeti rajta, csak az ékszijkat cseréltük.

– Ezt nem vonom kétségbe, de lássa be, nehéz elhinni, hogy az ön nagyapja huszonévesen, a kikötőimunkás-fizetéséből építtetett magának egy ilyen kaliberű hajót. A formája, a berendezése alapján biztosan egyedi darab, az akkoriban újdonságnak számító dízelmotorért a csillagokat lekérhették az égről. A megrendelőnek igen tehetősnak kellett lennie.

Kingsby szorosabbra húzta magán a sötétkék viharkabátot, majd ráérősen meggyújtotta a pipáját.

– Okos ember maga, Mr. Reed, nem elégszik meg féligazságokkal, és ezt jól teszi.

Az öreg elhallgatott. A tekintete elárulta, hogy még nem tudta eldönteni, beavasson-e a titkába. Biztatóan rámosolyogtam, erre folytatta:

– Matt Langton valóban piszok gazdag volt. Múkinccsekkel kereskedett.

Kingsby nagyot szippantott a pipából, majd zajosan kifújta a füstöt.

– A nagyapám szokta előkészíteni neki a hajót, amikor kirándulni vitte a barátait – többnyire a felső tízezer tagjait, de sokszor egészen furcsa alakokat is. Az utolsó útján egy csinos, fiatal nőt látott vendégül, akit a túra végén nem hozott vissza. Pár nappal később Langton megint kijött a kikötőbe, de a hajó nem jutott el, mert rendőrök vették körül.

Az öreg a távolba révedt, a pipát tartó keze finom remegésbe kezdett.

– A nagyapám is kihallgatták. Azt hitte, az eltűnt nőről kérdezik majd, de kiderült, hogy Langton belekeveredett egy festménylopási ügybe, és emiatt kapcsolták le. A papa úgy gondolta, hamar kiszabadítják az ügyvédei, és ő kellemetlen helyzetbe kerülne, ha eljárna a szája a hölgyről, így végül hallgatott.

– Ez érthető – vettem közbe. – Féltette az állását.

– Langton azonban hetek múltán sem került elő. A nagyapám a kikötőbérleti díjra hivatkozva érdeklődött utána a rendőrségen, és megtudta, hogy a szerencsétlent még az óvadék letétele előtt agyonütötte egy morfinista cellatársa, aki megvadult az elvonási tünetektől. – Kingsby sóhajtott egyet, és szőgyellősen tekintett rám. – A *Szírén* meg itt maradt. Langtonnak vagy nem voltak élő rokonai, vagy nem jelentkeztek az örökségükért. A nagyapám ismerte a megfelelő embert a megfelelő hivatalban, hogy a nevére írassa a hajót. Akkortájt hozta át egy éjszakán ebbe a kikötőbe, hogy a munkahelyén ne keltsen feltűnést a használatával. Azt tervezte, később eladja, de aztán sohasem merete meghirdetni, mert félt, hogy kiderül, miként jutott hozzá.

– Köszönöm az őszinteségét, Mr. Kingsby. Úgy látom, kezd felszállni a köd. Akár indulhatunk is a próbakörre.

Az öreg fogatlan mosolyra húzta a száját. Valószínűleg igencsak megkönnyebbült amiatt,

hogy a története után nem ment el a kedvem a vásárlástól. Letette a pipáját, kicammogott a kormányosfülkéből, és eloldozta a köteleket. Amikor visszajött, büszkén kihúzta magát, és elfordította a slusszkulcsot.

A motor elsöre beindult, olajozottan, egyenletesen töfögött. Kingsby gázt adott, a *Szírén* megremegett, és komótosan nekivágott a folyónak. Amikor kiértünk a kikötőből, átvettem a kormányt, hogy első kézből tapasztalhassam meg a hajó viselkedését. Nagyjából sejtettem, mit várhatok: éles fordulóban itt-ott nyikorgás, a vén hajótest apró reccsenései ütötték meg a fületem. Elképzeltem a felújítás költségeit, de a hajó összességében megőzött; az egyedisége, a díszes berendezés ódon hangulata – az utasok imádni fogják.

Visszafordultunk a kikötő felé. Otthagytam Kingsbyt a kormányosfülkében, és kimentem a fedélzetre. A hajó orránál lágy ívű hullámok gyűrődtek, majd veszték el a szürke víztömegben. Elnéztem Hollingsport irányába – sötét templomtorony a fehér ködtengerben –, majd a kora októberi reggel hidegétől úzve átsétáltam az utastérbe. Jól esett a fedett helyiség viszonylagos melege. Szemügyre vettem az ízléses lambériát, a kerek ablakok csipkefüggönyeit, a régi, háromárbcos fregattokról készült rézmetszeteket, és a hajlított lábú dohányzóasztalra csavarral rögzített, kagyló alakú hamutartót.

Úgy éreztem, ebben a kis hajóban megállt az idő. Az egyik sarokban ormótlan tárgy állt letakarva. Belestem a lepel alá, és nem kis meglepetésemre egy csillogó réztölcséres gramofon bámult vissza rám. A tökéletes állapotú gépezet valósággal könyörgött érte, hogy kapcsolják be. Lehúztam róla a takarót, megnéztem a gombjait, a vezetékeit, és rájöttem, hogy a hajó akkumulátoráról üzemel. Kinyitottam a mellette álló lemeztartó szekrénykét. A tucatnyi bakelitkorong egyikét piros szalaggal jelölték. Valamiért ösztönösen ehhez nyúltam. Bizseregtek az ujjaim az izgalomtól. Már gyermekkoromban imádtam a lemezjátékosokat, végtére is mindegyik ormótlan korong ajtó a múltba, a lejátszó pedig a kulcs.

Bekapcsoltam a gramofont, a lemez forogni kezdett. A tú lágyan követte a vetemedett vinilkorong hullámaikat.

Fuvolaszó bontakozott ki a statikus zúgásból. Bonyolult, diszsonáns trillákkal vezette be egy nő csodálatosan tiszta, tökéletes szopránját. Az énekhang megjelenése, akár a viharfelhőket elűző szél, megszelídítette az ördögi fuvolaszólamot. A mestermű végén az ének fokozatosan elcsendesült, a fuvola kaotikus dallama pedig ismét előretört.

A beállt csendben vártam a következő zeneszámot, de döbbenetemre beszélgetés következett.

– *Egyre jobb, Miss Grayson.*

A névtől, amit ez a kellemes, de kissé mesterkéltné férfigang kiejtett, kirázott a hideg. Ez volt a nagyanyám lánykori családneve. Persze véletlen is lehetett, de innentől feszülten figyeltem a folytatásra, minden más megszűnt körülöttem.

– *Kér egy kis vizet?*

– *Inkább még egy whiskyt töltsön, Mr. Langton! Jót tesz a torkomnak.*

– *Ahogy kívánja, hölgyem. Szóltson Mattnek!*

Koccintás hallatszott. Lassan összeállt bennem a kép: Matt Langton fuvolázott, Miss Grayson énekelt, és az előadást felvették lemezre, de a dal végén elfelejtették kikapcsolni a berendezést, így a beszélgetésüket is megörökítették.

– *Emily.*

Leesett az állam. Emily Grayson a nagyanyám nővére volt. Tizennyolc évesen meghalt. A Temzéből halászták ki a testét, és a rendőrség öngyilkosként könyvelte el az ügyet. A mama volt a legkisebb gyermek a családban, kilenc évesen kellett ezzel szembesülnie, és sohasem tudott megbékélni a történetekkel. Időskorában is sokat gondolt Emilyre, és gyakran hangoztatta, hogy egy ilyen beleváló lány nem ugorhatott a folyóba bánatában.

– *Nos, Emily, tudja, mi a különbség hajó és uszadékfa között?*

– *Ez valami rejtvény?*

– *Tekintse annak! A magam részéről a hozzám hasonló emberek kiszűrésére használom. Kíváncsian várom a választát.*

Rövid csend következett.

- Mindkettő úszik, de a hajót irányítják, ezért képes árral szemben is haladni.
- Bravó! Ön nem csupán a hangjával emelkedik ki a kortárs hölgyek közül.
- Matt, kérem, mielőtt folytatnánk a próbát, kimehetnénk egy kicsit levegőzni a fedélzetre?
- Természetesen, de kapaszkodjon belém, nehogy a whisky meg a hullámok megrézfálják!
- Tudok én menni, de köszönöm a lovagiasságát.

Ajtónyitás, lépések, távolodó kacagás. Rövid csend, majd fojtott kiáltás.

- Matt, mit csinál? Engedjen el!

- Jöjjön vissza, kérem, maga részeg, Emily, így bele fog esni!

Csobbanás.

- Emily! Emily!

A lemez lejárt, a lejátszófej kattánására kis híján felugrottam. A mamának igaza volt, valójában baleset történt. A nővére nem bírta az italt, azelőtt talán soha nem utazott hajón, de azért, hogy Langtonra jó benyomást tegyen, megjárta a vagány nőt. Amikor ittasan átbukott a fedélzet alacsony korlátján, a saját nagyravágásának áldozata lett – hiába fejtette meg a rejtvényt, végül elsodorta a víz, mint egy uszadékfát.

Hirtelen lökést éreztem, aztán hideg huzat csapott az arcomba. Valahogy nehezemre esett felfogni, hogy a próbaút véget ért, kikötöttünk.

Kingsby felvont szemöldökkel állt az ajtóban.

- Nos, hogy döntött? Megveszi?

KOTNYEK ISTVÁN: Okostelefonra eső eső

KOTNYEK ISTVÁN: Hervadó Borostyán

KOTNYEK ISTVÁN: Értelmiségi főnök

Birtalan Andrea

Üresjárat

Úgy vagyok itt, mint macska
a dobozban, egy órája még
halkan dorombolt a kezek alatt.

A szűkös előszoba, mint anyák
a forró téstáról a vizet,
a fáradt napfényt szűri meg.

Jó állampolgár, a zöldre vár,
nem indul semerre az élet,
s míg álmából a zöld felébred

az üresjáratban, észrevétlen,
szálló molekulák ezreivel
saját magát mérgezi meg.

Mielőtt elmegyek, gondolataim
egy részét a fogásra akasztom.
A cirmos tél bekúszik az ablakon.

KOTNYEK ISTVÁN: Nem mutató kéz

Acsai Roland

Hexameterek 1–3.

1. Vércse az ablak előtt

Vércse leszállt a mi fánk tetejére, az ablak elé ma.
Lányomnak mutogattam a városi árny jelenését.
Még sohasem láttunk ilyet. Ült, csak a sárga szemében

villogott fényből és árnyból szótt alakunk már.
Tán beteg ő, s gubbasztani jött ide? Tudni akartuk.
Meglepetés madarunkat a függönyön át kifigyeltük,

s lebbent függönyként meg a szárnya: tovább szállt.
Pizza az asztali tálban várt minket türelemmel.
Vissza is ültünk enni megint a kihúlt vacsoránkat.

Mikrosütő be-beindult, míg a madár körözött fent.
Ennyi a történet maga. Két szeme ablak a létre.

2. És vice versa

Játszóházba ma ment feleségem a kisgyerekünkkel.
Naplót írni sosem fogok. Írom a verset a gépbe.
Hekszameterben a napja e hétnek, e hónap, ez évnek.

Szürke, borús ég, újra köszöntlek időtlen időben!
Nincs ma a fán az a vércse. Hová tűnt és mi a titka?
Mit hoz a tegnap a mába, a földre az ég? Sose tudni.

Orrsprét fújni be orrba, teázni meg írni a verset,
és azután lányommal lenni – a programom ennyi
mára talán. A jelenben a múltunk és vice versa.

3. Múltban, akármik

Más univerzum a múlt az időben: elég a vidéke.
Pernye, ha száll, csak azé, meg a korma, ha hullana szembe.
Mint havazása fehér tejutaknak az űrben, eláraszt.

Pulzusa pulzár, szingularizmus téridejével
röntgenezett szuvenir a mező. Emléke a tájidegen seb.
Csillagokat takarítani szél sem elég. Fotonokkal

foltoz a semmi. Imák a jövőbeli múltban, akármik.

Szabolcsi Alexander

Begytej

Olyan érzés, mint a trójai faló-kopogtatás. Szükségtelen és magától értetődő. A megbizonyosodás magában a megtestesülésben már benne rejlik. Mégis úgy érzem, muszáj Gerlice oldalába csípnem. Átnyúlok a sebváltó felett, a tengerkék pulóverem keresztül megfogom az oldalát, és hirtelen rászorítok.

Lekapja a jobb kezét a volánról, és felém kezd csapkodni. Nem bírom, nevetek, ahogy rángatja a kormányt ijedtében.

„Egyszer a szembe sávban fogunk kikötni miattad, vagy az árokban. Nem vagy normális, baszki!”

Végül is, jogos. Nincs kedvem már most, a hétvége elején vitatkozni, inkább nem mondok semmit. Nem mintha nem lenne igaza, egyszer így is, úgy is az árokban kötünk ki, ahogy vezetni szokott... De hát egyszerűen szeretem, mikor ideges lesz. Jó vele vitatkozni. Ilyenkor felfújódik teljesen, a teste minden irányba kiterjed, teret követel magának, vibráló vörösségben úszik a húsa üvöltés közben. Ekkor az a legjobb, ha hergeli az ember, hogy átforrósodjon minden izma, és mikor már görcsösen rángatózik, na, akkor kell odabújni hozzá és megölelni. Átérezni, ahogy a test összeszorul, és próbál a bőr és a hús alól kitörni, morajlik a megfeszült rétegek alatt. Ahogy az ideg marni akar, a hús pedig engedelmeskedik. Ezt közelről kell érezni, és az ölelés szorítása fokozza ezt. De most nem, majd inkább hazafelé.

Gerlice pontosan a tó partján parkol le. Leállítja a motort, és sóhajt egyet. Nézem, ahogy a kék pulóver alatt nő, majd összeesik a teste. A nyakizmai megfeszülnek, és beszélni kezd.

„Figyelj, apám még nem nyitotta meg a helyet teljesen, szóval csak a faházat használhatjuk. Még semmi személyzet vagy ilyesmi nincsen. Se az uszoda, se az étterem nem működik. Csak a tó lesz itt, meg a kis faház. Szerintem tetszeni fog neked is.”

„Aha”

A faház teljesen be volt rendezve, már amennyit elvár az ember itt. Ledobtam magam az egyik fotelba, és néztem, ahogy Gerlice kipakol. Majd, miután végzett, zavartan nézelődött a szobában, benyitott a fürdőbe, megnézte, hogy biztosan zárva van-e a bejárati ajtó, hogy a fűtés pontosan huszonnégy fokra van-e állítva, aztán beleunt, és leült velem szemben, a másik fotelba.

Így néztük egymást egy darabig. Csöndben. Kétpercenként váltogatta a lábát, egyszer a bal lábát rakta a jobb lábára, majd fordítva. Egyszer csak a táskám felé nyúltam, és kivettem a cigim. Ahogy visszafordultam, láttam, hogy kimeredt szemmel követi a mozdulataim. Végignézte, ahogy elszívom a fél dobozzal.

„Ki akarsz menni korcsolyázni? Elvileg most jó a jég”

„Aha”

„Jó, csak akkor átöltözöm”

Elővettem a korcsolyát. Pont ma reggel vettük, még éles volt rajta a fém. Gerlice vetkőzni kezdett, láttam, ahogy izmai lassan nyúlnak el a csontjai és a bőre között, ahogy az erek a falnak nyomódnak, ahogy a csigolyák gázzal teli buborékokat formálnak. Csak oda kéne menni, és megszárnai a korcsolyával. Kipukkadna, és összeesne. Vagy talán az idegeivel új buborékot fújna. Közben Gerlice észreveszi, hogy nézem, elmosolyodik, látom, ahogy az arcizmai engedelmeskednek a készítésnek. Visszamosolygok, így pontosan azt érzem, amit ő, ugyanúgy mozognak az izmaim, kifeszülnek.

Gerlice szól az ajtóból. „Na, akkor megyünk?” Magamra veszem a kabátom, és kísétálunk a tóhoz. Fogja közben a kezem, néha megszorítom, érzem, hogy visszazorít. De vajon tényleg mozognak az izmai közben? Mi mozgatja odabent, lehet, csak a bőr szorul és tágul, lehet üres belül teljesen, lehet én is üres vagyok belül? Csak a szorítást érzem.

A jég elég vastagnak tűnik. Gerlice a kezemet fogva elindul előre, én pedig próbálok tartani az

iramot. Nem is figyel előre, néz rám, és mosolyog. Látom, ahogy az egész teste mozgásba lendül, teljes erejéből megfeszül, és magával ránt. Elvesztem az egyensúlyom és a hátamra zuhanok. Hallom, Gerlice felkiált, és ő is elzuhan. Ahogy felegyenesedem, látom, hogy zuhanás közben valahogy végigmetszette a korcsolyám a lábszárát. Egészen mélyen.

Gerlice üvölt, ahogy próbálom szorítani a sebet. Érzem az izom remegését, próbálom egyre szorítani. Átütődik a meleg vér a kesztyűmön.

KOTNYEK ISTVÁN: Szalaghibá...Ősz

Szamosvári Bence

Szoba előtt (egy) tolerancia

Lisztbe forgatták nagyanyámat,
forgatják kilencvenhat napja.
Ez a csomós és kemény máz,
hiénahörgések zenedoboza
(máskor fordítva: ő virrasztott; nagyapám alatt emelgette a párnát, meg ne fúljon),
kilencvenhat nap alatt két mondat
(egyszer: „ne félj, érzem a lábamat”; a másíknál nagyapám elcsuk-
lott),
csóháló és az oldatok, lisztes-üreges tönk pótlékgyökerei,
ez mégse lehet ő. Addig forgatták, hogy kiveszett,
kilencvenhat napja elmondhatatlan.

Vasága mellett a hetvennégyet tölti egy délibáb,
a gyár és a mérnök egy szálra gyújtanak nagyapámban,
bedőlt kéményük kifújja a füstöt.
Arca sovány és cseppköves
nagyanyám fénytörése híján.
A mostani félsugár
vonalait remegtetni elég
(varjszárnyat szélcsend).

Kikapált könnyei helyén csontverem:
sóoldattal telik az ágyszomszéd sivatagtorkában a gumicső.
Türelmes fúvás söpörte
(leszokás-visszaszokás,
üdülések rendszermaradékból,
magukból árokba kifordult autók),
hajszálai elerednek, nagyapám feje tarló:
a csempén feszes virágok ütnek és letörlik a szén-dioxidot (homlokról lázat).

Anyám kölyökként forralt tejbe ült, azóta stócozott székek közt álldogál,
billoga lüktet hátul;
nagyapám hellyel kínálja.
Nagyanyám kilencvenhat napja hófedte narvál üvegparton,
szarván kilóg belőle tavaly és tavalyelőtt,
betorpanó anyám tenyerén vonalakat döfköd;
nagyanyám színevesztő tönk,
betorpanó anyám ráragad,
húgommal gyantabúcsúja borostyángolyóit
kerülgetjük a folyosón.

A szoba (hamvasztásra panírozott csoroszlya odva) előtt egy tolerancia című festmény

(végre valami megdobogtat: ezt már láttam, veled;
kívül hoz rajtuk, akikre sajnálom elszórni az E/2-t;
csak ne volnál a múltkorom, ne volnék a múltkorod).
Hunyorgok, hátha monokróm pacává szuggerálhatom,
fejemet tépi a színek közti pontatlan illesztékbe vert úr,
gyomroz a *horror vacui*.
Betintázom, lepergeti; nem enged vászonfoltjaiból.
A tölthető részeket kisajátítja
a valami, ami még sincs;

úgyfelejtett szemünkön, szánkon visszafészkél,
talán, amikor egymásra nyitjuk őket
(órákig beszélnek a szádról; egy hete elmondhatatlan).
Minden fény szűkíti a teret,
az is, amellyel csontvermemből leslek.
Egy szobát csak redőny és sötétítő fed fel;
összeágazó tárgyai: igazi te;
amit tenyerem definiál, belőled annyit ismerek.

(Lepedőn párálló húsok mellől felkelni anyagtalanul,
a szerteheverő cipőt kézbe, pőre lábbal el,
zártapogatva végezni a végső neszeket,
ez súlytalan.)

Aki más, annak ez a festmény
a zöld, a kék, pláne a rózsaszín
térnyerése farkasvak nyomokon; és,
gondolom, együttélés a porhavasok foghatatlanságával.

Aki akkor vagyok, az nem él
együtt, annak ez
vattán befelé tartó pattanás,
elefántcsörtékből rózsává lassuló lábbal,
minél lassabban, annál közelebb,
tépett párnaanyagon fülzsírtömítékbe.

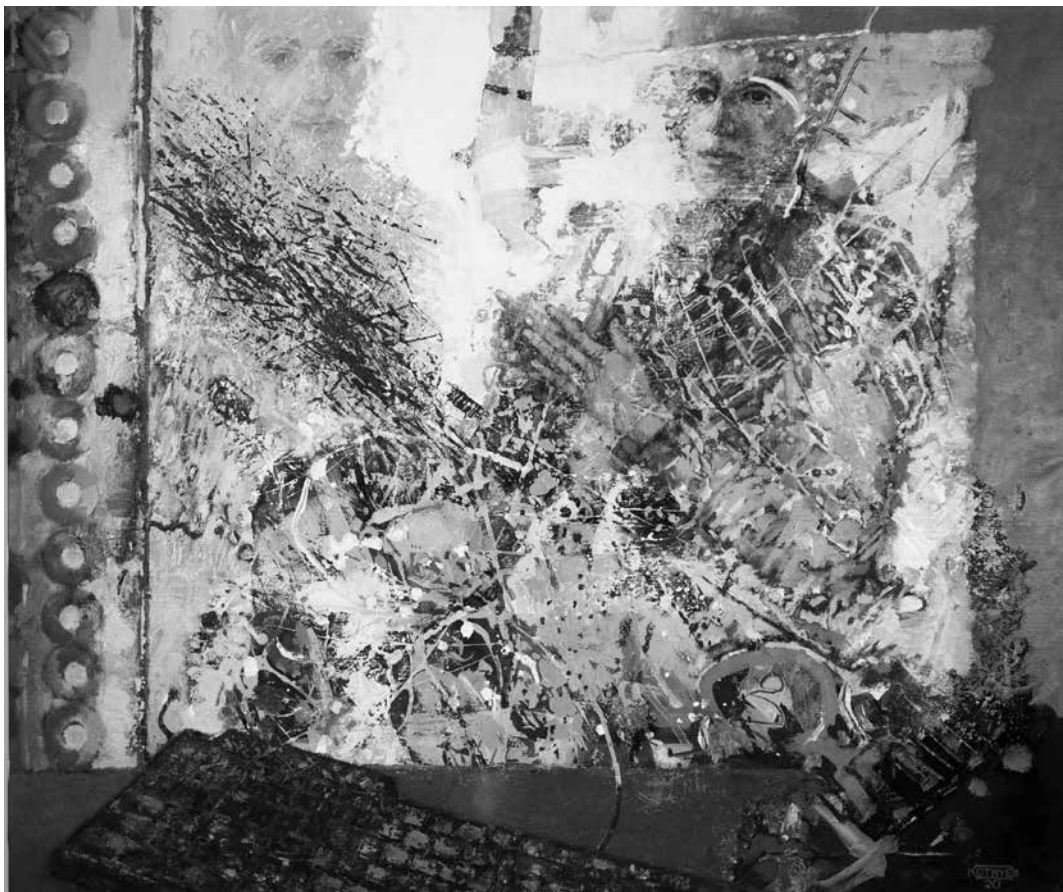
Ágyszomszédban a sóoldat, csempén az oxigén friss hajtásai;
több képpel nem magyarázhatom, hogy van kifelé, kéne legyen.
Csak az itteni terek végesek;
a túlbabusgatott, csak arról derül ki, hogy;
csak egy törzsről, hogy két gyökérzet,
párméter együtt kocogás.

(Ez a festmény kettőnk járatlan hézaga.)

Versenyeznek, ki ér hamarabb.
Szobaablak alatt folyik a kórházhatár,
csirizes nagyanyám
a zöld, kék, rózsaszín táblák közt tempózik fehér habokban,
nagyapám előrehajít egy csikket,
kialszik.

A legnehezebb halál veled
egyszerre ébredni reggel,
még most is, hogy már más mellett.

KOTNYEK ISTVÁN: Kötődés

Radnai István

telített évszakok

a friss szelek fehér felhőkkel futnak
olvadt arany a nap a sárga
nőszírom szirmain
pöttyös kis bogár ringatózik
alszik éppen

mintha a nép az imént lelkesedve
hossannát kiáltott volna
rabló barrabások zsoldjában
mégis a keresztre vele zúg
árva századunk
így borul nappali sötétbe

szent eső veri a feltört földeket
gyávák és júdasok fordul az idő
kalászt terem a búza
bár elhaltak a tavalyi magok
virág teríti be a kerteket

gyümölcs alatt roskad már
a terméketlen fügefa
megsüvegelik az útszéli keresztet

fohász

a pusztában vándorlunk uram
megbotlunk a kőben
tövis tépi meg ruhánkat
hitünk nem elég
hogyan megismerjük az ígéret földjét

szívünkben terül el a puszta
tetteink a tövisek
gondolataink botlanak a kőben
hit nélkül omlik össze lelkünk
testben sem élhetünk
ránk szakad a pusztulás
amelyet mi tettünk akartunk

száraz szívünknek bort
lelkünknek kenyeret
esőt hogy teremjen a puszta
még ma adj nekünk uram

Őrizetben Churchill mellett

Sok párna között alszik, reggel pedig előbb mos fogat, minthogy meginná azt az egy pohár vizet, amely segíti begyakorolni az óraműpontosságú nyeléseket, hogy majd később minél előzékenyebb nyelvmozgással küldhesse mélyre a whiskyt. Leginkább ez jellemzi Winston Churchillt, akit mindnyájan jól ismerünk, vagy legalábbis kellemes rokon képében sokkal megnyugtatóbb elképzelnünk, mint bárhogy máshogy.

Talán példát vehetnénk a lovakról. A lovaknak van egy olyan különös szokásuk, hogy levegőt nyelnek. Egyesek ezt abnormális viselkedésnek titulálják, de én teljesen érthetőnek tartom, hiszen a fogság miatt alakul így. Churchill nyeléseit nehéz elképzelni folyadék nélkül. Nekem a történelmet kéne lenyelnem, el kéne fogadnom végre, hogy a kultuszoknak semmi értelmük, és épp ezért működnek. A működésüket nagyon nehéz elfogadnom. Kinyitom a számat, befogadok némi levegőt, a nyelvcsapom alján a nyálam harmatosossá válik. Ha valami, hát ez működik. Mágikus realizmus lenne? Nem hinném, de Churchill a gyomromig lelát közben, mégsem érzi az emésztés eklektikus szagát, és azt sem hallja, hogy odalent egy párbeszéd fortyog.

Két dolog van, amit nem szeretek egy prózában. Az egyik az önreflexió, a másik a párbeszéd. Kizökkentően didaktikus a párbeszéd jelölése, túlszerkesztett giccs, fogva tartja a megszólalás pillanatát. A kabinet itt áll előttem egy nagytóval, körbeadják, egyenként akarnak lenézni a torkomba ők is, hogy aztán megvitassák: semmi gond, tapasszátok be a száját egy plakáttal. Abban, amit a párbeszédéről gondolok, talán hasonlítanak rám.

Churchillt kikísérik, főbe lövik, belerakják egy kád vízbe, aztán visszajönnek, és egy ideig nem tudják, mitévők legyenek. Mondanék nekik egy szép leírást a teremről, ahol fogva tartanak, vagyok olyan fegyelmetlen, hogy még egy ilyen helyzetben is a szépségről akarjak beszélni. Hogy értelme van-e, azt majd egy későbbi kor eldönti. Egyszer azt mondtam Churchillnek, hogy minden értelmet meg kell előznie a szépségnek, hogy a szépség valójában egy kötőszó. Ezután pár percig nem nyelt annyit, amennyit szokott. Mégsem tűnt úgy, hogy a hatásom alá került, inkább egy olyan ember benyomását keltette, aki, még ha nem is értett velem egyet, a tapintatosság mellett döntött. Nem is tudta, hogy a nyelés előtti szótlanság milyen erényes, nem is tudta, hogy mialatt szavaimmal eltereltem a figyelmét, a kabinet arról állapodott meg, hogy én már nem nevezhetem többé írónak magamat, hanem polgárjogi aktivistának számítok. Ezért fordultam hát a szépség felé. Aki a szépséget látja, ő nem lehet aktivista, ő tudja, hogy nincs egyenlőség. A franc se akarja, hogy ne nevezhessem nevén magam, hogy féljek attól, ami vagyok. Mondanám, hogy Churchill aznap este nem gyűjtött rá, de hazudnék. Churchill aznap este engem is megkínált egy szivarral. Évek óta erre vártam, mégsem fogadtam el. A füstöt nem lehet lenyelni, nyeltem párat nélküle.

Nem láttam, hogy nyílna az ajtó, csak megütötte a fülemet egy illetlen zaj – biztos bejött valaki. Egyszer csak megjelent a balomon egy töpörödött uraság. A földön lévő szürkés aktatáskájából kihúzott egy hengeresre tekert aktát – esküszöm, röhögni tudtam volna, olyan magabiztossággal tette, hogy úgy nézett ki, mint Artúr király az Excaliburral. Most komolyan? Tőlem kell megvédeni ezt az országot? Rajta komám, kanyarints az alhasi zsíromból némi függetlenséget, biztos ezért hagytak itt ülve – gondoltam, és ha nem lett volna plakát a számon, meg is mondtam volna neki.

Egy darabig csak bámult, aztán hirtelen zsebre rakta a szabad kezét, a másikban az aktát tartotta, amivel lassan, szinte láthatatlanul paskolta a combját, a hasát pedig szépen kidüllesztette. Már csak egy cigi hiányzott a szájából, és esküszöm, annyira magával ragadott, ahogy az arcizmai szüntelenül lifteznek a pöffeszkedő félmosoly és méla undor állapotai között,

hogy ez az egyenlőtlenség hirtelen széppé kezdett válni bennem – szívesen neki adtam volna azt a szívart, amelyet korábban nem fogadtam el Winstontól.

Az áldóját, a kabinet tudta, kit kell beküldeni. Ez a fickó, nevezzük Artúr királynak, közelebb lépett és egy hanyag csuklómozdulattal letépte a számról a plakátot. A következő lendülettel pedig zsinórban négyszer vert arcon ököllel. Semmi amatőrizmus nem volt abban, ahogy ütött, nem húzta hátra a karját maga mögé, hogy nagyobb legyen az ijedelem, mint az ütés, nem volt hatásadás, úgy ütött, mint egy bokszoló, vállból. Mintha ez tényleg munka lenne, nem a színház, ez fájt benne a legjobban. Elismerem, a kultúra embere, de többet nem gondolok rá Artúrként. Hogy nagy bajban vagyok, az csak ekkor tudatosult bennem igazán, Churchill halálát még nem tudtam eléggé komolyan venni, egy ekkora ember nem halhat meg, mondtam én, hogy a kultuszoktól nem szabadulok. A fejem úgy zsongott, mintha egy durva szövésű zsákot húztak volna rá, mely minden mozdulatnál le akar hántani egy-egy újabb celofánvékony réteget az arcomról. Hogy vérzem is, azt persze csak az öklén láttam. Nyaktól felfelé egyetlen pontom volt, ahol nem éreztem semmi kellemetlent: a nyelvcsapom, amely egy izlandi póniló konokságát tartotta fent bennem. Maga volt a remény az a hűvösség, amely a nyelvcsapomon pergett le, amikor nehezen résnyire nyitottam a számat.

Ha ez a szöveg egy félrenyeléssel végződik, azon egyikünk sem lepődne meg, de inkább azt javaslom, csak nyisd ki a szádat, majd várj egy kicsit. A szájüregben a fogak lassan párnává változnak, a gyomorból az egyik fél feljön egy kicsit megpihenni.

KOTNYEK ISTVÁN: Kütyük két citrommal

Debreczeny György
valaki ellopta az ostort

kollázs Birtalan Ferenc verseiből

egy klottgatyamentes nap végén
rázta a seggét a szocializmus
szeretni kell
odaadni magamat
a karéj zsíroskenyérnek

nem okollak káromkodással
idealizált pillanat
a sezlony füstje égre kavarog
részletre vettük a klottgatyát
a sezlonyt meg a füstöt
lehet-e valaki nálam gazdagabb?

az őszt kaptam azon a nyáron
szakítottam az önostorozással
angyalok
valaki ellopta az ostort
hitelt nem ad a zöldszemes
léptek alatt az októberi hó röhög
remeg
szeretni kell a megszokást
és érezni az avarillatot

nem okollak szocializmus valaga
akarom mondani világa
lehet hogy meghaltál
nem tudom
falatnyi por és gázolaj kell

ősszel vettük a Tavasz tévét
a népek tavasza jön
nagy cekkerekkel
a piacról a legkisebb fiú

véletlen

egy újsághírrre

megsebesítette a pályaudvar
a gyanúsítottat a nyomozók szerint
megsebesítette a pályaudvart
a gyanúsított a nyomozók szerint

mindketten ittasak voltak
amikor hozzákezdtek a veszekedéshez
mindketten veszekedtek
amikor hozzákezdtek az italozáshoz

fényes nappal a vasútállomáson
egy élesnek látszó tárggyal
megszúrta magát a rendőrség szóvivője
de a szúrcsatornáról nem nyilatkozott

fényes nappal az ittas pályaudvar
megsebesítette a vasútállomást
a gyanúsított minden gyanú felett állt
pontosabban inkább tántorgott egy kicsit

a vasútállomás szóvivője
még leittasodása előtt leittasodott
a nyomozók szerint
de szerinte a nyomozók voltak ittasak

fényes nappal rögzítette a nyomokat
a gyanúsított a pályaudvaron
a nyomok sokat nyomtak a latban
abban a pillanatban

az italozás a vasútállomáson
rögtön kiszúrta a gyanúsítottat
egy élesnek látszó tárggyal megszúrta
amiről a nyomozás során kiderült

hogyan életlen

Déri Anna

Mielőtt kilépsz

anyám megfogta a kezem a peronon
sok minden volt abban a szorításban
ragaszkodás és elengedés

ahogy az arcára néztem
régmúlt idők sejlettek föl
egykor mással állt itt
más kezét szorongatta
aki nem apám volt
és végül hazatért

a pályaudvar előtt
meglátott egy szilvafát
azt mondta
a magját ő köpte oda
mielőtt felszállt az utolsó vonatra

rohanni kezdett
én csak néztem utána
megértettem

ide az álmok hoznak
és vágyaink hajtják a gőzösök kerekeit
innen el.

Nővé válás samponos flakonok között

Judit benyitott a fürdőszobába
éppen amikor
megmarkoltam a csempét.

Hajók voltak a vízbe dobott,
behorpadt samponos flakonok,
én kaptam egyedül léket.

Nagyobb a bal mellem
az húzott egyre lejjebb,
végül Judit megtartott.

Beült mellém a kádba,
csordogálni kezdett a víz kifelé,
több lett a levegőm.

Ettől vagyunk nők
mondta miközben
párnás hasamra csapott.

Nem tudom, hogy a víz
vagy a zsír hullámozott-e,
de nevettem.

Rózsafüzérek, hűtőszekrények

rozsdás szalagkorlátok mögött repcemezők
óvatosan haladunk az országúton

a legjobb barátom retteg az éjszakától
ahogy sötétedik elfekszik hátul
és imádkozni kezd.

próbálok mesélni neki szép álmokról
de nem figyel, mormol halkán tovább

aztán egy éles kanyarban a vállamra csap
az árokban meghibásodott hűtőszekrények
között, olajos arccal gúnyosan nézek
a visszapillantón lógó füzérre.

Fa Ede Valakire

keresgélem a lihegésig-túlzó kifejezést arra a fickóra
aki úgy magyar hogy mégsem az egészen /
és olyan nyomasztó módon földlakó
mintha egy kisbolygó-roncson kalimpálva
szidná a (mindenkori) tűzrevalókat / de az én
(megbolondult) szemeimben mégis
az a legcsodásabb
ahogy ez a manusz
EGYEDÜL MER LENNI! ...

Dörmögések

1.

SPENGLER már tudta: a DAL kihal... Jön az ÜVÖLTÉS kora.
De TOYNBEE hitt még: tán észre tér majd őrült fajtánk a BAJBAN.
CSÖVES TIBI azt nyögte: „*Csak majmot látok. Ember sehol sincs.*”
E bölcsék nélkül
FIZETETT HAZUDOZÓK meséit falnám...

2.

szépségek és iszonyatok
bevagonírozva
indulhat a
halálvonat

út még
úgy ahogy van
de célja már
sehol

kiderült:

emeleti irodájában
CSAK VETÍTETT KÉP VOLT
AZ ÁLLOMÁSFŐNÖK

3.

egy vén tudatkovács
(kisipari módon) sóhajt ereget:

*tüzes hajak
ellobogtak
kalapácsok
elkopogtak*

*mi a fejbe
szöveget ver még
IDŐ RÁGTA
ROZSDÁS EMLÉK...*

KOTNYEK ISTVÁN: Tv+Guzmánia

Riersch Zoltán

Hallani vélem anyám szavát

Ezernyi fényével ragyog
az aranyárga őszi Nap.
Ökörnyál öleli a pitypangot.
Melengő szellő simogatja

a rezgőnyárfák leveleit.
Rég nem porzik már az utca.
A sárgára meszelt kicsi ház
magányos, mint az egykorvult
lakója, - a vén diófát is kivágták.

A ház előtti pad is kiszákkásodott.
Még hallani vélem anyám
halk, hívó szavát,
de már rég angyalokkal énekel.

A százágú zöldlombos fűzfa
nem tud hozzám szólni.
Nincs már hova hazamenni.
Nincs már kiért hazamenni.

A templomkert gesztenyefái
sötét árnyékot vetnek
a csendes falusi temetőre.
Csendesedek én is.

A délceg templom,
majd a kápolna kisharangja
emlékező áhítatra szólít.
A Nap lassan alábukik a mélybe.

Odafenn alszanak a csillagok

Fehérre festette a szürke
háztetőket a korai tél.
A máskor mosolygó Nap
vakki sárga szemeivel
csak halványan hunyorog.

A száraz falevél avartakaró.
Fekete kányák hadai
fészkelnek a kopár fákon.
A füsti fecskék délen,
a sárgarigók fáznak.

Anyám emléke történelem.
Apró mellein nehéz a rög.
Apám hamuarca is tovatűnt
a kékesszürke reggeli ködben.
Odafenn alszanak a csillagok.

KOTNYEK ISTVÁN: Szabadban

Varga Zoltán

Megszokhatatlan

Nem léteztél nem létezel és nem leszel
Az árnyak bohókás játéka
Karcolt a változó színű mohák közé
Szépséggé gyengédséggé
Kicsit vadóc fáklyává
Ahogy érzekellek a mindenségben
Számomra megszokhatatlan erő-feltétel

Asztal, székkal

Aki belülről jár
ő a legroskadozóbb tál,
és körül játssza magát.

Nem úgy, mint a téli kabát,
ami szigetelőt talál,
és azért annyira karakán,

Benne a szervezkedő fél,
és leül a hideg mögé,
és felejt milyen is ő még.

Asztal-székkal úgy írja le
jellemét a mások fele szítja fel.
Aki belülről jár a kínba megy.

Kitekintve

Az élet nem várható.
Ablakokat nyitogat.
Nem is erő, vagy lankadó.
Első sorban simogat.

Óhajt egyet, hármat követel.
Élesen ringatva riogat.
Az élet nem szövegel.
Marad, és nem megy bárhova.

Pelesz Alexandra

vele halok

a januári éjszaka mind fagyot hoz
megdermed volt-udvaromban a faág
reccsenve törik, mint bordámnak íve
ha szívszakadással jön el a halál
türkiz-fehér jégvirágba borul be a bánat
gyökerét a hörgőimre fonja
a szó elakad... sikolt és nyög...
akár az én udvarom bolondja
zúzmarába, fagyott fűbe harapnak az ajkak
nyelvek alatt szétolvad a remény
semmivé lesz, vele halok, bolond voltam úgylis
a fagyott föld a holtaknak is kemény

Deszkák a talpam alól

Érzem, ahogy a színpad deszkái a talpam alá simulnak. Érzem, ahogy lábszáramat újra és újra megsimítja a szoknyám pereme, amikor mozdulok. Ujjaim maguktól táncolnak a húrokon, gondolkoznom sem kell, a zene belőlem fakad, akár az erdő mélyén felbuggyanó forrás, aztán csörgedezik, egyre gyorsabban és gyorsabban, sodrása egyre erősebb, amíg a zene már átjár mindent! Mindent! Az embereket, akik átszellemült arccal engem néznek, a falakat, a vastag, bordó függönyt a színpad két oldalán, a deszkákat a lábam alatt... jobb kezemben a vonó táncol kecsesen, siklik a húrokon, a hangok pedig csodával, étellel töltik meg a teret. És én hálás vagyok...

Felpattan a szemem. Zihálok. Még hallom a zenét, még érzem a talpam alatt a színpad deszkáit, de már tudom: az ágyamban fekszem. Hálóingem csupa izzadság, a tenyerem is nyirkos. Az éjjeliszekrényemen lévő órára pillantok. Negyed öt. Féltkor kelnem kell, hogy hatra a gyárban legyek. Nem érdemes visszaaludnom. Tekintetem önkéntelenül vándorol a szekrény tetején heverő hegedűtokra. Egészen addig bámulom, míg zihálásom nem enyhül valamennyire, aztán felkelek, és elkezdek készülődni. Mosdó, fogmosás, mosakodás, fésülködés, felöltözöm, elkészítem a szendvicseket a gyerekeknek és Viktornak, elpakolom a konyhában a tányérokat, amiket este raktam a csepegtetőbe, és mire mindennel végzek, már indulnom is kell. Beosonok a hálóba, óvatosan felébresztem Viktort. Mocorog, ezzel jelzi, hogy sikerrel jártam. Nagy szerencse, hogy ő nyolcra jár dolgozni, így tudja reggelente intézni a gyerekeket. Jól működik a dolog, hiszen én meg korábban végzek, így össze tudom őket szedni. Minden rendben van.

Az állam alá helyezem a hegedűt, ujjaimat a húrokra illesztem. A teremben feszül a csend, a levegő összes molekulája azt várja, hogy zenével töltsen meg. Lábujjaim alatt ismerősek a deszkák. A nehéz függöny is a dallamra vár. És én mozdulok. És mozdulatomtól megtelik a világ zenével! Hangjegyek folynak az ereimben, ujjaimon át kicsordulnak a húrokra, és a vonón feszülő lószőr boldogan kelti őket életre. A nézőtérről érzem a békét, az átlényegülést, a zene szeretetét...

Zihálva ébredek. Rajtam a hálóing csupa víz, akárcsak fejem alatt a párna. A szívem vadul kalapál. Még érzem ujjaim alatt a húrokat, még látom a fényt, ami megvilágít engem a színpadon, de már tudom, másutt vagyok. Valójában másutt vagyok. Az órára pillantok. Hajnali négy. Még lenne időm egy kicsit

visszaaludni, de nem látom értelmét. Halkan kászálódok ki az ágyból, hogy Viktort ne ébresszem fel, a másodperc töredékére felpillantok a szekrény tetején lévő hegedűtokra. Megígérem magamnak, hogy délután játszani fogok, miután hazaérek a gyerekekkel. Egy fél órát talán hagynak. Annyi belefér, ráérek utána is főzni valamit. A konyhába lépve az első, amit megpillantok, a cigisdoboz az asztalon. Az elmúlt fél évben szoktam rá. Amióta ezek az álmok gyötörnek, és amióta azt érzem... mindegy. Mindegy is. Magamra kapom a kabátom, és csak úgy, mezítláb és pizsamában, kilépek az erkélyre. Amíg elszívom a cigit, gondolatban eljátszom Vivaldit.

Úgy jár körül a zenekar hangja, úgy ölel át, ahogy édesanya öleli gyermekét. Úgy folyik belém a zene, ahogy anyatej folyik át az újszülöttbe. Úgy ringok a ritmussal, ahogy nagymama ringatja a kisdedet. Pattanásig szét-feszülve várom, hogy én is becsatlakozhassak végre, hogy az én hegedűm dala is beleolvadjon a zenébe! Még tíz ütem... hat... négy... kettő... és mozdulok, a hegedűm felsír, az egész testem együtt érez velem, ringok, mozdulok, csuklóm gyengéden, de határozottan vezeti a vonót, akár egy igaz férfi vezet egy nőt a táncparketten. Szerelmes vagyok...

Felriadok. A szívem vadul kalapál, hajam csatagosan tapad a fejbőrömrre. Minden lélegzetvétellel azt érzem, távolodom magamtól. Az órára pillantok. Hajnali fél négy lesz.

Inkább már nem próbálkozom az alvással. Óvatosan kimászok az ágyból, Viktor békésen alszik, hallok a nyugodt, ritmikus lélegzetvételeit. A szekrény tetejére pillantok, ahonnan most hiányzik a hegedű. Bevillanok a tegnapi délután képei: ahogy leveszem a tokot, kinyitom, ahogy a hegedű a kezembe simul, behangolom, már minden porcikám sír, örömeiben sír, hogy végre játszhatok, végre ÉN lehetek! Aztán meghallom Milán sírását, Zsófia kiabálását, és már hajtom is az ágyra a hegedűt, és rohanok, és gyógypuszkat adok az én drága kisfiam ujjacskájára, amit Zsófi véletlenül becsípett az ajtóval, és csitítgatom őket, és megtanítom a bocsánatkérést, és megtanítom a megbocsátást, és mire megnyugszanak, már tudom: neki kell állnom főzni. Muszáj. És ahogy elkezdem pucolni a krumplit, olyan érzés, mintha... mintha elengedném...

Lehunyam a szemem, magamban keringek, magammal táncolok, miközben Csajkovszkijt játszunk. Ez a dallam, ez az érzés, ez a mindent átjáró tisztaság maga a csoda! Ettől élek, ettől dobban a szívem, ettől vagyok én: ÉN! Nem tudom, mennyi ideje zenélünk, a hangok között elveszik az idő, semmivé lesz, MINDEN semmivé lesz! Ez... EZ a szerelem, a mindent elsöprő lélek-szerelem, ahogy én szeretem a zenét, ahogy a magamban-keringés lassan elhagyja a határait, kitágulok, egész leszek, eggyé válok a Mindenséggel!

A saját vad, levegőért küzdő zihálásomra ébredek. Ilyen lehet a halál. A fuldoklás. Ilyen lehet az utolsó pillanat, amikor érzed, nincs már semmi, ami a Földön tartson. A sejtek feladni készülnek, a szív megállni - mert nincs benne lélek. Lélek nélkül nincs élet.

Hosszú percekbe telik, mire megnyugszom valamennyire. Bár lélegzetvételeim visszatérnek a normális ütembe, a szívem is egészséges ritmust ver, a sejtek oxigénhez jutottak, nekem mégis mindenem fáj. ÉN fájok! A hiány fáj! A zene, a lüktetés, a dallam, a színpad deszkája, a vonó, a húrok hiánya fáj!

Az órára pillantok. Hajnali három. Még érdemes lenne visszaaludnom, de nem akarok. Rá kell gyűjtanom. Halkan kiosonok a szobából, a cigim az asztalon hever, de öngyújtót nem találok. Egyesével kinyitogatok minden ajtót a konyhaszekrényen, hátha akad valahol egy doboz gyufa. Azt nem lelek, de helyette szembenéz velem egy pálinkásüveg. Nem szoktunk inni, csak nagyon ritkán, amikor vendégek jönnek hozzánk. Ujjaimat az üveg nyakára kulcsolom, a cigimet meggyújtom a tűzhely gázlángján, és kivonulok az erkélyre. Az üvegből iszom. Hamar elszibbad az agyam, és én örömmel tapasztalom, hogy ebben az állapotban könnyedén zenélek a fejemben. Magamban. Mozdulok, ringok, ahogy magamban játszom Beethoven D-dúrját. Csak a Jóisten tudja, mennyi időt töltök el így: csak az üveg, a cigim, a bennem örvénylő zene és én. Hisz' jó ez így. Csak a deszkák hiányoznak a talpam alól.

Aztán felállok a székről és nekikezdek a napnak. Készíték a gyerekeknek és Viktornak szendvicseket, belecso-magolom a szeretetemet is. Egy cetlin üzenetet hagyok a férjemnek:

“Négyre megyek a gyerekekért. Legyen szép napod! Szeretlek!” Felöltözöm, kicsit rendbe szedem magam, aztán elszívok még egy cigit. A sejteim működnek, de nincs bennük élet. A szívem dobog, de lélektelenül. A testem mozdul, de minden mozdulat fáradt. És ahogy elhagyom a lakást, tudom, érzem, hogy elengedtem a saját kezem.

M. Kovács Ildikó

E pluribus unum (egy a sok közül,...)

Lassan ment a terasz felé. Élvezte meztelen talpa alatt a fű hűvösét, jó volt hallgatni a naplementének örülő rigók harsány kiabálását.

És jó volt hazatérni.

Bár csak pár napot töltött távol, úgy érezte, hónapokat nélkülözte a kert látványát.

Leült a kerti székre, és akkor vette észre a nyitva hagyott ajtót, akkor hallotta meg a hangokat.

A szeretkezés félre nem ismerhető hangjait.

Nem kellett nagyon fülelnie, hogy felismerje férjének dünnögő morranását, ismerős volt a rá felelő simogató női kaccanás is.

Már régóta sejtette, már régóta nem fájt,

Ült a teraszon csendben, és várt.

Ismerte férje hevét, tudta, hogy nem kell sokáig várnia.

A jóllakott morranás után egy elégedett sóhaj, aztán az öngyújtó sercenése.

Ismerős volt a ritus, felejthetetlen az évek óta elhangzó mondat: három dolog remek az életben, előtte egy konyak, utána egy cigaretta.

Hang nélkül csúszott félre az ajtó, megjelent a nyílásban a ház ura. Mellkasán a bozont a szeretkezéstől még csatagos, csípőjén egy törölköző. Felesége láttán kővé fagyott arcán az öntelt mosoly.

Akkor és most

Akkor

Fáradt volt és gyenge.

A vállába fúródott nyílvevő elzsibbasztotta bal oldalát. A – valaha fehér – tunika mocskos volt, és a szíve fölötti vörös, nyolcágú keresztet a vér is átázta. Óvatosan, hogy ne okozzon magának újabb fájdalmat, levette magáról a skapulárét, és kibújt a láncingból.

A kimerültségtől zihálva húzódott a várfal hűvösébe.

Csend vette körül, a csata zaját itt nem lehetett hallani. A csatáét, mely vége felé járt és vereséget hozott a lovagoknak, győzelmet a muzulmánoknak.

Lüktetett, sajgott a seb a vállán. De jobban fájt a látomás, mely lelkét gyötörte: Müezzin hívta Allah dicsőítésére az igazhitűeket ott, ahol korábban lovak emelték égre a tekintetüket, és őszinte megrendüléssel verték láncinges mellüket: mea culpa, mea maxima culpa.

A haldokló a nap lebukó tányérját nézte, még látta, hogyan kúszik fel a sötét égboltra a hold.

„A Te katonád voltam, Uram” – suttogta, és lehunyta a szemét.

Most

A lelkesen ásó fiatalok vidám beszélgetése hirtelen elcsendesedett. A régészecset egy koponyát tisztogatott. A szakállas fiatalember megrendült tisztelettel dolgozott. Óvatosan söpörte le a csontokról a közel hétszáz éves földtakarót. Hamarosan láthatóvá vált a törött kulcsfontba ékelődött nyílhegy.

A régész felállt, levetette átizzadt, földmocskos ingét, és letörölte magáról a verejtéket.

Bal vállán vörösölt a tetoválás: nyolcágú kereszt körül latin felirat: Miles Christi.

Ludvigné Tihanyi Klára

Ludvig Nemzetközi Művésztelep harmincadszor

Ludvig Zoltán, Paco Arisa,
Koppány Attila, Mahmoud
Ashkanani, Imelda Bassanello,
Ludmilla Baitsaeva

Az a tény, hogy 2022. május 29-től június 11-ig, immáron 30. alkalommal tudtuk megszervezni a Ludvig Nemzetközi Művésztelepet Kendelimagorban, igazán okot ad egy elemző visszatekintésre.

Hiszen ma már bátran, és büszkén mondhatjuk ki, hogy a kis zalai faluhoz, Kisrécséhez tartozó településrészen, Kendlimagorban 1999-ben útjára indított művészeti szimpóziumot nemzetközi szinten a legjobbak között tartják számon. Olyan művészek járnak el ide részt venni a munkában, akik a saját országukban elismertek, képeik, szobraik ott vannak a világ rangos galériáiban, köz- és magángyűjteményeiben. Ebből persze következik, hogy a Ludvig Nemzetközi Művésztelep gyűjteményében jelen lenni nemzetközi szintű rangot jelent.

A rendszerváltás után lett valamennyire elfogadott Magyarországon, hogy a képzőművészek önszervező módon tudták alakítani megmutatkozási lehetőségeiket, amit aztán a közönség, és a szakma is egyre inkább „hivatalosnak” tekintett. Az önkormányzatok által fenntartott alkotótelepek mellett igaz, csak elvétve, de megjelentek az úgynevezett civil művésztelepek is.

A Ludvig Nemzetközi Szimpóziumot a kezdetektől a mai napig civil összefogással működtetjük. Sokszor teszem fel a kérdést magamnak, honnan volt meg a bátorság Ludvig Zoltán festőművészen és Páli László vállalkozóban, hogy belevágjanak egy, addig kizárólag tanácsi, majd önkormányzati hatáskörbe tartozó kulturális projektbe? Hiszen egyiküknek sem volt komoly tapasztalata abban, hogyan kell megteremteni egy civil szerveződés hivatalos hátterét, hogyan lehet megszervezni a működést, milyen hatalmas felelősség meghívni embereket egy csapatba, azoknak két héten át biztosítani szállást, ellátást, műtermet, média megjelenést, és sorolhatnám, még mi mindent. Főleg, ha a vendég külföldről, másik földrészről érkezik, vállalva az utazás költségeit. Mert amikor a meghívottak megérkeznek, felkészülten kell őket fogadni, holott évekig a szervezés megkezdésekor még nem tudtuk, hogy lesz-e elég pénz, támogató, önkéntes segítő.

Egy kis visszatekintés. Ludvig Zoltán 1993-ban olyan lehetőséghez jutott, hogy Ausztriában, a Trofaiachoz közeli St. Stefanban egy ezer méter magasan lévő százötven éves faházba összehívhatta művész barátait, hogy két

héten át együtt alkossanak, beszélgessenek, vitatkozzanak művészetről, életről. Ennek anyagi költségeit nagyobb részben Ludvig Zoltán az itthon eladott képei árából finanszírozta, az osztrák házigazda, Kovacsits Miklós pedig szervezte helyben a szponzorokat, kiállítási helyszíneket. Ez volt az a meghatározó tapasztalat, ami némi betekintésre adott módot, hogyan is működnek abban a világban a civilek, vagy, hogy mit is jelent egyáltalán a civilség. Ez a lehetőség öt év után megszűnt. A rendszerváltozás idején, a nyolcvanas évek végén Ludvig Zoltánt felkereste egy „ügynök”, hogy szeretné beszervezni az akkor alakuló Zichy Galériába, melynek alapító ügyvezetője Iványi Péter volt, Iványi Gábor methodista lelkész egyik öccse, aki az egzsiztenciálisan bizonytalan helyzetbe került, nagy értékesítési gyakorlattal rendelkező képcsarnokos ügynököket, és képzőművészeket szervezte egy csapatba. Több mint kétszáz képzőművésszel dolgoztak, jól értékesítettek, és havonta közgyűlésre hívták a tagokat a Fészek Klubba Budapestre. Ennek az üzleti részen kívül az lett a legfontosabb hozadéka, hogy az ország különböző pontjain alkotó képzőművészek személyesen is havi rendszerességgel találko-

Portré másképpen – Ludvig Zoltán kurzusán

Györfi András munka közben

hattak, kapcsolatokat építhettek egymással. Innen hívta művész barátait Ludvig Zoltán kiállítani Nagykanizsára, a Trend Art Galériába. Wilhelm Gábor volt akkor a Kanizsa Trend ügyvezető igazgatója, aki a cég bemutató boltjában biztosított helyet a kiállításokhoz. Gábor és Zoltán között régóta tartó, nagyon mély barátság volt, jól tudtak együtt dolgozni belsőépítészeti- és lakberendezési projekteken.

A trendes kiállítások, majd később a Művész Kocktélók népszerűek voltak a város művészetkedvelő polgárai körében, szinte minden alkalommal teltházások voltak a rendezvények. (A művészkocktél ötletgazdája Kollonay Zoltán volt.) A belsőépítészeti- és lakberendezési munkák hozták össze Zoltánt és Gábort Páli Lászlóval, aki a Pálmöb asztalosipari vállalkozás alapító tulajdonosa, ügyvezetője volt. Az ő munkakapcsolatukban számomra az volt mindig a legmegkapóbb, hogy ha a festőművész, látványtervező szárnyaltatta a fantáziáját, a két szakember, a faipari mérnök-tervező és a kivitelező soha nem mondták, hogy ezt lehetetlen megvalósítani, hanem azonnal a megoldáson kezdtek el agyalni. Ebből én nagyon sokat tanultam. Főleg azt, hogy a probléma nem baj, hanem munkalehetőség. Így volt ez a művésztelep, majd később a művészeti akadémia ötletével is. Egyszer Lacit megkérdeztem, nem lett volna-e jobb legalább két hetet gondolkodni azon, hogy belevágjunk-e,

ő azt mondta, ha mi két héten át ezen gondolkodtunk volna, akkor jól lebeszélünk volna magunkat az egészről. Hatalmas igazság.

Tehát a Zichy Galériában kialakult művész kapcsolatok, a Kanizsa Trend Galéria kiállításai, művész kocktéljai, az ausztriai Art Aiach Művésztelepek így együtt képezték az alapot, amire aztán ráakodhatott sok munkával a felépítmény, a Ludvig Nemzetközi Művésztelep, majd a 2006-ban megalapított Kendlimajor Galéria Kft., amely vállalkozás működteti a Kendlimajor Művészeti Akadémiát. A vállalkozásnak az induláskor három tulajdonosa volt, Ludvig Zoltán, Páli László és Wilhelm Gábor. A 2008-as gazdasági világválság idején a szükség úgy hozta, hogy befektetőt kellett találnunk, így került a tulajdonosi körbe Siegmars Schmidt németországi pénzügyi szakember, aki azóta egyik fő támogatója a művésztelepnek is.

A művésztelep háttérét a Páli család kendlimajori otthona adta, a tartalmi részt Ludvig Zoltán, akkor már nemzetközi szinten egyre bővülő kapcsolatai jelentették. Anyagi háttérül itt is évekig a saját képeladások bevétele, valamint a Páli család magántámogatása jelentette. 2003-ban a Kanizsa Trend és Ryno Kft. akkori ügyvezetői, Wilhelm Gábor és Ferencz József létrehozták a Kortárs Művészetpártoló Alapítványt, amelyen keresztül lehetőség nyílt pályázatok benyújtására, így már több-kevesebb egyéb támogatással is gazdálkodhattunk. Az alapítvány könyvelését, gazdasági felügyeletét Bátoriné Dr.Vránics Gizella végzi, pályázatainkat Gerencsérné Hajdú Magdolna írja, számolja el, mindketten önkéntes segítőként.

Fontos szereplője a történetnek Tiborcz Iván jazz- zenész, aki a kezdetektől részese lett a mi rendezvényeinknek. Ami azt jelenti, hogy azon kívül, hogy esténként átjött a művésztelepre, hozta magával a hangszerét és a köréje gyűlt, jazz zenét tanulni akaró fiatalokat: Kém Sándort, Tóth Norbertet, később Gayer Mátyást, akik ma már rangos zenész kollégákkal jelen vannak a nemzetközi jazz- életben. Ők aztán igazi underground hangulatot teremtve dobták fel a nap végét, de ami az alkotások szempontjából a legfontosabb, ez a hangulat hatalmas inspiráció volt a művészek számára. Én ezt úgy fogalmazom meg magamnak, hogy Iván, a zenéjével a képek többségében benne van. Ide sorolom Nagykanizsa Megyei Jogú

Város Vegyeskarát, amelynek tagjai minden alkalommal eljönnek a művésztelep nyitó rendezvényére, rangos műsorral felkészülten. A felépítmény kihagyhatatlan szereplői azok a barátok, családtagok, akik támogatóan álltak, állnak a művésztelep mellé, szponzorként, önkéntes segítőként, valamint a médiák, akik eljuttatták a művésztelep létének hírért az emberekhez.

Egyik legnagyobb kihívás az ellátás megoldása. Fontosnak tartjuk, hogy a világ távoli részéről ide érkezők ismerhessék meg a hazai ízeket, étkezési szokásokat. Ebben maximálisan partnerek azok a szponzoraink, (nem csak nagykanizsaiak, vagy környékbeliek) akik a vacsorát, sőt idén már két napon az ebédet is adják. Néhány éve „közénk pottyant” Tóth Richárd szakács, aki a világ számos éttermének konyhájában dolgozott. Általa, és a vacsora-szponzorok által a művészet mellé igazi gasztronómiai élmény is társul.

Ludvig Zoltán az első pillanattól ragaszkodik ahhoz, hogy a nevét viselő művésztelepnek olyannak kell lennie, mint egy tökéletesen elkészített alkotásnak. Mindent megtervez előre, és a pontos megvalósításhoz végig ragaszkodik. Így van ez az arculati megjelenésünkkel is, amit Ludvig Dániel festőművész, reklámgrafikus alakít precíz szakmaisággal, valamint weboldalunk, melyet Ludvig Viktor fejleszt, gondoz. Több művész barátunk meg is jegyezte, hogy a Ludvig Művésztelepre csak nagyon indokolt esetben mondanak nemet, mert tudják, hogy itt mindig azt kapják, amire szükségük van.

Mivel a kezdetektől nagyon magasra tettük a léceket, minden évben meg kell küzdenünk azzal az érzéssel, hogy adott-e minden ahhoz, hogy újra belevágjunk. Fokozottan így volt ez a covid-járvány első két évében, amikor csak annyit tudtunk tenni, hogy választottunk az „igen”, vagy „nem” között. Többször láthattuk, ha csak egy évre is megszakad valamely szervezés folyamatossága, azt újraéleszteni szinte lehetetlen, vagy csak nagy veszteségek árán lehetséges. Ezért mi mindkét évben az „igen” mellett döntöttünk, és így utólag tudjuk, hogy ezt nagyon jól tettük.

A harmincadik művésztelep szervezésének kezdetén ehhez még hozzáadódott a szomszédos országban zajló háború, amelynek következtében megnehezedett, vagy lehetetlenné

Tiborcz Iván, Kem Sándor, Szatmári Laszló

vált az Oroszországból érkező barátaink utazási lehetősége, hiszen egy ideig úgy volt, hogy nem kaphatnak beutazási vízumot Magyarországra. Végül ketten nő, Ludmila Baitsaeva és Aljona Shapovalova voltak az orosz résztvevők.

A világban kialakult nem túl optimista hangulat ellenére elmondhatjuk, hogy a harmincas jubileumhoz méltó, magas színvonalú művészeti találkozó jött össze. Minden biztonnal hozzájárult ehhez az az érzelmi felfokozottság, amelyet az átélt időszak „világvége”-érzése váltott ki. Aki tehetett, igent mondott a meghívásra. Tizenegy országból harmincan jöttek el. A látogatók száma többszörösére nőtt. Szponzoraink ismét mellettünk álltak. Nagy segítséget jelentett, hogy idén az Emberi Erőforrások Minisztériumától pályázatunkra jelentős összegű, hárommillió forintnyi támogatás érkezett.

A művésztelep első hetében Kareem Helmy egyiptomi festőművész mutatkozott be alkotásaival a Magyar Plakát Házban. A művész az alexandriai egyetemen tanít. Képei felkavaróak, hiszen azokat nézve önmagunkkal kerülünk szembe. Figuráinak arcáról süt ránk önmagunk naponta megélt bizonytalansága, kiábrándultsága, a bürokratikus útvesszők, a háztartás ránk zúduló terhe, a magány, a várokozás, vágyakozás gyötrelme.

A művésztelep második hetére is esett egy megnyitó. Csuta György Békésen élő festőművész idén lett hetven éves. A kerek évfordulót

ESTELLA RAILEANU munka közben

közösen ünnepeltük meg a Hevesi Sándor Művelődési Házban megrendezett kiállítással.

1999-től a saját generációnk jelentette a közönségi háttérrel. Egy idő után megjelentek a fiatalok, akik kezdetben erős távolságtartással, de már jelen voltak a rendezvényeken. Aztán egyre közelebb kerültünk egymáshoz. Ma már jönnek, önkénteskednek, szponzorálják a rendezvényt. Idén a nagykanizsai Takács Dániel jazz-zenész a Les Pomes de Terres együttest hozta el egy estére, akik kellemes zenéjükkel töltötték meg a kerteket. Zeljko Hudek Ausztriában élő horvát képzőművész barátunk igazi gasztronómiai élményt adó horvát ízekkel, és a zágrábi The Kazetofon zenekar nyújtotta örömeivel ajándékozott meg bennünket.

Az Ekler család jóvoltából minden évben autóbuzos kirándulásra visszük vendégeinket. Idén a Balaton-felvidékre utaztunk, ahol igazán gazdag kulturális kínálatot mutathattunk meg a nemzetközi csapatnak. Sétáltunk Salföldön, Balatonfüreden kortárs képzőművészeti kiállítást, Balatonalmádiban a szoborparkot néztük meg. Balatonfűzfőn P. Kovács

Péter szobrász barátunk műtermébe is benézhetünk. Péter néhány év óta résztvevője a művésztelepnek.

Bár a művésztelep nyitott, bármikor látogatható, mégis minden évben külön hirdetünk nyílt napot és műgyűjtők napját. Ily módon is felhívjuk a figyelmet arra, hogy a művész a nyilvánosságnak dolgozik, hogy a műalkotás megvásárolható, igazi értelmet akkor nyer, ha bekerül otthonokba, gyűjteményekbe.

A harmincadik művésztelep záró kiállítása is igazi ünnep volt. A két hét terméséből egy válogatás került a falakra, ami tükrözte a kortárs művészet sokszínűségét mind témában, mind technikában.

Évek óta gyakorlat, hogy a művésztelep idején, vagy egyéb kulturális eseményhez kapcsolódóan rangos kiállításokat szervezünk, elsősorban Nagykanizsa város galériáiba. 2022-ben a Nagykanizsai Tavasz Művészeti Fesztivál egyik nyitóprogramjaként gyűjteményes kiállításon mutattuk be nyolcvanhat alkotó munkáit a Hevesi Sándor Művelődési Központ Ősze András Galériájában. Ez az összegző kiállítás szembesített azzal, hogy az alkotás-

kon kívül mennyi tudás, ismeret halmozódott itt fel. Kultúrák, vallások, ízek, hagyományok sokasága van jelen közvetlenül. Hiszen azokkal beszélgethetünk a világ nagy eseményeiről, akik azt közvetlenül átélték. Bár a képzőművészet is erőteljesen globalizálódik, mégis jelen vannak a nemzeti sajátosságok. Olyan kiállítási anyag ez, amely a világon egyedülálló összetételű. De az igazi nagyságát az jelent számunkra, hogy ezek az alkotások mind itt jönnek létre, végig követhetjük az alkotás folyamatát, és mindegyik mű mögött ott tudjuk az alkotót is. A kanizsai kiállítási anyag egy részét aztán nyár elején megmutathattuk a Budaörsi Művészeti Fesztiválon. A meghívás két hétre szólt, de a nagy érdeklődésre tekintettel közel három hónapig láthatta azt az érdeklődő közönség. Aztán egy szűk metszetet Pécsen is bemutattunk az Ancora Galériában.

A művésztelephez kialakított infrastruktúra fenntartásához szükség volt olyan üzleti vállalkozásra, amellyel éven át fenn tudjuk tartani a helyszínt. Ezért hoztuk létre a Kendlimajor Művészeti Akadémiát, ahova festeni vágyó, főleg autodidakta alkotók jönnek el, hogy igazi mesterek mellett fejleszthessék tudásukat. Azt mondják, a mi műhelyünkben festeni ma már rangot jelent amatőr alkotók körében. Kurzusaink inspiráló hangulatúak, igazi

terápiás napok. Idén négy művész kurzusát tudtuk sikeresen megszervezni. Ludvig Zoltán, Bereczki-Kossack Katalin, Székács Zoltán, Ziegler Németh Ferenc segítette az alkotókat.

Szerveztünk két gyermektábort, amelyen közel kilencven gyerek vett részt. Az alkotást Ludvig Zoltán, Págyi Zsóka és Ludvig Dániel vezették. A szülők elmondták, hogy nagyon büszkék arra, hogy gyerekeik ilyen környezetben, ilyen művészekkel dolgozhatnak együtt. 2006 óta több száz gyerek alkotott már nálunk, többen közülük művészeti középiskolában, majd egyetemen folytatják tanulmányaikat.

Évek óta visszatérő rendezvény az Ének mesterkurzus, melynek szervezői Huszty Bernadett és Németh Bálint. A kurzust teltházas koncerttel zárják.

Harmadszor tartotta nálunk csoporttalálkozókat az az építész, belsőépítész, lakberendező csapat, amelynek tagjai az Iparművészeti Egyetemen végeztek, és ma már rangos irodákat vezetnek, vagy projekteken vesznek részt. Öt napig együtt alkotnak, töltöttek.

Azzal kezdtem, hogy „ma már büszkén mondhatjuk...”. Szeretem az ilyen összegzéseket. Jó szembetalálkozni önmagunkkal. Arra jöttem rá, ha elakadunk az életünkben, írjunk önéletrajzot.

Kardos Ferenc

Paul Cezanne elemelt almái

Kötnyek István gyűjteményes kiállításáról

Kötnyek István Nagykanizsán élő, alkotó, festő- és fotóművész gyűjteményes tárlatáról, és a róla szóló reprezentatív albumról írok, nem művészettörténészként, nem szakmabeliként, csak barátként s amolyan érdeklődő értelmiségként (ha ez utóbbi szó jelent még ma valamit is), aki próbálja a látottakat saját életének tapasztalatai közé helyezni.

A gyűjteményes kiállítást a Magyar Plakát Házban 2022. szeptember 29-én nyitotta meg Balogh László, a város polgármestere, Gábris Jácint a kulturális, ifjúsági és sport bizottság vezetője, és Dr. Tóth Csaba festőművész. A megnyitón a Farkas Ferenc Zene- és Aranymetszés Művészeti Iskola kamarazenekara működött még közre. A kiállításon velem együtt sok pályatárs, művészbarát volt

KÖTNYEK ISTVÁN: Elhagyott laptop
vörös felhővel

jelen, és nagyon örültünk annak, hogy a súlyos betegségéből visszatérő Kotnyek Istvánnak személyesen is gratulálhattunk.

Nos, a tárlatról először. A kiállítás anyagában hangsúlyos az új, technikalizált környezet (tablet, okostelefon, laptop) „összevetítése” a természettel. Nem véletlen talán, hogy ennek egy megfogalmazása lett a tárlat plakátokra kerülő darabja is. Egy ember figyeli a természetet, hátratett kezében okostelefon. A kép címe: *Szabadban*. Ikonikus kép, lehetne az is a címe: *Szabadon, vagy Visszanéző*.

Két megközelítést érzékelttem a tárlat képein: az egyik arról szól, hogy a technikai környezet ugyanolyan része az ember környezetének, mint a természet: bele tud olvadni, merülni, élni, és pusztulni is tud benne. S csak attól függ, hogy él vagy pusztul, hajtás sarjad-e belőle vagy szemét lesz, hogy az ember hogyan használja.

Az *Android* című kép, számomra a fizikai világ előli elfordulást, a napfény előli elfordulást ábrázolja a virtuális világ homálya felé, ahol elrejtőzhet az én, és végtelenül szomorúvá is válhat. Míg két másik képen egy-egy jelentős

KOTNYEK ISTVÁN: Kis Angelico

festő festménye lép tableten a tájat néző terébe, azaz egyszerre két ablakon tekint ki: a ház ablakán és a virtuális tablet-ablakon (*Éjszaka Klimttel; Este Ripplivel*).

Nem áll messze Kotnyek Istvántól a karikírozás, a jóféle humor, a keserédes többértelműség. Több kép címe egyben szójáték, egyszerre nyelvi- és képi humor (például *TV-Guzmánia*, vagy a *Tollfosztás*, ahol az arkangyal tolla fosztódik). Ebből a szempontból egy régebbi kép, a szöttes-vonalkóddal ellátott göcseji tájkép tesz legjobban, ez nevettetett meg leginkább (a képen a szántás is értelmezhető vonalkódként.).

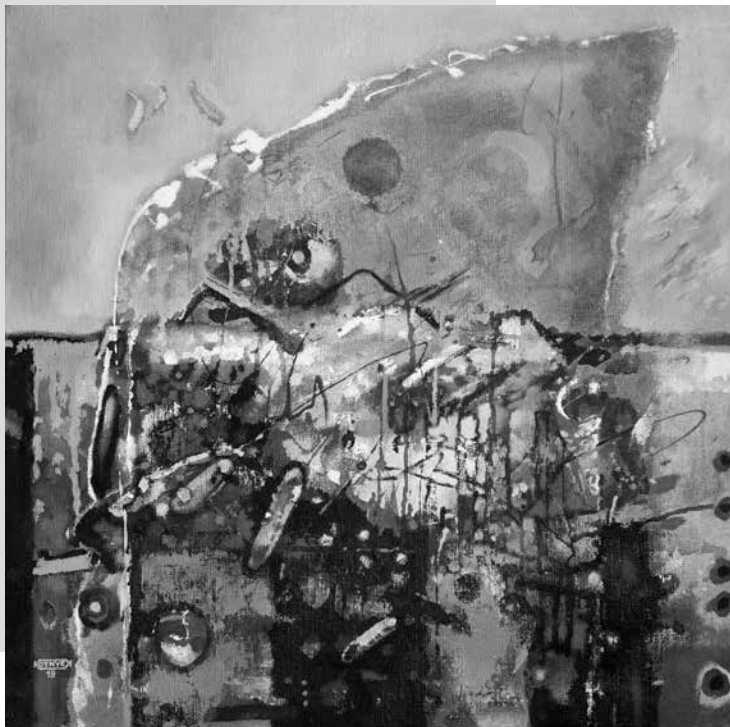
A kiállítást megnyitó Tóth Csaba festőművész fontos kotnyeki stílusjegyeket is felsorolt, kiemelve, hogy a festőművész, a fotóművész és a filmművész Kotnyek István valójában egy szemlélettel bír: ugyanazzal a konstruktív szemlélettel alkot mindegyik művészeti ágban, átemelve egy-egy megoldást a másik technikából (például pixel-hibajelenségeket festményeken), ami egyben játékos, talányossá is teszi alkotásait. Stílusjegyként említi a szerkesztés fontosságát, annak alapelemeiként az erővonalakat.

Számomra különösen izgalmas az egy képen belüli több nézőpont érvényesítése, amely alkalmas arra is, hogy az időt (időtleniséget, időlegességet) pontosabban ábrázolja minden mesterkélttség nélkül.

Időutazás: a *Kis Angelico* című alkotásban az angyalarcú, angyalszárnyú, a maga korára jellemző tekintettel és fejtartással megfestett fiatal Fraa Angelico a mai világra jellemző pólóban, hajpánttal, kezében tablettel néz le ránk. (A quattrocento kiváló festőjét a kiadványban is megidézi egy kép). Egy másik (másfajta) példa arra, hogy képen belül több apró kép is lehet: a *Bükkfa* alulexponált, ugyanakkor a kép egy része felülexponált, mintha okostelefonon mutatkozna, élesebben.

A kiadványt a Thúry György Múzeum jelentette meg. A festőművész alkotásai között Szemadám György festőművész, Péntek Imre költő, és Kostyál László művészettörténész szövegei kalauzsolnak. (Ezek egy-egy korábbi kiállítás kapcsán születtek.)

Szemadám György a kotnyeki képalkotás kapcsán említi az „erővonal-rendszereket”, melyek

KOTNYEK ISTVÁN: Szemeslepke

érzékelhető kisugárással bírnak. Ő is utal Kotnyek István iróniájára, önellentmondásos groteszk alkotásaira, a jelentéktelennek tűnő, de halhatatlan dolgok felmutatásának képességére.

Péntek Imre költő már egy 2018-as kiállítás kapcsán írt szövegében rámutat arra, hogy a képeken látható téma nem konkrét, hanem jelek, jelképek, foszlányok, hangulatok, „lélegző kolorizmus” jellemzik Kotnyek festészetét („illuzionizmus”).

Kostyál László művészettörténész ugyancsak a 2018-as kiállítás kapcsán arra utal, hogy Kotnyek István a digitális korszak elkerülhetetlen kihívásaira válaszolva gondolkodik, és gondolkodtat el képeivel. Mindig új utakat keres erre, kellő humorral és az esztétikumra törekvéssel, sokszor szemben a kor hivatalos művészeti trendjeivel.

Mindhárman megfogalmazzák Kotnyek István művészetének besorolhatatlanságát, egyediségét, és lokalitását (azaz azt a jellemzőt, hogy erősen kötődik a zalai tájhoz). Ebben a kiadványban a tárlaton szereplő képek mellett sok másik is látható, így a kötet

KOTNYEK ISTVÁN: Szalaghiba...tél

KÖTNYEK ISTVÁN: Göcsji táj vonalkóddal

hangsúlyai kissé mások. Bővebb teret kaptak a zajos csendéletek és a humorral teli, valamely híres alkotóművészt megidéző alkotások. Néhány frappáns cím és kép: *Rippl-Rónai József már nem kukoricázik*; *Munkácsi Liebl Mihály kéznyomát sötét aszfalt nyeli el*; *Gustav Klimt dekoratőr és provokatőr*; *Paul Cezanne elemelt almái*; *Claude Monet impressziója a pipacskaszálásról*. E hommage-okról írja Szemadám György: „nem akármilyen mesterségbeli tudással, néha rafinált iróniával, de mindenekelőtt alkotói intelligenciával idézik meg választott mestereit”.

E képek nem csak jópofák, de arra is ösztönzik a nézőt, hogy kedvet kapjon felkeresni - stílszerűen a virtualitásban - az emlegetett festőművészt, költőt. A kiadványban néhány kép nagyított részlete is látható, ez segít a textúra jobb megismerésében, illetve rámutat jellemző apró részletre (például Kötnyek István lélekpiramiskáira).

Meleg szívvel ajánlom mind a kiállítást,

KÖTNYEK ISTVÁN: Mint Jézus asztalánál egykoron

mind a kiadványt, olyanoknak is, akik csak rácsodálkozni, nevetni akarnak, olyanoknak is, akik valamilyen elgondolkodtatót keresnek. Kotnyek István kiállítása és a képeiről szóló kiadvány nem csak a művész festői technikái miatt alkalmas erre, hanem látás- és láttatásmódja miatt is, ami néhol groteszk, néhol frivol, tabukat nem ismerő, de nagyon megbocsájtó, emberi. Olyan, amely nem meghökkeneni, hanem ráismerni és elgondolkodtatni akar. A kiállítást megnyitó művész szerint ez a gyűjtemény múzeumba való anyag, örzendő érték. Ezzel egyet is értek, de csak azzal a módosítással, hogy ez múzeumi anyag legyen

– valamikor. Most a jelen látképe, jelenben élő, értelmezendő.

Szemadám György kiváló ismertetőjében említi, hogy Kotnyek István fittyet hány az aktualitásokra, de ezt inkább csak úgy lehet értenünk, hogy nem jelenkori művészetpolitikai megfontolásokat, divatokat, trendeket, ízlésvilágokat követ, hanem az aktuális világ aktuális problémáit jeleníti meg képein, sok-sok áthallással, utalással. Tárlata, s egész művészete igazi intellektuális csemege, ami most élvezhető leginkább, frissen, Nagykani-zsán, a Magyar Plakát Házban.

KOTNYEK ISTVÁN: Kílences

KÖTNYEK ISTVÁN: Darkline

További elgondolkodás a valóság és a művészet kapcsolatáról a valóság még-már nemléte történelmi folyamatában

Pék Pál Szodoma verseskötetének időszerűsége összefüggésében

I. Tíz év is eltelt, hogy Pék Pált feltámasztottuk egy gazdag gyűjteményes kötetben Kardos Ferenc szerkesztésében. Pék Pál költészetére, életművére való emlékezetünk gyűjteménye született meg szép kiállításban, és terveztük, hogy össze is gyűlünk a könyv apropóján beszélgetni. A világ dolgai azonban olyan irányba fordultak, hogy meghatározhatatlan időre minden más összejövetel is meghiúsult, nemcsak a magunké. Ez a fordulat még inkább sarkallt, hogy ismét szóljak Pék Pál „költői” világáról, minthogy azt korábban költészet nélküli irodalomnak neveztem az Arcral a Semminek kötetén való „elgondolkodásban”.

A költészetet kerestem a verseiben, mert nem értettem, hogy Pék Pál teljes életműve - nagyon tisztán - miért éppen azt a még-már valóságnélküliségben való léthelyzetet fejezte ki, amiben nincs költészet. Vagyis nem a valóságnak, hanem a valóságnélküliségnek az oksági rendszerében kell az ő művészetéről beszélnünk abban a történelmi folyamatban, amelyben a „még” átcsapott abba a „már”-ba, amikor világossá vált, hogy nem valósulhat meg, ami megvalósulásra vár. Ennek értelmében válik alapvető ontológiai kérdéssé, hogy a „rendszer váltásnak” nevezett történelmi beavatkozás olyan valóságot teremt-e majd, ami meg is felel annak, ami, vagy ellenkezőleg, a valóság teljes átértelmezésének folyamatát indította el.

Pék Pál valóságnélküli „költészete” mögött tehát értelmezést kívánó történelmi folyamatok állnak, mert a teljes életmű „reménységgel” indul, hogy megvalósulhat az, ami „még” nincs, és ehhez a „valósághoz” igazítja a költészetét. A teljes életmű valóságnélküli léthelyzetének azonban két világrend mögöttes történelmi tartalma van. Egyrészt, hogy az Eszme már megvalósíthatatlan, másrészt, hogy a rendszerváltás utáni valóságnélküli léthelyzet felveti annak kérdését: ez a történelmi beavatkozás nem a valóság identitása ellenében nyitott-e szabadságot, merthogy ennek alapján teszi azt a végkövetkeztetést, hogy életünk valóságából eltűnik a költészet.

„s nem tudod, hogy hova tart a / jövendőnek embere; / .. Teste már, a szeme, szája / csak egy árnyék; / sorstalan.” (Áprilisi napló)

Tíz év is eltelt, hogy Pék Pált magam is feltámasztottam; hogy éppen a világ dolgai fordultak abba az irányba, hogy Pék Pál „költői” világáról nagyon is beszélnünk kellene. A világban bekövetkezett változások sokakat eltemetnek, akiket életükben zajosan ünnepeltek, Pék Pált azonban éppen a világváltozás élesztette fel bennem, hogy a mának szóló élő alkotót értsük meg benne. Ez egyben azt is jelenti, hogy jelen valóságunkat kellene értenünk: a bekövetkezett világfordulatot kellene értelmeznünk annak következményei valóságában; azt, hogy hová is tartunk dolgaink közepette, ha Pék Pál már 2004-ben Szodoma bűnét és pusztulását tárta elének. Annak a Szodomának a bűnét és pusztulását mutatta fel, amelyik „elárult egek / hamvadttükre hitünknek / pusztá városa.” (A város). Következésképpen nagyon is a magunk életvalóságáról kellene beszélnünk azért, hogy Pék Pál verseskötetét életműve összefüggésében feltámaszthassuk.

Elgondolkodásunknak ily módon korántsem az a költészet a tárgya, amelyik a valósághoz illeszkedik, hanem az a költészet, amelyik a valóság eltűnésével halálra van ítélve ezen

illeszkedés értelmében. Ebben az összefüggésben kell – kellene – sorsunk, létezésünk „valóságát” értelmeznünk. Azt, hogy milyen alapvető változás következett be a rendszerváltozással, ha újfent a valóság veszi el a létezését. Pék Pál életművének az a kizárólagos tartalma, hogy pusztán a létezésről szól - amit életünk folyamán megtöltünk élettartalmakkal -, mert a pusztá létezés megkérdőjelezi az életünket meghatározó világváltozások értelmezésének valóságtartalmát.

Pék Pál életműve a pusztá létezés tartalmával – és ezzel még milyen messze vagyok a Szodoma kötete végpontjától – a létezésünket teszi kérdésessé, azt hogy éltünk-e egyáltalán,

Hadd szóljak egyszerű személyességgel: amikor húszévi házasság után elvált tőlem a feleségem, úgy éreztem, elveszett húsz év az életemből. Egyedül maradtam, mint ahogy egyedül voltam a házasság előtt. Elgondoltam, a házassággal abba a valóságba léptem bele, ami megszűnt a valóságom lenni. Ezzel akkor el is vesztettem életem ezen valóságát? De az a gondolat is felmerült bennem, hogy az életem valóságának tettem-e meg házaseletem éveit, és éppen most ébresztettek arra a valóságra, hogy az nem a valóságom volt. Ha belegondolunk abba, hogy egy egész életet le lehet úgy élni, hogy nem a valóságot éljük - mint ahogy ezen nemcsak a barokk kor Calderonja gondolkodott el, hanem Vajda Jánosunk lelke is „ringott” ilyen méla „sejtelemben” [„Hátha minden e világon, / Földi életem, halálom / Csak mese, csalódás, álom?” (Nádas tavon)], akkor már az emberiség „földi életére” is kitágíthatjuk a kérdést: megcsinálhatjuk-e létezésünk valóságát, minthogy ezt már nekünk, embereknek kell megcsinálnunk. Ahogy Hamvas Béla is kiemelte: Isten csak a létezés színterét alkotta meg számunkra. (Patmosz)

Pék Pál a pusztá létezés „csöndjeinek” és „Semmijeinek” (Arccal a Semminek) költészet nélküli „költészetével” annak „bűnét” állítja elének Szodoma kötetében, hogy nem csináltuk meg a Valóságunkat. És ebben a maga bűnét sem kíméli, hiszen Lót menekülése is „üres / szívvel már a pusztulásba” tart. Nem a „szodómiát” határozza meg bűnként, mint ahogy Vajda János Szodoma című versének is az a tartalma, amit a Katolikus Lexikon „Szodoma” címszavában olvashatunk: „közmondásossá vált Szodoma és Gomorra lakóinak gonoszsága; a gőgöt, a telhetetlenséget, az önteltséget és az elbizakodottságot rója fel nekik bűnül, ezért Szodomának Gomorrával, valamint Admával és Zeboimmal együtt el kellett pusztulnia, kén- és tűzeső áldozatává kellett válnia.” Isten nemcsak kilátásba helyezte büntető ítéletét, hanem beteljesítette azt: „ahogy az arc magába fordul a kínok / boldog trónusán / egyetlen szó az / elesettek tűzbe fúló / jajszava” (A város)

A világegészre kiterjesztett szodomain „bűnök” értelmét adják Ábrahám „közbenjárásának”. Ő hisz a büntelenek létezésében, ezért azzal a kérdéssel áll az Úr elé: „a vagy elveszted-é az igazat is a gonosszal egybe?” (Mózes I. könyve 18/23).

Vörösmarty rapszodikus reformkori lényében már szélsőségesen hitetlen is „ez örült sár”, az ember [„Az emberfaj sárkányfog-vetemény: / Nincsen remény! nincsen remény!” (Az emberek)], de a „fényes lelkek vértanúit” mégis különválasztja a „többi rongykereskedőtől”: „ők mind együtt - a jók a rossz miatt - / egy máglya üszkén elhamvadjanak?”

Vörösmarty végül is nemcsak reményt sugároz „lelki vágyainknak”, hanem annak legnemesebb tartalmában meg is határozza a „dolgunkat a világon”: „előttünk egy nemzetnek sorsa áll. / Ha azt kivíttuk a mély süllyedésből / s a szellemharcok tiszta sugaránál / Olyan magasra tettük, mint lehet, / Mondhatjuk, térvén őseink porához: / Köszönjük élet! áldomásaidat, / Ez jó mulatság, férfimunka volt!” (Vörösmarty Mihály: Gondolatok a könyvtárban)

Petőfi már a Prédikátor kételye értelmében teszi a „dolgát”: elmegy meghalni, minthogy „aki áldozatnak / od'adja életét, / Ezt nem díjért teszi”. Kételyeinek kérdését viszont a létkérdés fölél emeli: „használ-e vagy sem? / Használ-e a világnak, aki érte / Földáldozta magát?” (Világosságot)

Vajda János mementóként áldozza fel magát Lót büszkesége szerepében, így követi versben Petőfi valóságos szerepét: nem menekül el a bűnök városából: „Kéj lesz nekem e gyilkos tűz-zuhany; / Szemlélni, hogy rémül a gyáva gaz! / Diadalom, ha ők mindannyian / Látják, hogy hal meg köztük egy igaz.” (Vajda János: Sodoma)

2. A világegészre kiterjesztett bűnök emberi valósága, ami Pék Pál költészetének alapja, már nem választja külön az „igazat” a „gonosztól”, ahogy Ábrahám még az „igazak” érdekében állt az Úr elé, és ahogy Vörösmarty is még félti a „jókat” a „rosszaktól”. A keresztényi hit értelmében „bűnösök” vagyunk emberi létünkben („gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással” vétünk), és rajtunk múlik - merthogy szabadságunkban áll -, hogy a megtisztulás érdekében bevalljuk-e vétkeinket.

Radnóti a „költőt” büntelennek emelte ki, minthogy az „igazat” mondja, amiért a „való világ” áldozatává is lett, csakúgy, mint Federicó, akit „két éve megöltek”, vagy mint a „drága Attila”, aki „nem menekült el, csak nemet intett / folyton a rendre ...” (Radnóti Miklós: Első ecloga) Ezzel a maga sorsát is előrevetítette, hogy „ha megjön az óra, küzd / és elesik...” (Radnóti Miklós: Mint a bika). A költői feladatát pedig így határozta meg: „az égre írj, ha minden összetört.” (Radnóti Miklós: Negyedik ecloga)

Olyan feladatvállalások ezek Petőfi „intelme” és halála értelmében, amik elgondolkoztatnak azon, hogy mennyien fogtak és fognak „könnyelműen” tollat a versíráshoz József Attilára gondoltam, aki egyszer fogadást ajánlott a Japán kávéházban, hogy bármilyen témáról tud írni verset úgy, hogy az ember kiszolgáltatott létét kifejezze. A Színházi Élet bridzs rovatának vezetője vállalkozott a fogadásra. Így született meg az Osztás után című vers, ami nemcsak azért érdemel figyelmet, hogy József Attila a bridzsben is jártas volt, hanem az életvalóságnak mint témának és a hozzá kapcsolt művészi tartalomnak az összefüggését teszi/teheti világossá. Azt, hogy az életvalóságot mint témát ismernünk kell nekünk is a vers tartalmának megértéséhez, ugyanakkor a vers mégsem a téma kifejezője.

A „Ki vagyunk osztva”, egyszerre utal a parti kezdetére - hogy meghatározott helyzetbe kerültünk a lapok értékrendje alapján (a bridzsre utaló további jelzéseket nem említem) -, de valójában az „osztás” meghatározottságával a léthelyzetünket fejezi ki, amit a „licitálással” alakíthatunk is. József Attila életvalóságának gazdag tárházára alapozta fogadását, a fogadó fél pedig a téma valósága alapján ítélte a tartalomról, ti. hogy azt ő határozta meg témának. Vagyis kettejük egybevágó kapcsolata születhetett meg, ami azért érdemel figyelmet, mert éppen ez az egybevágóság tágulhat ki olyannyira, hogy a befogadó nem ér fel a valóság ismeretéig, ennél fogva annak tartalmi hordozóját is attól különváltan értelmezi.

Az összefüggés, hogy ismernem is kell a bridzset, hogy megértsem, amit általa kifejeztek, a tanári munka bóklászó elemzéseit juttatja eszembe, merthogy csak „nézői” vagyunk annak a valóságnak, amit a művész átél valóságaként.

kívül maradván a élet valóságából – erről korábbi elemzésemben szoltam – az életvalósága nélkül közvetíthette csak a művészi valóságot. Költői életművének tartalmában éppen ezt a valóságnélküliséget töltötte meg azzal az „időszertűséggel”, hogy az életünk valósága is a Semmiség felé halad.

Pék Pál költészete a valóságot fel nem építő, majd a valóságot pusztító ember léthelyzetét fejezi ki azzal az egyetemességgel, hogy „valami nincs sehol”. Váci Mihály verse címének idézésével annak a Valaminek a nemlétét emelem ki, aminek pedig lennie kellene. Azt, hogy a művész egyszer csak eljut odáig, hogy nem alkot többet, viszont másra bízta annak feladatát. Azért elgondolkoztató ez, merthogy korántsem a művészetük halt ki bennük, hanem az a Valóság, ami ezt a művészetet élteti, és amire éppen a művész a legérzékenyebb. Ismét Hamvas Bélát idézem, aki úgy értelmezi ezt az összefüggést, hogy a művészet abból indul ki, hogy az „emberi lénynek megfelelő teljes értékű objektum nincs”, ennél fogva a művészet lesz az a tevékenység, amelyik az „emberi létnek megfelelő teljes értékű világot megteremtette.” (Patmosz. Metapoiézisz)

A József Attila-vers ott és akkor egy tíz pengős fogadásért született, hogy a bridzs ismeretével alkosson művészi valóságot. És az összefüggés akkor is érvényes – és éppen ezért érvényes –, ha az olvasó nem is gondol a bridzs-valóság alapra, viszont megadja hozzá a valóság alapot. Mert a művészet a Valóságon nyugszik, és ha megszűnik a valóság valóság lenni, a művészet is elveszti létezését.

3. Az évtizedek múlásával igencsak meghatározónak tartom, hogy ismét arról a Pék Pálról írok, aki az életművében Semmit sem mutatott meg életvalóságából, hogy a létállapota pusztá sivárságát tette meg költészete lényegének. A Semmi meggyújtja fantáziánkat – milyen szerelmesek tudunk is lenni –, a Valami már a maga körébe húz bele, hogy ahhoz igazítsd a lelkedet, szellemedet. Ugyanakkor az életvalóság el is vettette természetes élettartalmát „modern” élettartalom lett a „Spleen”, a „Romlás virágai”, az „Elveszett illúzió” megélése, amihez összegzésként az „Eltűnt idő” járult a valóság elvesztésével. Azzal kell szembenéznünk, hogy nem azt az életet csináltuk meg, amit akartunk, mások csinálták meg azt így nekünk, és hogy egyre személytelenebb mások határozzák meg cselekvéseinket.

Pék Pál úgy maradt a Semmi „ágán”, hogy nem kérte számon magától, „mit is akart”. Nála nem teljesült az, ahogy például Karinythy, Kosztolányi szembesítik magukat azzal az énjükkel, amelyiktől elszakadtak. Magunknak sem ártana megtenni ezt a szembesítést önmagunkkal, ahogy Flaubert regénye végén Fréderic és a barátja „összegezték az életüket, hogy mind a ketten – elhibázták”. Ehhez igazodva írom le szentségtörő értelmezésemet, hogy azzal is szembenézhetnénk, hogy a XIX. század második felében korántsem az apa Arany, hanem a fia, László alkotta meg a kor egyetemes művét A délibábok hőisével. „Hisz én is, ennyi tarka-barka rímmel / Mért bíbelődtem, s pörgetém dalom? / Miért merengtem egy mesén örömmel / Nem-é: mert azzal enmagam csalom.”

Persze azért Arany János is megcsinálta „lopva” azt az irodalmat, ami enyhülést adott lelkének: „kiöntém”. Ma ezt az Aranyt kellene a történelmi kor szelleméhez felfedeznünk, nem pedig azt az Aranyt továbbadnunk, aki igazodóan csinált „irodalmat”.

Az őszikék lírájának, a Toldi szerelmének Arany Jánosa ugyanis fájdalmasan gondol a másként is leélhető élet – másként is megvalósítható történelmünk – lehetőségére, ami azt jelenti, hogy nem csinálta meg a lehetséges valóságot, amiért „sajog az érzet, / Holtig sajog itt benn”, merthogy az „anyatermészet/ Kebelét elhagyta.” (Vásárban), és ezzel kell szembenéznie. De ami még ennél is fontosabb üzenete a „kapcsos könyv” költészetével, hogy a nemzet még most sem a Valóságát csinálja a történelmi lehetőségével. Következésképpen Arany meg nem szólaló költőként fejezte ki a „kiegyezés” tragikus Valóságát a nemzet jövője vonatkozásában.

A való élet „prózája” viszont már kíméletlenül lerántja a leplet a látszat „színházáról”, ahogy ezt a francia irodalomban Maupassant novellái kifejezik. A Gyónást mindig felolvastam órán, nem kellett hozzá tanári magyarázat. A nővérek közül a fiatalabbik haldoklik; nagy szeretetben élték le életüket. Hogy az idősebb elvesztette vőlegényét az esküvő előtt, a húga sem akart férjhez menni; szeretetével ott maradt nővére mellett, de valahogy korábban öregedett, és lám a halálához is előbb érkezett. Maupassant mögéje néz a „szeretetteljes életvalóságnak”, annak, ahogy őket az emberek látták. A Gyónás történetében a haldokló testvér elmondja tettét: féltékenységében hogyan ölte meg testvére vőlegényét, és most feloldozást kér tőle. Nagy drámai pillanat ez, ahogy a nővéren végigfut az elmaradt élete, ami boldogságot ígért, és a bocsánatért könyörgő testvére várakozó percei, aki elvette tőle ezt az életvalóságot.

Maupassant történetének megbocsátó befejezését csak segítségül hívtam az Élet „üres lapja” kifejezéséhez, merthogy Csehovon át Beckett Godot-jáig az az irodalmi tartalom tágul egyre szélesebbre, hogy az ember semmi érdemlegeset nem csinált élete lehetőségében, és ha csinált is, azt elpusztította. Orson Welles a nagy világmozgató Aranypolgár életét mutatja meg úgy, hogy Semmivé lett benne élete utolsó pillanatában mindaz, amit csinált. Pék Pál életművének Semmi- tartalmát ezért az „egyetemesítésért” tettem időszerűvé [„Dermedhet úrbe könnyű léptem. (Árok)..., „S a tükrön túl / az üres veremben” (Reggel), „a jövődönnek / még visszanyelt szava / lobogva a semmin át” (Kötés)]. A Semmiben való létküzdelem - hogy árthatsz is cselekedettel-Hemingway gazdag életét juttatja eszembe, aki visszatér a természet rendjébe azzal, hogy „teszi a dolgát”. A gazdag életet „megcsináló” Hemingway ismerte és értette igazán a létküzdelmet, de nagyon jól ismerte és értette a bikaviadalban a bika létküzdelmét is. Tőle

tanultam meg, és tudatosodott bennem, hogy a bika mindig keres magának egy pontot otthona biztonságáért az üres térben, ahová visszatérhessen. Pék Pálnak a szülőháza – „Szemere utca 8. – lett ez a biztonságos pont, ahonnan a léteemmibe elindult, és ami mindvégig „fogva tartotta” a Semmiben: „hogyan leforogsz, és őszöd lábnyomán / bomlik benned fullasztó magány / holott a házad csapdákkal vakon / kitárul még...”

Létküzdelmének drámája azért is figyelmet érdemel, mert Pali az élet „napos oldalát” szerette; a biztonságát minden tekintetben őrizte, amennyire ez a magához engedő közellétéből érezhető volt. Ugyanakkor ez a kispolgár fejezi ki az „ártó” ember bűnét a maga Lót -szerepében: korántsem büntetlenül menekülne a „hegyre”, „amit csak ő tudott, / hogy mögöttetek már az a pillanat, / mi kegyes csalással ígért más utat, / fákat még és lélegző eget, / fákat még és lélegző eget, / egyazon világnak néma részeit...” (A hegyre nézz)

Lótként már azt is tudja, hogy a bűnös embernek nincs menekvése, „nincsen, aki elhiggye / a hegyen túl a rétek / hullámtalan bársonyára / lesz ki visszaréved / ... Egy kitesztott dallam / úszik csupán a sivatag / fölött a vad morajban.” (A legutolsó nap)

Az alkotó költő rejtélye ez. Hogy ő, a nyugalom pontján élő emberként ír úgy a valóságról, hogy „nem vagy már sehol”; hogy neki mit jelent annak tudata, hogy „ami van, az többé nem lehet, / s módja sincs a jövő törvényt újra / szétszálazni jelenre és voltra / e ház udvarán, hogyha valamennyi / élete fog oldani és kötni.” Milyen mélyen van az a Valósága, amit elfed a látható életvalósága! (Mint ahogy Verlaine éterien tiszta dalai sem abból a valóságból fakadtak fel, amelyben csörömpöléssel dúlta harcát feleségével, vagy, hogy golyót is eresztett Rimbaud-ba, a „részeg hajó” útítársba.)

4. Szodoma. Pék Pál életművének utolsó verseskötete lett ez a gyűjtemény, amit mégiscsak a világváltozás összefüggésében támasztottam föl, mert most vált igazán Valósággá az a bibliai tartalom, amit abban kifejezett: „Dögnehéz lett minden álom; / látszat mögött a való --, (Árnyá fagyva), „Szó mögött a fájdalom, / nemlétének lecsupaszított / ábrája, ...” (Bábu), „Halandó arcok / halhatatlan / röpködnek ott, / hol tegnap / malom-alji eszementek / raktak birodalmat, / nem érteve, / a jövődönk még visszanyelt szava / lobogva a semmin át, ...” (Kötés).

Költészetének következetes tartalma a halála után lett számomra „élővé”: a világváltozás ugyanis korántsem változtatta meg költészetét Semmi- tartalmát; nála ismételt a Semmiből, a Semmiben való létezés kapott hangot. A Szodoma verseskötetének megjelenése 2004-ben tehát figyelmet érdemlően a világváltozás értelmezésére tereli gondolkodásunkat. Arra, hogy akkor milyen változás következett be, hogy a Valóság ugyancsak „nincs sehol”.

Költői életművének Semmi- tartalmához illeszkedően mondtam meg költői „érdemét”: keveset írt, és verseit is tág időközökben jelentette meg (Rapszódia a reményről 1976, Nyár füstje 1984, Holtág 1990, Havak tánca 1997, A Bárány kiűzése 1999 és Arcokkal a Semminek válogatott versei 2001-ben). Ehhez illeszkedően határoztam meg esztétikai követelményét is: a Valóság elvesztése/eltüntetése a Semmi nagy irodalmának megalkotását jelentené, amihez

G. B. Shaw már közelített, amikor nem vette át a Nobel-díjat, minthogy abban az évben nem alkotott; Beckett pedig szinte meg is valósította utolsó hangjátékában a Semmi bekövetkezését: a „robbanást egy nagy sikoly követte, majd utána csend”, a Nobel-díj elől pedig ismeretlen címre költözött.

Mindezt azért mondtam el Pék Pál költői érdemével kapcsolatban, mert a valóság nemléte „valóságában vagyunk. Miként Hamlet a dráma története valóságában élte meg annak eltüntetését. A szó – „Szó, szó, szó” – Hamlet értelmezésében így a valóságtartalmát is elvesztette; „őrült beszéddel” fejezte ki ezt, és éppen Polonius érez rá, hogy „talpraesettek a feleletei néha! Csodálatos, hogy gyakran az őrültség eltalálja, mit az értelem s józanész nem bírna oly szerencsésen megoldani.”

Hamlet őrült beszéde „irodalmát” idéztem meg, jelezve, hogy mennyire a „mást mondás” fejezi ki a Valóságot. El kellene jutnunk végre ennek az „irodalomnak”, ezzel pedig az irodalomnak a

megértéséhez a Valóság és az Igazság összefüggésében, hogy megértsük Molière Tartuffe-jét annak mai megjelenésében. Azt, hogy az „igazat mondó” tartuffe-ség valójában szenteskedő képmutatás. Tartuffe ezzel az „erkölcsi tőkével” akar fölényt és hatalmat szerezni a másik fölött, maga de végül az erkölcsi vesztes helyzetébe kerül vele szemben. Molière a legaljasabb magatartás ontológiai szerepét mutatta meg. Azt, hogy ténylegesen éppen az „igazat” mondó hazudik, elfedve azzal valami nagyon lényegest. A „mást mondásnak” nagyon tapintatos emberi tartalma van: nem a Valót mondjuk, ahogy Seneca sem a Valót mondja, amikor hízeleg Nérónak. És akkor még nem beszéltünk arról a valóságtartalomról, amit nem lehet szavakban kifejezni. A szó legnagyobb művészei - Petőfi, Radnóti - tudták, hogy „szótlantul” többet mondunk, mint szóval, ha olyan a valóság, hogy „nincs rá szó, nincsen rá fogalom”. Merthogy a költő csak azáltal költő, hogy a szó és a valóság egybevágását létkérdésnek tekinti: „mert annyit érek én, amennyit ér a szó / versemben, s mert ez addig izgat engem / míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.” Juhász Gyula keserű leírását sem tudom feledni tanári magányáról az Orbán lelkében, ahol megemlékezik képzett tanártársáról, aki abban a Valóságban „hét nyelven hallgatott”.

És ha már ekkora kört teszek a Valóság és az Irodalom összefüggéséről, Pék Pál Semmit kifejező életműve kapcsán, akkor azon is elgondolkodhatnánk, hogy éppen a megcsinált Valóság ad tartalmat a Semminek, mint ahogy a „cső” az ürességével válik azzá ami, viszont mégiscsak a pereme által nyeri el ezt a létezését. Ebben az összefüggésében a tartalmas élet is válhat üressé annak végpontjából. Ily módon egy hatalmas életmű is jelentheti azt, hogy a művész nem azt alkotta meg, amit kellett vagy lehetett volna.

Figyelmet és értelmezést kíván ez a Valóság, amihez úgy viszonyultunk, hogy ezt viszont nem csinálom meg, vagy nem csinálhatom meg. Ady írja valahol, hogy egy élet munkája kell ahhoz, hogy szavát hallathassa, minthogy a Semmi is úgy kapja meg a tartalmát, hogy egy élet munkáját állítja mögé.

Vissza-visszatérő eretnokségem Arany Jánossal szemben, hogy éppen a kánonba tett művei fejezik ki, hogy „mást” írt, mint amit kellett volna. Ezért a „félbe-szerbe” vagy meg nem alkotott nagy művek kikerülnek tudatunkból az életmű értelmezésében, és fel sem merül a gondolat, hogy Arany éppen azzal fejezte ki a Valóságot, hogy nem írta vagy nem írhatta meg őket. Hatalmas életműve a megíratlan műveinek Valósága értelmezésére figyelmeztet annak a költői feladatnak értelmében, hogy neki a „reményt”, a „hitet” kellene ébren tartania a Bécs által megcsinált Valóság - amely nemzeti tragédiánk valóságának kifejezése - ellenében. Így kellene értelmeznünk Arany életművét történelmünk összefüggésében. És hogy ez mennyire lényeges lenne, azt Ady életműve fejezi ki (nincs társadalmi valóságunkban az, aminek lennie kellene); azt élénk állítja Móricz balzaci életműve (a Semmit csináltuk meg a nemzetépítés történelmi cselekedetében.)

Legnagyobb költőinket sorakoztathatom fel, akik az életművüket semmizték le ezért – „a tavasz sárvice elsodorja” –, hogy megtették-e küldetésüket Jónásként Arany utolsó Toldijában fejezte ki nagy fájalmát, hogy „mást” csinált. Kosztolányi epikureusi nyugalommal nézett szembe a valósággal, hogy „rákja van”, és epikureusi nyugalommal idomult a Semmihez az életműve kapcsán is („Én is öröktől ebbe voltam, / a semmiségre ráomoltan”) József Attila rezignáltan vette tudomásul, hogy nem tudott az „üres telken” élhető Valóságot csinálni sem emberként, sem költőként, amiért is „talán eltűnök hirtelen, / akár az erdőben a vadnyom.” Kiteljesíthetném ezt a költészetet a Valóság összefüggésében, hogy a „könnyelműen” írók sokasága valamit megérthessen az Isten áldása – vagy éppen verése? – költészetéről, merthogy a beszéd és az írás „szó-fosch” lett, ami a kiválasztás megnyilvánulásaként ömlik az ember és ember közötti érintkezésben. Rejtő Jenő Tuskó Hopkins „szájába” adta ítéletét, amikor így minősítette Csülök munkásságát: „elvégre ő az író, és köpött.”

5. Szodoma. A Valóság eltűnésének – netán eltüntetésének? – „valósága” ébresztette fel bennem Pék Pál utolsó verseskötetét, hogy „beszélünk” kellene az irodalomról, ha az még

nem vált „iroda-lommá”. Pék Pál életműve - annak következetes tartalmában - kétszeresen is elgondolkodtató, merthogy a Semmi Valóságát fejezi ki, annak pedig nincs megjeleníthetősége.

Beszélnünk kellene erről a költészetről, főleg pedig arról a megíratlan Versről, ami a Valóság teljes eltűnését fejezi ki költőien. Vagyis alapvetően a Valóság eltűnésének – talán eltüntetésének? – valóságáról kellene beszélnünk, hogy aztán az irodalomról is beszéljünk, mert ezzel azt is halálra ítélték, mondván, hogy a Valóság nemléteének nincs irodalmi megjeleníthetősége.

Pék Pál költészete [,hogy] elnyerte időszerűségét. Nemcsak alapvető művészeti kérdéseket vet fel a Valóság megjelenítéséről, hanem alapvetésként a Valóság kérdését emeli homloktérbe, minthogy azt az Isten örökén már az Ember csinálja. Isten alkotását építi-e tovább, vagy Isten alkotását rombolja-e le teljesen. A kérdésnek azonban ma sokkal nehezebben megvilágítható tartalma van. [, hogy] Pék Pál költészete által azt a paradoxont kell tudomásul vennünk, hogy korántsem a Valóság elpusztítása jelenti annak megszűntét, ahogy azt Beckett megjelenítette Vladimir és Estragon „várakozásában”, a kukában való „játszma végében”; ahogy a költő a „megváltatlan földi létet” a „forró hamubunda radioaktív iszonya” halálától féltette, ami mindent megold, hogy „végül már semmi se fáj”. Valós félelme volt ez akkor az embernek, [,hogy] hiszen megismertük ennek a tudományos vívmánynak a pusztító hatását, amit – valljuk meg – a legnagyobb tudósok alkottak meg, és ebben magyarjaink is élenjáróan jeleskedtek. Einstein tudományos érdeméhez is köthető pusztító erő valóban fenyegette Valóságunkat pusztulással, és nem mondanám, hogy elmúlt ennek veszélye mint lehetőség. [Pék Pál Szodoma kötetének tartalma, hogy az üres világgállapotot fejezi ki „Hisz a tudás visszahökken: / héjázhatok tavaszon, / helyettetek hamut látva, / a semmit fogom boldogan.” (Sziget)] ; hogy költészet nélküli költészet lett a vers, hogy a szó elvesztette a „megízestett” nyelv lehetőségét [„... de ránk feszült a semmi leple / újra, / s packázó kényszerű bamba nincs- / tovább tartott meg a rommá-züllött házban, / testünk pedig didergőn vacog, / mert gané lett / a szavak tiszta gyöngye, / és szárnyak haván / a hallgatás ragyog.” (Supremum Vale)]; hogy a remény is elveszik a „szó-lomok közt”. (Megkéssett virradat)

Arisztotelész segít annak megértésében, hogy a Nincs is jelentheti a Valóságot, ha annak van „valószínűsége” a valóságához. A költészet is ebből a hiányból táplálkozik, amit az a költői lelkiület ért meg, amelyik „vágynak” arra a hiányra, és amelyik tud kívánni, hogy teljesedjék, minthogy teljesedve nem is bizonyos, hogy arra vágytunk. Sohasem tudom meg, hogy például a ló – Platón is megidézve említtem a lovat – vágynak-e eszményi abrakra, arra, hogy abrakolják.

Mi emberek rendre Eszmét állítottunk magunk elé, hogy azok „útján” haladjunk a valóságunk építésében. Ennek a fordulatnak értelmében már az alkotó ember vette át a „művész” szerepét, hogy valóságossá tegye azt, amit valószínűnek gondol megvalósítani. Ennek összefüggéséről Madách tudott a legtöbbet, ti., hogy a történelem „a nem realizált eszmék története” (Patmosz), merthogy nem helyettesíthetők be Isten teljessége Valóságával. [Ha Pék Pál költészetének ürességtartalmát értelmezzük, akkor az Eszme ezen attribútumát is értelmeznünk kell: az Eszme azért üres, hogy kiteljesítsék. Pusztán ezért érdeklődnék a ló identitásképzetéről, hogy ő megkettőzi-e így magát, mint az Ember, aki Eszmét állít maga elé, hogy annak a Nincs-valóságában kezdjen létezni. Nagyon lényeges összefüggés ez, hogy a hiány jelenti a mozgató erőt, és éppen a valóság öli meg azzal, hogy teljesítik. Ennek összefüggésében ugyanis a Lónak tudnia kell, hogy ne a Valóságban keresse a létezését, hanem a hiányban, amelyik által megmutatkozik. Ily módon lehet egy életen keresztül – életeken át – eszmében élni boldogan, hogy élünk, vagy úgy is, hogy csak közelítünk feléje a magunk emberi módján. A bajok akkor kezdődnek, ha távolodunk tőle. Az utolsó eszmével mi is így jártunk: nem tudtunk a teljesíthetősége felé haladni, költői nyelven szólva a Nincs elvesztette valósága valószínűsíthetőségét. Itt válik alapvető erkölcsi tartalommal az ontológia: meg tudjuk-e, vagy meg akarjuk-e határozni azt a pontot, amelytől kezdődően már egyértelműen távolodunk a teljesíthetlenségtől, merthogy ennek hazugsága Hamvas Béla értelmezésében nem egyszerűen csak „bűn”, hanem már „korrupció”, mégpedig „ontológiai korrupció”. A hazugság ontológiai korrupció tartalmát hangsúlyozom, amikor az

ember elrejteti azt a legelső hazugságot, amit felismert, vagy amire eleve tudatosan építeti fel a másodikat és a többi; és ha már építményt csinált, védelmezi is a mélyen elrejtett hazugságát. (Patmosz) Nekünk itt azt kellene világosan megértenünk, hogy akkor válik erkölcsi tartalomká az ontológia, ha eltagadjuk, ami meghatározható; hogy tudniillik mikortól kezdődően lesz egyértelművé: az adott Eszme nem valósítható meg. Attól a ponttól kezdve ugyanis már nem az Eszme ürességét, hanem csak az ürességet tápláljuk valóságunkkal, merthogy attól a ponttól kezdődik el az Eszme látszatépítése annak összetett hazugságaival. Attól a ponttól kezdve „reménytelenül” elkezdődik a művészet leépítése/leépülése. „Éj / vackolja csillagát, vagy / bűnét mégis ez a kor / ülteti el nevelés / verseinkbe, ha a Nap / dermedt fénye, mint a hályog, / világunkon megtapad, / s nem tudjuk, hogy hova, merre?” (Ólak csöndje)

Pék Pál költészetének üresség- tartalma azért elgondolkodtató a Rapszódia a reményről indítással 1976-ban, mert prosperáló szakaszban voltunk az Eszme építésében, és „hirdettük is” - ahogy a Váci-vers mondja - , hogy reményünk van a kiteljesedésére. Pék Pál költészetének üresség- tartalma azonban ontológiai alapkérdést vet fel utolsó eszménk vonatkozásában. Azt, hogy annak éppenséggel nem a teljesíthetetlenségében kellett volna-e meghatározni az identitását.[, hiszen!!] József Attila költészete azt tanította, hogy két szülője, a „szellem és a szerelem” emelje az embert érettségre. És ehhez azt a paradoxont kellene tudomásul vennünk, hogy ehhez az érettséghez éppen annak kiteljesíthetlensége-befejezhetetlensége „véges végtelen” útjának megértéséhez kellett volna felnőnünk, mint ahogy Krisztus is ekként jelölte ki Isten erkölcsi törvényeinek igazságtartalmát az Istenhez vezető úton. Hiszen annak is hányféle tartalma lett, nem beszélve tagadóiról.

Pék Pál „hitetlenül hívóként” szöveg a Semmi - lét megéléséről a Stáció nagyon szép versében: „Lábam alatt sebhelyes még / lépteimtől a mező, / de sehol, ami életedből / kilobogva értem nő. / ... Hitemből már kiforogtál. / S jajom mégis visszalop? / Érettem is kitárod így / szabadító pitvarod?” (Advent 1999)

Pék Pál költészetlen költészetét tehát a Valóság költészetlensége „ihlette” ilyené. Már korábban is szövegeztem róla, hogy költészet nélküli költészetet alkotott. Nekünk viszont már a Valóság költészetlenségéből, annak költészetlenné tételéről kell értekezni, merthogy Pék Pál életműve az emberi lét koordináta- tengelyének origó pontjába vitt bennünket. Arról, kell szót váltanunk, hogy meg tudjuk-e csinálni az élhető életvalóságunkat, és ami ennél is lényegesebb: meg is tudjuk-e határozni annak identitását. Ennek értelmében Pék Pál költészetének üresség-tartalma az erkölcsi identitás elvesztésének útját fejezte ki: tudniillik az Eszme teljesíthetlensége felé vezető úton is biztos egzisztenciát lehetett csinálni, ami utólag az értékek tagadását hozta magával. Ennek pedig a rendszerváltás ontológiai erkölcsi üresség- alapja lett a következménye. Az, hogy az erkölcs mint eredeti tőke halt meg az identitása eltagadásával. „Halandó arcok / halhatatlan / röpködnek ott, / hol tegnap / malom-alji eszementek / raktak birodalmat, / nem értve, / a jövődönnek /” (Kötél) Magam megvallottam, hogy „alkut” kötöttem a családomért, de nemcsak vállalom értékteremtő munkámat, őrzöm is azt. Pék Pál a költő alkukötésével vall arról: „Bűnöm a világ vétke, / arcomra az arcod mása. / Uram, szólj még egy szót hozzám! / Belehalok a némaságba.” (Stáció)

6. Szodoma. Pék Pál 2004-ben megjelent verseskötete üresség-tartalmát azonban már korántsem az Eszme kiüresedésével kell értelmeznünk, minthogy ezt az eszmét a történelem ahogy valósággá tette, ugyanúgy ki is iktatta. Az Ember alkotta és uralta Valóság vette vissza a szabadságát, és azzal kell szembenéznünk, hogy az üresség még nagyobb lett a „végítélethez”. „Az angyal... látta, hogy már egybe mosva / ami volt és ami van / s hiába a maga-mentő / igaznak-hitt mozdulat / sóbálványra dermed - az / ki önmagra visszanéz.” (A hírnök)

A történelem nem először csinálta meg előremenetele visszaállításának libikóka- játékát. Itt most az Eszme erkölcsi identitásvesztése hatását emelem ki.

Magam is rendszerváltó lettem annak teljes történelmi abszurdításában, hogy szétvertük a

szocialista államot, mint monopolizációt; hogy szétvertük ezen államok szövetségét, amivel szabad utat nyitottunk a tőke hatalmának. Ez az erkölcsi identitásvesztésünk tudniillik túllépett azon a történelmi abszurditáson, hogy szétvert államból mint monopolizációból kellett megcsinálni a rendszer alapját. Ezt a történelmi cselekvést értelmezem abszurdumnak annak összes következményeivel: eleve az idegen érdekek nyitottunk utat a tőke szabad érvényesülésével. Ennek alapján a szabadságot mint liberalizmust is értelmeznünk kellene, hogy az lényegében az önkény melegágya is, ha nem csinál „rendet” annak identitásában.

Pék Pál költészetének üresség-tartalma már a „rendszerelváltás” ezen „valósága” értelmezését kívánja annak tudomásul vételével, hogy az erkölcsi identitásvesztésünk csinált belőlünk szemellenzős rendszerelváltót. [akik] Teljesen elfelejtettük azt a világrendet, amelyik látszattal takarta el a valóságot - ahogy ezt az irodalom kifejezte -, azt a világrendet, amelyik világháborúkat robbantott ki, azt a világrendet, amelyik világpusztító fegyver damoklészi kardját akasztotta fölénk, hogy azt egy „őrült” is a kezében tarthatja, ahogy ezt Dürrenmatt megjelenítette A fizikusok című drámájában.

Az erkölcsi identitásvesztés csak nagyon lassú ocsúdás után tudja tisztán látni, hogy a féken tartó Eszmét is megöltük, amivel kiszabadítottuk a Pénz hatalma mozgását. És itt a féken tartó erő szükségességéről beszélek, merthogy a Pénz hatalma szabadsága átlépi az emberi lét határait. Átlép a Valóságon, annak teljes szülőanyjává akar lenni az ember teljes kiszolgáltatottságával. Isten imitátora lesz, hogy „mindent” meg tud alkotni. Te, ember ezt a Valóságot „fogyaszd”, erre legyen „hiányod”; kielégítik azt benned, hogy elveszítsd Isten „képmása” létezésedet.

Az emberi létet féltő-irányító szépirodalom nagyon korán felállította tiltó tábláját - vigyázz, ha átlépsz ismeretlen határokon -, és nagyon korán kifejezte azt is, hogy az ember Ember maradjon, és ne lépje túl emberi léte határait.

(A sumér eposz, a Gilgames már mikor figyelmeztet a cédruserdő kivágásának természetetátalakító hatására. Arra, hogy a vírus „szellemét” szabadították ki, ami Gilgames barátjának a halálát okozta, és Gilgames is belátni kényszerül halandóságát. A Biblia egyértelműen óvja az embert a teljes szabadságtól: hogy két fát állított Isten tiltásul. [Madáchunkat sem hagyom figyelmen kívül, merthogy!!] Madách egyértelműen fejezte ki az alkotó ember határait összevetve Isten végtelen teremtő munkájával.)

A valóságunk ismerete és értése az irodalom születésének és értésének alapja. Pék Pál ezt a „tisztánlátást” nyújtotta, és több mint egy évtized kellett ahhoz, hogy megértsem Szodoma-kötete tartalmának időszerszerűségét: azt, hogy hová is tartunk abban a rohanásban, mint a víz, amelyiknek folyása egyre gyorsul az esése előtt. „Füstbe ment a hú idő.” (Árnyá fogyva), emberlétünk útitársa ezzel a gyorsasággal egyben fogva is tart a létünkben: „Ragyogj csak, / ha verődik a / szennyet hordó árapály.” „Hol a vendég partra lépett / álmod oda visszajár, / s von, taszít egy másik körbe-- / Talán ott a menedék, / hol elenged az idő marka-- / És sorsod lesz több, nem a lét.” (Von és taszít)

„A francba most a verseket, / a gatyás bambaságot!” (Post Festa) - kiáltja Pék Pál. A Valóság van veszélyben: életvalóságunkat falják fel láthatatlan erők. Kifordult az arisztotelészi törvény a Valóság értelmezéséről. Most a Nincs felé rohanunk a fogyasztással; ami megvalósult, már elavult is lesz, hogy újabb valósuljon meg. Eltűnik a „most” jelene, így értelmezhetetlen lesz a jövő, amelynek ilyen múlt ideje lett.

Pék Pál üresség- költészetének már ez a világrend jelenti a „tartalmát”, ahova forradalmunkkal „visszaléptünk”, mint ahogy József Attila is az adott rend alapján élt „reménytelenül a semmi ágán”. Pék Pál Szodoma - kötetét végiggondolva ismétlem meg: hová is tartunk ebben a világrendben? „Kifogat, hogy tőled futtam, / Ezért ez a pillanat, / mikor a most soha többé, mikor a lesz még vakabb?” (Ellenfény).

A kifordult világrendben már nem a regény életvalósága történetét éljük, aminek a végén érthetjük meg tanulságát, hogy a Rilkei parancsot kövessük („Változtasd meg élted!”). Ebben a kifordított-kifordult világrendben, amelyik minden eszmét kivetett, az irodalom halálával

magunk lettünk írókká. Mint ilyenek a magunk életvalósága regényét „írjuk”, és nem sejtjük vagy nem akarjuk tudni a végét: „veszett versek tutultattak / kanóc út a pusztulásig / arctól arcig aknazár --, (Sziget)

Bűn nincs már, csak büntudat a maradék lelkiismeretben. Pék Pál is ezzel a büntudattal menekülne a „hegy felé” Lótként, „s bújdoklása pitvarában / akolból nő új akol; / s kések mécsé hívja csak, és / megváltatlan, mintha nyárba, / születése előtt üres / szívvel már a pusztulásba.” (Lót) A bűnök nem a Biblia „szodomai” bűnei már, amiért Isten a pusztulást beteljesítette. Pék Pál a „semmi” felé száguldás „mindent lehet” bűnének mutatja fel Isten büntető kezét, „ha vég- / ítélet tébolya / a végső gyolcsot húzza ránk, /” (Kötés) A Biblia valóságos történetében Isten a bűnök és bűnösök büntetéseként pusztította el kén- és tűzesővel a városokat, Pék Pál tehát Isten büntető ítéletét mutatta fel figyelmeztetésül. Figyelmeztetésül a szabadság emberének, aki nem ismer gátat, korlátot, aki azt hiszi, mindent tudhat, mindent megvalósíthat. Figyelmeztetésül, hogy a „végítélet / végig ver a városon /.. egybe mosva / ami volt és ami van.” (Szodoma) Figyelmeztetésül, hogy az „utolsó szó” Istené lesz, mint ahogy a kezdet is Isten „igéje”. A „hegyen túl” sincs már menekvés, hogy „mögöttetek már az a pillanat”, mi kegyes csalással ígért más utat, fákat még és lélegző eget, / egyazon világunk néma részeit.” (A hegyre nézz)

Szodoma. Pék Pál 2004-ben kiadott kötetét emeltem jelen időnkbe. A tíz éve elhunyt költő emlékére szerkesztett szép kiállítású könyv Kardos Ferenc munkája érdeméért elgondolkodtatott az irodalmi mű továbbélésének változásáról. Az irodalmi mű ugyanis változatlan teljes szöveg, magunk változunk hozzá viszonyultan. A felidézett verseket pedig a nálam négy évvel idősebb Pék Pál alkotta. Akárhogyan idősödtem is a több mint félévszázados kapcsolatunkban, ő mindig a négy évvel idősebb Pék Pál maradt számomra. Közeledéseimben is ebből a távolságból voltam inkább „nézője” életének, így értője is irodalmi alkotásainak.

Ezt azonban halálával az elmúlt évtized megváltoztatta, merthogy lassan én már kétszer négy évvel lettem idősebb nálad, Pali, és így már a magam változása horizontjából olvastam a verseidet. (Hiszen ekként olvassuk újra Homéroszt, A varázshegyét azok egyre mélyülő tartalmával.) Vele viszont egyre mélyülőbb lett a kapcsolatunk, ahogy a verseidet a magam olvasói szabadságával értelmezem.. Lásd, ez a költő sorsa – nem vagy egyedül –, hogy halála után mint a jelenünk költőjéről beszélünk róla. Pék Pálról is mint a jelenünk költőjéről beszélünk, mert a jelenünkről beszélnünk kell, mert beszélnünk kell változásainkról. Úgy búcsúzom tőled a következő találkozásunkig, hogy hová is tartunk ebben a világban, amelyet verseidben visszatükrözöl. „Nagy az árnyék rajtam, Uram / Bennem a világ hallgat, / Tükröm az ég, az üres ég. / Mi holnap rám omolhat.” (A jel)

KÁLI IRMA és KULCSÁR ISTVÁN esküvői képe
Gutorföldre, 1927. május 8.
(Magántulajdonban)

Káli Csaba

Juhász, asztalos, földművelő

A gutorföldei Káli család története

a 18–20. században^I

A korábbi évek, sőt mondhatom évtizedek kutatásai alapján családom apai ága jelen állás szerint hét generációra, mintegy kétszáz esztendőre vezethető vissza biztosan. Ismert felmenőim kivétel nélkül Zala megyében, azon belül is jobbra Göcsejben és annak peremvidékén éltek a Hahót, Baktüttös, Zalatárnok, Szentkozmadombja, Gutorföldre községek alkotta körön belül. Egyedül a család apai vérvonalának még bizonyíthatóan a felmenőkhöz tartozó legősibb generációja lóg ki a göcseji térségből, mivel az ő esetükben Lesencetomajra vezetnek a szálak, de mivel az a terület akkoriban még Zala részét képezte, így a megyehatáron még ebben az esetben sem lépünk át. A család férfivonala a fenti körön kívülről is választott feleséget, de annak hatósugara sem terjeszkedett túl Zala megyén. A hosszú távú helyben élés némelyest megkönnyíti a családkutató helyzetét, ráadásul a vezetéknév sem a leggyakoribbak közé tartozik, mindenesetre ebben az esetben is elmondható az az általános megállapítás, miszerint időben távolodva a jelenkortől exponenciálisan csökken, míg közeledve ahhoz, előbbiből logikusan következve hatványozottan nő a források száma, ennek köszönhetően az adatok mennyisége és azok bizonyossága is.

A 20. századot végig élt emberekről alapesetben is viszonylag sok írott forrás keletkezett az anyakönyvi bejegyzéstől kezdve az iskolák, munkahelyek, (férfiaknál) katonai szolgálat, vagy éppen az ingatlanszerzések révén, hogy csak a legkézenfekvőbb eseteket említsem. Mivel a múlt század országos történései és annak helyi lecsapódásai elég sokszor keresztették az egyszerű honpolgárok életét is, ezért ebből az időszakból szinte minden esetben számíthatunk az előbb felsorolt standard forrásokon kívül valamilyen „extra” anyagra is. Különösen igaz ez abban az esetben, ha a történelmi szereplőnk az egyszerű hétköznapi világából kilépve valamilyen kitüntetettebb politikai, társadalmi vagy gazdasági szerephez jutott vagy egyszerűen csak – akaratán kívül – belesodródott abba. A 20. századi magyar történelem fordulatokban igencsak gazdag eseményei kapcsán valószínűleg nem is számít különlegesnek, ha valakiről a szürke átlaghoz képest „színesebb” dokumentumok is fennmaradtak a különböző hatalmi tényezőkkel való érintkezései során. Ebbe a sorba, a 20. századi magyar történelem majdnem minden fordulatát megélő embe-

^I A tanulmány a „Családtörténeteink” című zalai családtörténeti konferencián, Zalaegerszegen, 2022. június 1-jén elhangzott előadás szövegének jelentősen kibővített, jegyzetekkel ellátott változata.

rek sorába/sorsába illeszkedett apai nagyapám, Káli Dezső is, aki 1903-ban még Ferenc József alattvalójaként született, majd élete utolsó éveit az általa építtetett „Kádár-kockában” élte le.

De mielőtt rátérnék élettörténetének bővebb ismertetésére, lássuk, mit tudunk a felmenő generációkról. Ahogy említettem, családunk eddig ismert legősibb és bizonyosan a felmenők egyenes ágához tartozó nemzedéke Lesencetomajon élt. Káli János, aki – a rokoni fokot tekintve a szépapám volt – Illés Juliannával kötött házasságot ismeretlen időpontban és helyen, a Lesencetomajhoz tartozó, néhány ház erejéig ma is létező Billege nevű külterületen élt az 1830-as években. Gyermekük születése kapcsán, azok keresztelési (születési) anyakönyvében a szülők foglalkozására nézve a „szolgálatbeli” megnevezés szerepelt. Ez utalhat arra, hogy közvetlenül uraságuk szolgálatában álltak, esetleg állattartással/tenyésztéssel voltak megbízva, mely foglalkozást, konkrétan a juhászkodást gyermekeik közül legalább hárman is űzték. Gyermekeik pontos száma bizonytalan, öt gyermek biztosan, egy kissé bizonytalanabb módon kapcsolható Káli Jánoshoz és Illés Juliannához. Káli János szüleinek és azok felmenőinek azonosítása, a nemzedékek egymáshoz kapcsolódása már bizonytalanabb.

A lesencetomaji római katolikus plébánia – családunk minden ismert tagja római katolikus vallást követett – 1748-tól vezetett keresztelési anyakönyve 1751. évében található a legkorábbi keresztelési (születési) anyakönyvi bejegyzés, amely családunk felmenőivel hozható összefüggésbe. 1751. január 16-án keresztelték meg Lesencetomajon Káli János és Molnár Anna gyermekét, aki a kereszttségben az István (Stephanus) nevet kapta. A kor szokásai szerint a születést követően egy-kettő, maximum három napon belül megkeresztelték az újszülöttest, mivel a csecsemőhalandóság sajnálatosan magas volt akkortájt, így a „pogányként” való esetleges halált elkerülendő, minél hamarabb megejtették a szertartást. Ezért is volt szükség a keresztszülőkre, hiszen a szülés után pár nappal az anyák nem biztos, hogy fel tudtak kelni a szülőágyból. Káli János és Molnár Anna házasságkötésének ideje és minden más személyes adatuk eddig ismeretlen, az sem biztos, hogy István volt az első gyermekük. Házassá-

gukból még bizonyosan öt gyermek született, valamennyiüket Lesencetomajon keresztelték, a szülők lakhelyének (Locus) megnevezése rovatban kivétel nélkül Lesencetomaj szerepelt: Ferenc (1757. december 15.), Katalin (1760. február 9.), Zsuzsanna (1763. február 11.), Márton (1764. augusztus 7.) és József (1767. november 1.). Az apa, Káli János vezetéknevének írása az anyakönyvekben több változatban történt, ami nem volt szokatlan abban a korban, így a Káli név Kali, Kalli, Kaly alakokban is megjelent az egyes gyermekek keresztelési bejegyzéseiben a szülők (Parentes) megnevezésére szolgáló rubrikában. A lesencetomaji keresztelték anyakönyvében a fenti gyermekek vonalán nem követhető tovább a család egyenesági vérvonala. Figyelemre méltó azonban, hogy nem egészen két évvel a fentebb említett József 1767-es születése után megjelenik az anyakönyvekben Káli János és Horváth Erzsébet házasságából egy újabb „gyerekszéria”, amely 1769-cel indul. Lehet, hogy semmi alapja nincs, mert nem bizonyítható kétséget kizáróan, de nem is zárható ki az a feltételezés, hogy ugyanarról a Káli Jánosról van szó, aki egy újabb házasságban élte tovább életét, ami a kor viszonyaiból következőleg inkább az előző feleség halála miatt következhetett be.

Káli János – akár egy, akár két személyről van szó – és Horváth Erzsébet házasságából 1769 és 1773 között legalább hat gyermek született, mindegyik Lesencetomajon. Ez úgy volt lehetséges, hogy az elsőként megszületett Julianna (1769. január 18.) után 1771. augusztus 23. és 26. között – pontosan nem kivehető a kézírásból, hogy melyik, illetve kinek a napján – a feleség hármaskreknak adott életet (Pál, László és Bertalan). A hármaskrek közül Pál a születése után nem sokkal meghalhatott, mivel az 1772. szeptember 11-én született/keresztelt Anna után egy újabb fiú következett a sorban, aki szintén a Pál nevet kapta 1773. december 23-án. Ebben az időben, mint említettem, a gyermek-, különösen a csecsemőhalandóság igen magas volt, így hiába született egy családban akár hat-nyolc gyermek, sőt esetenként még ennél is több, valójában ezek kisebb része, mindössze két-három utód érte meg a felnőttkort és alapíthatott családot. A lesencetomaji anyakönyvekben egy generációval később az utolsó sarj

(?), Káli Pál neve tűnik fel újabb családalapítóként, aki 1793. január 22-én kötött házasságot Szabó Juliannával. Nem véletlen az iménti kérdőjel, hiszen semmilyen közvetlen bizonyíték nem áll rendelkezésünkre arra vonatkozóan, hogy a két Káli Pál egy és ugyanazon személy volt-e. Mindössze annyi állítható biztosan, hogy mindketten a lesencetomaji anyakönyvben szerepelnek, a két esemény között eltelt kicsivel több, mint 18 év, továbbá egy másik személyként azonosítható Káli Pál – és annak vérvonala – nem szerepel az anyakönyvben. Káli Pál és Szabó Julianna házasságából 1793 és 1812 között a keresztelek helyeként megjelenő plébániához képest a szomszéd faluban, a szülők lakhelyeként megjelölt Lesenceistvádon legalább hét, de nagy valószínűséggel nyolc gyermek született. Ezek sorrendben – keresztelekük időpontjával – a következők: Anna (1793. október 31.), Borbála (1795. október 13.), Katalin (1798. szeptember 1.), Anna (1801. március 7.), János (1803. május vagy június 4.), János (1805. november 26.), Ferenc (1808. december 16.) és Pál (1812. június 18.). Mint a sorozatból látszik, két-két gyermek azonos nevet kapott, így az első Anna esetében feltételezhetjük a korai halált, míg az 1803-ban született Jánosnál tudjuk is, hogy ő elhunyt 1804. szeptember 1-jén, így az 1805-ben született újabb fiúgyermek újra megkaphatta a János nevet. Azt is tudjuk, hogy Borbála és Katalin magas kort értek meg, előbbi 1874. november 24-én, míg utóbbi 1877. december 22-én halt meg. Sajnálatos módon éppen annál a gyermeknél, „második” Káli Jánosnál van némi bizonytalanság – ezért fogalmaztam úgy korábban, hogy hét vagy nyolc gyermek született ebből a házasságból –, aki elvileg folytatója lehetne a vérvonalnak. Az 1805-ben született János nevű gyermek keresztelek anyakönyvében ugyanis az anya megnevezése nem Szabó Julianna, hanem Szabó

Erzsébet. Egyébként minden adat egybevégezve azzal, hogy ez a Káli János is ehhez a családhoz tartozzék, illetve semmi nem cáfolja ennek bizonyosságát, de a hogyan továbbra vonatkozóan ezen a ponton több lehetőség is adódik. A Lesencetomajon keresztelek anyakönyvében leírtak szerint 1789. április 18-án ikerszüléssel adott életet, szintén Billege külterületen Káli Jánosnak és Józsefnek egy nehezen kiolvasható vezetéknevű (Redlerin?), de biztosan Erzsébet keresztnévű anyja, aki Káli Jakab felesége volt. Nem lehet biztosan eldönteni, hogy a családi vérvonal az ekkor, vagy az 1805-ben születettel, esetleg egy harmadik Káli János nevű személyvel folytatódik.

A lesencetomaji egyházi anyakönyvben a következő generációra nézve, gyermekei keresztelese révén, már azzal a Káli Jánossal, a szépapámmal találkozunk – és ezzel be is zárult a korábban megnyitott kör – aki Illés Juliannával élt házasságban. Az viszont biztos, mivel gyermekeik és további leszármazottaik születési/keresztelek anyakönyvi adataiból egyértelműen igazolható, hogy ez a házaspár családunk egyenesági felmenő vonalához tartozott. Eddigi kutatásaim alapján nem derült ki, hogy Káli János és Illés Julianna mikor és hol kötöttek házasságot, de a lesencetomaji keresztelek anyakönyvének tanúsága szerint az első gyermekeik, akik ikrek voltak – János és András – 1836. október 23-án a szülők lakhelyeül szolgáló, már említett Lesencetomaj Billege nevű külterületén születtek.² Ezt követően, valamikor az ikrek 1836-os születése után, de 1845 előtt, a család Felsőhahótra költözött. Már itt keresztelek meg harmadik gyermeküket, Káli Istvánt 1845. augusztus 18-án. Számunkra a legfontosabb az 1847. július 18-án megszületett negyedik gyermek, Káli Antal, aki családunk egyenesági felmenője, az ükapám lett.³ Ötödik gyermekük, az 1852 körül született

2 Az eddig felsorolt valamennyi anyakönyvi adat Lesencetomaj római katolikus (a továbbiakban: r. k.) plébánia anyakönyvéből származik, amit a FamilySearch adatbázisából és digitalizált anyakönyveiből merítettem. E helyütt szeretném megköszönni Bekő Tamás kollégám segítségét, aki a saját családtörténeti kutatásai során fellelt, a Káli családra vonatkozó vagy azzal összefüggésbe hozható levéltári és egyéb más forrásokat megosztotta velem. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-FG9C-C3?mode=g&cat=302554>. Utolsó letöltés: 2022. május 11.) A lesencetomaji r. k. plébánia keresztelek anyakönyvében 1751 és 1836 között összesen 24 Káli nevű keresztelek szerepel. Ezt követően eltűnik a keresztelek közül a Káli vezetéknevű.

3 Felsőhahóti r. k. plébánia anyakönyve. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939V-M3R7-G?mode=g&cat=371492>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

Készülődés a Szent István napi búcsúra Gutorföldén a régi ház udvarán 1968 augusztus végén. Középen fehér kötényben nagyanyám, a kép jobb szélén fehér ingben nagyapám, Káli Dezső. (Magántulajdonban)

három keresztnév – Szentkozmadombján, 1877. április 13-án, aki a dédnagyapám lesz. Az apa, Káli Antal számadó juhászként volt megnevezve a születési anyakönyvben és a keresztszülők ismételten Dervarics János és Tivolt Vilma voltak. A többi gyermek érkezésük sorrendjében: Káli Julianna (Szentkozmadombja, 1882. szeptember 27., meghalt 1899. július 31.), Káli Mária Terézia (Szentkozmadombja, 1884. november 17.), 1887. február 27-én és 1889. február 12-én egy leány, illetve egy fiú halva születtek, keresztnévet nem kaptak, Káli Zsigmond (Szentkozmadombja, Vilma major, 1890. július 27., meghalt 1891. augusztus 22.), végül Káli Mihály (Szentkozmadombja, Vilma major, 1893. május 8.).⁹ Az 1847-ben született Káli Antal igen magas kort megérve 1936. november 15-én hunyt el Gutorföldén; a bejelentő az akkor élő egyetlen fia, Káli Mihály volt. Űkapám halálának oka az anyakönyvi bejegyzés szerint „aggkori végkimerülés” volt, egyéni sírja a mai napig megtalálható a gutorföldei temetőben.¹⁰

Dédapám, az 1877. április 13-án Szentkozmadombján született Káli Kálmán György Gyula – a továbbiakba csak Kálmán – nem követte apja mesterségét a juhászokdást, helyette egy új szakmát hozott be a családba, mégpedig az asztalosságot. Sajnos sok információ az ő fiatal korából nem áll a rendelkezésünkre, viszont vele kapcsolatban egy fontos dokumentum szerencsére fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltárában. Mivel akkori lakhelye, Szentkozmadombja a Novai járáshoz tartozott, ezért az itteni főszolgabírói hivatalban állították ki 1899. október 1-jén, 22 éves korában, még éppen legényemberként a munkakönyvét az asztalosságra vonatkozóan a tanonc és illetőségi bizonyítványa alapján. Utóbbit – amely akkoriban afféle személyi igazolványként is szolgált – a lakóhely szerinti előjáróság állította ki. E tényen kívül azért is érdekes ez a forrás, mivel a kiadott munkakönyvek lajstromában az illető személyleírása is szerepelt és mivel dédapámról sem fénykép, sem szájhagyomány

9 Zalatárnoki r. k. plébánia kereszteltek anyakönyve 1869–1895. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y334-VK4?mode=g&cat=407438>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

10 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-c-2. Gutorföldre, állami halotti anyakönyv 1936. november 15.

útján fennmaradt leírás nem maradt fenn, így ez a bejegyzés az egyetlen támpont a külsejére nézve. Eszerint: „Termete: közép, Arcza: hossz-
szas, Szeme: barnák, Szemöldöke: szőke, Orra:
rendes, Szája: rendes, Fogai: épek, Haja: szőke,
Szakála: –, Különös ismertető jelei: nincs”.¹¹

Káli Kálmán Pákán, 1903. február 15-én kötött (polgári) házasságot az ekkor már gutorföldei illetőségüként megnevezett Bécs Viktóriával, aki (Mura)Rátkán született 1882. október 5-én. Kálmán tehát 26, míg Viktória 21 éves volt ekkor. Bécs Viktória szülei egykoron Alsószemenyén laktak, de az esküvő időpontjában már nem éltek, mivel nevük előtt a házassági anyakönyvben a „néhai” szó szerepel. Az apa Bécs Ferenc földműves, míg az anya Németh Katalin, kinek állást/foglalkozást nem tüntettek fel az anyakönyvben, vélhetően a falusi asszonytársainak döntő többségéhez hasonlóan a családi gazdaságban dolgozott, mai értelemben háztartásbeliként.¹²

Házasságuk hamar termőre fordult, hiszen 1903. december 1-jén megszületett Káli Kálmán és Bécs Viktória első gyermekeként nagyapám, Káli Dezső.¹³ A születést az apa másnap jelentette be az anyakönyvi hivatalnak. Az akkori anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki a falun belüli pontos lakóhelyük, annyi bizonyos csak, hogy mindkét szülőt gutorföldei illetőségűnek tüntették fel. Mai szemmel furcsának hat, de nagyapám születése előtt néhány nappal, 1903. november 26-án – a kézírásos szöveg

bizonytalan olvasata miatt, lehet, hogy 27-én – a dédnagyanyám, az akkor 21 éves Bécs Viktória Zalaegerszegen, Skublics Imre közjegyző előtt végrendeletet készíttetett. A közjegyzői okirat tanúsága szerint minden vagyont – amit nem nevesítettek a dokumentumban – férjére, Káli Kálmánra hagyományozta „úgy, hogy azzal halálom esetén azt tehessen, amit akar.”¹⁴ Mivel dédnagyanyámnak ez volt az első terhessége, és abban a korban a csecsemőhalandóság mellett a szülőanyák halálának is lényegesen nagyobb volt az esélye a mainál, ezért feltételezhetően az ettől való félelem motiválta őt abban, hogy hivatalosan is végrendeletet készítessen. Apró érdekesség, hogy aláírása ákombákom betűkkel „Bécs Viki” formában szerepel az okirat végén, melynek oka egy későbbi jogi dokumentumból – amiről még lesz szó – derül ki: valójában írástudatlan volt.

A szüléssel végül nem lehetett semmilyen komoly probléma, mivel a későbbiekben „Viki” még négy gyermeknek adott életet. A sorban egy leány következett 1905. október 21-én, aki az Irma nevet kapta. A korabeli születési anyakönyvek precizitásának köszönhetően azt is tudhatjuk, hogy aznap délelőtt 11 órakor történt a születés, melyet az apa másnap jelentett be az akkor illetékes pákai anyakönyvi hivatalnak.¹⁵ A család harmadik gyermeke ismét fiú lett, aki 1908. február 13-án született Gutorföldén és a keresztségben a Géza nevet kapta.¹⁶ A negyedik gyermek 1912. március 1-jén

11 HU-MNL-ZML-IV.418.h. Novai járási főszolgabíró iratai. Iparügyi iratok. Munkakönyv nyilvántartó 1899/49. Az asztalosipar később nem mehetett rosszul, tekintettel arra, hogy dédnagyapám például 1913-ban a budapesti Friss Ujságban adott fel hirdetést, amelyben két asztalossegédet keresett azonnali felvétellel Gutorföldére, épületasztalos munkára. Friss Ujság, 1913. május 14. 5.

12 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-b-2. Páka, állami házassági anyakönyv 1903. február 15. Gutorfölde ekkoriban még a Pákai Körjegyzőséghez, ezzel együtt a Pákai Állami Anyakönyvi Kerülethez tartozott Gutorföld néven. Gutorfölde 1907-ben lett körjegyzőségi székhely, a falu neve pedig 1908-ban lett hivatalosan Gutorfölde. Lásd Bodorkós Zsolt – Káli Csaba – Molnár László: Gutorfölde története. Zalai Kismonográfiák 8. Zalaegerszeg, 2004., 98.

13 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-a-3. Páka, állami születési anyakönyv 1903. december 1.

14 HU-MNL-ZML-VII.157.a. Skublics Imre alsólendvai, majd zalaegerszegi közjegyző iratai. Okiratok. 398/1903.

15 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-a-3. Páka, állami születési anyakönyv 1905. október 21. Káli Irma 1927. május 8-án kötött házasságot Kulcsár István szabóval. Házasságuk gyermektelen volt, férje 1962-ben, Irma 1977-ben hunyt el, Gutorföldén temették el őket.

16 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorfölde, állami születési anyakönyv 1908. február 13. Káli Géza szintén az asztalos szakmát választotta, 1942-ben Nagykállóban házasodott össze Kóder Lenkével. Gutorföldére költöztek, 1970. július 25-én hunyt el Zalaegerszegen a megyei kórházban, Gutorföldén nyugszik.

jött a napvilágra és az apja után Kálmánnak keresztelték.¹⁷ A család utolsó, ötödik gyermeke ismét egy leány, Györgyike Erzsébet 1914. október 1-jén született Gutorföldén.¹⁸

A gyermekek születése közben a falun belül új otthonra lelt az egyre népesebb család. 1910. december 18-án Zalatárnokon kelt az az adásvételi szerződés, melynek keretében Nádasdy Aladárné Krosetz Jankától 2400 Koronáért Káli Kálmán és neje Bécs Viktória megvásárolták Gutorföldén a 23/1. és a mellette lévő 17/b/2. helyrajzi számú ingatlanokat. Előbbi 779, míg utóbbi 800 négyzetöl területű volt, tehát viszonylag nagy telkeknek számítottak. Ezek az ingatlanok természetben napjainkban a Dózsa György út 4. sz. alatt terülnek el, ahol ma is részben családunk leszármazottai laknak. Ezek a telkek a jelenlegi Dózsa utcától a felette lévő, ma is létező mezőgazdasági útig nyúltak csaknem kétszáz méter hosszan. Nagyjából ez idő tájt nyílt meg a telek északi szomszédságában a téglagyár, amelynek évtizedekkel későbbi terjeszkedése a század közepén jócskán belenyírt ebbe az ingatlanba, de erről a későbbiekben még lesz szó. Dédapámék vélhetően nem teljesen saját pénzből fizették ki az ingatlanok vételárát, mivel a telekjegyzőkönyv „C” vagyis teherlapjára a vásárlás után nem sokkal később, 1911. július 22-én 1200 Korona tőkeösszeg erejéig, valamint ennek évi hét százalékos kamatára, nyolc százalékos késedelmi kamatára és mindezek biztosítékeként 200 Korona óvadékösszeg erejéig jelzálogot jegyeztetett be a Nova és Vidéke Takarékpénztár, vagyis innét és a nevezett tőkeösszeg erejéig vettek fel kölcsönt az ingatlanra. A „jegyzet” rovat bejegyzése szerint ezt a jelzálogot 1936-ban törölték.

Pontosan nem megállapítható, hogy dédnagyapámék mikor építették itt fel a házukat,

illetve teljesen az sem bizonyos, hogy ők építették. A vétel idején a telkek ház nélküliségét erősíti, hogy a Nádasdy Aladárné birtokában lévő, Krosetz Jánostól – feltehetően az apjától – örökség címén 1909-ben átvett területek egy részét feldaraboltatta, így például a 23. helyrajzi számút is hatfelé és a telekkönyvi jegyzőkönyv (15. sz.) bejegyzése szerint az eredeti telken lévő ház a 23/2. és 3. földrészletre esett, míg a felmenőim által megvásárolt, már említett 23/1. és 17/b/2. helyrajzi számú ingatlanok birtokállási megnevezése „Beltelek”, illetve „Kert a beltelekben” volt. Ha tehát ház is tartozott volna a telekhez, akkor azt az ingatlannyilvántartásban feltüntették volna. A másik érv arra, hogy dédapámék építették a házat, az, hogy a később készült fényképeken egy a 20. század elejére jellemző, úgynevezett kódissállásos ház látható, amely viszont nem merőlegesen, hanem párhuzamosan állt az előtte futó utcával, kiterjedve mind a két telekre. Ezt az épületet az 1980-as években fokozatosan bontották le a későbbi leszármazott tulajdonosok.¹⁹

Visszatérve nagyapám élettörténetére, annak dokumentálhatóságában a születésével kapcsolatos iratok után az elemi iskolai tanulmányaival kapcsolatban keletkezett anyakönyvek következnek a sorban. Káli Dezső 1910-ben kezdte meg alapfokú tanulmányait a Gutorföldei Községi Elemi Népiskolában. Az első osztályos anyakönyve sajnos nem áll a rendelkezésünkre, de a második osztályos már igen. A Tanító Mária (nomen est omen) tanítónő által aláírt anyakönyvi bejegyzés szerint a magaviselete „dicséretes”, míg a szorgalma „hanyag” minősítést kapott, annak ellenére, hogy döntően „jeles”, illetve pár „jó” jegyet kapott a különböző tantárgyakból. Úgy látszik, akkoriban az összminősítés még lény-

17 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorföldre, állami születési anyakönyv 1912. március 1. Káli Kálmán tanító lett, 1934-ben végzett a pápai tanítóképzőben. A Pápai M. Kir. Áll. Tanítóképző-intézet XXV. Értesítője az 1934–35. tanévről. XXXIX. tanév. (Szerk. Szemerédi János) Pápa, 1935. 75. 1940. október 20-án, Szombathelyen kötött házasságot Farkas Annával. Kálmán 1986-ban hunyt el, Sárváron temették el. Özv. Boda Lászlóné, sz. Káli Katinka – Kálmán leánya – szíves közlése, amit ezúton is köszönök.

18 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorföldre, állami születési anyakönyv 1914. október 1. Káli Györgyi 1939. augusztus 27-én kötött házasságot Büki István körjegyzőségi tisztviselővel. Györgyi 1977. május 1-jén hunyt el Zalaegerszegen, a gutorföldei temetőben nyugszik.

19 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 15. és 826. betét.

gesen szigorúbb volt a mainál. A mindenkori bizonyítvány alapjául szolgáló iskolai anyakönyvből azt is megtudhatjuk, hogy 1903-ban, születési évében „beoltatott”. Az iskolai anyakönyveket általában precíz forrásként tartja számon a történettudomány, de mint nagyapám első fennmaradt iskolai anyakönyve is mutatja, nem hiba nélküliek, ugyanis itt a születési évét 1902-nek írták, sőt ugyanez a hiba a harmadik osztályos anyakönyvében is tovább gördült. A magaviselet és a szorgalom ekkor is hasonló volt az előző évihez, annak ellenére, hogy csak hit- és erkölcsstanból kapott jó minősítést, minden másból jeles volt az osztályzata, és a tanulmányi előmenetel mellett azt is megtudhatjuk, hogy 1911-ben himlő ellen újraoltották. Nagyapám negyedik és ötödikes bizonyítványában a magaviselete változatlanul „dicséretes”, míg a szorgalma „változó”, a tantárgyi osztályzatok pedig „általános jeles” minősítést kaptak. Az 1915/16-ban elvégzett hatodik osztályban a korábbiakhoz képest romlottak az osztályzatok, így például a magaviselet is csak „jó”, míg a szorgalom „változó” lett, amit a szaktárgyi osztályzatok vissza is tükröztek, mivel ott az elégségestől a kitűnőig valóban meglehetősen változatosan alakultak az osztályzatok. A hatodik osztály elvégzésével, 1916-ban nagyapám befejezte az elemi iskolai tanulmányait.²⁰

A folytatást illetően – amit a családi legendárium is őrzött – egyetlen adattal rendelkezünk, miszerint az Alsólendvai Magyar Kir. Állami Polgári Fiúiskola első osztályos tanulója volt az 1917/18-as tanévben.²¹ Tanulmányait itt nem fejezhette be, mivel az első világháborút közvetlenül követően, 1918. december végétől bizonytalanná vált a Muravidéken a helyzet, amit a trianoni békeszerződés egyér-

telműsített.²² Az első világháború azonban ennél nagyobb tragédiát is okozott a családban. Dédnagyapám, Káli Kálmán ismeretlen időpontban az első világháborúba, másként a „nagy háborúba” katonaként bevonulni kényszerült és gyalogos népfelkelőként a nagykanizsai székhelyű magyar királyi 20. honvéd gyalogezreddel harcolt. Ennek részletei ismeretlenek, mindössze a csatatéren elszenvetett halála dokumentált.²³ A hatóságok által kiállított dokumentumok szerint Káli Kálmán 1917. szeptember 6-án a II. isonzói csatában, a Selo nevű – ma Szlovéniához tartozó – falu melletti „csatatér”-en halt meg, amely akkoriban az úgynevezett Osztrák Tengermellékhez tartozott, magyarán az olasz fronton esett el 41. életévében az Isonzo környékén. A rengeteg katona áldozat és az ezzel járó adminisztrációs munka feltorlódása miatt a halálozás tényét olykor több mint egy esztendővel vagy akár évekkel később jegyezték csak be a halotti anyakönyvekbe. Dédnagyapám halotti anyakönyvi bejegyzése éppen emiatt csak 1918. augusztus 23-án történt meg, mégpedig a zalatárnoki halotti anyakönyvbe. Ebben lakhelyként Szentkozmadombját tüntették fel, noha 1914 előtt, mint az a fentiekből kiderült, Gutorföldén laktak, így valószínűleg a születési hely miatt kerülhetett halálának bejegyzése a zalatárnoki halotti anyakönyvbe, mivel Szentkozmadombja a zalatárnoki anyakönyvi kerülethez tartozott az idő tájt.²⁴ Neve később felkerült a gutorföldi temető bejáratánál 1941-ben felállított, Vörös János szobrászművész által tervezett és – akkor még csak – az első világháború áldozatainak emléket állító emlékmű fehér márványtablájára is.

Nem tudni, hogy a család mikor értesült dédnagyapám haláláról, mindenesetre a

20 HU-MNL-ZML-VIII.152. Gutorföldei Általános Iskola iratai. Anyakönyvek 1911/12.-1915/16.

21 Az Alsólendvai Magyar Királyi Állami Polgári Fiúiskola Értesítője az 1917-1918. tanévről. XLVI. évfolyam. (Szerk. Kiss Dénes) Alsólendva, 1918. Nagyapám valószínűleg erre a tanulmányára gondolhatott, amikor a második világháború után, 1945-ben az iparosok számára kötelezően kitöltendő igazoló adatlapon két középiskolai osztályt – valószínűleg a csak megkezdett második polgári osztályt is ide számítva – nevezett meg legmagasabb iskolai végzettségként. HU-MNL-ZML-XVII.415. Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság iratai. 4034/1945.

22 Göncz László: A Lendva-vidék a Tanácsköztársaság időszakában. In: Tanácsköztársaság Zala megyében. Zalai Gyűjtemény 83. Szerk. Paksy Zoltán. Zalaegerszeg, 2020, 71-118.

23 Halála megjelent a hivatalosan, nyomtatásban, német nyelven kiadott veszteséglistában is. E szerint az említett ezred 7. századában harcolt. Veszteség lajstrom. Nr. 620. 25./10. 1917. Wien, 1917., 24.

24 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-254.-c-3. Zalatárnok, állami halotti anyakönyv 1918. augusztus 23. (bejegyzés ideje).

bürokrácia útvesztői jelentősen késleltették a hagyatéki eljárás lefolytatását, amelyre így csak 1919-ben került sor a Zalaegerszegi Járásbíróságon, peren kívüli hagyatéki ügy keretében. A lakhely fent említett pontatlan megállapításából következően az eljárás alapját képező hivatalos haláleseti értesítés a novai és a zalatárnoki körjegyzőséget is megjárta 1918 nyarán, mire az illetékes gutorföldi körjegyzőhöz eljutott. Ezután a háborús, majd az azt követő politikai összeomlás és a nyomában fellépő forradalmi mozgalmak szintén hátráltatták a hagyatéki eljárás lefolytatását. Végül az első érdemi lépésre a Tanácsköztársaság idején, 1919. április 14-én került sor, amikor Gutorföldén a körjegyző megbízásából felvették a hagyatéki leltárt. A nem túl bő inventárium az ingóságokra és az ingatlanvagyonra terjedt ki. Az ingóságok tekintetében kilenc tétel szerepelt – ugyanazon tételbe több azonos tárgy is beletartozott –, így egy-egy tételt képezett például egy asztal, három ágy, négy szék, egy íróasztal, egy dívány vagy egy fejsze. Az ingóvagyon utolsó, a kilencedik pontba sorolt legértékesebb része dédapám asztaloságából következően, „1 gyalupad és asztalos iparhoz teljes tartozéka” volt. Ennek értékét az is mutatta, hogy a leltárban az összes ingó vagyont 275 Koronában határozták meg, melyből az említett asztalosipari felszerelést 200 Koronára becsülték fel. Az ingatlanvagyon természetesen nagyságrendileg értékesebb volt, ami a már ismert két tételből állt össze. A gutorföldi 826. telekjegyzőkönyvben felvett 23/1. helyrajzi számú ház és kert megnevezésű ingatlant 2000, míg a mellette lévő 17/b/2. számú ingatlant 200 Koronára becsülték. Figyelembe véve a korabeli inflációt, vélhetően úgynevezett aranykoronában, vagyis a pénz háború előtti egyenértékében számolták el az ingatlanok értékét. (Emlékezhetünk rá, annak idején, 1910-ben 2400 Koronáért vásárolták a nevezett ingatlanokat.) A hagyatéki leltár egyúttal azt is megerősíti, hogy ekkor már biztosan állt ház a területen. A hagyatéki leltárban azonban nemcsak „cselekező”, hanem „szenvedő” tételek is álltak; utóbbi jelentette a tartozásokat. Ennek keretében szinte teljesen

fennállt a novai takarékpénztár felé a tartozás 1110 Korona erejéig, ezen kívül tartozás állt fenn az alsólendvai takarékpénztár felé is 700 Korona összegben, továbbá négy magánszemélynek tartoztak összesen 1940 Koronával. A tartozás hat tételéből öt esetben csak a felerészt vették számításba, így mindösszesen a hagyatéki leltárban 1590 – valójában 1595 – Korona tartozást mutattak ki. Érdekes módon az ingatlanok esetében, noha a házaspár egyenlő arányú közös tulajdonában állt, nem éltek a leltárban a felezéssel, így a cselekvő vagyont 2200 Koronában nevesítették, vagyis a 275 Koronára becsült ingóvagyont sem számolták bele. A leltározók 10 Korona 72 fillér költséget számoltak el, „mely összeg, tekintettel a szegénységre, elengedettett”. Ezt követően Zala Vármegye Árvaszéke 1919. május 17-i ülésén rendelkezett arról, hogy a dédapám halála után félárván maradt öt kiskorú gyermekének az anyjuk lesz a természetes és törvényes gyámja, hozzájuk gyámsági feladattal mászt kirendelni nem kell. Egyúttal arról is rendelkezett ez a dokumentum, hogy mind az öt kiskorút vegyék fel a hadiárvak jegyzékébe, és ha ők nevelési járadékban netán még nem részesülnének, akkor azt számukra folyósítsák, továbbá szükség szerint a részükre pártfogót is rendeljenek ki. Mindezek után 1919. július 7-én – még mindig a Tanácsköztársaság időszakának anarchikus állapotai közepette – a már ismert Skublics Imre közjegyző megtartotta a hagyatéki tárgyalást Zalaegerszegen, amely inkább formalitás volt, mert a hagyatéki leltár elemei és az abból fakadó öröklés nem változtak. Érdekesség, hogy dédanyám, Bécs Viktória neve hol Bécsi, hol pedig Bécz, illetve Béczai alakban került elő a hagyatéki dokumentumokban, egyúttal pedig az is megerősítést nyert, amire már korábban, a szintén Skublics Imre közjegyzőnél készítettett végrendeleténél céloztam, miszerint írástudatlan volt, mivel neve mellett mindig csak egy kereszt szerepelt. A hagyatéki tárgyaláson megállapított örökségeket végül 1920. szeptember 21-én vezették át a telekjegyzőkönyvben, így az ingatlanok apai felét az öt kiskorú gyermek kapta meg egyenlő arányban.²⁵

25 HU-MNL-ZML-VII.10.d. Zalaegerszegi Járásbíróság iratai. Peren kívüli iratok. 241/1919.

A Novai Ipartestület zászlóavató ünnepsége. Nova, 1935. június 9. A zászlótartótól jobbra áll nagyapám, Káli Dezső (Göcseji Múzeum N.2022.8.25.)

Nagyapám, Káli Dezső az asztalos mesterséget nyilván apja, Kálmán hatására sajátította el, de arról semmit nem tudunk, hogy hol, mikor, kinél, milyen körülmények között szerezte meg ebbéli tudását. Annyi bizonyos, hogy a munkakönyvét tanoncszerződése és községi illetőségi bizonyítványa alapján már asztalosként állították ki a területileg illetékes Novai járási főszolgabírószágon 1922. január 2-án, vagyis alig több mint egy hónappal a 18. születésnapja után. A főszolgabírószágon vezetett iparlajstromban – ahogy dédnagyapámnál is láthattuk –, a munkakönyvét átvevő iparosok személyleírását ekkor is rögzítették. A jóval később keletkezett első fényképeken látható arcvonásai és fizikális jellemzői egybevágóak az itteni leírással: „Termete: közép, Arcza: hosszúkás, Szeme: barna, Szemöldöke: barna, Orra: rendes, Szája: rendes, Fogai: épek, Haja: g[esztenye]barna, Szakála: – [nincs]”.²⁶ Munkakönyvének 1922 eleji kézhezvétele ellenére a neve nem szerepel a korabeli, 1924-ben kiadott, Mosse-féle ismert kereskedelmi címtárban. Ebből azonban, ismerve ezen címtárak pontatlanságát, esetlegességét, nem lehet

semmilyen mélyreható következtetést levonni. Annál is inkább, mivel ugyanezen címtár 1931-es kiadásában nagyapám már helyet kapott nagybátyja, Káli Mihály és négy másik helyi asztalos társaságában.²⁷ Nagyapám két világháború közötti tevékenységéről viszonylag keveset tudunk, de a bevezetőben említett 20. századi forrásadottságok jellegzetességei miatt mégsem teljesen fehér folt ez az időszak. Munkájával kapcsolatban bizonyosan tagja lett a területileg illetékes Novai Ipartestületnek, melynek egy 1934-es adat szerint 45 asztalos tagja volt, leginkább a Novai járás területén fekvő községekből. Az ipartestület a Göcseji Hét rendezvénysorozat keretében 1935. június 9-én Nován tartotta zászlóavató ünnepségét, ahol a zászlóanya dr. Nagy Béláné, a novai körorvos felesége volt. Az eseményt más helyi, megyei és zalaegerszegi notabilitások mellett megtisztelte többek között Czobor Mátyás zalaegerszegi polgármester is. Családtörténeti szempontból azért érdekes ez az esemény, mert az ünnepségről több fénykép is készült. Ezekben nagyapám, Káli Dezső nagy bizonyossággal azonosítható. Az egyik kisebb

26 HU-MNL-ZML-IV.418.h. Novai járási főszolgabíró iratai. Iparügyi iratok. Munkakönyv nyilvántartó 1922/1.

27 Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára. Rudolf Mosse, Budapest, 1931, 621.

csoportképen az álló sorban, közvetlenül a zászlót tartó Becze Ferenc kovácsmestertől jobbra, illetve egy ugyanakkor készült másik, népesebb társaságot ábrázoló képen a zászlótartótól közvetlenül balra áll.²⁸ A képeken elfoglalt pozíciójából ítélve talán nem túlzás azt állítani, hogy a környék megbecsültebb iparosai közé tartozhatott. További értéke ezeknek a képeknek, hogy ezek az első ismert fényképek nagyapámról, amelyek az esemény idejéből következően 32 éves korában ábrázolják őt. Vaska Miklós alább hivatkozott kötetéből, aki egy beszámolót is idéz az eseményről, az is kiderül, hogy a zászlóavató ünnepségen a „zászlóslányok” között részt vett Káli Györgyike is, aki nagyapám 1914-ben született legfiatalabb testvére volt.

A fényes ünnepségek mellett a sűrű hétköznapokban nem lehetett könnyű a család élete, ahol a családfenntartó apa odaveszett a világháborúban, özvegyére hagyva öt kiskorú gyermek nevelését. Dédnagyanyám többé már nem ment férjhez, ez akkoriban faluhegyen nem is volt „divatban”. Ebben az időben lényegében nagyapám lett a családfenntartó, alapvetően az ő keresményéből élt a család. Biztos, hogy sokszor küzdhetek pénzügyi nehézségekkel, mivel a már többször említett ingatlanokra 1926 és 1942 között 26 alkalommal jegyeztek be kisebb–nagyobb terheket magánszemélyek, pénzintézetek, illetve más szervek (adóhivatal, társadalombiztosítás) a követeléseik biztosítására. 1926. április 19-én a dédanyám tulajdonában álló felerészre 7 000 000 Korona tőkét évi 8% kamatra és 2 000 000 Koronát költség biztosíték címén jegyeztek fel teherként a Nova és Vidéke Takarékpénztár javára. Nem világos, hogy ez egy újabb kölcsön volt az ingatlanvásárláshoz 1911-ben szintén a novai takarékpénztártól felvett mellé, vagy ennek az infláció miatti értékkiegyenlítése

történt meg ekkor. (Ezt a terhet csak 1953-ban törölték, amiről a későbbiekben még lesz szó.) 1927. augusztus 11-én Z. Czigány László gutorföldi lakos javára 326 Pengő 24 fillér tőkét 8%-os kamatra, 20 Pengő 80 fillért pedig költségbiztosítás címén terheltek rá az ingatlanra az özvegy által tulajdonolt felére. 1927. december 20-án a Zalaegerszegi Körzeti Forgalmiadóhivatal 6 Pengő 36 fillért terhelte rá az ingatlanra, de csak nagyapám egytized részére. 1928. május 10-én a zalaegerszegi Weinberger Herman és Fia cég újabb 78 Pengő tőkét és 16 Pengőt költség címén terhelte rá dédanyám és nagyapám összesen hattized tulajdoni részére. (Ezt és az előbbi terheket úgyszintén csak 1953-ban törölték hivatalosan.)²⁹ 1929. február 7-én a Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság végzése alapján az Országos Társadalombiztosító Intézet Zalaegerszegi Kerületi Pénztára javára jegyeztek be összesen több mint 90 Pengő erejéig társadalombiztosítási tartozásból eredő terhet, kizárólag a nagyapám tulajdonrészére. A bejegyzés előzményeként az OTI külön peren kívüli végrehajtási ügyet indított a járásbíróságon, minek eredményeként született meg a fenti végzés, egyúttal a telekjegyzőkönyvben hivatalosan töröltették nagyapám kiskorúságát is.³⁰

A következő évek szinte mindegyikében kapott valamilyen terhet az ingatlan, de a már említett 1953-as általános törlésig ezek érvénytelenítése nem történt meg. A magánszemélyek általában zalaegerszegi (például Hubinszky Adolf, Mike Gyula), nagykanizsai (például Unger Ullmann Elek), vagy éppen budapesti (Reichert Sándor, Gulyás György) kereskedők voltak, akiktől a profiljukból adódóan a munkájához szükséges anyagokat és eszközöket vásárolta meg nagyapám hitelre. Mindezeket adótartozások miatti terhelések fűszerezték. A bíróságok általi fizetési megha-

28 Gőcseji Múzeum N.2022.8.25. sz. fénykép. Közölve: Vaska Miklós: Nova története. Nova, 1997, 288.; Vaska Miklós: Nova képeskönyve h. n., é. n. 58–59.

29 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 826. betét. „C” teherlap bejegyzései.

30 HU-MNL-ZML-VII.10.d. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Peren kívüli ügyek iratai 14057/1928. A kiskorúság törlése összefüggésben lehetett a terhelhetőséggel, bár ennek tükrében érdekes, hogy a megelőző terhelésnél ez nem számított.

gyások kibocsátása időnként gyors lefolyású polgári perekbe is átcsapott.³¹ Mivel arra is volt példa, hogy nagyapám indított pert a Zalaegerszegi Járásbíróságon járandóságának behajtása végett, feltételezhető, hogy egyfajta körbetartozási láncolat alakult ki, amely az ekkor tomboló gazdasági világválság közepette nem volt ritkaság.³² A helyzet 1934 közepén fordult kritikusra, mikor a már nyolc magán-személytől – nagyobb részét kereskedőktől – 1928 óta fennálló és a jelek szerint kifizetetlen tartozások miatt Schwarcz Lajos budapesti kereskedő és a hozzá végül becsatlakozott hat másik kereskedő a jussuk behajtása végett árverést kértek az ingatlanra. Ebben az időben, a gazdasági világválság idején számos ingatlant, házat, kis- és törpebirtokot „verték dobra”, vagyis árvereztek el a kifizetetlen tartozások miatt. A nagyapám tartozásai miatt a hitelezők által kezdeményezett árverésre szóló hirdetmény 1934. június 18-án jelent meg. A kikiáltási árat 276 Pengőben állapították meg, az időpontot pedig 1934. november 20. délután négy órára tűzték ki. Mivel az árverést elsődlegesen sürgető hitelező, Schwarcz Lajos november elején lemondott az árverés megtartásáról, de a hozzá csatlakozott többi hitelező nem, ezért azt meg kellett tartani. A meghirdetett árverés azonban sikertelenül zárult, mert azon – amint az árverési jegyzőkönyvből kiderül – csak az árverési végrehajtó jelent meg. Az árverésen sem az árvereztetők, sem az azt elszenvedő, vagyis a nagyapám nem voltak jelen, és az eseményen egyetlen érdeklődő „árverelő” vagyis licitáló sem jelent meg.³³ Ezzel a viharfelhők egy időre elhárultak a család feje fölül, de csak egy – rövid – időre.

1935. december 4-én Gutorföldén, a halotti anyakönyvi bejegyzés szerint délután öt órakor, életének 54. évében „szívszélhűdés”

következtében elhunyt dédnagyanyám, özv. Káli Kálmánné, Bécs Viktória. A halálesetet nagyapám jelentette be a helyi anyakönyvi hivatalnak.³⁴ Dédanym viszonylag korai halála nyilván nem könnyítette meg hátra maradt gyermekei életét, annak ellenére sem, hogy az 1914-ben született Györgyi kivételével már valamennyien nagykorúak voltak. (Akkoriban Magyarországon 24 év volt a nagykorúság határa.) A hagyatéki tárgyalást 1936. január 11-én dr. Samassa János zalaegerszegi közjegyző előtt tartották meg. A végrendelet nélkül elhunyt özv. Káli Kálmánné hagyatékában csak az ingatlanvagyonot nevesítették, amely a házingatlan felét tette ki, amit 600 Pengőre értékelték. Ugyanakkor az ingatlanon felhalmozott terheket 926 Pengőben összegezték, így „tisza hagyaték” nem volt, vagyis inkább csak adósság öröklődött. A jogilag még kiskorúnak számító Káli Györgyi törvényes gyámja nagyapám, Káli Dezső lett. Az örökösök kijelentették, hogy vagyonszösségben maradnak és a hagyatéki terheket egyenlő arányban viselik.³⁵

Ahogy azt korábban is említettem, a két világháború között folyamatosak voltak a család anyagi gondjai. Még közvetlenül dédnagyanyám halála előtt, 1935 szeptemberében például 1385 Pengőt terheltek rá a család házára, pontosabban a Káli Dezsőt megillető, ekkor még egytized részre. Ez akkoriban hatalmas összegnek számított; a telekkönyvi iratokból azonban mindössze annyi derül ki, hogy a gutorföldei elöljáróság kimutatása alapján a magyar kir. kincstár részére adó tartozás címén jegyezték fel ezt az újabb jelzalogot. 1936 áprilisában az Országos Társadalombiztosító Intézet, ugyanezen év augusztusában újra a kincstár, majd októberben újfent a társadalombiztosító jegyeztetett be jelzalogot

31 HU-MNL-ZML-VII.10.c. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Polgári perek iratai 4329/1931., 2797/1932. Utóbbi esetben a nagyapámnak egy Tolna megyei, Murga községbeli kántor-tanítóval alakult ki jogvitája bútorok késedelmes szállítása miatt. Az üggyel függetlenül is érdekes, hogy miként kerülhetett kapcsolatba nagyapám egy Tolna megyei megrendelővel.

32 HU-MNL-ZML-VII.10.c. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Polgári perek iratai 1073/1931.

33 HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. Gutorfölde 32/39/1929., 32/102/1929., 32/114/1929., 42/39/1934.

34 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-c-2. Gutorfölde, állami halotti anyakönyv 1935. december 4. Életkorát hibásan 55 évesnek írták, nevét pedig Bécsi Viktóriának. A Bécs és a Bécsi név tehát állandóan keveredett a különböző iratokon.

35 HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. Gutorfölde 44/114/1936.

a fentihez képest relatíve jóval kisebb, száz Pengő alatti összeggel való tartozások miatt. 1937-ben egy budapesti (Csikos László), 1938-ban pedig egy zalaegerszegi (a már korábról ismert Hubinszky Adolf) hitelező terhelte meg az ingatlant szintén kisebb összegű tartozások miatt. 1939-ben újra a kincstár következett 62 Pengővel, 1940-ben és 1941-ben a társadalombiztosítás, majd 1942-ben a kincstár zárta – nyilván adótartozás miatt – a terhelések sorát.³⁶

A gazdasági nehézségek ellenére nemcsak a munka töltötte ki nagyapám életét, hanem a kor polgári szokásainak megfelelően ő is kivette részét a civil társas élet szinte minden faluban létező szervezeti, vagyis egyesületi életéből. 1935. október 4-én alakult meg a Gutorföldi Körjegyzőségi Iparos Olvasó Kör, ahol 37-en voltak jelen, köztük nagyapám is. A megjelentek között volt id. Varga József gépész-kovács, akinek a lányát később feleségül vette nagyapám. Jelen volt ifj. Varga József lakatos, aki így később a sógora lett, Káli Mihály, aki a nagybátyja volt, egyébiránt szintén asztalosként dolgozott, és ott volt még Kulcsár István szabó, aki nagyapám húga, Irma férje volt. A Kör elnökévé id. Varga Józsefet választották, aki kora és vagyonossága alapján is a legtekintélyesebbnek számított ebben a társaságban, míg a jegyző Káli Mihály lett.³⁷ Szintén körjegyzőségi szinten alakult meg Gutorföldén 1935. december 15-én a Polgári Lövész Egyesület, ami nem az a klasszikus, alulról szerveződő civil egyesület, hanem inkább egy országosan, központilag szervezett egyesülettípus volt, és a trianoni békeszerződés korlátozásai miatt a katonai kiképzést szolgálta bujtatott formában. Elnökévé a körjegyzőt, Simonffy Jánost, ügyvezető elnöké pedig Behojnik Pál tanítót választották, míg az ellenőr Káli Dezső lett. A dokumentumból nem derül ki, mit is kellett

nagyapámnak ellenőrizni, de valószínűleg a pénzügyi dolgokat.³⁸

A két világháború közötti időszakban a választójoggal rendelkezők politikai orientációja nyomon követhető annak köszönhetően, hogy a korszakban az első 1920-as és az utolsó 1939-es választások kivételével a falvakban a titkos helyett nyílt szavazás zajlott. Ebben az időszakban a választójog általános feltétele férfiaknál a 24. életév betöltése, vagyis az akkori nagykorúság elérése volt, ami alapján nagyapám az 1926. évi országgyűlési választásokon még nem, de az 1931. évin elméletileg már részt vehetett, hiszen az 1926-tól érvényes 1925. évi XXVI. tc. ezt lehetővé tette volna. Ennek ellenére a neve nem lelhető fel az 1931. évi választói névjegyzékben, csak a következő, 1935. éviben. Gutorföldre ekkor a zalabaksai egyéni választókerülethez tartozott, ahol két jelölt mérettette meg magát. Dr. Némethy Vilmos a független kisgazdapárt, míg Eitner Sándor a Magyar Nemzeti Szocialista Földmunkás és Munkáspárt, vagyis az egyik nyilaspárt jelöltje volt. 1935-ben összesen 250-en szavaztak a faluban, 191-en, köztük nagyapám is a kisgazdák, míg 59-en a nyilaspárt jelöltjére adták voksukat. Megjegyzendő, hogy a falu meghatározó személyei, például Simonffy János körjegyző vagy Behojnik Pál tanító, illetve a jelentősebb birtokosok szavazatukkal valamennyien a kisgazda jelöltet támogatták, aki nemcsak a faluban, de az egész választókerületben is diadalmaskodott.³⁹

Nagyapám kétszer házasodott az élete során. Első házasságát Reszneken kötötte 1933. július 15-én a helybeli Varga Ilonával, mely azonban nem bizonyult tartósnak, ugyanis 1936-ban válással végződött.⁴⁰ Szerencsés módon ennek a válásnak az iratai fennmaradtak a megyei levéltárban, így ennek segítségével a konkrét eseten túl is bepillantathatunk a korabeli háza-

36 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 826. betét.

37 HU-MNL-ZML-IV.433.-3384. Egyedi iratok gyűjteménye.

38 HU-MNL-ZML-IV.433.-3340. Egyedi iratok gyűjteménye. A polgári lövész egyesületeket központi rendelkezésre 1940-ben feloszlatták.

39 HU-MNL-ZML-IV.403. Zalabaksai választókerület 1935, Gutorföldre község szavazási jegyzőkönyve. Vö. Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. II. kötet. Választókerületi adattár. Budapest, 2001, 108.

40 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-180.-b-1. Resznek, állami házassági anyakönyv 1933. július 15.

sodási koreográfiába és a válási okokba.⁴¹ A válási procedúra a Zalaegerszegi Törvényszéken, tehát egy másodfokú bíróságon indult meg 1935. március 19-én nagyapám kérelmére. Szegénységi jogon nagyapámnak nem kellett illetéket fizetnie és kirendeléssel ügyvédet is ingyen kapott – mivel az ügyvédi képviselőt kötelező volt –, dr. Büchler Mór személyében. A tanúk meghallgatása több tárgyalási napot is igénybe vett, de ettől függetlenül is kissé elhúzódott az ügy, mivel a bíróság csak 1936. február 10-én hirdette ki ítéletét. Az iratokból, a tanúvallomásokból megtudhatjuk, hogy nagyapámnak lényegében „kiközvetítették” a leendő feleségét. Nagyapám egyik ismerőse, távoli rokona, egy pákai hentesmester 1932. szeptember végén, a gáborjánházi templom alapkövetésénél megismerkedett a későbbi feleség családjával, ahol az anya érdeklődött nála, nem tudna-e szerezni vőlegényt a leányának. A hentes ekkor megemlékezett, hogy ismer egy „derék, jó fiatalembert”, de hozzátette, hogy meglehetősen szegény ember, így csak megfelelő hozománnyal bíró leányzót tud elvenni. Akkoriban nagyapámnak kellett eltartania özvegy és szívbeteg anyját, öccsét (Gézát) és kisebbik húgát (Györgyit), továbbá az akkor tanítóképzős másik öccse (Kálmán) tanítatásáról is ő gondoskodott. A leendő anyós megnyugtatta a „közvetítőt”, hogy a pénz nem probléma, „lesz annyi, amennyi szükséges”. Ezután felgyorsultak az események, olyannyira, hogy két nappal később a hentesmester társaságában nagyapám el is látogatott Resznekre a lányos házhoz, ahol meg is tetszett neki a leány. A sikeres találkozó után nagyapám levelet írt a lány családjának, amiben közölte, hogy 3000-4000 Pengő hozomány szükséges a házassághoz. Erre ígéretet kapott, így nem sokkal később, a már említett napon, 1933. július 15-én meg is kötötték a házasságát. A feleség Gutorföldre költözött nagyapámék házába, de hamarosan problémák jelentkeztek, mivel az új asszony nem tudott megbarátkozni a szegénységgel, és konfliktusok keletkeztek a ház többi lakójával, vagyis nagyapám családjával, ráadásul a beígért hozománynak sem volt nyoma. A feleség a megromlott viszony miatt

1933 végén többször is hazaköltözött a szüle-
ihez. Nagyapám 1934 elején többedmagával
elutazott Resznekre és megpróbálta hazahívni
a feleségét, azt sem bánta már, ha semmi-
lyen hozomány vagy kelengye nem érkezik
vele. Feleségének az volt a kikötése, hogy
akkor megy Gutorföldre, ha külön élhet-
nek, de ezt nagyapám lehetetlennek tartotta
családja eltartása miatt. A válóper tárgyalása
során mellékesen még az 1935. évi képviselővá-
lasztás is előkerült abban az összefüggésben,
hogy egyes tanúvallomások szerint az asszony
„megismerkedett” az egyik képviselő-jelölt
kortesével, így a házastársi hűtlenség is felme-
rült, de bizonyítást nem nyert. A törvényszék
összességében úgy ítélte meg, hogy az alperes,
vagyis az asszony hibájából a házasság további
fennállása lehetetlen, mivel az „szándékosan

Apai nagyanyám,
VARGA ETELKA a két
világháború között.
(Magántulajdonban)

41 HU-MNL-ZML-VII.2.f. Zalaegerszegi Törvényszék iratai. Polgári perek iratai. 933/1935.

és súlyosan vétett az együttélés házastársi kötelessége ellen, mikor férje írásbeli és szóbeli felhívására megtagadta az életközösség visszaállítását.”

Nagyapám második, immáron egész életre szóló házasságkötése 1943. április 14-én történt meg Gutorföldén. Felesége, Varga Etelka, 1915. szeptember 5-én született Nován, tehát 12 évvel volt fiatalabb a nagyapámnál. Ő és népes családja – ahol tíznél többen voltak testvérek – szintén Gutorföldén éltek. Apja a már ismert Varga József gépész-kovács, aki az 1935-ben alakult helyi iparoskört elnökölte. A házassági anyakönyv bejegyzésében apai nagyanyám háztartásbeliként volt megnevezve.⁴² A házasságra lépés után nem sokkal, még 1943-ban megszületett apám, ifj. Káli Dezső, őt a gyerekek sorában Káli Irma követte 1944-ben, aki másfél évvel később, 1945. augusztus 26-án elhunyt. Nagyapám a második világháborút viszonylag szerencsésen megúsza; a már idézett, 1945-ben általa kitöltött igazoló bizottsági nyilatkozata szerint „munkaszolgálatos” volt 1944. szeptember 3. és 1945. március 27. között, s a családi legendárium szerint nem vett részt harci cselekményekben. Az igazolásával sem volt semmi probléma, az illetékes Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság 1945. december elején igazoltnak nyilvánította ki, tehát semmi olyan tevékenységet nem fejtett ki a háború alatt, aminek büntetőjogi következményei lehettek volna.⁴³

Az 1945. évi földreform idején nagyapámék is igényeltek földet, pontosabban házhelyet, amit elvileg meg is ítélték nekik, két másik

testvérével (Káli Gézával és Káli Györgyivel), valamint azok családjával együtt. A Zala Vármegyei Földhivatal 1947-ben megszületett véghatározata szerint az igénylők meg is kapták a házhelyet, a földműves foglalkozásúak általánosan 600, míg az iparosok 450 négyzetöl terjedelemben a Gutorföldéhez tartozó Rádiháza és Szentkozmadombja község közötti Görbőpusztán, az egykori majorság területén.⁴⁴ 1948-ban telekkönyvezték is az egészen pontosan 454 négyzetöles házhelyet nagyapám és nagyanyám nevére.⁴⁵ Viszont a későbbiekben az állam – előkészítendő a kollektivizálást – már nem preferálta a külterületi lakott helyek létrehozását, így 1949 elején kormányrendeletben tiltották meg a külterületen való építkezést. Vélhetően ennek következtében végül mégsem kapott senki Görbőpusztán házhelyet, illetve építési engedélyt.⁴⁶ A kiosztott házhelyeket tehát egységesen érvénytelenítették, és hivatalosan a Versenyelőnyésztési Vállalat, magyarán a rádiházi ménes kapta meg ezt a területet 1952-ben. Nagyszüleim cserékpótlásként a gutorföldei határban, az úgynevezett Potyogó(s) dűlőben kaptak ugyanekkora, tehát 454 négyzetölnyi szántó besorolású területet, amit szintén nem sokáig birtokoltak, mivel a telekjegyzőkönyv következő sora szerint ez a helyrajzi szám a „földrendezés során” legkésőbb 1961-ben megszűnt. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a terület valamely szocialista mezőgazdasági nagyüzem táblájába került. További kárpótlásnak, cserének már nincs nyoma a telekjegyzőkönyvben.⁴⁷

42 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-b-2. Gutorföldre, állami házassági anyakönyv 1943. április 14.

43 HU-MNL-ZML-XVII.415. Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság iratai. 4034/1945. A nyilatkozat iskolai végzettségre vonatkozó rovatából tudható meg, hogy nagyapám rendelkezett tejjüzem vezető, tejfölözömmester képzéssel is. Ezt 1938-ban a Csermajori M. Kir. Mezőgazdasági Tejjepari Szakiskola fölözömmesteri tanfolyamán szerezte. Csermajori M. Kir. Mezőgazdasági Tejjepari Szakiskola és Tejjgazdasági Szaktanácsadó Állomás, valamint Herceg Esterházy Miklós-féle M. Kir. Mezőgazdasági Szakiskola és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomás 1938–1939. iskolai évi Értesítője (Közzéteszi: dr. Gábor Dénes) Budapest, é. n. [1939], 22. Ennek köszönhetően vezette a gutorföldei „tejcsarnokot”, ahol a gazdáktól a tejbegyűjtést végezték a háború után is.

44 HU-MNL-ZML-XVII.502. Községi földigénylő bizottságok iratai. Gutorföldre sz. n.

45 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1439. betét.

46 1300/1949. Korm. sz. rendelet a tanyaközpontok kialakításának előmozdításáról. Magyar Közlöny, Rendeletek Tára 1949. évi 33. szám, 1949. február 12. 301–302.

47 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1439. betét.

1946 tavaszán az a „megtiszteltetés” érte nagyapámat, hogy Gutorföldre községi bírójává választották. Az idézőjel annak szól, hogy nagyapám eleinte hallani sem akart erről, mindent megtett, hogy szabaduljon ettől a tisztségtől. 1946. március 5-én lemondott a községi előljáróság, élén Mátay Lajos akkori községi bíróval. A képviselő-testület jegyzőkönyvében fennmaradt indoklás szerint: „...az előljáróság a háború utáni időkben igen nagy munkát jól és kielégítően véghezvitte, és indokolt, hogy ezen közügyek végzése ne csak őket, hanem másokat is terheljen.”⁴⁸ Ebben a mondatban világosan benne van, hogy valójában miért nem örvendett népszerű posztnak ekkoriban a „polgármesterség”. A háború utáni súlyos helyzet, amit a szovjet megszállás csak tetézett, rendkívüli feladatok elé állították valamennyi magyarországi település vezetőjét, illetve vezetőségét. A legsúlyosabb teher a magas adók mellett a beszolgáltatás volt, amit a magyar állam mellett a jóvátétel fejében a Szovjetunió felé is teljesíteni kellett. Mivel ennek technikai lebonyolítása a helyi előljáróságokra hárult, ezért senki sem vállalta szívesen ennek ódiáját. 1946 tavaszán a gutorföldi körjegyzőség minden településének vezetője lemondott tiszteről, így a Novai járás főjegyzője 1946. április 27-én délután 6 órakor tisztújító széklet szándékozott tartani.⁴⁹ Vélhetően ekkor „választották meg” Káli Dezsőt – távollétében, akarata ellenére – községi bírónak. Nem tudni pontosan, milyen körülmények között és miért pont rá esett a „választás”, mindenesetre nagyapám elfoglalta a stallumot, de azonnal fellebbezett is Zala vármegye Törvényhatósági Bizottságának Kisgyűléséhez, ahol 1946. július 20-án tárgyalták meg az ügyét. Fellebbezésében arra hivatkozott, hogy mint leendő bírónak nincs megfelelő lakása az ügyfelek fogadására, a közügyek intézése elvonná őt az asztalosipari munkájától, így a feladatellátás az anyagi romlását idézné elő, továbbá hivatkozott az egészségi állapotára is. Ezen kívül előadta, hogy mint iparos, nem ért a mezőgazdasághoz, így – a legkényesebb

KÁLI GYÖRGYI és **BÜKI ISTVÁN** esküvői képe. Gutorföldre, 1939. augusztus 27. (Magántulajdonban)

feladatot – a beszolgáltatási eljárást nem tudná vezetni, végül arra is hivatkozott, hogy politikai pártnak nem tagja, márpedig tudomása szerint ilyen tisztséget pártonkívüli egyén nem vállalhat, mindezek alapján kérte tiszte alóli felmentését. A vármegyei kisgyűlés a kérelmét elutasította, arra hivatkozva, hogy az általa felhozottak a választás megsemmisítésére nem adnak jogalapot, ráadásul az érvek között szerepeltetett egészségi állapotát nem igazolta.⁵⁰

48 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorföldre kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. március 5.

49 HU-MNL-ZML-V.1727.a. Gutorföldi Körjegyzőség iratai. Közigazgatási iratok. 521/1946.

50 HU-MNL-ZML-IV.402.b. Zala vármegye Törvényhatósági Bizottsága iratai. Kisgyűlési jegyzőkönyvek 1946. július 20. 1. napirendi pont.; HU-MNL-ZML-IV.404.b. Zala vármegye alispánjának iratai. Közigazgatási iratok 5870/1946.

Családi fotó Gutorföldén a régi háznál, 1940. augusztus 1. Balról jobbra: Káli Géza, Farkas Anna, ismeretlen, Káli Kálmán (egyenruhában), Kulcsár István, Káli Dezső. (Magántulajdonban)

Ettől függetlenül, ahogy jeleztem, nagyapám megkezdte a községi bírói tevékenységét, amit kerekén két évig folytatott. 1946. május 20-án zajlott az első olyan képviselő-testületi ülés, amit már ő vezetett községi bírónaként. A napirendi pontok között a kisbíró fizetésének megállapítása, valamint a tenyészbikák tartásra való kiadása szerepelt.⁵¹ Talán az is a tisztesség folytatása mellett szólt, hogy a következő képviselő-testületi ülésről felvett jegyzőkönyv szerint a körjegyzői feladatokat helyettesítéssel egyik falubeli unokatestvére, Káli Mihály látta el már régebb óta, ráadásul a hivatal egyik tisztviselője, Büki István nagyapám legkisebb húgának, Káli Györgyinek volt a férje. Az 1946. szeptember 12-i képviselő-testületi ülésen Káli Mihály helyettes körjegyző kérte a jegyzői képesítés alóli felmentést, tekintettel arra, hogy különböző beosztásokban már 12 éve dolgozik a körjegyzőségen. A képviselő-testület nagyapám elnöklete alatt egyhangú döntéssel terjesztette fel ezt az igényt a felsőbb hatóságokhoz. A háborús és a háború utáni

időekben ennek a felmentésnek a megadása általános gyakorlat volt, tekintettel a szakemberhiányra és ebben a konkrét esetben a kérdéses személy régtől meglévő gyakorlatára.⁵²

1946. október 16-án rendkívüli képviselő-testületi ülést tartottak, melyen egyetlen napirendi pontot tárgyaltak, mégpedig a községi elemi iskola épületének javítását. Az elnöklő községi bíró, vagyis nagyapám, mint a napirendi pont előadója ismertette, hogy az iskola, valamint a tanítói lak háborús és egyéb kárainak kijavítására pályázatot írtak ki. Az ügy pikantériája, hogy az elvégzendő kőműves és asztalos munkákra egy-egy pályázat érkezett, utóbbira nem másról, mint nagyapámtól, Káli Dezsőtől. A véghatározat szerint a testület egyhangúlag elfogadta a beérkezett árajánlatokat, eszerint nagyapám végezhette el az iskola akkor egyetlen tantermének lepadlózását, a megrongálódott iskolapadok kijavítását, valamint a tanterem összes, míg a tanítói lak hiányzó ablakainak pótlását 4010 Ft-ért, ami szép summának számított abban az időben.⁵³

51 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. május 20.

52 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. szeptember 12.

53 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. október 16.

Káli Dezső a háború utáni években a régi ház kertjében. (Magántulajdonban)

A napirendi pontok között a továbbiakban is általában valamilyen pénzügyi jellegű téma szerepelt, így például a község éves költségvetése, helyi egyházközség támogatása, karácsonyi segély a körjegyzőség dolgozóinak, az úgynevezett községi szegődményesek (alkalmi dolgozók) bére, vagy éppen a körorvosi lakás építése. A határozatok rendszerint egyhangúak voltak, vitának nincs nyoma, tehát nagy valószínűséggel a képviselő-testületi tagok nem az ülésen szembesültek a napirendi pontokkal, hanem azokról már azelőtt is tudhattak. Az 1947. május 14-i testületi ülésen például mások mellett a községi bíró fizetésének megállapítása is téma volt. Innét tudhatjuk, hogy nagyapám éves tiszteletdíját ekkor 400 Ft-ban állapították meg, ami már egy emeltebb összeg volt a jegyzőkönyv tanúsága szerint: „Így kellett határozni, mert aránytalanul

kis összegű tiszteletdíjért végezték ez ideig a fentebb írt tisztségekkel járó közérdekű munkákat.”⁵⁴

Az 1948. január 23-i ülés egyik napirendi pontja ismételten személyében érintette a községi bírót, mivel egy alispáni rendelkezés értelmében a megfelelő tiszteletdíjban részesülő községi bírók hivatalos idejét meg kellett határozni, amit nagyapám esetében a gutorföldei képviselő-testület minden nap délelőtt 10–12 óra közötti időben állapította meg: „Így kellett határozni, mert a községbíró által élvezett tiszteletdíj oly összeg, hogy a községbíró minden anyagi megterhelés nélkül a felek rendelkezésére állhat a véghatározatban írt idő alatt.” Mivel egy új jogszabály értelmében a községi bírók is kaphattak karácsonyi segélyt, ezért ugyanezen az ülésen – kissé megkésve ugyan, de – nagyapám részére is kiutalt a testület 42 Ft 50 f-t ezen a jogcímen.⁵⁵ Az 1947-es és 1948-as testületi üléseken már előkerültek olyan témák, mint például a körállatorvos, gyógyszerár, új iskola, amelyek csak – esetenként jóval – később valósultak meg. Káli Dezső nagyapám 1948. május 24-én elnökkölt utoljára községi bíróként a gutorföldei képviselő-testület ülésén. Ahogy a „megválasztás”-ának, úgy a posztból való kikerülésének körülményei és motivációi sem tisztázhatóak pontosan.⁵⁶ Annyi bizonyos, hogy 1948. június 11-én Máta Sándor, a Gutorföldei Nemzeti Bizottság – mely szerv a háború után alakulva kezdetben széles jogkörökkel rendelkezett, majd fokozatosan visszaszorult a képviselő-testület mellett – elnöke lemondott, az új elnök Brefka Alajos, az MDP helyi titkára lett. Az újjáalakult nemzeti bizottság azonnal bizalmatlanságot szavazott meg a községi bíróval és a helyettes bíróval szemben, egyúttal kérték a körjegyzőt, hogy a járási főjegyzőn keresztül tűzzék ki az új bíróválasztást.⁵⁷ 1948. május 24. után legközelebb viszonylag későn, július 16-án ülésezett a község képviselő-testülete, melyet Horváth János helyettes bíró vezetett, ekkorra tehát még nem választottak új bírót, viszont az azt

54 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1947. május 14.

55 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. január 23.

56 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. május 24.

57 HU-MNL-ZML-XVII.21. Gutorföldei Nemzeti Bizottság iratai sz. n. 1948. június 11.

követő ülésen, augusztus 1-jén már Brefka Alajos töltötte be a párttitkárság mellett a bírói tisztet is.⁵⁸

Az önkormányzatiság maradáknak felszámolása 1950-ben történt meg, amikor szűkebb értelemben is szovjetizálták az országot a tanácsrendszer bevezetésével. 1950. október 22-én tartották meg országsherte a helyi tanácsok „választását”, amely inkább csak formális szavazással silányult a legtöbb helyen. A kisebb falvakban is óriásira duzzasztott tanácsesetületek szerepe csökkent, helyettük a kisebb létszámú, ezért operatívabb végrehajtó bizottságok jártak el a testületi döntést igénylő ügyekben. A Gutorföldei Községi Tanács 1950. december 5-én tartotta az alakuló ülés utáni első rendes ülését, ahol jegyzőkönyv tanúsága szerint tagként nagyapám is részt vett.⁵⁹ Az 1950. december 27-én tartott tanácsülésen beválasztották a népművelési bizottságba, 1951. március 5-én pedig átkerült a begyűjtési bizottságba, ami az előzőhöz képest lényegesen kritikusabb terület volt. Ennek oka vélhetően az volt, hogy ő vezette a tejcsarnokot, ezen keresztül a tejbegyűjtést. Az 1954-ben történt újabb tanácsválasztás után a neve már nem tűnik fel a tanácsstagok névsorában.⁶⁰

Mindeközben tovább gyarapodott a család is; 1947-ben Gyula, 1948-ban Miklós, 1952-ben pedig János látta meg a napvilágot. Így összesen négy fiúgyermek alkotta a családot, mely az 1910-es évek elején épülhetett ház egyik szobájában volt kénytelen meghúzni magát, hiszen nagyapám testvérei közül is egyesek, változó időpontokban, de a családjukkal szintén ebben a házban laktak. A telek viszonylag nagy volt, majdnem egy hold összességében, így volt bőven hely egy újabb ház építésére, és amint az anyagi lehetőségek azt megengedték, nagyapám bele is fogott valamikor az 1950-es évek végén a telek északi részén egy nyeregte-

tős családi ház építésére. Még korábban némileg beárnyékolta a telekviszonyokat, hogy az északi telekszomszéd, a frissen államosított téglagyár a terjeszkedésére való tekintettel bejelentette igényét a családi telek nagyobb részére, aminek a kisajátítása 1950-ben el is kezdődött. Mind a két telket (23/1. és 17/b/2.) megosztották, egyformán 153-153 négyzetölet hagyva meg az eredeti kimutatás szerint 779 és 800 négyzetöles területekből. Kárpótlásként cserébe a régi telekkel majdnem teljesen szemben, az út (mai Dózsa György út) túloldalán kaptak nagyapám és testvérei egy 1054 négyzetölet nagyságú telket (20/a/2. hrsz.), amely a háború előtt Hoffman Viktorné, született Csigó Mária beregszászi lakos tulajdonában állt, s azt Hoffmann Viktor gutorföldei lakostól, vélhetően a férjétől kapta ajándékba 1941-ben. A telekjegyzőkönyvből és más iratokból nem derül ki, hogy ez a telek miként szolgálhatott a kisajátító magyar állam(kincstár) részéről csere alapul, magyarán miként lett állami tulajdon, de analógiák alapján feltételezhető, hogy az eredeti tulajdonos a háború, esetleg a holokauszt áldozata lett, és az ingatlanra, mint gazdátlan vagyonra, az állam tette rá a kezét.⁶¹

Az 1950-es évek első felének terrorisztikus világa családunk életére is hatással volt. 1952-ben rendőrségi feljelentés alapján bíróság elé citálták nagyapámat és több társát okirathamisítás és sikkasztás büntetnének vádjával. A nyomozati anyagok hiányoznak a büntetőper iratai közül, az ügyészség 1952. június 23-án nyújtotta be a vádiratot, amelyben már közellátás érdekét veszélyeztető büntett volt a vádlottak által elkövetett cselekmények minősítése, ami akkoriban finoman szólva sem számított életbiztosításnak. A vád szerint nagyapám, aki – a háborús években szerzett tejjüzem vezetői képesítésének köszönhetően

58 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorföldre kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. július 16. és augusztus 1.

59 HU-MNL-ZML-XXIII.762.a. Gutorföldei Községi Közös Tanács iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950. december 5.

60 HU-MNL-ZML-XXIII.762.a. Gutorföldei Községi Közös Tanács iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950. december 27. és 1951. március 5.

61 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 11., 826. és 950. betét. HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. 32/36/1950. A csere végleges lebonyolításakor, 1953-ban rendelkezett a telekkönyvi hatóság arról is, hogy a telkeken lévő – már tárgyalat – terheket töröljék, annál is inkább mert azok nagyobb része, persze a pengő eltűnése miatt csak elvileg, de már az állami vállalatként működő téglagyárra jutott volna.

Búcsúi készülődés a Tófeji-hegyen Sarlós Boldogasszony napján az 1970-es évek elején. A kép előterében fekete öltönyben nagyapám, Káli Dezső, a kép jobb szélén egy fiatal lány ölében Káli Csaba. (Magántulajdonban)

– a gutorföldei tejbegyűjtő központot vezette és a társtettesének minősített Ábrahám Géza, aki a földművesszövetkezet ügyvezetőjeként dolgozott, továbbá a bűnsegédi minősítést kapott Novák János a gazdáknak járó állami korpakiutalásokkal manipuláltak. A kötelező beszolgáltatáson felül is tejet beadó magángazdák minden egyes liter tej után fél kg korpát kaptak, ezzel próbálta motiválni az állam a kötelező kvótán felüli tejbeadást. A vád szerint ott történt a manipuláció, hogy a helyi állami gazdaság által beadott tej után is igényelték a vádlottak a korpát, amit aztán egyes, arra nem jogosult gazdák és maguk között osztottak el.

A frissen alakult Lenti Járásbíróság 1952. augusztus 6-án tárgyalta az ügyet, ahol a vádlottak szabadlábban védekezhetnek, ügyvédről nem tett említést a tárgyalási jegyzőkönyv. Mivel több tanú nem jelent meg és a vádlottak, valamint a tanúk vallomása után a bíróság szakértő bevonását látta szükségesnek, ezért a tárgyalást elnapolták. A büntető ügy szeptember 9-én folytatódott, de mivel a bírói tanács a bíró kivételével kicserélődött és az ügyész személye is változott, ezért a perrendtartás szabályai szerint lényegében újra kellett kezdeni

az egész tárgyalási procedúrát. A vádlottak, ahogy az előző tárgyalási forduló alkalmával, most sem ismerték el bűnösségüket. Ezután hallgatta meg a bíróság a megjelent szakértőt, Tóth Árpád személyében, aki a zalaegerszegi tejbegyűjtő központ ellenőre volt. Az ő véleménye lényegében el is döntötte a kérdést. Az ellenőr kiemelte, hogy mivel 1952 elején változott az idevonatkozó szabályozás, ezért az 1952 januárjában elkövetett vádbeli cselekmény nem róható fel büntettként a vádlottaknak, legfeljebb szabálytalanság történt, mert nem értesülvén időben a változásokról, az addig kialakult gyakorlatot követték. Az ellenőr azt is elmondta a vádlottak védelmében, hogy a gutorföldei tejcsarnok volt az egyik legjobb teljesítményt felmutató begyűjtő hely, és ha a zalaegerszegi központban ők veszik észre a hibát, nem tettek volna feljelentést az elkövetett hiba csekély súlya miatt, sőt alapvetően úgy jártak volna el a tévedésből többletként kiigényelt korpával, ahogy azt a vádlottak tették, hogy a magas zsírtartalmú tejet beszolgáltató gazdák között osztották el a többletet, ezzel motiválva őket a későbbiekre nézve is. Ezzel a bizonyítást a bíró befejezettnek látta

és le is zárta az ügyet, felmentve mind a három vádlottat.⁶²

A szerencsésen végződő büntetőügy után a család számára véget értek a történelmi kataklizmák, és csendesebb, munkás hétköznapiak következtek. Az 1956-os forradalom, majd annak leverése után a kollektivizálás második hulláma – jelentősebb elvehető földterület híján – nem érintette a családot, sőt még némi gyarapodás is történt ez idő tájt. 1959-ben vásárolta meg nagyapám nagyanyámmal közösen a Tófeji(Rigó)-hegyen lévő 1068 négyzetöl területű szőlőt, amelyhez egy régi zsúpfedeles pince is tartozott. A „hegy”, ahol a szőlő felfutott a tetőn 1910-ben emelt Sarlós Boldogasszony-kápolnáig, a július első vasárnapján délelőtt tartott hegyi búcsú alkalmával a családi összejövetelek helyszínéül is szolgált a nagyszüleim haláláig. A búcsú mellett az egész vidéken elterjedt és megszokott „noha” és „otelló” leszüretelése számított még jelentős és vidám családi eseménynek. Nagyapám 1968-ban a négy gyermekének ajándékozta ezt a területet, mely ma is a család egyik oldalági leszármazottjának birtokában áll.⁶³ A hetvenes évek első felében nagyapám egy új pincét kezdett el építeni a régi zsúptetes töméspince helyén, de a halála miatt ezt már nem tudta teljesen befejezni.

Mint korábban említettem, nagyapám és négy testvére, a telekszomszéd téglagyár 1950-es terjeszkedése során kisajátított – még dédapám által vásárolt – háztelekrészért cserébe az úttal szemben kaptak egy 1054 négyzetöl nagyságú telket (20/a/2. hrsz.). Az öt testvér közül Káli Kálmán 1968-ban lemondott a jussáról a másik négy javára, így a vagyonszövetség megszüntetése mellett négy egyenlő részre osztották fel ezt a területet, amely így éppen négy optimális méretű családi háztelekre tagolódhatott.⁶⁴ A következő években a négy testvér közül három, köztük a nagyapám is egy-egy családi ház építésébe kezdett önmaga, illetve gyermekeik részére. Mint mindenki, nagyapám is egy, a korban divatos sáttortetős kockaházat terveztetett a telekre. A mindössze egyetlen nagyobb tervlapon elférő családi ház terveit a pákai Boldogulás útja Mezőgazdasági Termelőszövetkezet képesített kőművese, az egyúttal a kivitelezést is vállaló Völgyi János vetette papírra 1969. július 20-i dátummal.⁶⁵ Az építkezés

a következő évben indult el, részben banki kölcsönből, amit a Gutorföldre és Vidéke Takarékszövetkezet nyújtott 30 000 Ft erejéig,⁶⁶ s a ház pár esztendővel később el is készült.

Nagyapám elvben 1963-ban már nyugdíjba vonulhatott volna, de mivel – mint azt korábban említettem – a társadalombiztosítást nem fizette a háború előtt maradéktalanul, ezért lényegében élete végéig dolgozni kényszerült. Az otthon végzett asztaloság és a tejbegyűjtés mellett/után közelebről nem ismert időpontban, Zalaegerszegen vállalt munkát a bútorgyárban, ahol főként garanciális javításokat végzett. Ez nem tartott sokáig, mivel rövid idő múltán a Zala Megyei Tanács Gyógyszertári Központjában kezdett el dolgozni szintén különféle asztalosipari munkákat végezve, többek között az új gyógyszertárak belső, asztalos szakipari munkáiból vette ki a részét⁶⁷, lényegében élete végéig itt dolgozva. Káli Dezső nagyapám súlyos betegség után 73. évében, 1976. augusztus 27-én hunyt el Zalaegerszegen, a megyei kórházban. Nagyanyám majdnem napra pontosan három évvel élt tovább, ő 1979. augusztus végén hunyt el, mind a ketten a gutorföldei temetőben nyugszanak. Gyermekeik, unokáik szinte kivétel nélkül megőrizték zalai identitásukat, de már a megyeszékhelyen, Zalaegerszegen élve. A népes família oldalági rokonai, nagyapám testvéreinek leszármazottai közül ma is többen Gutorföldén, illetve Zalaegerszegen, vagy Zala megye más településein élnek.

Az asztalosgenerációkat kiszolgáló kézi gyalu. (Magántulajdonban)

62 HU-MNL-ZML-XXV.22.b. Lenti Járásbíróság iratai. Büntetőperrek iratai 20486/1952.

63 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 225. betét.

64 HU-MNL-ZML-XXV.22.e. Lenti Járásbíróság iratai. Telekkönyvi iratok 16/22/1968. (474/1968)

65 HU-MNL-ZML-XXIII.264.a. Lenti Járási Tanács Építési, Közlekedési és Vízügyi Osztálya iratai 6603/1969.

66 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1705. betét.

67 Mint például Nagykanizsán, a Tavasz utcai egészségház gyógyszertári bútortáának kialakítása. Zalai Hírlap, 1966. január 14. 5.

András László

Mindörökké Zerkó – Így olvasok én

Gondolatok Cserna-Szabó András *Zerkó, Attila törpéje* és Szeifert Natália *Örökpanorama* című regényének olvasása, valamint néhány Mikszáth-regény újraolvasása alkalmából

Már régóta úgy olvasok, hogy olvasmányaim közel ötven százaléka újraolvasás. Rendkívül fontos tapasztalat találkozni húsz-harminc-negyven-plusz év után ismét életem meghatározó élményeivel. A maradéknak ugyancsak a fele nem szépirodalom, hanem valamiféle tudományos munka, mitológiák, ókortörténet, pszichológia, fizika, szociológia. A maradék fele a kortárs magyar irodalom, s ennek fele a próza. Persze e kissé körülményes bevezető helyett annyit is írhatam volna: alig olvasok kortárs magyar prózát.

Az idén azonban volt szerencsém két utazós könyvet is elolvasni. Mindkettőre számítottam előre, vártam őket, és nem is csalódtam. Sőt! Itt persze mindjárt közbe lehetne vetni, hogy ez nem egyéb, mint a kognitív diszonzancia redukciója, miszerint ha beismerném, hogy rossz könyvekre vártam és azokat olvastam, akkor kiderülne az ostobaságom, tehát szükségszerűen dicsérem őket, magamat védve. Ez is egy lehetséges értelmezés, de most én beszélek.

Az úgynevezett kevés olvasásomhoz annyit fűznék még hozzá – keveset olvas, sokat fecseg –, hogy a könyveknek is, akár a boroknak vagy a whiskyeknek van egy „utóíze”, lecsengése. Az az érzés, ami a könyv olvasása után esetleg néhány nappal, de egy-két héttel később mindenképpen kialakul. Akkorra kerül a helyére bennem a könyv, illesztődik valamiképpen a sok előzőhöz. Akkor lesz meg a valamilyensége, hosszú időre, talán egészen újraolvasásig. Ha ez alatt az idő alatt az ember új regénybe fog, azzal összezavarja ezt a folyamatot, az ülepedés folyamatát, és a nagy kultúrahabszolásban úgy járhat, mint a lakodalmas kutya. Vagy ha úgy pont nem is, nem tud a részévé válni a könyv. Nem épül be a tekintetébe, ahogyan ránéz a világra.

Szóval, két utazós könyv, az egyik világutazós, a világtörténelem egyetlen drámai pillanata körül – miközben az is kiderül, hogy egy ilyen drámai pillanat a történelemben bizony akár száz évig is eltart. A másik időutazós, egy precízen kijelölt pontján a helynek, miközben az is kiderül, hogy a lokális idő végtelenjének mérhető, megszámlálható tartama nagyjából száz év. Mindkét könyv a téridő bravúrja. Téridő, azaz hely/történet – ez az egyik, s lehetne éppen helytörténet a másik. De ez persze csak játék a szavakkal. Ahogyan természetesen minden az, aminek köze van a nyelvhez. Ez a két regény is az, játék a szavakkal, mondatokkal, igaz, komoly játék. Tétje van.

Most pedig megpróbálom elmagyarázni, miért is tartozik együvé bennem ez a két látszólag olyannyira különböző könyv. Kezdjük mindjárt a kezdőmondatokkal! A nyitó mondatoknak, az első néhány

bekezdésnek különös szerepe van. Elindítják a könyvet, megadják a tempót, hangulatot, a nyelv minőségét, milyenségét, a hangot, amit majd napokon át hallani fogunk a fejünkben. Akarjuk ezt a hangot hallani? Vannak persze könyvek, amelyek olyan hangon szólnak, amit elsőre talán nem szívesen hallunk. Ezekben az esetekben az első húsz-harminc oldalra hárul a feladat, hogy meggyőzzön bennünket, valamiért mégis érdemes meghallgatnunk.

Ez a két könyv nem ilyen. Az ő első mondataik világosan beszélnek. Ide is idézem őket, feltételezve, hogy az első mondatok elárulása nem minősül úgynevezett spoilerezésnek. „Mariana Delviget, úgy tűnt, lehetetlen lesz férjhez adni.” – így kezdődik az *Örökpanoráma*. „Na ide figyeljetelek ciprióta faszikáim!” – így pedig a *Zerkó*.

Szokásom egy regény befejeztekor rögtön újra kinyitni a könyvet és újra elolvasni az első mondatot. Az első mondatok kockázata, hogy esetleg túl frappánsak akarnak lenni, vagy épp ellenkezőleg, semmitmondóak. Esetünkben viszont nyugodtan rábízhatjuk magunkat ezekre a mondatokra. Igen, mesélni fognak nekünk. A könyvek terjedelméből adódóan hosszú meséket.

A tavasszal Mikszáthtól olvastam újra néhány regényt. A *fekete várost*, a *Szent Péter esernyőjét*, a *Különös házasságot*. Ezúttal is remekül szórakoztam, csakúgy, mint legutóbb, úgy harminc éve. Megállapítottam azt is, hogy semmi sem változott. Aztán eltűnődtem kissé, mi is az a semmi, ami nem változott se Mikszáth óta, se harminc év óta? Az emberek. Közhely, nyilván. De a legfontosabb mégis az volt számomra, ahogyan Mikszáth nézi a szereplőit és a világot, amelyben mozognak. Egyfajta derűvel, elnézéssel, szeretettel. Megértéssel. No de hogy jön ide Mikszáth?

Az *Örökpanorámában* valahol, talán a könyv közepe táján van egy bagatell jelenet, amelyben egy, a „nagy” történet szempontjából jelentéktelen mellékszereplő kap egy teljes bekezdést. Fel-felbukkant már korábban is, addig is tudtunk róla annyit, amennyi szükséges a történethez. De ebben a bekezdésben a különben nem csak jelentéktelen, de nem is különösebben szimpatikus mellékszereplőről elmeséli az elbeszélő, hogy mit érez. És akkor nekem elszorult a torkom, és legszívesebben megöleltem volna, ha itt van előttem, ha nem

Szeifert Natália találta volna ki őt, hanem az Úristen. Megtudtam róla valamit, amitől szerethető lett a számomra – és ezt a valamit a szerző végig tudta. Nyilván.

De jön ide Mikszáth még másképpen is. Csernához nyílegyenesen. Zerkó, aki azonos a regény elbeszélőjével, valami belső derűvel szemléli ezt a tökéletlen világot. Látott mindent, tud mindent, megtörtént vele minden. Is. Amit nem tapasztalt meg, az nem szükséges az élethez. Az első mondatból kiderül, hogy túlélte. Ahogy a derűje is nyilvánvaló lesz a következő pár mondatból. Az viszont, hogy mit is élt túl – erről szól a regény –, oldalról oldalra, történetről történetre növeli a súlyát ennek a derűnek, erősíti a hitelességét.

Gyönyörű fecsegés, miközben megmutatkozik a lényeg. Az élete. Az életünk. Persze csak akkor, ha elfogadjuk tükörként is a könyvet. Ez az egyik alkalmas használata. Mármin mindenféle könyvnek. Persze, a könyvet sok mindenre lehet használni. Búvóhelynek, melynek világában eltűnhet az ember a saját jelenideje elől, és fegyelmezetten lassú olvasással elodázhathja a pillanatot, amikor ismét elő kell bújni. Mostani beszédem mindkét tárgya képes erre. El lehet bújni bennük. A *Zerkóban* való elbújáshoz fegyelmezettebbnek kell lenni, mert a tempója sodró. Ragad magával. Kevésbé akar az ember megpihenni a lapok közé téve ujját, hogy elgondolkodjon kissé az olvasottakon. Pedig érdemes annak, akinek van hozzá fegyelme. Ha esetleg mégsincs, hát rohanjon végig a könyvvel annak tempója szerint, aztán kezdje újra, ezúttal lassabban. Nem fogja megbánni.

Az *Örökpanoráma* szövése sűrűbb, tempója lassabb, olyan húsz-negyven oldalanként ülepítenem kellett az olvasottakat. Hagyni, hogy mondatonként, szavanként, kortyonként, cseppenként leszivárogyanak a gyökereimhez. A könyv első kétharmada úgy épül és működik, mint egy puzzle, egy óriási tabló kirakódarabjai, amelyekből úgy száz-százötven oldal körül sejlik fel az egész kép monumentalitása. Az egyes darabok (fejezetek), amelyekből a nagy kép összeáll, külön-külön is remek, veretes novellák – gyöngyök, írnam, ha nem lenne képzavar, miszerint a kirakó darabjai gyöngyök. Egy-egy sorsfordulót, életet meghatározó pillanatot, olykor fél emberöltőnyi történetet magukba sűrítő, pontosra csiszolt darabok,

melyek épp e pontosság miatt hézagmentesen illeszkednek egymáshoz, egymásba. És ezek az összekapcsolódó részek mind megidéztek bennem Mikszáth remekdarabjait, és nem csak azért, mert földrajzilag arrafelé játszódnak, az atyafiak és a palócok földjén.

Nagyon más világ e két könyv, de közös bennük, hogy mire a végére érünk az olvasásnak, az a világ, amelyről mesélnek, már nem létezik. Aki eleget élt ahhoz, hogy megtapasztalja azt az érzést, hogy a világ, amelyben felnőtt, nincs többé, tudja, miről beszélek. Az ő számukra olyasmiről is szólnak ezek a könyvek, ami nagyon mély, személyes élmény. És itt szinte mindegy is – máshonnan nézve: nagyon nem mindegy! –, hogy a világ pusztulásáról,

mint eszelős haláltáncról, kaotikus forgatag-ról mesél az elbeszélő, vagy balladaszerűen, lassan, kérlelhetetlen bizonyossággal, reménykedésnek egy percig sem hagyva helyet. Sic transit gloria mundi. Így vagy úgy, de elmúlik.

Beszélgettem mostanában barátokkal, akikkel régóta megosztjuk egymással olvasmányélményeinket, így azok aztán jócskán átfedésbe is kerülnek. Régen, úgy negyven éve volt egy abszolút kategóriánk: ezt el KELL olvasni. Akkoriban sokkal több mindenre mondtuk ki ezt a szentenciát. Ma már egyre kevesebbre. Ez a két könyv nekem olyan, hogy el kellett olvasnom őket. És odakerültek, az újraolvasandók közé.

KOTNYEK ISTVÁN: Arcvesztés

A. Gergely András

Amikor tekintetünkben a szégyen

Sofi Oksanen tényleg elmondja...

Régtől fogva meglepetéssel vegyes bűvölettel tölt el, amikor azt látom, hogy egy vaskos regényt, fajsúlyos tanulmánykötetet, akár nagymonográfiát is, néhány rövid, de mértékadó bekezdéssel jellemez valaki. Szerző, fordító, kiadói reklámszakember, újságíró vagy kritikus talán, de merészeli vállalni annak felelősségét, hogy néhány ecsetvonással összegezze a teljes egészet, annak részeit-árnyalatait, mondandóját-tartalmát, vagy jelentőségét és értékét, a Szerző célját és műféléjét... S csöppet sem zavarja a teljesség hiánya, az esetlegesség magabiztosságának kényelmetlen nyúgja, sem az ellenvélemények keletkezése.

Sosem követtem ezt a „járatos” utat, melyet sokan koptatnak vagy fényesítenek. Sőt, régóta először fog el a határozottság is, hogy a minősítő eljárás nélkül (vagy helyett) a Szerző Énjét hagyjam inkább megszólalni, rejtélyeskedni, minél rejtélyesebben szóhoz jutni, s épp ezzel vonzani vagy talányosba csábítani az Olvasót. Sofi Oksanen *Baby Jane* című kötete most ilyen (fordította Bába Laura, Scolar Kiadó, Budapest, 2012), ahol alkura készülök, hogy ne akarjak már magam elmondani mindent, Helyette és nélküle is, Bárkinek, aki a véletlen véletlenül éppen soraimmal találkozna. Mert a kötet tőlem függetlenül is elbeszéli mindazt, amit tudni érdemes az én tudásom nélkül is, amit irodalom közvetíthet az érdemes befogadónak, amit tudnunk kell akkor is, ha nem akarnánk tudomásul venni, ami körülöttünk/velünk/bennünk végbemegy.

„Most messziről elkerülnek az emberek, mert azt hiszik, valami olyat tettem, amit nem szabad. A tekintetükben látok valamit, ami szégyent hív elő a bensőmből, és nagy, furcsa huppanókat végig a hideg csúszdán valahová, ahol nincsenek emberek. Csak csillagtiszta emlékek a csikorgó poharakról és a hideg szép a nikotintól elsárgult régi fényképeken, ami valaha volt” (196. old.).

A *Baby Jane* regény (esszéregény, irodalmi vallomás, csillagtiszta emlékek ellen is tiltakozó dacpoézis) amúgy teljességgel erről, az avatatlan bebeszélésről, a tudomásulvétel végzetességéről, a vállalás és hűség tétjeiről szól, s a legkevésbé se akarná főhőse (vagy inkább „beszélője”, mert amúgy főhőse legalább kettő van, szerelmi háromszöggel mérve három is), hogy Vele, Neki, Érte vagy Átala szólaljon meg az, amit elbeszélni is nehéz vagy lehetetlen.

„Mi történt Kormival? – a magabiztos, mindenkit elbűvölő lány, aki körül csak úgy pezseg az élet, milyen valójában? Milyen akkor, amikor a pirulák és az alkohol mindent elrejtő gőze nem lengi körül? Mi zajlik a ragadós kacagás, a rummámoros éjszakák legmélyén? Hogyan történhetett, hogy a város legmenőbb, feketebakancsos lesbije saját otthona rabjaként, az éhhalál szélére sodródva tengeti 'élet'-nek

nem nevezhető létét? A kötet elbeszélőjének nagy szerelme, Kormi elszigeteli magát saját lakásában. Nem vásárol, nem mozdul ki, még csak a szemetet sem meri levinni, sőt már éj-jel sem merészkedik emberek közé. Súlyos szorongástól szenvedve még a legegyszerűbb dolgoktól is visszariad. Kormi hosszú éveken át sikerrel rejtette el súlyos lelki betegségét – s amikor már feltárulkozna, amikor minden idegszála könyörögne a segítségért, senki sem érti...A szavak rosszkor, rossz helyen hangznak el, és süket fülekre találhatnak...– tudjuk meg a hátoldali szövegből.

Azt azonban onnan sem, de még a regényből is alig felfejthető, mitől lesz valaki Baby Jane, ha sem sztár nem volt, sem megkeseredett tehetség, sem keserű és magának-mindenkinek fájdalmat okozó öregedő művészlélek, mint a névadó eredeti. Kétségkívül van egy finom utalás a filmsztár és a híres történet tévé-képernyőn éppen feltűnő effektusával, de sem derékba tört művészi pálya, sem tolószékbe szorult főszereplő nincs jelen itt, még „bejárónő” (egy korábbi meleg társnő) is alig. S van ugyan egy főhős Kormi, aki mindenki imádatának tárgya, de szorongásai miatt lényegében ágylábbhoz kötött életet él, s idővel már emlékezni sem hajlandó, sikereihez méltón szeretni is egyre kevésbé tud, kiszolgáltatottsága azonban mindenkire kiterjed. Egy elborult pillanat a regényben, ahol a beszélő öntudatlan magamagát adja és késhez kap, ezzel megfordítva a már sejtelelmig és tovább romló szeretői viszonyt.

„És senki sem sejtette volna, hogy az összes élcelődés közepette éppen Kormi gyerekhangja az, amit komolyan kellett volna venni, az, ami felé nekem mennem kellett volna, az, amit nekem meg kellett volna simogatnom, aminek azt kellett volna súgnom, hogy minden rendbe jön, és nem megyek sehová. Nem tettem így. Kormi és az én történetem befejeződött” (146. old.)

A pánikbetegség mint létfeltétel s a kitettség fájdalma mint sorskérdés láthatóan a lesbikus éneket is eléri, a határozott szenvedély menti emberi értékhány szintűgy, a magány képtelensége és a lemondó végjáték ugyancsak. Oksanen bátorkodik a kiszolgáltatottság boldogság-közegét megjeleníteni, közvetlen szavakkal és közvetett vágyakkal, de egyúttal harciasan szembe is nézve e zárt belvilág em-

berléptékű problémáival. Egy értetlen társadalom érzéketlen távolsága, egy tabusított világerzékelés mindennapisága és a hetero-környezet bombabiztos érdektelensége láthatóan éppúgy lélektani dráma tárgya lehet, mint a kevesebb alkohollal és droggal élő flegmák világa.

A kötet nyelvezete a lét mindennapjaihoz és a hogylét cirkalmához idomul. El sem beszélhető világot idéz meg ott, ahol az elbeszélés is közveszélyes hagyományra lett. S mert a korábbi északi irodalom messzire kerülni kénytelen a kétfenekű beszédmódot, direkt szóra viszont elenyésző a kiadói kereslet, marad a költői vagy életköltészeti irányelv... Ez viszont roppant mód bejött Oksanennek.

„Hogyan változtatja meg a művészet a világot? Kiskoromtól kezdve szerettem volna író lenni. Hatévesen kezdtem naplót vezetni, nem sokkal később pedig elkezdtem saját történeteket írni. De annak ellenére, hogy két országban: Finn- és Észtországban, és két párhuzamos valóságban: Nyugat-Európában és a Szovjetunióban nőttem fel, az, hogy Észtország történelméről írok, meg sem fordult a fejemben 2001-ig, amikor elkezdtem írni első regényemet, a Sztálin teheneit. Addig minden, ami Észtországgal kapcsolatos, leírhatatlannak tűnt számomra, már csak azért is, mert Észtország szó szerint nem szerepelt a térképen – hiszen hivatalosan a Szovjetunió része volt, a Szovjetunióról pedig soha nem írtam le egyetlen sort sem, kivéve azokat a finnországi iskolai fogalmazásokat, melyekben akkurátusan ragaszkodtam a finn tankönyvekben szereplő ismeretekhez. Minden más lehetetlennek tűnt. Semmit nem lehetett feljegyezni. Mindent meg kellett jegyezni. A szovjet rendszer azon alapult, hogy az emberek megtanultak nem beszélni a hatalom számára kellemetlen dolgokról, míg végül már eszükbe sem jutott megkérdőjelezni annak működését, hiszen nem volt összehasonlítási alapjuk. Hiányzott az a valóság, amelyben ezekről a dolgokról írni lehetett volna...” – vallja egy (már sikereivel ékesen) vállalt írói pálya delelőjén. (a részletek: Magyar Lettre Internationale, 92. szám, 2014 tavasz)

A regényben a szerelmi háromszög – éppúgy, mint korábban a Sztálin tehenei (fordította Pap éva, Scolar Kiadó, 2011) – olyan társadal-

mi és lelki terhek elviselhetlenségébe segít bepillantani, amit e pályakezdő regényben a politikai és szociális bűnök megnevezése képviselt. A 2005-ös *Baby Jane*, majd 2008-ban az Oksanen számára világhírnevet jelentő Tisztogatás (fordította Pap Éva, Scholar Kiadó, 2010) korunk egyik legnépszerűbb északi szerzőjévé tette, miközben észti és finn gyökerei nyomán egyszerre van jelen létében Finnország, Észtország és a Szovjetunió is, ezek szovjet elnyomás alatti életképtelensége és dacos reményteljessége, sőt hasonló erővel a női lét, a nők elleni erőszak mindennapossága, a kiszolgáltatottság drámai környezete és világa, meg az ezeket túlélő elszántság is. S mert Oksanen a Színművészeti Akadémián tanult dramaturgiát Helsinkiben, színházi próbálkozásai sem érdektelenek, kellő drámai őszinteséggel szembeállít mindazzal, ami a kiút nélküli útrakelés leleményeként még megmarad.

De mert csupán elvakult olvasói lelemény a főszereplő azonosítása a szerzői énnel, a *Baby Jane* oldalain sem a sikerfosztott lét, hanem a lemondó reménytelenség a meghatározó inkább. Viszont a folytatás felelőssége mint válasz nélküli kérdés tartja fenn a regény második felét.

„Harminchét évesen rádöbbsz, sosem fogja Párizst járni sportkocsival,
miközben langyos szél fújja a haját”
/Marianna Faithfull: *Ballad of Lucy Jordan*/

Ám a Madonna vagy Courtney Love, Marc Almond vagy Marianna Faithfull, Musta Parati és a Lords of the new Church szenvedélyes melankolikusságát minden fejezet mottójaként megidéző dalszövegrészletek nemcsak a lemondásos reménytelenség, hanem a függő kitettség, a felszínes lét szélfúttá bájával vegyes üresség bűvkörét is egyaránt megidézik. Nincs az a regényolvasó, aki bele ne gondolna, mi van azután és azelőtt, hogy langyos szél kap az ember hajába, s éppen Párizsban, ahol az év kétharmada esős, és harminchét évesen már mintegy huszonöt éve ázik az is, akinek zárt

sportkocsija van. Ezek persze díszletek csupán, s Oksanen életművének politikai tónusai között a megcsalás, megfigyeltség, kiszolgáltatottság és rejtett ellenállás mindenképpen jelen van – így még hangsúlyosabb mindez ott, ahol a hűség, áttetsző tisztaság, kapaszkodás és álcázott világiasság elleni tiltakozás kap főhelyet. A *Baby Jane* ennek tiszta modellje, a kétszereplős história (további két lekötetlen vegyértékkel) ezért olyan párkapcsolati drámává sűrűsödik, ahonnan a kiút vagy a semmibe vezet (Kormi alakváltós léthelyzetében szinte kézenfekvően), vagy a szabadság véltelenségét kétségbe vonó küzdelemhez, a rácsok mögötti léthez. Mérlegre téve a tanulságot: szinte egyik sem tart tovább, egyik sem mélyebb, mint a párizsi langyos szél lebbenése.

Egy érv kéne talán, teljes záróra előtt, miért is kell akkor Sofi Oksanent olvasni, ha ennyire reménytelenül lebben az a hajköltemény? Talán azért, mert a beszélő-főhős sorsának megfelelően is, a párizsi tájon széttekintve is az a legfeltűnőbb, mennyire nem kiszámítható a lét boldogságába táplált hit, mennyire mély a kísértés ott is, ahol a felszíni megoldások csábosan kecsegtetnek a mélységek derűjével, s mennyire közös az is, hogy miattunk szól a miattam keserve, s egyik sem lesz soha már elementárisabban átélhető.

„...ha azt mondtam volna, hogy miattam, Kormi azt felelte volna, hogy túl késő, és hogy hiszen barátok vagyunk, a barátság pedig nem önző. És ennek semmivel nem mondhattam volna ellent” (194. old.).

Baby Jane hírhedt világotalata, s a megidézhető válságjele mindannak, ami az ellentmondásra már nem is készlet, ezért valahol (látszat-) harmóniában áll. Ha nem is önmagunkkal, de mindenki mással. S ebben még a csillagtiszta emlékek sem segítenek igazán...

Sofi Oksanen *Baby Jane* (fordította Bába Laura, Scholar Kiadó, Budapest, 2012)

Tóth Livia*

A művészet a lélek anyanyelve

Beszélgetés Tóth Csaba festőművésszel

Tóth Csaba Munkácsy-díjas festőművésznak 2022 márciusában egyszerre két helyszínen (Zalaegerszeg, Gönczi Galéria: „Stációk”; Sopron, Munkácsy-terem: „Isten és a világ”) is nyílt kiállítása. Ebből az alkalomból kérdeztük a művészt.

Van közös nevezője a két kiállításnak?

Igen van. Az utóbbi években a nyugati ember keresztény gyökerezetének felmutatása, ábrázolása vált számomra egyre fontosabbá. A zalaegerszegi *Stációk* nem csak a hagyományos Nagyheti témát dolgozza fel (a hívek ilyenkor stációról stációra a keresztutat járják a templomokban, kálváriákon), hanem (mivel zalai felmenőkkel is rendelkezem, egy kicsit második szülőföldemnek is érzem ezt a vidéket), a kiállítás festészeti állomásait is bemutatja, a pre-modern látványalapú indulástól a modernség kimerülése utáni, interpretációs festészetemig. Az út a kezdeti plein air festészettől vezetett a monokromitáson át a színek újbóli felfedezéséig. A soproni „*Isten és a világ*” kiállítást már két éve, minden évben megghiúsította a Covid, így a városban most nagy várakozás előzte meg, emiatt nagyon gazdag kísérőprogramokat szerveztek hozzá Eperjes Károllyal, Rofusz Ferencsel, Veres András és Székely János megyéspüspökökkel. A kiállítás címe Prohászka Ottokártól ered, de XVI. Benedek pápának is van egy ugyanilyen című interjúkötete. A keresztény világkép, a nyugati ember bibliai identitása forog kockán napjainkban. Ha utaljak Nagy László profetikus versére (Ki viszi át a szerelmet) utalva, az emberi lét és a kultúra kiüresedésekor, nem kevesebbről van már szó napjainkban, mint hogy ki viszi át a festészetet, ki viszi át a nemzeti ihletésű művészetet (József Attila – a nemzet közös ihlet), és ki viszi át a keresztény nyugati kultúrát a túlsó partra? A két kiállításban tehát az a közös, hogy ezekre e kérdésekre, kihívásokra próbál a festészet eszközeivel választ adni.

Nem szokványos megközelítés, problémafelvetés, amiről most beszélgetünk. Tudhatunk valamint az előzményekről, és esetleg a jövőbeni tervekről?

„*Isten és a világ*” címmel, évekkkel ezelőtt a Petőfi Irodalmi Múzeumban nyílt volna kiállításom, de sajnos akkor megghiúsult. Később azonban Marcaliban (2017), Tihanyban (2019), Kőszegen (2019), Szombathelyen (2019) és legutóbb Zsámbékon (2021) megvalósult, mindenütt más és más képanyaggal. Hol a templomra, mint Isten házára, hol az imádságra, mint Isten és ember közti kapcsolat

TÓTH CSABA
portréja

TÓTH CSABA: Enteriőr

fontosságára, hol az élet megszentelődésére és Üdvtörténetre esett a hangsúly. A soproni kiállítás is eltér az előzőktől, inkább a Nagyhét katarziséjáról és keresztény világkép összetettségéről szól. Májusban, Győrben fog nyílni ugyanezzel a címmel kiállításom, szeptemberben pedig az Ars Sacra Fesztivál keretében az Óbudai Kulturális Központban valamint a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Egyelőre tovább nem látok, természetesen mindig születnek újabb és újabb művek.

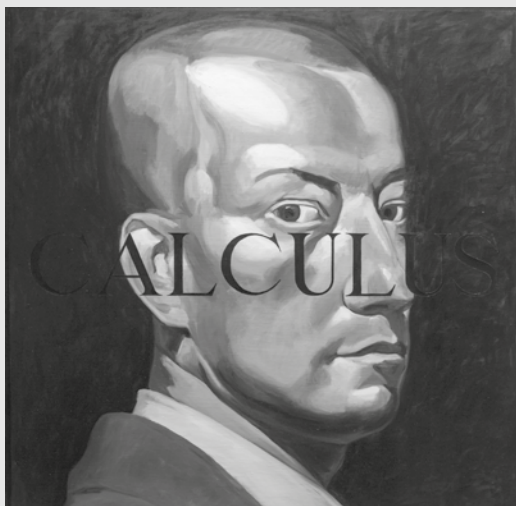
Felvetődött Nagy László és József Attila költészete. Ez mindenképpen előrevetíti, hogy a lelki tartalmak, szakrális mondanivalók határozzák meg munkáidat. Mennyiben segít az a hangulat és mondanivaló a képi választásokban, amelyeket felhasználasz átültetésül? Általában mi az első, az irodalmi érintettség, vagy a festői téma-választás?

A mai művészetből a gondolat, de még inkább az emberi érzés hiányzik. Engem pedig elsősorban épp ezek vezérelnek. Tehát innét indulok el minden új képe esetén, majd ezekhez keresek képi párhuzamokat. Kicsit

a déjá vu-hoz hasonlóan választom ki az előképeket, vagyis úgy érzem, mintha magam is átéltem volna már ezeket a festői példákat, körülményeket valamikor korábban, és így az azok által átörökített helyzetek megtalálnak engem. Lelki identitásunk alappilléreinek érzem a felhasznált műveket, ezért fontosnak tartom újra-átélésüket, újra-festésüket.

Képeiden egyértelműen a magas művészet iránti csodálat, és tovább-örökítési szándék mutatkozik. A nemzeti és az európai kulturális identitás, keresztény világnézet adja a biztos vázat. Titokban mindenki érzi ezek igazságát, de mennyire tud eljutni a nagybetűs művészet az emberek szívéig? A kiállítóterekben csak ideig-óráig időzünk. Nem kellene ezeknek a munkáknak valami olyan helyre kerülniük, ahol rendszeresen újra és újra rácsodálkozhatnak a nézők? Gondolok itt a ceglédi nagytemplomban kiállított munkákra. Itt a szertartás alatt lehetett együtt lenni a munkákkal.

Vannak dolgok, amik túlnőnek az alkotói illetékességen. Egy művésznek elsősorban az

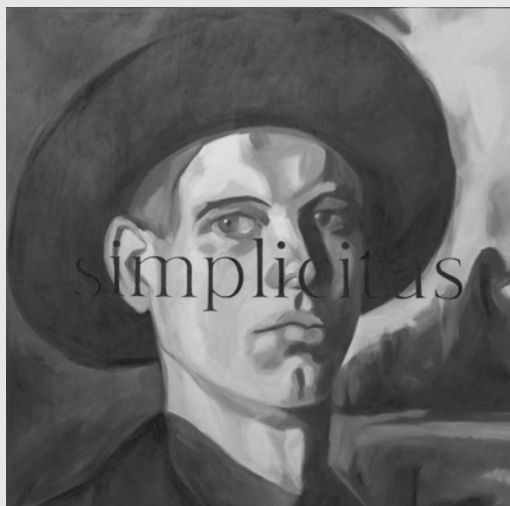

TÓTH CSABA: Az én szívem bensőmből vezérel

a dolga, hogy betöltse küldetését, létrehozza műveit, amiért kiválasztott. Amit megtehet az, hogy közlésezi azokat az olyan fórumokon, amiket a sors felkínál számára. Sohasem felejttem el, amikor Révkomáromban volt kiállításom, a megnyitó után ismeretlenül hozzám jöttek a jelenlévők, hogy a felvidéki magyarság nevében megköszönjék a reményt, amit a képek közvetítettek számukra. 2006-ban a Szombathelyi Premontrei Gimnáziumnak ajándékoztam az említett ceglédi Iconostasion kiállítás képanyagát, közel negyven művet, ami ma is az iskola dísztermében állandó kiállításon látható. Itt nőnek fel az új nemzedékek, akik a jövő Magyarországot alkotják majd, a képek itt tehát betöltik feladatukat.

A kiállítások most a húsvéti lelki feltöltődéshez, ráhangolódáshoz adnak segítséget. A világ mindig ad okot, hogy például szolgáljon Jézus szenvedése és feltámadása. (lásd háborús viszonyok) Mennyiben tartod segítségnek a képzőművészet képi-fogalmi metaforáit az emberi szenvedés bemutatására?

A képzőművészet, a zeneművészet és egyáltalán a társművészetek, ha valóban betöltik hivatásukat, nélkülözhetetlenek az ember számára, hiszen a lélek anyanyelvén szólnak. A kulcsszó a művészet nyelvében a metafora, tehát a megtapasztalható világot átváltoztatni nélkülözhetetlen lelki táplálékká. Ez nincs másként az élet sötét oldalaival sem, a meg-

TÓTH CSABA: Én aki emberként vagyok boldog

tisztulás, a megváltás, a katarzis a művészet által lehetséges, épp ezért vált a liturgia nélkülözhetetlen részévé. Ez a közösségi funkció hozta létre a kultúrát, és ma is csak azt nevezhetjük annak, ami betölti e közösségi küldetést.

A középiskolában csak azok kapnak képzőművészeti képzést, akik ebből a tárgyból akarnak érettségizni, vagy tovább tanulni, ezért nagyon kevés a művészetet értő, befogadó közönség. Képeiden középkori-, reneszánsz- és barokk-mesterek munkái köszönnek vissza, éppúgy, mint sehova be nem sorolható Millet, Caspar David Friedrich, vagy a magyar nagybányai iskola és Ferenczy Károly. A művészet szakrális témákat volt hivatott ábrázolni. E kontinuitást egyszer csak megszakadt, elveszítettük kapcsolatunkat a múlttal. Egyrészt vezetsz-e listát arról, hogy kiknek a képeit dolgoztad fel, másrészt az új értelmezésben a régi mesterek képe előnyösen, vagy hátrányosan befolyásolja a nézőt? Kaptál-e erről visszajelzést?

A kulcsszó a képkontinuitás. Ez szakadt meg az eltörlés „kultúrájában”, ami az utóbbi évszadban irreverzibilissé vált. A képeimen használt latin, néha görög „felülírásokat” le kell fordítani magyarra, mert a mai ember már nem érti a latint, a latin műveltséget, ami egyébként Európát létrehozta (szakrális nyelve volt). A képkontinuitás eltörlésével párhuzamosan soha nem látott mértékű képszenny-

zés zajlik, ami minden elképzelést felülmúló képdevalvációt eredményez, tehát kétfrontos harc dúl a képuniverzumban. Ferenczy Károly lelkialkatát nagyon közel érzem magamhoz, míg Budapesten éltem, rendszeresen elzarándokoltam képeihez a Nemzeti Galériába. A közoktatás kortévesztésére pedig egyszerűen nem találok szavakat, amikor a képi kommunikáció napjainkban átvette a vezető szerepet a verbalitás és az írásbeliség felett, a vizuális művészeti oktatásunk a mélypontra került.

A képeid csendet, megnyugvást, belső békét árasztanak, gondolkodásra, szemlélődésre készítetnek, ugyanakkor pedig a világban felettebb aktív életet élsz. Én itt mintha ellentmondást éreznék e két éned között.

XVI. Benedek pápa sokat beszél a komplementaritásról, az ellentétek egymást kiegészítő voltáról, az abból fakadó megbékélésről, kien-

gesztelődésről és irgalmasságról. Ezek az ellentétek mindenkiben jelen vannak, más tulajdonságokat öröklünk édesanyánktól és más édesapánktól, illetve a két ág felmenőitől. Mivel ez a 31. tanévem a felsőoktatásban, kialakult, hogy festeni csak a téli és nyári szünetekben tudok. Így a képeket évközben ki kell hordanom magamban, mind az édesanyák gyermeküket. Százszor is megfontolom, mire a festőállványhoz jutok, hogy mi legyen a kép, miről szöjjön, hogyan oldjam meg. A művészet-közéleti aktivitásom József Attila egy közismert sorára vezethető vissza: „Hiába fürösztöd önmagad, csak másban moshatod meg arcodat...” Megjelenés előtt áll *A mi Sziklás Madonnánk* című, közel 700 oldalas tanulmánykötet, amiben az utóbbi három évtized képzőművészeti írásaiból válogattam, melyek részben ennek a közéleti szerepléseimnek lenyomatai.

TÓTH CSABA: Értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára

Visszatérve a festészetedre, a kezek sorozat mindenképp egy megújulást tükröz. A stigmák megjelenítése megrázó, de az óvó, védelmező, áldást adó kezek festésekor Isten kezét látod a szemed előtt, vagy benne vannak az emberi sorsokat tükröző meggyötört kezek? Ugyanezt a megrendülést érezzük a keresztre feszített Jézus minden vércseppjében. Sokaknak a feltámadott, vagy az élő Jézus ábrázolása az elfogadottabb. Talán ez is neveltetésünk része. Olyan, mint bármely szimbólum, mely egy egyezményesített jel. Az az érzésem, hogy amikor a vért fested, átéled a történetet. Ezért lehet ilyen borzongató. Hiteles, nem lehet félvállról venni. Gyakrabban kellene imára szorítani kezünket. A jóga ásanában is ez segít megtalálni a középtengelyt, és a centrumot. Általa tudunk koncentrálni, és meditálni is. A két kezünket összetéve hő keletkezik, még dörzsölés nélkül is.

Az ember Isten teremtménye, így minden testrésze a Teremtőhöz köthető. Az arc után a kéz a legintellektuálisabb testrészünk, az egész személyiségünk bele van írva kezünkbe is. Már szó volt a képdevalvációról, ez a képzőművészetbe is begyűrűzött, sőt talán innét indult és terjedt szét. A kép régen az igazság szinonimája volt, összetett szavainkban, melyekben a kép is jelen van, ez tisztán kimutatható. A kézre tehát azért összpontosítottam az utóbbi években, mert még a képmanipuláció előtti időkben idézi, ártatlan, romlatlan őszinteséggel képes kifejezni érzéseinket, gondolatainkat. Az imára kulcsolt, vagy az egymásra helyezett kéz ősidőktől fogva a transzcendens világmindenségre, az egyetlen valóságra, az egyetlen igazságra utal.

Küldetés - Székely János megyéspüspök megnyitászövegben szerepel az a rabbi mesélte anekdota, hogy az emberek mekkora fordulatot vettek, mióta az üveglap hátoldalára felkerült az kis ezüstös réteg, s tükkörré változott. Azóta az ember nem lát semmit, csak önmagát. Ez a folyamat a selfie technikája óta csak még elkeserítőbb lett. Ha utaznak, nem a látnivalót fotózzák, s nézik, hanem csak magukat. Talán a művész azért menekül meg ettől a fénytöréstől, mert a leképezéshez megtanul látni is. Témát keres a világban. Célja van a képekkel. Te az összes képet áteresz-

TÓTH CSABA: A hit ereje

ted saját szelekciódon, és láttatod velünk a szépet. Azt, amit a Teremtő belerejtett a világba, a rendet, harmóniát, vagy akár emberkéz alkotta építményeket, városokat, katedrálisokat. Mindben ott van az áhítat. A templomok valóbban magaságosak, fenségesekek. Szomorú, hogy csendjük a kiürülés által csak nő. Úgy érzed, hogyha megjeleníted, mintegy varázslás jellegűen fenntartjuk vele önazonosságunkat?

Bach zenéje úgy egyetemes, hogy a csodálatos dallamok mögött ott érezzük a tudatosan háttérben tartott személyiséget. A névtelen középkori miniatúrák, falfestmények, szobrok és iparművészeti alkotások esetében is ugyanerről van szó. Székely János püspök atya példázata erre világít rá. Az örök élet szempontjából a művészekre jellemző „képmutatás”, képfelmutatás különös felelősséget ró ránk, Giotto, Leonardo, Dürer, Rembrandt, Greco (és még sorolhatnám az európai festészet csúcsait), tisztában voltak ezzel. A modernitás fordított hátat ennek a felelősségtudatnak, mert teljesen máshova helyezte a hangsúlyt.

TÓTH CSABA:
Bolond aki nem
az örök életre
rendezkedik be

A vertikális rendet horizontálisra váltotta fel, így foszlott szét a művészet transzcendenciája. Az emberi lét, a kultúra, a művészet mai válságában ez a régi típusú „önfeláldozó” művészet jelenthet csak kiútat. A kortárs ész zeneszerző, Arvo Part életműve kitűnő példa erre. Nagy, maradandó műveket létrehozni csak emberközösségek számára lehetséges, az individuuum elsőbbsége por és hamu. A művészet azért született, hogy benne kódolódjon, mint egy DNS láncban, egy emberközösség kulturális, lelki identitása. Ha ennek nem tesz eleget, márpedig manapság épp erről van szó, csupán tárgy, árucikk, kereskedelmi termék marad. A nyugati világ évszázadok óta a kultúra keresztény kódját támadja, ezért főleg az Euroatlanti térben üresedett ki a művészet, identitásának épp az éltető fő gyökerét vágta el önmaga alatt. Ennek következtében az eddig mitikus pokol földi pokollá változott a mindennapjaiban, amint erre az épp dúló háború is rávilágít.

Az előbb utaltál a megjelenés előtt álló könyvedre, aminek a címe egy jelentős tanulmányod, felfedezésed címét ismétli meg. Erről a könyvről lehetne többet tudni?

2020-ban jelent meg az *Isten és a világ* képzőművészeti album, addigi szakrális mun-

kásságomról. Ebben a kötetben volt először olvasható *A mi Sziklás Madonnánk* tanulmányom. Az írás megjelentetését Kásler Miklós miniszter úr támogatta, illetve az NKA megfelelő bizottsága. A megjelenhez képest a mostani kötetben kicsit tovább fejlesztve, újabb érvekkel kiegészítve lesz olvasható a több mint félszáz oldalas tanulmány, illetve más kisebb, Leonardo da Vinci festészetével kapcsolatos írások is. Időrendben a legutolsót idén fejeztem be, amelyben összevetem a *Trattato della pittura* tétéleivel a Szépművészeti Múzeumban őrzött festményt. A kép szinte minden egyes részletére vonatkozóan találok utalásokat, megfeleléseket Leonardo festészetről írott traktátusában, amit tudjuk 1498-ban fejezett be, tehát az addigi festészeti tapasztalatait tartalmazza. Bízom benne, hogy a döbbenetes megfelelések az eddigi kétkedőket is meggyőzik állításom igazáról. A készülő kötet kapcsán ismét felvetődött a tanulmány angol fordítása, egyeztetünk is két fordítóval, akik – ha meg lesz hozzá a pénzügyi forrás – el is készítik azt, és akkor nemzetközi szintésre kerül a felfedezés. Leonardóval és életművével kapcsolatban egyébként sokkal több a hipotetikus, mint a valóságos ismeretünk.

A Mátyás király számára festett Madonna-képéről is ilyen hipotetikus ismereteink vannak?

Balogh Jolán kutatásaiból jól ismerjük Mátyás király kulturális kapcsolatait az itáliai városállamokkal, köztük Firenzével, és Lorenzo Medicivel. Ez olyan szintű volt, hogy idővel Mátyás követői már közvetlenül a műhelyekkel, a művészekkel vették fel a kapcsolatot. Ennek köszönhetően Európában először Magyarországon terjedt el a firenzei reneszánsz művészet. Verrocchio közvetlenül ajánlhatott be a műhelyéből fiatalokat a magyarországi megbízásokhoz, Prokopp Máriának az esztergomi *Studiolo* falképei kapcsán felvetett új megközelítése, miszerint a fiatal Botticelli első murális munkájáról lehet szó, e kulturális kapcsolatok révén abszolút helytállónak tűnik. A világ nyugati feléből Ross King bizonyított ténynek veszi, hogy Leonardo és Mátyás király személyesen ismer-

ték egymást, pedig ő valószínű nem olvasta Balogh Jolán könyveit, publikációit. 1476-ban, amikor Mátyás eljegyezte Aragónia Beatrixet, a 24 éves Leonardo még Verrocchio műhelyében volt, igaz már a festő céh tagjaként önálló műhelyt is alapíthatott volna. Kézenfekvő tehát, hogy Verrocchio „kiközvetíti” Beatrice portréjának megfestéséhez a magyar királyi udvar felkérésére, akárcsak Botticellit. Amikor Leonardo 1481-82 táján elhagyta Firenzét, ezek a kulturális szálak is megszakadtak. Váralljai Csocsány Jenő „A magyar monarchia és az európai reneszánsz” című könyvében Lodovico Sforza 1485-ben Mátyás királyhoz küldött levelét idézi, amiben azt írja a királynak, hogy megbízta a város legkiválóbb művészt, hogy fessen egy Madonnát a magyar király számára, emiatt míg azzal el nem készül, tegyen félre minden más megbízást. Leonardo ebben az időben festi a Sziklás Madonnát, Váralljai szerint tehát ez a kép készült Mátyás királynak. Nemrég a festmény londoni változatán egy, a képtől eltérő kompozíciós vázlatot fedeztek fel. Talán inkább ez a vázlatrajz lehet az, amit Leonardo a Mátyásnak szánt képként elkezdett. Váralljai könyvében az elkészült, és Magyarországra leszállított festmény két „viszsaújtját” is felvázolja, miként kerülhetett az a francia királyi udvarba a mohácsi összeomlás után. (Váralljai a Louvre *Sziklás Madonnáját* vélte azonosnak a Mátyásnak készült festménnyel. 1515-ben, Milánó megszállásakor I. Ferenc, francia király még az Utolsó vacsorát is le akarta szedetni a falról. H viszont a londoni változat lenne az, akkor a festmény Párizsból Londonba való „átmenekítése” a francia forradalom alatt könnyen elképzelhető, mi ezt a témát báró Orczy Emma regényeiből jól ismerjük.) Azt tudjuk, hogy mielőtt Leonardo elhagyja Firenzét és milánói Sforza udvarba utazik, egy jegyét készít, a felsorolásban két Madonna-képet említ meg, egy befejezettel és egy majdnem készet, az utóbbi profilból ábrázolja Máriát. Kenneth Clark úgy gondolta, hogy ezeket a műveket referencia munkaként vitte magával. Leonardo feljegyzéseiből tudjuk, hogy 1476-ban kezd két Madonna-képet festeni. Egyébként ekkor születik meg

Antonio öccse, féltestvére, apjának harmadik házasságából. Tehát az, hogy felmerül a Madonna téma rajzaiban és festményeiben, nem meglepő. 1478 elején pedig megbízást kap, hogy készítse el a Palazzo Vecchio priork kápolnájának Szent Bernáttal kapcsolatos oltárképét, a munkához előleget is felvesz a városházán. A munkához 1479-ben egy segédet, (Paolo de Firenzét) is felvesz, ez bizonyítja, hogy az oltárképet elkezdte. A megbízás elnyerésében, akárcsak a későbbi *Háromkirályok imádása* oltárkép esetében, apját sejtethetjük, ki városi jegyzőként jó összeköttetésekkel bírt. Azonban, ahogy a *Háromkirályok* esetében, úgy itt is, valószínűsíthető, hogy Leonardóra nézve előnytelen szerződést kötöttek vele. Így könnyen lehet, hogy a *Szent Bernát oltárkép* nem adta le, hanem a majdnem teljesen kész, oldalról ábrázolt Madonna festmény, amit Milánóba magával visz, azonos lehet a Szépművészeti Múzeum festményével. (Hogy a 26-30 év közötti Leonardo milyen önérzetes volt, arra a legjobb példa, hogy amikor Lorenzo de Medici kihagyja őt a „vatikáni projektből”, tehát Leonardo nem kerül be azon művészek közé, akiket Lorenzo di Medici IV. Sixtus pápának kiközvetít, a később róla elnevezett

TÓTH CSABA:
Vizsgálj meg az én ügyeimet, mielőtt magam feláldoznám

kápolna freskóinak az elkészítéséhez, azonnal otthagyja Firenzét.) A budapesti festmény minden stílárius jegye Leonardo első firenzei korszakának tulajdonságait viseli magán. Így nagyon is elképzelhető, hogy később Milánóban, amikor Sforza herceg megbízza, a Mátyásnak készítenő Madonnával, nincs más dolga, mint befejezni a szinte már kész festményt. Mátyás király, házasságon kívül született fiát, Corvin Jánost szerette volna utódjául, miután második feleségétől, Beatrixtól sem született fiú örököse. Sforza Biancát szemelték ki a törvényes utódlást biztosító frigyhez, az eljegyzés is megtörtént köztük, ezt a diplomáciai lépést akarta Lodovico Sforza a Mátyásnak szánt Madonna-képpel megpecsételni. Mátyás váratlan halálával azonban ez a terv azonnal szertefoszlott, az eljegyzést felbontották és Bianca I. Miksa német-római császár felesége lett.

Egy festmény mennyi titkot képes hordozni magában. Mi történik, ha beigazolódik, hogy valóban Leonardo saját kezű alkotása a budapesti festmény?

A festmény gróf Pálffy János vásárolta 1862-ben Londonban, majd halála előtt, 1912-ben a Szépművészeti Múzeumnak ajándékozta,

rangos műgyűjteményének többi darabjával együtt. Ezt követően közel száz évig raktárban maradt, a Múzeum 100 éves jubileumára az épület nagyon igényes és szép felújításával együtt az állandó kiállítás része lett. Újjászületése a Szentkirályi Miklós vezette restaurátorcsoportnak köszönhető. A munkálatokat az Adam Clark Alapítvány állta, mindenképp egy angliai vonatkozású mű restaurálását szerettek volna támogatni, így esett a választás a *Pálffy Madonnára*, én ezt a címet adnám a festménynek. A kérdés második felére válaszolva, azt a bizonyos pillanatot várom is meg nem is, ugyanis olyan nyomás alá kerülnek, amit nagyon nehéz elviselni, lélekben talán még nem is vagyok rá kész. Ez a felfedezés elsöpörne minden mást az életemből, ami ma, két évvel a nyugdíj előtt, kedves és megfelelő számomra. Sohasem szerettem a reflektorfényt, mindig csöndben, a fősodor zajától távol végeztem dolgaim (család, tanítás, alkotás, kutatások, publikációk, kiállítások, kiállításmegnyitók, előadások stb.). Sokan elfelejtik, hogy a lelki béke, békében lenni önmagunkkal és a világgal, az egyik legfontosabb életreceptünk. A lelki béke megőrzése miatt döntöttem úgy, ha beigazolódik a feltevés, a témával

TÓTH CSABA:
Önarckép
profilból

TÓTH CSABA:
Egészalakos
önarckép

kapcsolatban vissza fogok vonulni a nyilvánosságtól. Ez egész felvetésemet, kutatásomat sugalmazás vezérelte, minden felismerést „fölülről” kaptam, tehát nem is az én érdemem. A Gondviselés így tud megóvni a földi kísértésektől, mert, ahogy Hamvas írta: „*Bolond, aki nem az örök életre rendelkezik be*”. Jobban szeretném, ha a Szépművészeti Múzeum és a magyar művészettörténet rangja emelkedne általa, valamint a pandémiás és a háborús idők traumáit, lelki sérüléseit gyógyítaná mindannyiunkban, és egy euforikus közösségi érzést eredményezne a nemzetben.

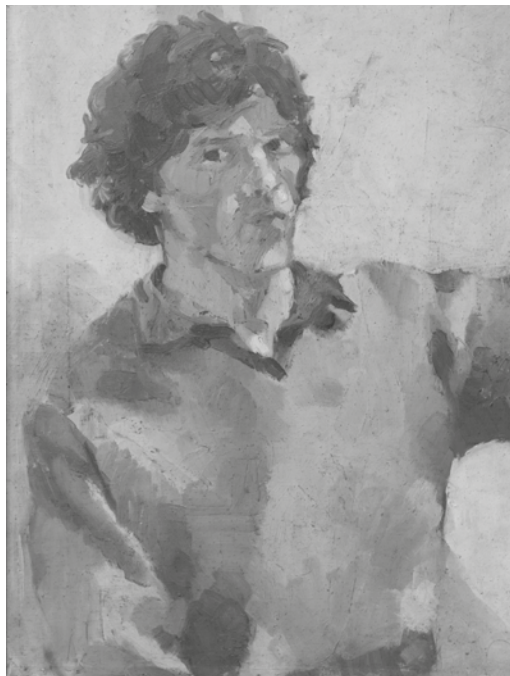
Ha már ezt a békét említed, vajon hogyan néz ki ennek a személyes háttere, amit erről el lehet mondani, másként fogalmazva milyen az alkotó ember maga köré teremtett mikrokozmosza, amiben alkot „is”? Mennyire fontos ennek a létminősége, szerinted mennyire határozza meg a Te művészetedet?

A Képzőművészeti Főiskola előtt a Szépművészeti Múzeumban dolgoztam, ahova vártak vissza a diploma után, de én inkább a szülőfalumat választottam, ide tértem vissza. Egy fának minél vastagabb a gyökere annál erősebben áll ellen a viharoknak. Vasszécsenyi, lipárti őseim már Mária Terézia óta itt éltek, ez többszáz éves gyökéretet jelent, ezért volt fontos számomra, hogy ide térjek vissza. Feleségemmel, Varga Bernadett iparművésszel négy gyermeket neveltünk fel, és juttattuk el mindegyiket az egyetemig. Egy nagyobb Gyöngyös-parti telken élünk, mint-ha a Paradicsomkert kicsi, késői utóda volna, hatalmas régi fákkal, kisebb parkkal és kiskerttel. Nap, mint nap itt töltődünk fel a sok kerti elfoglaltsággal.

Bizonyára a tanításban is látod hasznát a gyakorlatias képtechnikai megoldásoknak, festési rutinnak. Ma már az egyetemek kezdik feltérképezni, vezetni a náluk végzett diákok karrierjét is. Voltak nagyobb sikert befutott tanítványaid? Hívják-e kiállításokra? Milyen érzés, amikor a tanár elnyeri a tiszteletet egyrészt sok-sok éve tanított hallgató, másrészt az egyetem vezetése részéről? Nemrég vehettél át egy kiemelkedő elismerést a 30 évnyi munkád jeléül az ELTE vezetőségétől?

A későgótikától a kortárs művészetig terjedő festői praxisok elsajátítása komoly muníciót jelentenek számomra a tanításban. Persze az utóbbiban is be kell „érni”, ma sok mindent másképp gondolok, mint tanári pályám elején. 31 év alatt nagyon sok tanítványom lépett ki a pályára, nem is tudom őket mind követni. A sors kegyének tartom pl., hogy Gosztonyi Ferencnek, az ELTE művészettörténet tanszéke vezetőjének pályakezdekésekor egy rövid ideig a tanára lehettem, vagy Heitler Andrásnak, aki nemrég köszönt le a Képzőművészeti Egyetem rektorhelyettesi posztjáról. A leghálásabb tanítványom, Szimonidesz Hajnalka, akit én buzdítottam a mesekönyv-illusztráció irányába, minden megjelenő újabb könyvéből még ma is küld számomra egy tiszteletpéldányt, egyik csodálatosabb a másikonál. Szintén a sors kegyének tartom azt a pillanatot, amikor azon a bizonyos ünnepségen kezdet foghattam Borhy Lászlóval, az ELTE szombathelyi származású rektorával, sohasem terveztem, sohasem gondoltam, hogy egyszer majd a szülőfalumból taníthatok az ország elsőszámú egyetemén.

*A szerző iparművész, az MMA Köztestületének a tagja

TÓTH CSABA:
Önarckép
1976

Turbuly Lilla

Lovagkoron innen és túl

A LESZSZ Társulat Don Quijote kalandjai című előadásáról

A lendvai LESZSZ Társulat (a név a Lendvai Színház Szerető Társulat rövidítése) öt éve alakult, a tagok közül azonban többen is komoly színjátszó múlttal rendelkeznek, hiszen játszottak már a szlovéniai magyar színjátszást hosszú évekig reprezentáló Egy & Más Vándorszínházban is. Első, mindjárt sikert és fesztiváldíjakat hozó bemutatójuk az *Indul a bakterház* volt még 2018-ban, Péntes Csaba rendezésében. A lendületet azonban megtorpantotta a járvány. A mostani premiert ugyanis 2020-ra tervezték, a kényszerű leállások miatt azonban két évvel későbbre, 2022 szeptemberére tolódot. Közönségük azonban kitartott mellettük. Ha a kisvároshoz képest szokatlanul nagy, négyszázötven férőhelyes, és Makovecz Imrének köszönhetően impozáns színháztermet nem is töltötték meg teljesen, igen szép számú és lelkes néző gyűlt össze a bemutatóra ezen a viharfelhőkkel terhes szeptemberi estén.

Cervantes Don Quijote-regénye a maga két vastkos kötetével, rengeteg helyszínével nem feltétlenül kínálkozik színpadra. Regős János rendező azonban már 1998-ban színpadra írta és megrendezte a Szkénében Dióssi Gábor és Thuróczy Szabolcs főszereplésével. Az a színpadi változat a színészek improvizációinak felhasználásával készült. Az azóta eltelt huszonöt évre tekintettel a szöveg nyilván változott valamennyit, lehetséges, hogy a lendvai színészek improvizációiból is került bele. Mindenesetre egy Cervantest tiszteletben tartó, de tőle bátran elszakadó átirat keletkezett. Középpontjában mintha – ahogy ezt az egyik jelenetben meg is fogalmazzák – egy életközepi válságban botladozó férfi története állna, aki keresi a számára legfontosabb értékeket. Mindezt kiegészítik a színházra, a színházi helyzetre való folyamatos reflexiókkal. A regénybeli kalandok sokszor hasonlóan, ám mégsem úgy történnek meg. A főhőst például nem a fogadós üti lovaggá, hanem egy sürgősségi osztályon a betegtől minél hamarabb szabadulni kívánó orvos – miután az ápolónők produkálnak egy Vészhelyzetbe oltott Grace Klinika paródiát. Akad olyan kaland, amelyben maguk a szereplők mondják el, hogy ez bizony nem szerepelt az eredetiben. És a végén Don Quijote egyáltalán nem hal meg, helyette higgadtan és megnyugodva vesz csendes, gitárszóval kísért búcsút tőlünk, nézőktől.

Mindehhez a cervantesi nyelvet a maival ötvöző, sokszor humoros-ironikus nyelvhasználat társul. Dulcinea itt a „legjobb nő”, előfordul olyan is, hogy „leápolnak” valakit, máskor viszont Cervantes zengzetes nyelvezete hangzik fel, körmondatos hasonlatokkal és verses betétekkel. Ez a stíluskevercs a muravidéki tájszólással ötvözve jóleső nyelvi kavalkádot alkot.

A színpad szerint a teret Regős János tervezte, a kellék és jelmezarzenál pedig „ki-ki amit talált a LESZSZ Társulat díszlet- és jelmeztárában” alapon állt össze. E szegényszínházi keretek között kifejezetten látványos és belakott a színpadkép. A különböző helyszíneket csomagolópapírra festett háttérképek, illetve egy-egy jellegzetes tárgy (kocsikerék, fonott,

jászolt idéző kosár stb.) jelzi. Hangulatos a nyitókép, amellyel a terembe érkező nézőket fogadják: a két főszereplő kivételével a többiek egy pikniken mulatják az időt. Mindenkinek jut valamilyen jármű: Don Quijote lova egy bicikli, Sancho Panza számára ugyanaz gyerekméretben, de feltűnik a színpadon roller és görkorcsolya is. Csak a sajtó képviselője, a Tudósító kap seprűt a térdei közé. (Mély együttérzéssel figyeltem a Kolosa Tanja által alakított szegény kollégát: vastag szemüveggel, paparazzi akcióival, folytonos tüsténkedésével nem mondható túl rokonszenves karakternek...)

A két főszereplő, a Don Quijotét alakító Kopinja Ladislav és a Sancho Panzát játszó Kovács Álmos kizárólag ezeket a karaktereket adják, a többiek azonban a különböző jelenetekben különböző szerepekben tűnnek fel, miközben megvan a fő karakterük is. Vörös Piroska nemcsak Dulcineát, de (Don Quijote számára mindenképpen) az örök nőt jeleníti meg, Gal Patrik Don Quijote tanítómesterét, Bacalaureust, de mellette orvost, bábszínészt is. Tivadar Barbara pedig több más karakter mellett Oriana kisasszonyt játssza. Időnként azonban kilépnek ezekből a szerepekből, hogy jelezzék, ők színészek, akik most eljátszanak egy jelenetet.

A lendvai egy műkedvelő társulat, amelyben az egyes tagok eltérő színházi előélettel, gyakorlattal, képességekkel rendelkeznek. Így természetes, hogy a színészi alakítások nem teljesen egyenletes színvonalúak. Mindenkinek vannak azonban jó pillanatai, ötletes színészi megoldásai, és az egész társulaton érződik a közös játék jóleső izgalma és öröme. Ki kell azonban emelni Kopinja Ladislav érzékeny, az „örültségei” mögött megannyi értéket hordozó Don Quijotéját, Kovács Álmos energikus, a megszokottnál jóval fiatalabb Sancho Panzáját, Vörös Piroska nőalakjait és Gal Patrik erőteljes színészi jelenlétét.

A játéknak újabb és újabb lendületet adnak a meglepő színpadi megoldások, mint amikor az első felvonásvég szinte rockkoncertbe fordul, vagy amikor az oroszlán szerepében maga a rendező, Regős János is feltűnik. Különösen

frappáns és emlékezetes a párizsi bábszínház-
as jelenet, egy változat a színház a színházban
játékra. Itt látja meg – mint egy tükörben
– Don Quijote saját magát, és azt, hogyan
használgják az ő ideáit mások mulattatásra. A
bábszínházat összetörve lép ki ebből a hely-
zetből, majd egy elegáns rendezői megoldással
a nagy ívek és indulatok után az előadást
lecsendesedve, elhalkulva zárják. Hogy ez azt
jelenti-e, hogy feladná álmait, és úgy megha-
sonlana valamikori önmagával, mint teszi ezt
a lovagregényeket és lovagi eszményeket meg-
tagadó Don Quijote a regény végén, vagy csak
a külvilág elől a sajátjába visszavonuló ember
meglelt bölcsességét, azt már ránk, nézőkre
bízza az előadás.

A nőalakok visszatérő szójárása az előadás-
ban, hogy „majd talán jövőre!” Erre a Don

Quijotére egy kicsit többet kellett várni, de
remélhetőleg lesz alkalma a társulatnak, hogy
sokat játssza. És talán a következő előadásuk-
ra nem kell majd két évet várakozni, LESZSZ
színház Lendván.

Don Quijote kalandjai

Cervantes regénye nyomán írta Regős János.

*Játsszák: Kopinja Ladislav, Kovács Álmos, Vörös
Piroska, Tivadar Barbara, Gal Patrik, Kolosa
Tanja.*

*Tér: Regős János. Zene: Kopinja Ladislav és
Kovács Álmos. Korrepetitor: Kolosa Tanja.*

*Rendezte: Regős János.
Lendvai Színház, 2022. szeptember 10.*

KÖTNYEK ISTVÁN: Lexikon-Wikipédia

KÖTNYEK ISTVÁN: Tablet sodrásban

Lapszámbemutatók Keszthelyen és Zalaegerszegen

Idei negyedik lapszámunkat mutattuk be szeptember közepén Keszthelyen és Zalaegerszegen.

A legfrissebb Pannon Tükörrel Keszthelyen, a Balaton Színházban, a helyi szerzők soraival teljes 2022/3. számmal közös bemutatón, Zalaegerszegen a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban találkozhattak a szerzők és az olvasók. A programban köszöntőt mondott Dr. Gyimesi Endre, a Pannon Írók Társaságának elnöke, az est házigazdája Bubits Tünde főszerkesztő volt, felolvasott Cséby Géza, Lángi Péter, Müller Róbert, Nagy Antal Róbert, Rajnai Rotter Csaba és Szálinger Balázs. Az est folyamán bemutattuk a Pannon Könyvek sorozat legfrissebb darabjait, három műfordítás-kötetet a fordító, Cséby Géza közreműködésével.

Zalaegerszegen Kiss Gábor, a könyvtár igazgatója és Dr. Gyimesi Endre köszöntötte a vendégeket, majd Bubits Tünde és Nagygéci Kovács József mutatták be a lapszámot. Ezt követően Cséby Géza beszélgetett a József Attila-díjas Bence Lajos költővel a szerző legújabb kötetéről.

A Pannon Tükör Könyvek új kiadványa

Új kötetel bővült a Pannon Tükör Könyvek sorozata. Nászta Katalin Melléd kitalálva című kötetét a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban Zalaegerszegen ismerhette meg a közönség 2022.szeptember 21-én. A szerzővel a kötet szerkesztője, Lackner László beszélgetett, Pap Lujza színésznő előadásában pedig életre is keltek a szövegek.

Pannon Tükör-díj, 2022

Zalaegerszeg város támogatásával idén is kiosztjuk a lapunk indulásának huszonötödik évfordulója alkalmából alapított Pannon Tükör-díjat. A pénzjutalom mellett idén is Németh János képzőművész alkotásával lesz gazdagabb egy költő, egy prózaíró és egy kritikus-tanulmány szerző. A díjazottak névsorát következő lapszámunkban közöljük.

KOTNYEK ISTVÁN: Hatlapos

PANNON TÜKÖR

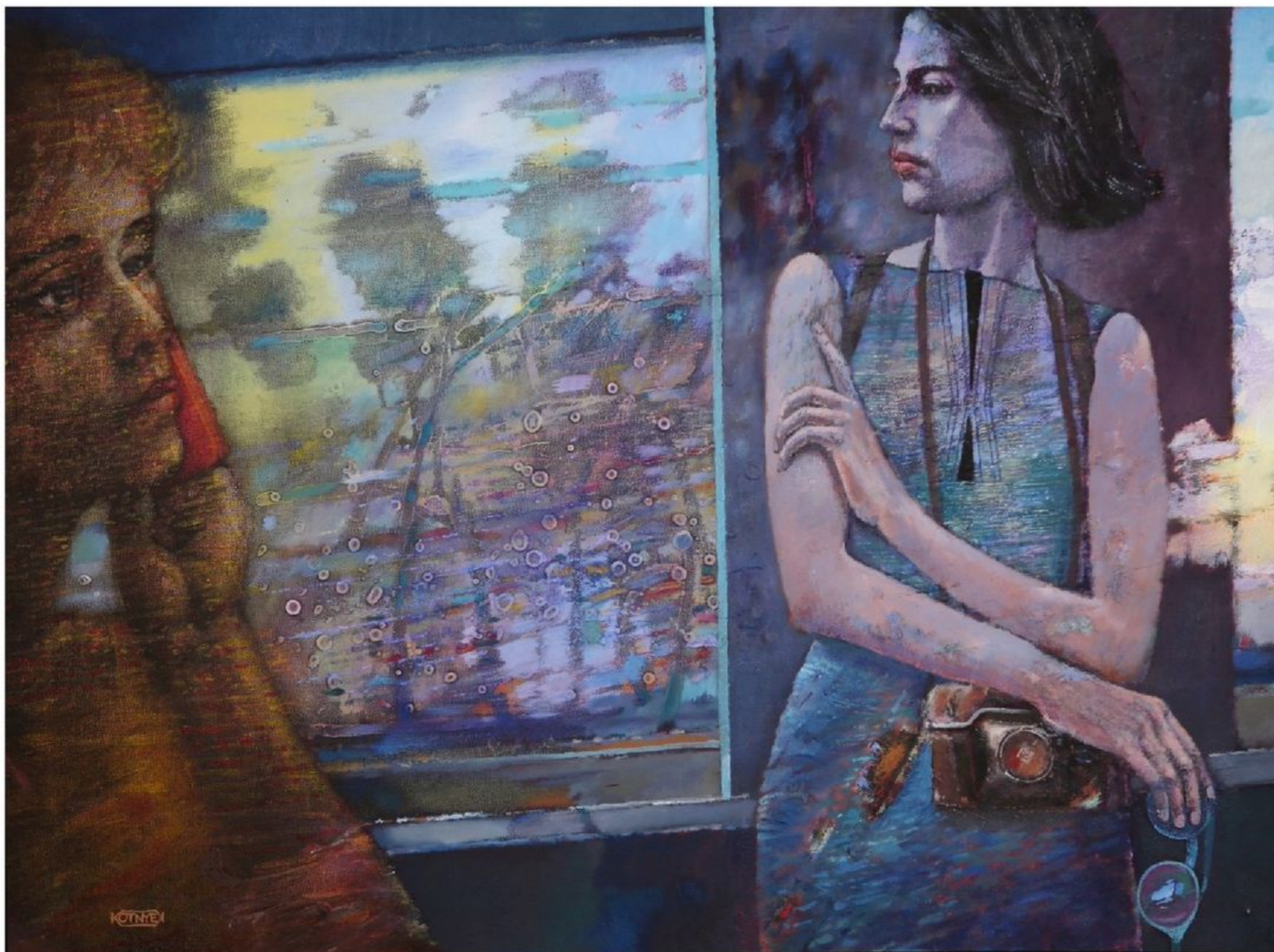

TÓTH CSABA: disciplina

Szerzőink

Acsai Roland (1975, Cegléd) író, költő, műfordító
A.Gergely András (1952, Budapest) szociológus
András László (1966, Piliscsaba) író, költő
Birtalan Andrea (1995, Budapest) költő, slammer
Debreczeny György (1958, Budapest) költő
Déri Anna (2002, Budapest) költő
Fa Ede (1935, Nagykanizsa) költő
Káli Csaba (1969, Zalaegerszeg) történész, levéltáros
Kardos Ferenc (1965, Nagykanizsa) költő, könyvtáros
Király Csenge (2001, Budapest) költő
Kocbek, Edvard (1904-1981) szlovén író, költő
Kopriva Nikolett (1996, Mórahalom) költő
Lehota János (1943, Nagykanizsa) kritikus, esztéta
Ludvigné Tihanyi Klára (1954, Iharosberény)
művésztelep-szervező és ügyvezető
Lukács Flóra (1994, Budapest) költő
Lukács Zsolt (1971, Nagykanizsa-Ljubljana) műfordító
Makó Ágnes (1983, Budapest) prózaíró
Margetin István (1979, Budapest) író
M. Kovács Ildikó (1952, Nagykanizsa) író
Pászti-Lénárt Flóra (2000, Budapest) költő
Pelesz Alexandra (1980, Nagykanizsa) író
Petőcz András (1959, Budapest) író, költő
Radnai István (1939, Budapest) író, költő
Riersch Zoltán (1948, Nagykanizsa) író, költő
Szabó Dárió (1996, Pécs) költő
Szabolcsi Alexander (1999, Budapest) költő
Sági Veronika (1987, Budapest) író
Szamosvári Bence (2001, Budapest) költő
Simon Bettina (1990, Miskolc) költő, művészettörténész
Sokcevitcs Judit Ráhel (1995, Balassagyarmat) műfordító
Szolcsányi Ákos (1984, Berlin) költő, író, műfordító
Tóth Livia (1964, Szombathely) iparművész
Turbuly Lilla (1965, Budapest) író, kritikus
Varga Zoltán (1981, Zalakoppány) költő

Lapszámunk fotóit **Mészáros T. László** készítette.

KÖTNEK ISTVÁN: VONAT